

**Львівський національний університет
імені Івана Франка
Кафедра інтелектуальної власності, інформаційного та
корпоративного права**

**Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України**

**ЗБІРНИК
МАТЕРІАЛІВ ШОСТОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО – ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«Актуальні проблеми інтелектуального,
інформаційного, ІТ та Інтернет права»
(м. Львів, 29 вересня 2022 року)**

Львів – 2022

УДК 347.77 + 347.78

ББК 67.9(4УКР)304.3

Відповідальні за випуск:

проф. Олександра Яворська,

доц. Леонід Тарасенко

Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, ІТ та Інтернет права: матеріали Шостої всеукраїнської науково – практичної конференції (Львів, 29 вересня 2022 р.). – Львів: Юрид. ф–т Львів. нац. ун–ту ім. І. Франка, 2022. – 314 с.

У матеріалах Збірника представлені результати науково – практичних досліджень науковців провідних вищих навчальних закладів України та практичних працівників з основних проблем права інтелектуальної власності, інформаційного ІТ та Інтернет права.

Видання адресоване науковим співробітникам, викладачам юридичних факультетів та вищих юридичних навчальних закладів, аспірантам, здобувачам, студентам, а також працівникам суду, патентним повіреним, адвокатам, іншим практикуючим юристам та усім небайдужим до осягнення нових знань у сфері інтелектуального, інформаційного, ІТ та Інтернет права.

Матеріали (тези доповідей) подаються у авторській редакції. Упорядники матеріалів не несуть відповідальності за порушення авторами вимог законодавства про авторське право.

© Львівський національний університет імені Івана Франка, 2022.

© Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України, 2022.

ЗМІСТ

Адубецький А.В. ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ	7
Андрощук Г.О. ПРАВО ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ ПОЛЬЩІ: ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ НОВОГО ЗАКОНОПРОЕКТУ	11
Батько І.І. УМОВИ НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРОМИСЛОВОМУ ЗРАЗКУ	20
Білан П.В. МЕЖІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА РОЗМІЩЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В ІНТЕРНЕТ МЕРЕЖІ.....	25
Бутнік-Сіверський О.Б. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	30
Васьківська С.О. СУЧАСНА ВІЙНА: РОЛЬ ТА МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ	36
Гаврильців М.Т. КОНСТИТУЦІЙНІ ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ	42
Гладь Ю.О. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОГО ВЛАСНОРУЧНОГО ПІДПISУ	48
Глотов С.О. ЩОДО НЕДОЛІКІВ ПРИЙНЯТОГО ЗА ОСНОВУ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО І СУМІЖНІ ПРАВА» №5552-1	55
Горська К.О., Дорожко Г.К. АВТОРСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ НЕВЗАЄМОЗАМІННИХ ТОКЕНІВ (NFT) В МЕДІА	60
Гринчак І. В. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З ПОРУШЕННЯМИ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА СУМІЖНИХ ПРАВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ В США ТА КРАЇНАХ ЄС	65
Грозян О.О. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	70
Гуржій А.В., Зеленіна Ю.Г. ДОМЕННІ СПОРИ В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ ТА АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	76
Гуржій А.В., Івасенко К.І. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ.....	81
Гуржій А.В., Цівка В.Н. ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	86

Дорошенко О.Ф., Тверезенко О.О. ДОДАТКОВА ОХОРОНА ПРАВ НА ВИНАХОДИ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ.....	94
Дюкареєва-Бержаніна К.Ю., Шпуганич І.І. ОБ'ЄКТИ ПРАВА СЛІДУВАННЯ	99
Еннан Р.Є. ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ В ЄС: ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	102
Єсімов С. С. ПРО ОБ'ЄКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ	110
Жихарев О.С. СУДОВІ ЕКСПЕРТИЗИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, ЯКІ ВИРІШУЮТЬ ПИТАННЯ ВІДПОВІДНОСТІ ВИНАХОДУ (КОРИСНОЇ МОДЕЛІ) УМОВІ ПАТЕНТОЗДАТНОСТІ «ПРОМИСЛОВА ПРИДАТНІСТЬ».....	116
Кметик-Подубінська Х.І. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ.....	122
Кондик Д.П. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК У МЕТАВСЕСВІТІ: РЕАЛЬНІСТЬ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	126
Корогод Н.П., Швець Є.С. ОХОРОНА ПРАВ НА ТОРГОВЕЛЬНІ МАРКИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ЯК ПРОТИДІЯ НЕДОБРОСОВІСНІЙ КОНКУРЕНЦІЇ.....	129
Коросташова І.М. МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ МИТНИМИ ОРГАНАМИ ЗАХОДУ СПРИЯННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ – ПРИЗУПИНЕННЯ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ НА ПІДСТАВІ ДАНИХ МИТНОГО РЕЄСТРУ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКУТАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	135
Kashyntseva O.Y. UKRAINE AND THE MEMBERSHIP IN NATO: INTELLECTUAL PROPERTY ISSUES	141
Кірін Р.С., Слаута А.А., Хоменко В.Л. АНАЛІЗ ПЕРШОПРИЧИН ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ «П'ЯТЬ ЧОМУ» В ПРОЦЕСІ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ.....	144
Костенко М.А., Логінова М.В. ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ	151
Костилева Ю.В., Костилева І.В. ДОМЕННІ ІМЕНА: МІСЦЕ У ЗАКОНОДАВСТВІ ТА СУДОВА ПРАКТИКА ЩОДО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ	154
Кулініч О.О. ІНТЕГРАЦІЯ ОСНОВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ДО НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	159

Ленго Ю.Є. ЗАХИСТ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	164
Логінова М.В., Костенко М.А. САМОЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ.....	170
Майданик Р.А. ЦИФРОВА РІЧ: ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА.....	173
Мартин В.М. КОМЕРЦІЙНЕ НАЙМЕНУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ.....	178
Машкова В.І. ПРОБЛЕМИ АКРЕДИТАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙ КОЛЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ АВТОРСЬКИМИ ТА СУМІЖНИМИ ПРАВАМИ.....	183
Мироненко Н.М. ДОСВІД ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК В КРАЇНАХ ЄС В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ, ЩО ВІДБУВАЮТЬСЯ В УКРАЇНІ.....	187
Михайлюк Г. О. ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕЗОЛЮЦІЙ, ПРИЙНЯТИХ КОМІТЕТОМ НАУКИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ НА ОСІННІЙ СЕСІЇ ПА НАТО 2022 Р., З УРАХУВАННЯМ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ ЯК «КРАЇНИ-АСПРАНТА».....	193
Огоновський О.Р. ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ДОГОВОРУ ПРО НЕРОЗГОЛОШЕННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ІЗ РЕЗИДЕНТОМ «ДІЯ СІТІ».....	198
Рапіта О.В. ВИЗНАННЯ НЕДІЙСНИМИ ПРАВ НА ВИНАХІД (КОРИСНУ МОДЕЛЬ).....	202
Ромашко А.С., Дорошко Г.К., Петренко В.О. УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ ТА ІННОВАЦІЯМИ. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ.....	205
Садовська Д.І. ЦИФРОВІ СЛІДИ ТА ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ.....	209
Самоловова Н.В. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В ІНДУСТРІЇ МОДИ В УКРАЇНІ.....	215
Соколова О.О. УНІФІКОВАНИЙ ПАТЕНТНИЙ СУД ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ УНІТАРНОГО ПАТЕНТНОГО ЗАХИСТУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ОСНОВА.....	219
Суханов М.О. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОГОВОРУ ПРО СТВОРЕННЯ ЗА ЗАМОВЛЕННЯМ ОБ'ЄКТА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ФЕШН-ІНДУСТРІЇ.....	225
Тарасенко Л.Л. ПРОМИСЛОВИЙ ЗРАЗОК ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ.....	228

Тарасенко Х.Ю. СВОБОДА ТВОРЧОСТІ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА	235
Таймасханов Х. С.-М., Цуркаленко Д.П. ДОКУМЕНТООБІГ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ.....	244
Таймасханов Х. С.-М., Царьова І.В. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	247
Троцька В.М., Пилученко Д.В. ПЕРЕКЛАД І ПУБЛІЧНЕ ВИКОНАННЯ ПІСЕНЬ УКРАЇНСЬКИХ АВТОРІВ РОСІЙСЬКИМИ ВИКОНАВЦЯМИ: ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ	251
Улітіна О.В. ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ВІЗУАЛЬНОГО ТВОРУ ЯК ОБ'ЄКТА АВТОРСЬКОГО ПРАВА	258
Федорова Н. В. NFT: ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЯК ЦИФРОВОГО ОБ'ЄКТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА.....	261
Fonarova T.A., Petrenko V.O., Shcherbina M.V. INTELLECTUAL ENTREPRENEURSHIP AS A MEANS OF COMMERCIALIZING OBJECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS	264
Харитоновна О.І. ДЕЯКІ МІРКУВАННЯ ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ І ПЛАГІАТУ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ГУМАНІТАРНОГО ХАРАКТЕРУ	271
Ченцова А. ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АНАЛОГІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПРИ РОЗГЛЯДІ СПОРІВ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	276
Шабалін А. В. ПРО ДЕЯКІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СУДОВОМУ ПОРЯДКУ В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ.....	281
Штефан А. С. УСНА ФОРМА ДОГОВОРУ ПРО РОЗПОРЯДЖАННЯ МАЙНОВИМИ АВТОРСЬКИМИ ПРАВАМИ	286
Штефан О.О. ЗАХИСТ ТОРГОВЕЛЬНОЇ МАРКИ В УГОРЩИНІ ТА ІНШИХ КРАЇНАХ ЄС	291
Щеглова О.В. ДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	297
Юрків Р.О. ЗАЛЕЖНІ І ПЕРЕХРЕСНІ ЛІЦЕНЗІЇ НА ВИНАХОДИ В КРАЇНАХ ЄС	301
Яворська О.С. ПРАВОВА ОХОРОНА ТВОРІВ, ЩО СТАЛИ СУСПІЛЬНИМ НАДБАННЯМ	308

Адубецький А.В.

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ

Проблема захисту прав на комерційну таємницю не є новою. Так, в Конституції України вживаються терміни «захист» і «охорона», які в англійській мові охоплюються одним терміном «protection», до того ж у різних юридичних конструкціях і поняттях, що потребують деякого наукового тлумачення. Здебільшого ці конструкції передбачають обов'язок держави та інших зобов'язаних суб'єктів охороняти права і свободи людини: права власності (ст. 13); конкуренції в підприємстві (ст. 42); інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів (ст. 54) та ін. [1]. Тому, особливо важливо проаналізувати окремі правові проблеми захисту і охорони прав на комерційну таємницю і запропонувати шляхи їх вирішення.

Перш за все зазначимо, що в охороні суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів у кожного зобов'язаного суб'єкта визначена своя роль: держава створює дійові законодавчі та правозастосовні, зокрема правоохоронні, інститути, забезпечує економічні, політичні, етико-правові, соціальні, гуманітарні та організаційні гарантії; підтримує конституційний режим, створює матеріальні та духовні передумови; притягує порушників до відповідальності та забезпечує її реалізацію; відповідно володільці прав на об'єкти інтелектуальної власності юридично забезпечені для здійснення їх суб'єктивних прав та охоронюваних інтересів; протидії порушенням їх прав, зверненням до державної та інших охоронних інституцій, задіяння захисту в разі загрози їх порушення чи порушення і відновлення правового становища.

Ці ж правила в цілому поширюються і на захист прав на комерційну таємницю. Взагалі, термін «охорона» як правова категорія охоплює певні права управленої особи чи органу та обов'язки держави та інших учасників суспільства не допускати та протидіяти порушенням, у тому числі активно, у межах норм права та відповідно до передбачених форм, способів і засобів. Як

право воно змістовно охоплює: право на власні фактичні та юридичні дії – право-поведінку, право вимагати від зобов'язаних виконання їх обов'язків – право-зобов'язання, право звертатися за захистом до компетентних державних органів – право-вимагання, можливість здійснювати певні соціальні блага – право-здійснення.

Разом з тим, реалізація права на комерційну таємницю забезпечується створенням певних умов, які мають комплексний характер і складають систему гарантій забезпечення права на комерційну таємницю. Так, зокрема, гарантії права на комерційну таємницю можна розділити на загальні та спеціальні. До загальних гарантій належать гарантії суб'єктивних прав на комерційну таємницю, які надаються кожному громадянину; спеціальні гарантії реалізації – це система передбачених законодавством засобів, спрямованих на вільне придбання і здійснення прав на комерційну таємницю, усунення перешкод у їх реалізації та ефективний захист від порушень цих прав.

Разом з тим, як справедливо відзначається в юридичній літературі, життєвість права на комерційну таємницю залежить насамперед від самого правовласника, від повноти та ефективності вжитих заходів щодо збереження його фактичної монополії на інформацію [2, с. 58].

До гарантій, що забезпечує захист права на комерційну таємницю, відносяться: а) конституційні гарантії, що закріплюють захист інтелектуальної власності, моральних та інтелектуальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності; Конституція гарантує захист державою конкуренції у підприємницькій діяльності, недопущення неправомірного обмеження конкуренції та недобросовісної конкуренції; б) гарантії, закріплені в ГК України та ЦК України, що передбачають способи захисту, а також умови їх застосування.

Важливою гарантією захисту прав на комерційну таємницю є інститут боротьби з недобросовісною конкуренцією.

У світовій практиці відомі випадки тривалої, надійної охорони секретів виробництва, яку забезпечують самі

розробники. Так, секрет виготовлення екстракту для виробництва напою «Кока-Кола» відомий лише двом особам і зберігається з 1886 р. Він застрахований на випадок промислового шпигунства на суму у розмірі 43 млн. дол. Уже 190 років не розкривається секрет виробництва одеколону № 4711 у ФРН; сім десятиліть невідомий склад найкращих у світі французьких парфумів «Шанель» №5, до якого входять понад 100 різних масел і есенцій; зберігається таємниця тютюнової суміші сигарет «Мальборо», французьких лікерів «Бенедектин» і «Шартрез». Те ж саме можна сказати про напій «Пепсі-Кола». Ще у 1903 р. нікому невідомий аптекар Брахем з штату Північна Кароліна (США) винайшов темно-коричневий сироп, який назвав «Пепсі», що означає «енергійний», «той, що дає силу». Цей сироп нині застосовують 1300 заводів фірми «Пепсіко», розкиданих по усьому світу. Секрет його виробництва знають лише 3 члени правління фірми «Пепсіко». Тільки вони мають ключі від сейфа, в якому зберігається рецепт цього концентрату, відкрити сейф вони можуть лише разом і не мають права знаходитися втрьох в одному літаку, поїзді чи автомобілі - якщо з одним із них щось трапиться, то двоє інших залишаться живими. На всякий випадок дублікат ключа від сейфа завжди зберігається в банку, що фінансує фірму [3, с. 90].

В сучасних умовах високого науково-технічного розвитку проблема охорони та захисту комерційної таємниці виходить на новий рівень. Виникають нові загрози, серед яких, наприклад, несанкціонований доступ до інформації та електронний шпіонаж, яким займаються переважно висококваліфіковані спеціалісти, котрі працюють як приватні особи або за завданням різних фірм та установ. Однак, деякі науковці вже напрацьовали пропозиції щодо захисту комерційної таємниці. Знаючи головні канали та джерела інформації, яка носить характер комерційної таємниці, можливо запропонувати систему заходів з її захисту, яка повинна відрізнятися ефективністю, простотою, керованістю та носити всеохоплюючий характер.

Так, охорона конфіденційної інформації, що становить комерційну таємницю, може бути забезпечена комплексом

юридичних, фізичних, технічних і психологічних заходів, наприклад: розробка інструкцій/положень про забезпечення збереження комерційної таємниці; облік осіб, які отримали доступ до інформації, що становить комерційну таємницю, і/або осіб, яким така інформація була надана або передана; регулювання відносин із використання інформації, що становить комерційну таємницю, працівниками на підставі трудових договорів та контрагентами на підставі цивільно-правових договорів.

Оформлюючи трудові правовідносини, для захисту комерційної таємниці дуже корисним буде передбачити, наприклад, такі зобов'язання для співробітників: зберігати комерційну таємницю, яка стане їм відома в процесі роботи, і не розголошувати її без дозволу, виданого в установленому порядку, за умови, що відомості, які становлять комерційну таємницю, не були відомі їм раніше або не були отримані ними від третьої особи без зобов'язання дотримуватися їх конфіденційності; виконувати вимоги інструкцій, положень, наказів щодо забезпечення збереження комерційної таємниці; у разі спроби сторонніх осіб одержати від них відомості, що становлять комерційну таємницю, негайно повідомити про це відповідній посадовій особі або до відповідного підрозділу господарюючого суб'єкта; зберігати комерційну таємницю господарюючих суб'єктів, з якими є ділові відносини; не використовувати знання комерційної таємниці для занять діяльністю, яка в якості конкурентної дії може завдати шкоди господарюючому суб'єкту; у разі звільнення передати всі носії інформації, що становлять комерційну таємницю (рукописи, чернетки, документи, креслення, магнітні стрічки, перфокарти, перфострічки, диски, дискети, роздруківки на принтерах, кіно-, фотоплівки, моделі, матеріали тощо), які перебували в їх розпорядженні, відповідній посадовій особі або до відповідного підрозділу господарюючого суб'єкта [4, с. 11].

Таким чином, можемо зробити висновок, що реалізація права на комерційну таємницю забезпечується створенням певних умов, які мають комплексний характер і складають систему

гарантій забезпечення права на комерційну таємницю. Серед таких гарантій слід виділити як гарантії, що забезпечують охорону комерційної таємниці суб'єкта господарювання, так і гарантії, що забезпечує захист права на комерційну таємницю. Головними кроками оформлення правового режиму комерційної таємниці є: визначення відомостей, які будуть віднесені до комерційної таємниці; застосування технічних засобів захисту для цих відомостей; визначення переліку посад, які мають повний та обмежений доступ до комерційної таємниці; організація роботи з документами, які містять комерційну таємницю; встановлення та реалізація відповідальності персоналу щодо дотримання режиму збереження комерційної таємниці.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1996, № 30, ст. 141.
2. Литвиненко О.Г. Інформація, як ключова складова успішної діяльності підприємства в сучасних умовах. *Вісник національного технічного університету*. Вип. 7. 2010. С. 58-63.
3. Андрощук Г. Комерційна реалізація ноу-хау: зарубіжний досвід та вітчизняна практика. Міжнародний форум «Трансфер технологій та інновацій», Київ, 2008. 240 с.
4. Колобов Л. Комерційна таємниця та питання захисту комерційної таємниці. *Підприємництво, господарство і право*. № 5. 2016. С. 8-13.

Андрощук Г.О.

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН
України, головний науковий співробітник,
канд. екон. наук, доцент

ПРАВО ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ ПОЛЬЩІ: ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ НОВОГО ЗАКОНОПРОЕКТУ

Основною метою чинного Закону Право промислової власності (Prawo własności przemysłowej) від 30 червня 2000 р. [1], (успішно реалізованою) була остаточна «кодіфікація» права

промислової власності, яке досі регулювалось кількома окремими правовими актами. Крім того, у зв'язку з законодавчою роботою, що проводилась в цей період, пов'язаною з планованим приєднанням Республіки Польща (РП), до структур Європейського Союзу, багато положень, передбачених цим правовим актом, були приведені у відповідність до стандартів, що впливають із права Співтовариства, вже на дату його вступу в силу. На початку липня 2020 р. набула чинності реформа цивільного судочинства, яка запровадила окреме провадження у справах про інтелектуальну власність, що регулює процесуальні аспекти, пов'язані з виконанням, у т. ч., права промислової власності (стаття 479 ЦПК). В результаті новостворені суди з інтелектуальної власності у сфері спорів, що стосуються торгових марок та промислових зразків, набули деяких повноважень, раніше закріплених за Патентним відомством РП. У цій ситуації питання про необхідність системних змін у сфері права промислової власності стало поступово поступатися місцем роздумів про те, як ці зміни в кінцевому підсумку повинні розвиватися і які мають бути їх масштаби. З урахуванням двадцяти двох років дії та більш ніж двадцяти внесених за цей час поправок, на думку Ради Міністрів РП, настав час для заміни Закону Право промислової власності його «оновленою» версією [2]. Проект закону збільшує його обсяг майже вдвічі (у чинному законі 327 статей, а у проекті передбачено 498), тому збільшення та зміни досить суттєві. У його 105-сторінковому обґрунтуванні викладено положення нового проекту закону Новий закон – це не лише можливість упорядкувати його зміст та зняти розбіжності у тлумаченні, що виникли навколо окремих положень, а й шанс краще пристосувати окремі права промислової власності до потреб наукових установ та підприємств, підвищити їхню інноваційну активність. Це коригування в основному спрямоване на раціоналізацію, прискорення та зниження витрат на отримання охорони об'єктів промислової власності, особливо винаходів, корисних моделей, промислових зразків, торговельних марок та географічних зазначень. Законопроект також усуває неповноцінну практику дублювання прямо діючих норм ЄС та

міжнародних норм у сфері додаткового захисту прав та міжнародних торговельних марок і промислових зразків.

25 квітня 2022 року на сайті Центру законодавства при Уряді опубліковано проект закону про Право промислової власності (projekt ustawy Prawo własności przemysłowej) [2]. Законопроект, запропонований Міністерством розвитку та технологій (Ministerstwo Rozwoju i Technologii), покликаний повністю замінити Закон про промислову власність, який діяв досі [1]. Проект є відповіддю на численні постулати підприємців, представників інститутів бізнес-середовища та наукової спільноти через неоднозначність інститутів та процедур охорони промислової власності.

Розглянемо найважливіші запропоновані зміни, що впливають із підготовленого законопроекту та представляють інтерес для українських законотворців та фахівців у сфері інтелектуальної власності. Суть рішень, що входять до проекту: Законопроект комплексно запроваджує нове регулювання у сфері промислової власності. Таке рішення є горизонтальним рішенням, яке підвищує інноваційність економіки, відповідно до цілей Стратегії відповідального розвитку (Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) [3], в т.ч. забезпечення оптимального використання інтелектуального капіталу, яким володіють поляки в країні та за кордоном. Уніфікація та модернізація всього права промислової власності також призведе до зміцнення правового та інституційного середовища інноваційних підприємств і створить дієву систему охорони прав промислової власності. Законопроект комплексно регулює всі об'єкти промислової власності. Окреслимо найважливіші зміни:

1) щодо корисних моделей проектом акта передбачено запровадження положень, які впорядковують та прискорюють процедуру заявки шляхом заміни діючої процедури дослідження процедурою реєстрації із забезпеченням максимальної визначеності правочинів. Нове визначення корисної моделі визначає її як нове рішення, придатне для промислового використання та має технічний характер. Таким чином конструкція значно розширює захист корисних моделей. Охорона

буде надана Патентним відомством, якщо заявка відповідає всім вимогам, що містяться в заявці на корисну модель та доданим до неї опису, формулі винаходу та кресленням, і немає явних перешкод, що випливають із змісту поданих документів, таких як відсутність новизни, технічного характеру та придатності для промислового використання. Це дозволить пришвидшити обробку заявок і скоротити цей час із середнього 24 місяців до приблизно 12 місяців;

2) у сфері промислових зразків визначення промислового зразка та умови отримання охорони були змінені таким чином, щоб національні рішення були повністю гармонізовані з Директивою 98/71 / ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 жовтня 1998 року про правову охорону промислових зразків (Журнал ЄС L 298 від 28.10.1998 р., стор. 28), а також систематизовано положення Закону про ІРЛ. щодо права реєстрації, змісту права реєстрації та виключень з охорони;

3) щодо торговельних марок, проект закону вносить зміни в обсяг оприлюднення всіх публікацій на етапі подання заявки на знак на веб-сайті Патентного відомства РП, замінюючи існуючий інститут опозиції на інститут заперечення, скорочення терміну його подання до 2 місяців з дати оприлюднення відомостей про заяву, відмову від обов'язкового для сторін 2-місячного періоду розрахунків під час розгляду заперечення, а також скасування інституту права загальної охорони, який прискорить процес торговельних марок і буде відповідати принципу свободи договору, де сторони вирішуватимуть формувати відносини, юридично пов'язуючи їх;

4) щодо географічних зазначень, з метою заохочення виробників до подання географічних зазначень проектом Закону передбачено новий порядок реєстрації цих прав. Запропоновані правила поширюються лише на несільськогосподарську продукцію – обсяг охорони, наданий несільськогосподарським географічним зазначенням, має особливе значення для вітчизняної продукції традиційних ремесел;

5) проект акта вносить зміни до порядку провадження у справах, що розглядаються в ході судового розгляду. У зв'язку з

цим очікується, що Патентне відомство РП, діючи в порядку судового розгляду, зазвичай виноситиме рішення на закритому засіданні, за винятками, зазначеними у ст. 385 (2) проекту. Серед іншого, слухання буде проводитись - ex officio або на прохання сторони - коли Патентне відомство вважатиме це за доцільне і призведе до прискорення розгляду або з'ясування суттєвих обставин справи;

б) проект акта запроваджує можливість примирення сторін з метою надання їм ефективного альтернативного способу вирішення спорів, адаптованого до об'єктів промислової власності. Примирення, що вводяться, є добровільними і відбуваються за заявою сторін. Примирення (медіація) ініціюється за заявою сторін, добровільно (процедура проводиться доти, доки сторони зацікавлені у її проведенні) та рішення примирителя (неупередженого фахівця, який проводить процедуру) не є обов'язковим для сторін - на відміну від арбітражу, у разі якого рішення арбітра є обов'язковим. Процедура примирення може бути ефективним методом вирішення спорів між сторонами, особливо якщо її результатом може стати, наприклад, обмеження дії патенту або обмеження переліку товарів (часткова відмова від права охорони товарного знака). В обґрунтуванні законопроекту вказувалося, що положення про посередництво, що існують в Адміністративно-процесуальному кодексі, не відповідають потребам вирішення спорів у галузі промислової власності. Проведення сторонами примирення має привести до з'ясування та розгляду фактичних та юридичних обставин, а також дати можливість сторонам виробити угоду, яка вирішує суперечку за участю примирителя.

7) з метою вирішення проблеми неправомірного отримання інформації законопроектом передбачено запровадження т.зв. депозиту, що відповідає положенням Директиви (ЄС) 2016/943 Європейського парламенту та Ради від 8 червня 2016 року щодо захисту нерозкритих ноу-хау та комерційної інформації (комерційних таємниць) від їх незаконного придбання, використання та розголошення. Депозит, що містить технічні та технологічні відомості, що становлять комерційну таємницю,

може сприяти отриманню доказів пріоритетних обставин існування відомостей, що становлять комерційну таємницю, та предмета цих відомостей. Депозит повинен містити електронну документацію. Пропоноване рішення полягає у спрощенні доведення наявності пріоритету відомостей, що становлять комерційну таємницю, та змісту цих відомостей. Запровадження такого інституту не є новим — він вже використовуються, наприклад, в Угорщині, де діє Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури (1977 р.). Крім того, він відповідає Директиві Парламенту ЄС 2016/943 від 8 червня 2016 року про захист нерозкритих ноу-хау та комерційної інформації (комерційних таємниць) від їхнього незаконного придбання, використання та розголошення. Запровадження депозитарію секретної інформації, аналогічного депозиту, що зберігається у Всесвітній організації інтелектуальної власності [4], Відомстві інтелектуальної власності Бенілюксу або його угорському аналогу, буде великим полегшенням у розгляді недобросовісної конкуренції, в якому сторона зможе легко продемонструвати пріоритет своїх рішень на основі дати депозиту. Однак депонування не визначає ні характеру інформації, ні прав особи, що її депонує.

8) проектом акта передбачено систематизацію положень про структуру стягнення плати та ведення реєстрів, у т. ч. спрямовану на усунення сумнівів щодо розміру та права на сплату зборів. Від безлічі зборів, що стягуються, відмовилися на користь їх укрупнення і досі застосовувався метод винесення рішення про надання виключного права за умови сплати забезпечувального збору. Плата за подання заявки на окремі види діяльності стандартизована для: винаходів, торгових марок, корисних моделей, промислових зразків, географічних зазначень і топографій інтегральних мікросхем. Це означатиме об'єднання різних зборів, тобто зборів за подання заявки, за публікацію та за перший період охорони в один збір і зниження вартості подачі та використання продукту. Таким чином розмір збору буде зменшено до 30%. Міністерство підрахувало, як зараз виглядає

плата за охорону винаходу. Плата за подання заявки складає 550 злотих, плата за публікацію – 90 злотих та ще 480 злотих за перший період захисту. Якщо проект набуде чинності, то плата за подачу винаходу становитиме 700 злотих. Законопроект запроваджує також нове рішення (IP COMBO), згідно з яким при подачі заявки не менше ніж на три різні об'єкти промислової власності протягом 3 місяців розмір збору за подання заявки на кожен із них може бути знижений на 30%. Наприклад, нині збір за подання заявки на винахід становить 550 злотих. Три заявки на винаходи коштують 1650 злотих. Зниження кожної з цих комісій на 30% (165 злотих) дозволить заощадити 495 злотих. Розроблене рішення надає велику підтримку інноваторам, які перебувають на етапі формування свого портфеля прав інтелектуальної власності та націлені на їхню комерціалізацію;

9) щодо винаходів проект закону запроваджує інститут попереднього повідомлення про винахід, а також пропонує звести положення про патенти до одного закону, тим самим перенісши рішення цього закону та скасовуючи Закон від 14 березня 2003 р. про подання заявок на європейські патенти та дії європейського патенту в РП (Законодавчий вісник від 2016 р., поз. 2) Інститут попередньої реєстрації винаходу (WZW) діє в США та Австрії, а також був запроваджений у деяких державах-членах ЄС (наприклад, Португалія, Франція). WZW — це заявка на винахід, метою якої є збереження дати пріоритету попередньої заявки, яка збігається з датою подання цієї початкової заявки, за низьких витрат і менших формальних вимог. WZW фактично подовжує термін подання «належної» заявки на винахід на 1 рік.;

10) щодо додаткових прав охорони та топографії інтегральних мікросхем проект акта запроваджує положення, що дозволяють зберегти законодавчу та лінгвістичну коректність, щоб привести ці категорії виключних прав до проекту акта загалом;

11) з метою забезпечення належного шляху професійного розвитку експертів та стажистів-експертів проектом закону вносяться зміни до положень щодо їх навчання, а також

передбачається запровадження системи періодичних атестацій у період учнівства та атестації.

Висновки. Метою представленого проекту є прозоре регулювання в єдиному правовому акті інститутів та процедур охорони промислової власності, пропозиція нових рішень, що дозволяють захистити виключні права, спрощення та скорочення процедур, у т. ч. скорочення періоду набуття прав.

Запропоновані зміни багато в чому спрямовані на реформування чинної системи охорони промислової власності. Це не означає, однак, що їм не вистачає «революційних» ідей, які вводять нові інститути і процедури.

Проект від 25 квітня 2022 р. у представленому вигляді, передбачає по суті два види змін. Перший з них можна охарактеризувати як реформи, оскільки їхня мета полягає у вдосконаленні правових інститутів та процедур, які вже функціонують відповідно до чинного Закону від 30 червня 2000 р. (наприклад, запровадження колективних заявок на промислові зразки, зміна процедури заперечення стосовно торгових марок або зміни у вирішенні спорів під час закритого засідання).

З іншого боку, останні вносять рішення, невідомі досі чинному законодавству, і тому їх можна назвати «революційними» (системними) змінами, такими як введення: інституту попереднього повідомлення про винахід, системи реєстрації з охорони корисних моделей, депозит, що містить технічну та технологічну інформацію, що становить комерційну таємницю (що зберігається Патентним відомством РП), процедури примирення щодо спорів, що знаходяться на розгляді Патентного відомства РП або т. зв. ІР СОМВО – знижки при розрахунку суми державного мита у разі одночасного подання трьох різних об'єктів промислової власності.

Цей проект є відповіддю на численні запити користувачів системи охорони промислової власності, тобто підприємців, представників інститутів бізнес-середовища та наукової спільноти. Імпульсом для розвитку економіки після нинішньої епідемії має стати прийняття правового щита, основною метою якого буде усунення адміністративних бар'єрів, прискорення

термінів прийняття рішень та запровадження заходів для більш сприятливого правового та інституційного середовища для бізнесу.

Пропоноване регулювання узгоджується з вихідними положеннями державної політики, особливо щодо спрощення процедур та підвищення ефективності державного управління. У практиці законотворчого процесу нормальним є наявність розбіжностей між первісним проектом правового акта та його остаточною формою. Однак важливо, щоб ці відмінності були наслідком продуманих рішень.

Список використаних джерел:

1. Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej. URL:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010490508/U/D20010508Lj.pdf>

2. Projekt ustawy – Prawo własności przemysłowej. URL: <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12359055/12874004/12874005/dokument552321.pdf>

3. STRATEGIA na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.). URL: http://eregion.wzp.pl/sites/default/files/strategia_na_rzecz_odpowiedzialnego_rozwoju.pdf

4. Андрощук Г.О. Система забезпечення цифрових доказів існування інтелектуальних активів: WIPO PROOF// Питання інтелектуальної власності : зб. наук. праць / за ред. к.е.н. Г.О. Андрощука; НДІ ІВ НАПрН України. Випуск 18. К. : Інтерсервіс, 2021. — С.25-33.

Батько І.І.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
здобувачка кафедри інтелектуальної власності, інформаційного
та корпоративного права

УМОВИ НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРОМИСЛОВОМУ ЗРАЗКУ

Промисловий зразок – це класичний об'єкт патентного права, який водночас суттєво відрізняється за своєю правовою природою від винаходу та корисної моделі. Зокрема, йдеться про правову природу: винахід (корисна модель) – це нові технічні рішення, а промисловий зразок – це дизайнерське рішення щодо вигляду певного виробу.

Законодавець визначає промисловий зразок як результат інтелектуальної, творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання, про що зазначено у аб. 3 ст. 1 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки». Як бачимо з цього визначення, автор промислового зразка, яким, до речі, може бути лише людина, має докласти інтелектуальну творчу працю, результатом якої є певний виріб, який має власний дизайн.

Відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» промисловим зразком може бути зовнішній вигляд виробу або його частини, що визначається, зокрема, лініями, контурами, кольором, формою, текстурою та/або матеріалом виробу, та/або його оздобленням.

Тому об'єктом промислового зразка є саме зовнішній вигляд певного виробу (чи частини виробу).

Умови надання правової охорони промисловому зразку включають в себе: 1. відповідність публічному порядку та загальноновизнаним принципам моралі; 2. відповідність критеріям охороноздатності.

Критерії охороноздатності промислового зразка – це нове поняття у законодавстві України про промислові зразки. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки», який діяв до прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту

прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями» від 21.07.2020 р. (який власне змінив умови надання правової охорони промисловим зразкам), вживав поняття «умови патентоспроможності промислового зразка».

Зміна термінології зумовлена зміною підходу до надання правової охорони промислового зразку, відповідно до якого права на промисловий зразок засвідчуються вже не патентом, а свідоцтвом. Так, станом на сьогодні відповідно до ч. 5 ст. 5 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» набуття прав на зареєстрований промисловий зразок засвідчується свідоцтвом, в якому наводиться внесене до Реєстру зображення промислового зразка. До липня 2020 р. право власності на промисловий зразок засвідчувалося патентом (ч. 5 ст. 5 цього ж Закону). Редакційно ця норма була сформульована неправильно і некоректно, оскільки йшлося не про право власності, а про права інтелектуальної власності на промисловий зразок. Право власності і право інтелектуальної власності – це різні правові інститути, тому зміни до закону в цій частині є виправданими.

Враховуючи те, що законодавець відмовився від патентної охорони прав на промисловий зразок, «умови патентоспроможності» було змінено на «критерії охороноздатності» промислового зразка. Змістовно також відбулися суттєві зміни у «наповненні» критеріїв охороноздатності. Зокрема, відповідно до аб. 1 ч. 1 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» промисловий зразок відповідає критеріям охороноздатності, якщо є новим і має індивідуальний характер. Тобто закон визначає два критерії (умови), яким повинен відповідати промисловий зразок: новизна і індивідуальний характер. До липня 2021 р. умовою патентоспроможності була лише новизна, однак ця норма суттєво застаріла, оскільки в країнах ЄС вже тривалий час було передбачено дві умови надання правової охорони – новизна і оригінальність (індивідуальний характер). Такий підхід було запроваджено ще у жовтні 1998 р., коли було прийнято

Директиву ЄС № 98/71/ЄС про правову охорону промислових зразків.

Тому, як бачимо, європейське законодавство ще понад 20 років тому розширило умови охороноздатності промислового зразка, натомість Україна реально реформувала ці критерії лише у 2021 р. Такі зміни, безумовно, слід оцінювати позитивно, і не лише тому, що це відповідає практиці країн ЄС. Станом на сьогодні наявність такого критерію охороноздатності як новизна є недостатньо для належної правової охорони промислового зразка. Індивідуальний характер посилює промисловий зразок та надає йому додаткової розрізняльної здатності.

Прийняття законодавчих змін у 2020 р. щодо розширення критеріїв охороноздатності промислового зразка передувала також і Угода про асоціацію між Україною та ЄС (2014), яка теж передбачає, що Україна повинна забезпечити охорону незалежно створених промислових зразків, які є новими і мають індивідуальний характер (ч. 1 ст. 213 Угоди). На розвиток цих положень в подальшому в Угоді про асоціацію вказано, що промисловий зразок, що використовується у продукті або інкорпорований у продукт, який становить складову частину складеного продукту, вважається новим і має індивідуальний характер, лише у разі:

а) якщо складова частина, вмонтована у складений продукт, залишається видимою під час нормального використання останнього; і

б) настільки, наскільки видимі ознаки складової частини самі по собі задовольняють вимогу щодо новизни та індивідуального характеру (ч. 2 ст. 213 Угоди).

Ці положення були продубльовані законодавцем у ч. 1 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки».

Першим критерієм охороноздатності є новизна. Відповідно до ч. 2 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» промисловий зразок визнається новим, якщо жоден ідентичний промисловий зразок не доведено до загального відома щодо: зареєстрованого промислового зразка - до дати подання заявки до НОІВ або, якщо заявлено пріоритет, до дати її

пріоритету; незареєстрованого промислового зразка - до дати, на яку промисловий зразок, щодо якого вимагається охорона, вперше був доведений до загального відома.

Як бачимо, в контексті новизни йдеться про те, що новим є такий промисловий зразок, який не було доведено до загального відома. В подальшому законодавець розкриває зміст цього поняття у ч. 4 цієї ж статті. Також є відмінності щодо доведення до загального відома зареєстрованого та незареєстрованого промислового зразка.

Зокрема, відповідно до аб. 1 ч. 4 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» зареєстрований промисловий зразок вважається доведеним до загального відома, якщо був опублікований у результаті здійснення державної реєстрації або з інших підстав, або був експонований на виставці, використаний у торгівлі або іншим чином оприлюднений, крім випадків, коли такі події не могли стати відомими під час звичайного провадження господарської діяльності у колах, що спеціалізуються у відповідній галузі і провадять свою діяльність на території України, до дати подання заявки до НОІВ або, якщо заявлено пріоритет, до дати пріоритету.

Таким чином, йдеться про те, що якщо певний дизайн виробу вже був зареєстрований як промисловий зразок, або такий виріб використовувався будь-де у господарській діяльності певним суб'єктом господарювання, в тому числі і закордоном, новизна такого потенційного промислового зразка буде вважатися відсутньою. Для доведення відсутності новизни достатньо здобути будь-які докази, в тому числі відомості з Інтернет-джерел, про використання в торгівлі, в рекламі, певних виробів з таким самим (або ж максимально подібним) дизайном. При цьому ці відомості повинні бути наявні на певну дату, а саме новизна повинна бути втрачена ще до дати подання заінтересованою особою заявки в Укрпатент (НОІВ) на реєстрацію промислового зразка.

Щодо незареєстрованого промислового зразка діє подібне правило, але дещо спрощене. Зокрема, незареєстрований промисловий зразок вважається доведеним до загального відома,

якщо він був опублікований, експонований на виставці, використаний у торгівлі або в інший спосіб оприлюднений таким чином, що під час звичайного провадження господарської діяльності такі заходи з об'єктивних причин могли стати відомими у колах, що спеціалізуються у відповідній галузі і провадять свою діяльність на території України (аб. 2 ч. 4 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки»). Тобто у даному випадку йдеться про відсутність на ринку, в торгівлі, в рекламі тощо ідентичного виробу з таким же дизайном. Незареєстрований промисловий зразок зазвичай потребує короткострокової правової охорони, зазвичай у випадках, коли дизайн швидко втрачає актуальність. Але в певний період, коли певний дизайн виробу є затребуваним на ринку, автор потребує надання промисловому зразку належної правової охорони.

Новизна промислового зразка характеризується законодавцем положенням, що саме ідентичний промисловий зразок не повинен бути доведений до загального відома. Ідентичними є промислові зразки у разі, якщо їх суттєві ознаки відрізняються лише незначними деталями, тобто відмінності між потенційним промисловим зразком і вже існуючим дизайном виробу, або існуючим зареєстрованим (чи поданим на реєстрацію) промисловим зразком, - відсутні, або ж ці відмінності є несуттєвими, оскільки не відіграють суттєвого значення для розрізнення виробів.

Індивідуальний характер промислового зразка є новим для України, але, як вказувалося вище, не новим для країн ЄС. Критеріями для характеристики індивідуального характеру є «загальне враження» та «інформований користувач», на що наголошують і в науковій літературі. Власне законодавець поєднав ці критерії наступним формулюванням: промисловий зразок визнається таким, що має індивідуальний характер, якщо загальне враження, яке він справляє на інформованого користувача, відрізняється від загального враження, яке справляє на такого користувача будь-який інший промисловий зразок, доведений до загального відома (ч. 3 ст. 6 Закону України «Про

охорону прав на промислові зразки»). Звичайно, можемо говорити і про один об'єднаний критерій – «загальне враження поінформованого користувача».

Для оцінки індивідуального характеру обов'язково береться до уваги ступінь свободи автора під час створення промислового зразка. Ступінь свободи автора - обмеження можливостей автора щодо розробки рішення зовнішнього вигляду виробу певного призначення, пов'язані, зокрема, з функціональними особливостями виробу (ст. 1 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки»).

Слід додатково відзначити, що на стадії реєстрації промислового зразка Укрпатент (НОІВ) не перевіряє, чи відповідає заявлений на реєстрацію промисловий зразок критеріям охороноздатності, тобто чи він має новизну і індивідуальний характер. Зазвичай ці критерії підлягають встановленню у разі виникнення спору, який розглядається судом, щодо визнання недійсними прав (патенту, свідоцтва) на промисловий зразок. Факт наявності/відсутності новизни та/або індивідуального характеру встановлюється у висновку судової експертизи. Також спір про визнання прав на промисловий зразок недійсними може розглядатися Апеляційною палатою НОІВ. У такому разі саме експерти Укрпатенту можуть встановлювати наявність/відсутність цих критеріїв охороноздатності.

Білан П.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
здобувач кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права

МЕЖІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА РОЗМІЩЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В ІНТЕРНЕТ МЕРЕЖІ

В умовах сьогодення найпопулярнішим джерелом розміщення інформації слід вважати інтернет. При цьому інформація, що розміщується в інтернет мережі може вважатися такою, що у повній мірі відповідає об'єктивним обставинам дійсності або ж містить компрометуючі дані про фізичних або

юридичних осіб, які не підкріплені будь-якими фактичними доказами.

З огляду на це, вважаємо за необхідним дослідити питання меж відповідальності фізичною або ж юридичної особи за розміщення інформації у мережі інтернет з огляду на той факт, що інтернет видання, на законодавчому рівні, не відносяться до друкованих засобів масової інформації, отже особи, що розповсюджують інформацію в мережі інтернет не у повній мірі, наділяються обсягом повноважень, визначених ст. 42 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [1].

У коментованій нормі закону визначено ряд підстав за яких редакція, журналіст не несуть відповідальності за публікацію відомостей, які не відповідають дійсності, принижують честь і гідність громадян і організацій, порушують права і законні інтереси громадян або являють собою зловживання свободою діяльності друкованих засобів масової інформації і правами журналіста. До прикладу, редакція або ж журналіст не несуть відповідальності за публікацію відомостей якщо останні дослівним відтворенням матеріалів, опублікованих іншим друкованим засобом масової інформації з посиланням на нього.

У даному випадку, постає логічне питання, чи слід вважати поширення інформації особою в інтернет мережі спираючись на відомості, що розміщені на іншому веб-сайті та яка містить посилання на вказаний веб-сайт, правомірною поведінкою розповсюджувача інформації?

Згаданий нами вище законодавчий акт спрямований на регламентацію правовідносин учасниками яких є безпосередньо друковані засоби масової інформації, тобто газет, журналі, інших видань. Отже, особи, що розміщують інформації у мережі інтернет, за загальним правилом, не мають такого обсягу захищеності, як суб'єкти визначені у ст. 42 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [1].

Виходячи із загальних норм права, а саме із ч. 2 ст. 302 Цивільного кодексу України фізична особа, яка поширює інформацію, отриману з офіційних джерел, зобов'язана робити

посилання на таке джерело [2]. Проте, відомості або ж інформація розміщені у мережі інтернет не завжди є офіційним джерелом інформації, що наштовхує на висновок, що особа маючи намір перепоширити інформації з певного неофіційного інтернет джерела зобов'язана перевіряти її достовірність.

Це доводить той факт, що меді відповідальності суб'єктів друкованих засобів масової інформації та засобів масової інформації (надалі по тексту – ЗМІ), як таких мають різні межі юридичної відповідальності. На нашу думку, такий стан речей, перш за все зумовлений тим, що поняття засобу масового інформації є ширшим аніж поняття друкованого засобу масової інформації. Частиною 2 ст. 22 Закону України «Про інформацію» визначено, що: «Засоби масової інформації - засоби, призначені для публічного поширення друкованої або аудіовізуальної інформації»[3]. З наведеного вбачається, що межі відповідальності суб'єктів друкованих ЗМІ мають певні привілеї у порівнянні із засобами масової інформації, як такими.

Цікаву правову позицію з даного приводу висловив Касаційний господарський суд у Постанові від 21.11.2019 року у рамках розгляду справи № 927/791/18 зазначивши, що: «термін «засіб масової інформації» є ширшим, аніж термін «друкований засіб масової інформації», тому їх не можна розглядати як тотожні, що виключає можливість застосування до спірних правовідносин норм Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [4]. Тобто, у своєму рішенні суд касаційної інстанції підтвердив позицію, що межі відповідальності та обсяг меж відповідальності суб'єктів ЗМІ та друкованих ЗМІ відрізняються, а отже їх не можна ототожнювати. У контексті досліджуваного судового рішення, слід відмітити, що суд не взяв до уваги доводи відповідача про те, що інформація наводилася у публікаціях із посиланням на першоджерело шляхом використання гіперпосилань з тих підстав, що відповідач не відноситься до друкованих ЗМІ.

У Постанові від 18 березня 2021 року у рамках розгляду справи № 927/791/18 Касаційний господарський суд підтвердив свою позицію зазначивши, що: «З огляду на викладене

інформація, яка поширюється через мережу інтернет, орієнтована на необмежене коло осіб, відповідно є масовою інформацією. При цьому інтернет-видання (вебсайт) є засобом, призначеним для публічного поширення друкованої або аудіовізуальної інформації, є засобом масової інформації, про що правильно зазначили суди попередніх інстанцій» [5].

З огляду на вказане можна стверджувати, що друковані ЗМІ мають суттєві законодавчі привілеї, щодо звільнення від відповідальності за поширення інформації, за умови, що така була поширена іншим друкованим ЗМІ, таким чином для друкованого ЗМІ достатньо виключно вказати ідентифікаційні дані розповсюджувача інформації, посилення на першоджерело та перевірити той факт, що першоджерело є друкованим ЗМІ, натомість засоби масової інформації, що не мають статусу друкованих позбавлені можливості розповсюджувати інформацію інших ЗМІ, якщо вони не володіють достатніми доказами, щоб довести її достовірність та відповідність реальному стану речей.

Ідентичного висновку дійшов Європейський суд з прав людини у справі "Редакція газети "Правос дело" та Штекель проти України" від 05.05.2011 зазначивши, що: «підходи, які регулюють відтворення матеріалу з друкованих засобів масової інформації та Інтернету, можуть відрізнитися. Останній, безперечно, має коригуватися з урахуванням притаманних цій технології рис для того, щоб забезпечити захист зазначених прав і свобод та сприяння їм. Однак, беручи до уваги роль, яку відіграє Інтернет у контексті професійної діяльності засобів масової інформації, та його важливість для загального здійснення права на свободу вираження поглядів, Суд вважає, що відсутність на національному рівні достатньої законодавчої бази, яка б дозволяла журналістам використовувати отриману з Інтернету інформацію без остраху наразитися на санкції, серйозно перешкоджає пресі відігравати свою роль "сторожового пса суспільства". На думку ЄСПЛ, повне виключення такої інформації зі сфери застосування законодавчих гарантій журналістських свобод може саме по собі спричинити

неправомірне втручання у свободу преси, гарантовану статтею 10 Конвенції. Під час провадження в національних судах заявники чітко наводили на свій захист принцип "умовного імунітету від відповідальності" передбачений відповідним законодавчим положенням» [6].

З урахуванням наведених нами аргументів та правових позицій можна зробити висновок, що необхідно чітко розмежовувати поняття ЗМІ та друкованого ЗМІ, так як нормативно-правові акти, що регламентують їх діяльність мають суттєві відмінності, щодо обсягу та підстав відповідальності відповідних суб'єктів за поширення інформації. У даному контексті поняття ЗМІ завжди буде ширшим поняття друкованого ЗМІ, відтак до останнього слід застосовувати спеціальні норми правового регулювання.

Окрім того, ЗМІ не звільняється від юридичної відповідальності, якщо при поширенні інформації він посилається на інший ЗМІ, що здійснив первинне поширення даної інформації у мережі інтернет. У даному випадку, обидва суб'єкти зобов'язані довести відповідність поширених відомостей обставинам дійсності з посиланням на відповідну доказову базу, за умови, що такі відомості не відносяться до офіційних джерел інформації, натомість для друкованого ЗМІ правомірною поведінкою вважається поширення інформації без перевірки її на відповідність фактичному стану речей за умови, що відповідна публікація чи періодичне видання або ж тираж газети міститиме посилання на первинне джерело, яке поширило інформацію вперше, як друкований ЗМІ.

Список використаних джерел:

1. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні. Закон України 2782-ХІІ від 16.11.1992 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 1, ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#Text>.

2. Цивільний кодекс України. Закон України № 435-IV від 16.01.2003 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

3. Про інформацію. Закон України № 2657-XII від 02.10.1992 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст.650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.

4. Постанова Верховного суду від 21 листопада 2019 року у справі 927/791/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86034251>.

5. Постанова Верховного суду від 18 березня 2021 року у справі 927/791/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95708017>.

6. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Редакція газети «Правое дело» та Штекель проти України» (Заява № 33014/05). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_807#Text.

Бутнік-Сіверський О.Б.

головний науковий співробітник відділу промислової власності та комерціалізації ОІВ Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України,
завідувач кафедри економіки, обліку та фінансів Інституту післядипломної освіти НУХТ, д.е.н.,
професор, академік АТН України та академік УАН
(м. Київ, Україна)

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

З нашої позиції, інноваційно-інтелектуальне середовище – це цільове поєднання висококваліфікованих провідних спеціалістів та науковців в відповідній організаційно-функціональній та техніко-технологічній інфраструктурі, яке націлене на інноваційне та техніко-технологічне інтелектуальне підприємництво.

З позиції класичної економіки, фінансове забезпечення розглядається як використання різноманітних фондів фінансових ресурсів, що створюються і використовуються з метою здійснення виробництва і реалізації продукції, робіт, послуг у

різних галузях, а також для фінансування інших видів діяльності підприємства.

Інтенсифікація інноваційно-інтелектуального середовища пов'язана з фінансовим забезпеченням відповідних фінансових джерел (інноваційних, інвестиційних, венчурних, приватного та іноземного капіталу), яке в комплексі досліджується науковцями ще недостатньо.

З нашого погляду, інтенсифікація інноваційно-інтелектуального середовища з позиції фінансового забезпечення слід розглядати як стратегічні завдання вирішуваних на макро- та мікроекономічному рівнях шляхом проведення активної інноваційної державної політики та реалізації її суб'єктами господарювання.

Проблема фінансового забезпечення сьогодні є досить актуальною, зважаючи на дефіцит бюджетних і власних фінансових та інвестиційних ресурсів, високий рівень відсотків за банківські кредити в умовах військової агресії Російської Федерації проти України, яка бореться за демократію та незалежність.

З концептуальної точки зору фінансове забезпечення інтенсифікації інноваційно-інтелектуального середовища – це спрямування фінансових ресурсів в напрямку впровадження досягнень передових науково-технологічних та технологічних розробок, активізації інноваційної діяльності, побудови сучасної інфраструктури на рівні світових стандартів, що надає імпульс структурним зрушенням в реальній економіці, стимулює виробництво нової наукоємної високотехнологічної продукції, а також побудови відповідної інфраструктури матеріального забезпечення.

В Україні відповідно Закону України «Про інноваційну діяльність» [1: ст.18] джерелами фінансової підтримки інноваційної діяльності є: кошти державного та місцевих бюджетів; власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності; кошти

(інвестиції) фізичних і юридичних осіб; інші джерела, не заборонені законодавством України.

В розвиток зазначеного, науковець А. Б. Почтовюк акцентує увагу на тому, що обов'язковими складовими інноваційної діяльності є: проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт; створення інновації; комерціалізація інновації. [2, с.134]. Упровадження кожної з них обумовлює наявність фінансових, трудових, матеріальних, виробничих, технологічних ресурсів. Часто саме відсутність належного фінансового забезпечення не дозволяє реалізувати на практиці цікаві інноваційні ідеї. За підрахунками фахівців, для досягнення рівня інтенсивного споживання інновації додержуються співвідношення між витратами трьох головних стадій життєвого циклу продукту (фундаментальні дослідження – конструкторсько-технологічні розробки, створення дослідного зразка – промислове освоєння) має становити 1:10:100. Це означає, що витрати на реалізацію одного інноваційного проекту в середньому у 100 разів вищі, ніж витрати на одержання необхідних для нього результатів фундаментальних досліджень [3, с.197]. Саме тому важливу роль в інноваційній діяльності відіграє фінансове забезпечення, яке характеризує здатність фінансової системи побудувати економічні відносини між суб'єктами відтворювального процесу з приводу руху фінансових ресурсів. Тут потрібно спиратись на фінансове забезпечення, яке охоплює такі складові як способи, форми, джерела та інструменти, а також організаційні структури інституційної підтримки. Головним є політична воля впровадження інноваційної стратегії з забезпеченням відповідних фінансів та результативного активного менеджменту на підприємстві.

Основними принципами фінансового забезпечення А. Б. Почтовюк вважає мають стати: чітка цільова орієнтація; обґрунтованість інструментів та методів, які будуть використані; залучення всіх можливих джерел фінансування; використання максимальної кількості технічних, технологічних, організаційних та інших видів інновацій; постійне пристосування до змінних умов навколишнього середовища. Виокремлюють тут такі форми

фінансового забезпечення промислових підприємств: самофінансування, бюджетне фінансування, банківське кредитування та інвестування.

Можна погодитись з А. Б. Почтовюком, що на сучасному етапі розвитку національної економіки головними проблемами системи фінансового забезпечення інноваційної діяльності українських підприємств залишаються: недосконалість нормативно-правової бази; недостатнє фінансування зі сторони приватного сектора; низький рівень банківського кредитування; відсутність механізму перерозподілу інвестиційних ресурсів населення на користь інноваційного сектора; несприятливий інвестиційний клімат для іноземних інвесторів тощо. Задля збільшення обсягів фінансування інноваційної діяльності необхідно опиратися на світовий досвід: активно розвивати банківський сектор у частині залучення цільових інвестицій, фінансування перспективних науково-технічних досягнень; створювати венчурні фонди; залучати як прями, так і портфельні іноземні інвестиції. Ці заходи потребують: створення спеціальних умов оподаткування; сприятливого інвестиційного клімату (підтримку політичної та макроекономічної стабільності); формування прозорої нормативно-законодавчої бази; упровадження системи гарантій фінансових ризиків [2, с.137], що нап'язано пов'язано з проблемами забезпечення інтенсифікації інноваційно-інтелектуального середовища на мікрорівні.

Щодо проблеми фінансового забезпечення інтенсифікації інноваційно-інтелектуального середовища, то в більшості це пов'язано з політикою держави та її діями впровадження інноваційної діяльності в реальному секторі економіки країни з урахуванням вимог сфери інтелектуальної власності.

Розвиваючи на цьому напрямку погляд, науковець Г. М. Сербина [4, с. 26], який ще глибше аналізує ситуацію, що склалася навколо проблеми фінансового регулювання підприємницької діяльності в інноваційній сфері України, а з нашої позиції, також в напрямку інтенсифікації інноваційно-інтелектуального середовища у забезпеченні фінансової підтримки інтелектуального підприємництва.

Сьогодні ключовими трендами, які впливають на інтенсифікацію інтелектуально-інноваційного середовища в Україні в сучасних умовах є:

- 1) продовжується еміграція та «відтік мізків»;
- 2) постіндустріалізація, розвиток нових технологій та глобалізація (запровадження 4G, швидкісний Інтернет та суттєво збільшене охоплення мобільним зв'язком);
- 3) підвищений ступінь ризику для іноземних компаній та іноземного капіталу, що робить Україну менш привабливою для інвесторів;
- 4) процес реформ та утворення нових інституцій (створення нових інституцій таких як дорадчих органів при Кабінеті Міністрів України та Президентів України з питань бізнесу, інновацій та інвестицій);
- 5) європейська інтеграція та посилення міжнародних зв'язків з National Assembly;
- 6) посилення ролі громадянського суспільства та громадської активності (нові регіональні та промислові кластери, хаби, неурядові організації та бізнес-асоціації);
- 7) фінансова криза, девальвація національної валюти та інфляційні процеси;
- 8) повільна реалізація запланованих реформ;
- 9) пандемія COVID-19, яка посилює економічну кризу в Україні.

Подолання існуючих недоліків в системі фінансового забезпечення інтенсифікації інноваційно-інтелектуального середовища, з нашого погляду, зусилля повинні бути орієнтовані на вирішення наступних задач:

– прискорення формування механізму фінансового забезпечення підприємницької діяльності в інноваційній-інтелектуальній сфері діяльності, який поєднував би продукти інтелектуальної праці – ідеї та винаходи, створені нові види технологій та продуктів з ринковими принципами господарювання в єдиний техніко-економічний процес;

– створення інституційного середовища, яке б у максимальній мірі сприяло б стикуванню попиту і пропозиції на інноваційну продукцію, оптимізації поєднання усіх джерел фінансування;

– посилення участі органів державної влади в розробці нормативно-правових актів, які б дозволили узгодити окремі положення податкового законодавства з положеннями цивільного законодавства, підзаконними актами щодо регулювання інноваційної діяльності;

– створення сприятливих умов доступу підприємств до диверсифікованих джерел фінансування інноваційної діяльності при одночасному посиленні регулюючих функцій держави і використання фінансових інструментів контролю за цільовим використанням залучених ресурсів;

– перерозподіл грошових потоків на інноваційний розвиток шляхом запровадження фінансових механізмів селективного відбору при здійсненні державного податкового регулювання, підвищенні адекватності тематики досліджень наукових та освітянських установ вимогам та потребам ринкової системи господарювання.

З нашої позиції, залучення відповідних фінансових джерел (інноваційних, інноваційних, венчурних, інвестиційних, приватного та іноземного капіталу) сприятиме реалізації розробленому план заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, у кому наведено перелік пропозицій щодо пріоритетних реформ та стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди, який подано Національною радою з відновлення України від наслідків війни відповідно до Указу Президента від 21 квітня 2022 року № 266/2022 в рамках 24 робочих груп [5].

Список використаних джерел:

1. Про інноваційну діяльність. Закон України № 40-IV від 4 липня 2002 року. Редакція від 12.04.2022. –URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

2. Почтовюк А. Б. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах / Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2016. № 3 (75). С. 133 - 140.

3. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : монографія / Я. А. Жаліло. – Київ : НІСД, 2009. – 336 с.

4. Сербина Г. М. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності: теоретичні та прикладні аспекти / Г. М. Сербина // Інвестиції: практика та досвід. - 2009. - № 7. - С. 23-27. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/JRN/ipd_2009_7_8.

5. Проекти розділів плану відновлення по групам.- URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi>

Васьківська С.О.

Факультет економіки, менеджменту та психології
Державного торговельно-економічного університету

СУЧАСНА ВІЙНА: РОЛЬ ТА МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ

Через розвиток соціальних, національних і геополітичних процесів відзначається різке зростання чисельності й глибини конфліктів у міжнародних та внутрішньодержавних відносинах. Загострення конфліктних ситуацій, які виникають у теперішніх умовах, через деякі причини, здійснюється через негативні інформаційні впливи на суспільні процеси, зокрема з боку засобів масової інформації . Їх характер спрямовується від відверто воєнного протистояння до застосування широкого спектра інформаційних впливів для досягнення певного міжнародного і внутрішнього іміджу людини чи країни-противника. Якби не хотілось цього визнавати, але на жаль, Україна сьогодні опинилася якраз на межі загроз в інформаційному просторі й повинна бути, як ніколи, спроможною на адекватні реакції для захисту від них.

Інформація, чи то позитивна, чи то негативна, завжди впливала на психічний стан людей, їхню поведінку в соціумі й особистому житті, на їхні морально-етичні норми, духовні цінності. Цей вплив почав яскраво бути вираженим з появою Інтернету. Почалось збільшення маніпуляцій, обманів, афер в інформаційних технологіях, і як наслідок це почало приводити до загроз інформаційно-психологічній безпеці, як і окремої людини, так і соціальних груп і суспільства в цілому. [1]

Сьогодні українці, як ніколи, відчули, що саме через Інтернет здійснюється розповсюджене компрометних матеріалів, шахрайських схем; за допомогою цього ресурсу аферисти поширюють у суспільство недостовірну інформацію, а потім ЗМІ використовують її, як джерело «правди». На жаль, дуже часто, зосередження людей на певній інформації, що не є правдивою, проте встигає розсіяти паніку, в кінцевому випадку позбавляє їх можливості зосередитись на справді важливих повідомленнях, що потребують швидкого реагування та дій.

Проблеми, які найбільше вразили Україну під час інформаційної війни.

По-перше, багато глобальних інформаційних мереж не контролюються і щодня з'являються нові сайти, програми, додатки- усе це стає новою зброєю інформаційної війни!

По-друге, стрімко починають вдосконалюються засоби і способи доставки інформації до аудиторії. Для досягнення даних цілей починають використовуватись й інші види медійних засобів, такі як супутникове телебачення і радіо, цифрове телебачення, електронна пошта і т.д.

По-третє, починає збільшуватись кількість вірусів, які мають спеціальний програмний вплив на інформаційні систем. Через широкодоступність різних сайтів і програм, актуальним є питання хакерських атак на державні сайти.

По-четверте, стає усе більше систем супутникового зв'язку, технічні характеристики яких усе більше вдосконалюються.

Уже ні для кого не секрет, що російська пропаганда посилила інформаційну війну з Україною. Метою таких хакерів є дезорієнтування населення та посилити викликати їх зневіру у

Збройні Сили України. Цілком зрозумілий механізм впливу на людей під час військового нападу – розсіяним, збентеженим та наляканим населенням значно легше керувати та підчиняти власній волі та власній «правді».

Механізм дії такий : інформаційні та дезінформаційні атаки створюють на основі певних подій, їх неправдивого, хибного, викривленого або навіть протилежного тлумачення. Іноді справжні факти пов'язують з брехнею, вдаються до маніпуляцій ,і тоді така інформація починає здаватись взагалі безглуздою. Згодом досить важко розрізнити ,де дійсний факт, а де вигаданий. Читаючи, ми може сприйняти посил за правду ,адже якась її частина там все таки є.

На щастя свіжі дослідження демонструють зниження довіри до російських медіа. Ще до повномасштабного вторгнення рф, люди все одно іноді дивилися російське телебачення, читали новини ,слідкували за подіями країни-агресорки, але самі цього не підозрюючи ,люди підпадали під вплив російської пропаганди! [2]

Сьогодні пряме споживання такого маніпулятивного контенту значно знизилось. Щоправда помилкові, не обережні, чи свідомо дезінформаційні процеси трапляються і на українських ресурсах. Ворог змінює свою тактику та маскується під виглядом українців, адже так завоювати довіру легше.

І на військовому, і на інформаційному фронті дуже негативні наслідки можуть бути через недооцінювання ворога. [3]

Деякі фейки роспропаганди:

Фейк про обстріл Рівненської АЕС

У березні було опубліковано інформацію про те, що після обстрілу АЕС у Запоріжжі окупанти нанесли ракетний удар по Рівненській атомній станції у місті Вараші. Однак ця інформація не підтвердилася.

Йшлося, що нібито це був перший крок до початку ядерної війни для всієї Європи. Такі повідомлення були аби посіяти паніку серед українців.

Мітинг-постановка у Херсоні

В інтернеті почала віруситись інформація, що російські окупанти готують постановочні мітинги у Херсоні для «картинки». Вони почали шукати нові методи як дезінформувати українців і виправдати свої загарбницькі дії принаймні перед власним населенням. Для цього вони звозили до Херсона людей із Криму, які повинні були вийти на постановочний мітинг. Це все про вони організовували для своїх ЗМІ.

Фейк про те, що Захід кинув Україну напризволяще

Окупанти почали поширювати фейк, що ніби західні країни налякалися та кинули Україну напризволяще. Але насправді це брехня, яка була спрямована для того, щоб деморалізувати українців та зламати наш могутній опір російській навалі! Зараз весь світ об'єднаний як ніколи! Українцям передають зброю, боєприпаси, літаки, фінансову допомогу! І все це - реальні дії, які бачать всі!

Фейк про переселенців зі Сходу

Ще на початку усіх подій у соцмережах активно поширювалась інформація, ніби переселенці зі сходу поведуться на заході не як біженці, а як туристи, дають свої забаганкам тим, хто їх прихистив, і на кожне заперечення показують свою невдоволеність. Але насправді вони поведуться скромно, і навпаки записуються в тероборону і допомагають зі збором гуманітарної допомоги.

Такий фейк поширюється з метою розколоти Схід і Захід, але українці зараз об'єднані як ніколи! Всі як можуть боронять свою землю. Зараз не до відпочинку, святкувати будемо після перемоги!

Як загалом війна вплинула на стандарти роботи українських ЗМІ?

Стандарти змінились, і це очевидно. Зараз, як ніколи, якісний журналістський матеріал має бути точним і достовірним. Саме цих стандартів дотримуються практично всі наші медіа. Але стандарти повноти та оперативності інформації просто не можуть бути дотримані на 100% через зрозумілі усім нам обставини.

Сьогодні найбільше потерпає збалансованість нашої інформації. Адже нарешті український медіапростір позбувся того, чим доводилось «грішити» до війни. Йдеться про баланс, який ЗМІ дотримувались шляхом надання слова росії. Така «збалансованість» зараз для нас точно не на часі. [4]

З 24 лютого запущений телемарафон «Єдині новини» з метою інформування населення щодо ситуації в Україні під час російського вторгнення. Це унікальний проєкт котрий надає можливість громадянам бути в курсі всіх новин цілодобово, уникати дублювання інформації по всіх телеканалам в різний час та відчувати єдність і згуртованість всього інформаційного простору у боротьбі за повернення незалежності.

План протидії дезінформації, який буде ефективний під час війни.

1. Мета поширювачів дезінформації – посіяти паніку, послабити нашу волю до оборони. Не слід вестись на такі провокації, тим самим допомагаючи їм! Краще підтримати себе : зберігати самоконтроль, волю ,берегти свої почуття ,і не поширювати емоційну інформацію.

2. Україна захищається та продовжує боротьбу за свою територію. Якщо хтось поширює протилежне – це неправда. Вас хочуть деморалізувати.

3. Не слід вірити і поширювати інформацію з сумнівних джерел. Правдива інформація міститься лише на офіційних сторінках і каналах державних органів та Суспільного мовлення. Будь-які інші ресурси не гарантують достовірність!

4. Жодним чином не слід поширювати інформацію про переміщення українських військ. Цим ви можете допомогти ворогу ,та нашкодити тим, хто захищає вас і державу.

5. Україна веде оборонну війну на своїй території. Будь-які повідомлення про нібито обстріли мирного населення українськими військовими – неправда. Ворог хоче підірвати нашу довіру до власних захисників. Але ж ми прекрасно розуміє, хто є хто.

6. Агресор поширює брехливу інформації не лише про бійців, а й про військово-політичне керівництво, для того ,щоб українці втратили свою довіру і до нього. . Але довіряти не можна саме ворогу – його провокація, які неможливо перевірити. Тож слід ретельно перевіряти кожну тривожну новину з офіційними джерелами.

7. Інформація, яка пов'язана із втратами і військових і мирного населення,можуть знати лише органи безпеки та оборони України. Інформація, яка поширюється на особистих акаунтах, може не відповідати дійсності. Тож перед репостом ,варто подумати ,чи відповідає вона дійсності.

8. Агресор розповсюджує чутки про «зраду» через свої офіційні канали. А може використовувати й інші засоби – прикриватись патріотичними гаслами і українською символікою. Будь які сумнівні українськи ,і на перший погляд патріотичні повідомлення та заклики, треба перевіряти.

9. Мета ворога – це розколоти наше суспільство зсередини, розпалити ворожнечу між нами й знищити нашу віру у власні сили. Так, дійсно, ми різні й наші погляди можуть не збігатися, але ми маємо спільну справу – дати відсіч окупанту. Тому зберігаймо єдність і підтримуємо одне одного, зараз це вкрай важливо. [5]

Отже, слід дозувати інформацію протягом дня, не проводити весь свій вільний час у телефоні, це відриває від продуктивної роботи , а також велика кількість інформації, що не завжди є правдивою, негативно впливає на нас . Перш ніж робити репост якоїсь статті, слід впевнитись у достовірності такої інформації, адже саме в цей момент ви можете стати дезінформатором. Тож читаймо і розповсюджуємо лише перевірену інформацію , що дасть нам можливість допомогти Україні вистояти за правду в інформаційній війні. Пам'ятаємо, що кожне наше «кричаще» слово у підтримку правди - це допомога нашій армії та підтвердження віри в ЗСУ.

Список використаних джерел:

1. ФУРАШЕВ В.М. ПРАВОВА ІНФОРМАТИКА, [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/14fvmpib.pdf>

2. Калініченко Б. М. ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА: ЧИННИКИ ЕСКАЛАЦІЇ І ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ, [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <http://eprints.cdu.edu.ua/4387/1/kalinaich.pdf>

3. Озброєним військам завжди передують інформаційні кампанії: медіаекспертка про дезінформацію в умовах війни, інформаційну гігієну і те, як навчити дітей не попадати під вплив соцмереж, Наталя Тодоровська за сприяння ГО «Львівський медіафорум» у межах проекту «ЛМФ Підтримка мережі журналістів» [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <https://vezha.ua/ozbroyenym-vijskam-zavzhdy-peredyuyut-informatsijni-kampaniyi-mediaekspertka-pro-dezinformatsiyu-v-umovah-vijny-informatsijnu-gigiyenu-i-te-yak-navchyty-ditej-ne-popadaty-pid-vplyv-sotsmerezh/>

4. Російська деза у час війни: фейки про АЕС, біженців та українських військових, [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <https://rayon.in.ua/news/494106-raketniy-udar-po-aes-i-pereselentsi-turisti-rosiyska-deza-4-bereznya>.

Гаврильців М.Г.

Львівський державний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри загально-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент

**КОНСТИТУЦІЙНІ ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ
ІНФОРМАЦІЙНИХ
ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ**

Динамічний розвиток цифрових технологій неодмінно призводить до розвитку інформатизації, що стала активно використовуватись у різних сферах життєдіяльності людини усіх цивілізованих держав сучасного світу.

Сучасне українське суспільство є інформаційним, оскільки кількість, якість та ступінь використання інформації стають

чинниками, що визначають рівень розвитку держави й суттєво впливають на її статус у світовому співтоваристві. Відтак на передній план порядку денного виступає необхідність правового захисту інформаційних прав людини в Україні.

Проблема захисту прав людини в інформаційному суспільстві ускладнюється такими чинниками: складність визначення інформаційного суспільства, наявність у ньому негативних аспектів, що можуть загрожувати правам людини, невизначеність масштабного впливу інформаційно-комунікаційних технологій на людину та її права, відсутність загальноприйнятого визначення інформаційних прав, необхідність реалізації принципу поваги прав і свобод людини [1, с. 24].

Проблема захисту інформаційних прав, встановлення чіткого механізму їх реалізації актуальна тим, що за допомогою свого здійснення вони знаходять дієвість і реальність, забезпечуючи тим самим їх, володіючи можливістю задоволення різних інтересів.

Основною нормативною базою правового захисту інформаційних прав громадян є Конституція України [2], Закон України «Про інформацію» [3] та Цивільний кодекс України [4].

Зокрема, Закон України «Про інформацію» в ст. 2 визначає основні принципи інформаційних відносин, до яких належать гарантованість права на інформацію, відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією, достовірність і повнота інформації, свобода вираження поглядів і переконань, правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя [3].

Слід погодитись з тим, що у зв'язку з розвитком суспільних відносин в інформаційній сфері можна обґрунтувати необхідність виникнення нового виду судочинства – інформаційного судочинства. Це весь комплекс процесуальних дій (подання заяв, скарг, прийняття рішень учасниками процесуальних дій, перегляд рішень, порядок виявлення, розслідування злочинів, передачі матеріалів кримінальних справ до суду тощо), пов'язаних з

порядком розгляду та вирішення судом справ щодо спорів, які виникають з інформаційних правовідносин та правовідносин, зумовлених процесами забезпечення обороту інформації. Ефективність інформаційного судочинства залежить не лише від системи судоустрою та спеціалізації суддів, але і від системи законодавства в інформаційній сфері та його термінологічного апарату [5].

Інформаційні права і свободи людини в Україні гарантуються Конституцією України та детально регламентуються законодавством. В Конституції України, зокрема, зазначено, що кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Окрім того, ст. 55 Конституції України закріплює право людини на судовий захист: кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій або бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [2].

Адміністративна форма захисту інформаційних прав та свобод людини і громадянина передбачає розгляд звернень громадян до вищих органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

Відповідно до ст. 40 Конституції України, кожна людина має право направляти індивідуальне або письмове звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, до посадових і службових осіб [2].

Правовий механізм захисту прав і свобод охоплює всі можливі дії щодо захисту інформаційних прав та свобод людини і громадянина, що відрізняє відповідну категорію від поняття «механізм реалізації людиною права на захист», яке, у свою чергу, позначає одну зі складових правового механізму захисту прав і свобод, сутність якої полягає у цілеспрямованій діяльності людини щодо відновлення становища, що існувало до порушення конкретного права особи [6].

У ч. 3 ст. 34 Конституції України зазначено, що реалізація прав може бути обмежена законом в інтересах національної

безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання роголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримки авторитету і неупередженості правосуддя [2].

Отже, нормативно-правовий механізм захисту інформаційних прав та свобод людини і громадянина в Україні є частиною правового механізму відповідних прав і свобод. Він виражається у встановленні у вітчизняному законодавстві інформаційних прав і свобод людини й громадянина. Одним із найважливіших компонентів такого нормативно-правового механізму захисту інформаційних прав і свобод людини й громадянина в Україні є їхні гарантії, зміст яких у міжнародно-правових актах та в національному законодавстві є практично ідентичним, хоча підстави можливого обмеження інформаційних прав і свобод за міжнародними стандартами можуть не збігатися з тими, що визначені в національному законодавстві [7, с. 84].

Зміцненню в Україні цілісного механізму захисту прав і свобод людини, такого, що відповідає новітнім викликам і загрозам інформаційній безпеці, перешкоджають наступні чинники, які склалися на практиці, зокрема такі як корпоративний опір носіїв влади незалежній правозахисній діяльності, проблеми свободи ЗМІ, відсутність належного рівня правової інформованості в суспільстві і неконструктивне суперництво між суб'єктами правозахисної діяльності, що мають єдину або різну правове походження. Подолання деструкції такої конкуренції – найбільш складно вирішуване завдання, оскільки цього не можна досягти простим велінням [8, с. 22].

Правовий механізм захисту інформаційних прав і свобод людини і громадянина поділяється на нормативно-правовий та організаційно-правовий. Нормативно-правова форма виражається в ухваленні нормативно-правових актів або у внесенні до існуючих нормативно-правових актів таких змін, які можуть сприяти здійсненню захисту інформаційних прав людини і громадянина. Натомість організаційно-правова форма

виражається в діяльності державних органів, що беруть участь у процесі захисту прав інформаційних прав людини і громадянина на території України [8, с. 23].

Отже, як на національному, так і на міжнародному рівні розвивається декілька паралельних систем захисту прав людини. З одного боку, це формальні механізми, утворені на основі національного права та міжнародних договорів (таких як конституції відповідних держав та Європейська конвенція прав людини), з іншого – це фундаментальні принципи, які не допускають винятків чи застережень. Поступове визнання принципів права джерелом права як у формально-юридичному, так і ідеологічному розумінні сприяє більш широкому застосуванню їх поряд з іншими основними джерелами права, особливо у сфері захисту прав людини. Тобто розвиток міжнародного права, зокрема і завдяки діяльності Європейського Суду з прав людини, відбувається у напрямку надання нормам права, що регулюють права людини, у тому числі інформаційні, статусу загальнообов'язкової норми міжнародного права [9, с. 445].

В Україні сформульовано рекомендації щодо посилення захисту прав людини онлайн. В Україні було створено державний механізм щодо посилення захисту прав людини онлайн, до якого, зокрема, входять Уповноважений Верховної Ради з прав людини; Верховна Рада України (Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики, Комітету з питань цифрової трансформації та іншим комітетам, предмет відання яких стосується питань державної політики у сфері інформації, інформаційної безпеки та інформаційних технологій); Кабінет Міністрів України (який координує роботу центральних органів виконавчої влади у цій сфері – Мін'юсту, МВС та ін.).

Вирішенню низки актуальних проблем функціонування правового механізму захисту інформаційних прав та свобод людини і громадянина сприятиме оптимізація державної форми захисту прав і свобод шляхом введення посади інформаційного омбудсмена з використанням іноземного досвіду, а також запровадження чітких критеріїв обмеження інформаційних прав і

свобод шляхом закріплення принципів такого обмеження, які виключають розширювальне або неоднозначне тлумачення [7, с. 84].

Реальне вдосконалення системи захисту інформаційних прав і свобод людини та громадянина в Україні є можливим при виявленні закономірностей функціонування, тенденцій розвитку, проблем правового механізму захисту інформаційних прав та свобод людини і громадянина, посилення його окремих складових та інституцій.

Список використаних джерел:

1. Забара І. Захист прав людини у інформаційному суспільстві: концептуальні підходи в науці міжнародного права. *Проблеми захисту прав людини в інформаційному суспільстві: матеріали науково-практичної конференції* (1 квітня 2016 р., м. Київ). Київ: НДПП НАПрН України, Національний інститут стратегічних досліджень, НТУУ «КПІ», 2016. С. 24–29

2. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.

4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

5. Фурашев В. М., Солончук І. В. Інформаційне право: інформаційне судочинство. *Право та державне управління*. 2019. № 3(36). Том 1. С. 241–251.

6. Захист прав, свобод і безпеки людини в інформаційній сфері в сучасних умовах: *Матеріали другої науково-практичної конференції* (м. Київ, 21.05.2020 р.) / Упор.: С. О.Дорогих, В. Ф.Фурашев, В. Г.Пилипчук, О. В. Петришин. Київ, 2020. 376 с.

7. Ткачук Н.І. Правовий механізм захисту інформаційних прав та свобод людини і громадянина в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Серія ПРАВО. Вип. 49. Том 2. С. 82–85.

8. Настюк В. Я., Белєвцева В. В. Правовий захист інформаційних прав і свобод людини в Україні: проблеми та перспективи. *Інформація і право*. № 2015. № 2(14). С. 20–25.

9. Войтович П.П. Захист інформаційних прав людини в контексті практики Європейського суду з прав людини *Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини* : зб. наук. ст. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15.09.2012 р.); НУ «ОЮА». Одеса : Фенікс, 2012. С. 438-448.

Гладь Ю.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
інтелектуальної власності, інформаційного
та корпоративного права, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОГО ВЛАСНОРУЧНОГО ПІДПISУ

У Програмі діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженій 04 жовтня 2019 року, основною тенденцією розвитку усіх сфер економіки прослідковується переведення усіх послуг, сервісів та укладення договорів в електронній формі¹. Ця тенденція посилилася із початком війни в Україні, адже саме можливість укладення договорів в електронній формі та надання послуг населенню зіграло важливу роль у функціонуванні держави. Відтак, на сьогодні електронні сервіси вийшли на перший план, а цифровізація держави є домінуючою складовою подальшого розвитку.

Попри знаний прогрес у цій галузі, на практиці зустрічаються певні неоднозначні трактування щодо можливості укладення правочинів в електронній формі, та й, подекуди не завжди розуміють, які вимоги до документа, укладеного в електронній формі. Значний інтерес викликає можливість підписання документу на планшеті власним підписом. Проте, не завжди

---

¹ Програма діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженій 04 жовтня 2019 року// <https://ips.ligazakon.net/document/T190188?an=1>

такий документ вважатиметься електронним документом та таким, який підписаний у формі, передбаченій законом.

Відповідно до ст. 5 Закону України від 22 травня 2003 року «Про електронні документи та електронний документообіг»¹, електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов’язкові реквізити документа.

Склад та порядок розміщення обов’язкових реквізитів електронних документів визначається законодавством. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму. Візуальною формою подання електронного документа є відображення даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для приймання його змісту людиною.

Статтею 1 згаданого закону визначено, що обов’язковий реквізит електронного документа – обов’язкові дані в електронному документі, без яких він не може бути підставою для його обліку і не матиме юридичної сили. Накладанням електронного підпису завершується створення електронного документа.

Статтею 7 Закону визначено, що оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов’язковими реквізитами, у тому числі з електронним підписом автора або підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України від 05 жовтня 2017 року «Про електронні довірчі послуги».

Своєю чергою, порядок укладення електронного правочину визначено Законом України «Про електронну комерцію»². Відповідно до ч. 12 ст. 11 Закону України «Про електронну комерцію», електронний договір, укладений шляхом обміну електронними повідомленнями, підписаний у порядку,

---

¹ Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>

² Про електронну комерцію: Закон України від 3 вересня 2015 року // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>

визначеному статтею 12 цього Закону, вважається таким, що за правовими наслідками прирівнюється до договору, укладеного у письмовій формі. Кожний примірник електронного документа з накладеним на нього підписом, визначеним статтею 12 цього Закону, є оригіналом такого документа.

Стаття 12 цього ж Закону передбачає три варіанти підписання електронного договору (якщо відповідно до акта цивільного законодавства або за домовленістю сторін електронний правочин має бути підписаний сторонами), зокрема шляхом:

1. електронного підпису або електронного цифрового підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис», за умови використання засобу електронного цифрового підпису усіма сторонами електронного правочину;

2. електронного підпису одноразовим ідентифікатором, визначеним цим Законом;

3. аналога власноручного підпису (факсимільного відтворення підпису за допомогою засобів механічного або іншого копіювання, іншого аналога власноручного підпису) за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідних аналогів власноручних підписів.

У цьому контексті доцільно проаналізувати можливість підписання цифровим власноручним підписом договорів. Найбільш популярним таке підписання є підписання договорів у банківській сфері.

Відповідно до Постанови Правління Національного банку України від 13 грудня 2019 року №151 «Про затвердження Положення про застосування цифрового власноручного підпису в банківській системі України», цифровий власноручний підпис - власноручний підпис фізичної особи, створений на екрані електронного сенсорного пристрою та нерозривно пов'язаний з електронним документом, підписаним цим підписом¹.

---

¹ Про затвердження Положення про застосування цифрового власноручного підпису в банківській системі України: Постанова Правління Національного банку України від 13 грудня 2019 року// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0151500-19#Text>

Цифровий власноручний підпис має таку саму юридичну силу, як і власноручний підпис, та прирівнюється до власноручного підпису в разі дотримання норм цього Положення.

Ця ж Постанова Кабінету Міністрів України встановлює, що:

- використання цифрового власноручного підпису клієнтом банку не вимагає наявності попередньо укладеного договору між банком та клієнтом;

- банк самостійно визначає технологію створення електронних документів, які клієнт підписує цифровим власноручним підписом, та забезпечує дотримання вимог цього Положення;

- банк має право застосовувати процедури фото та/або відеофіксації, інші процедури з метою документування та контролю за процесом підписання документа клієнтом з використанням цифрового власноручного підпису. Застосування зазначених процедур повинно здійснюватися за умови попередньо отриманої згоди клієнта;

- банк не має права використовувати для інших цілей або передавати іншим особам інформацію, отриману банком з метою документування та контролю за процесом підписання документа клієнтом з використанням цифрового власноручного підпису, якщо не отримав окремої згоди на це від клієнта або якщо інше не передбачено законом;

- на документ в електронній формі одразу після його підписання цифровим власноручним підписом клієнта накладається кваліфікована електронна позначка часу. Після цього уповноважений працівник банку зобов'язаний невідкладно підписати цей документ власним кваліфікованим електронним підписом або засвідчити кваліфікованою електронною печаткою банку з кваліфікованою електронною позначкою часу.¹

Аналізуючи положення Постанови та Закону України «Про електронну комерцію», то, очевидно, цифровий власноручний підпис підпадає у нас під категорію «аналога власноручного

---

¹ Про затвердження Положення про застосування цифрового власноручного підпису в банківській системі України: Постанова Правління Національного банку України від 13 грудня 2019 року// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0151500-19#Text>

підпису (факсимільного відтворення підпису за допомогою засобів механічного або іншого копіювання, іншого аналога власноручного підпису) за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідних аналогів власноручних підписів.» Застосування такого аналога потребує наявності заяви-згоди про використання такого підпису та зразків підписів.

У цьому контексті звертаємо увагу на рішення Жовтневого районного суду м. Запоріжжя від 23 червня 2021 року у справі №331/166/21, де суд наголосив, «що згідно з частиною третьою статті 207 ЦПК України, використання при вчиненні правочинів факсимільного відтворення підпису за допомогою засобів механічного, електронного або іншого копіювання, електронного підпису або іншого аналога власноручного підпису допускається у випадках, встановлених законом, іншими актами цивільного законодавства, або за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідного аналога їхніх власноручних підписів.

Посилання представника банку на те, що підпис на паспорті споживчого кредиту є аналогом власноручного підпису, а не електронного, і таке підписання договору відповідає вимогам законодавства суперечить положенням абз. 3 частини 1 статті 12 Закону України «Про електронну комерцію», згідно з яким моментом підписання електронного правочину є його підписання з використанням аналога власноручного підпису (факсимільного відтворення підпису за допомогою засобів механічного або іншого копіювання, іншого аналога власноручного підпису) за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідних аналогів власноручних підписів.

Таким чином, законодавство, що було чинним станом на момент підписання Паспорту споживчого кредиту від 27.04.2018 р., а саме частина третя статті 207 ЦК України та абз. 3 частини першої статті 12 Закону України «Про електронну комерцію» передбачали наявність окремої письмової згоди сторін з зразками відповідних аналогів їхніх власноручних підписів,

проте доказів наявності такої угоди з оригіналами підписів представниками банку надано не було.»¹

Тобто, для застосування такого цифрового власноручного підпису потрібна відповідна заява та зразки такого підпису. Аналогічна позиція міститься і у постановах Верховного Суду від 12 січня 2021 року у справі № 524/5556/19 та від 10 червня 2021 року у справі № 234/7159/20².

Доцільно також зазначити, що на практиці застосовують цифровий власноручний підпис також із одночасною ідентифікацією шляхом направлення відповідного ідентифікатора на номер телефону підписанта. В такому випадку може виникнути ситуація, коли незрозуміло, до якого моменту підв'язувати укладення договору - до моменту ідентифікації чи підписання цифровим власноручним підписом?

Вбачається, що та дія, яка вчинена першою і буде моментом підписання договору. При цьому наголошуємо, що у випадку відсутності заяви на використання власноручного підпису та зразків таких підписів, договір вважатиметься таким, що підписаний електронним підписом одноразовим ідентифікатором. Електронним підписом одноразовим ідентифікатором є дані в електронній формі у вигляді алфавітно-цифрової послідовності, що додаються до інших електронних даних особою, яка прийняла пропозицію (оферту) укласти електронний договір, і надсилаються іншій стороні цього договору.

Враховуючи наведене, приходимо до висновку, що проставлення власноручного цифрового підпису матиме наслідком підписання правочину тільки за наявності згоди на використання такого підпису та зразків підписів. При цьому, одночасне підписання власноручним цифровим підписом правочину разом з використанням одноразового ідентифікатора вважатиметься підписанням електронним підписом одноразовим ідентифікатором, а не власноручним цифровим підписом. Відтак,

---

¹Рішення Жовтневого районного суду м. Запоріжжя від 23 червня 2021 року / Справа №331/166/21 // <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/97982349/>

² Постановах Верховного Суду від 12 січня 2021 року / Справа № 524/5556/1 // <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94102130>; Постанова Верховного Суду від 10 червня 2021 року / Справа № 234/7159/20 // <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97771534>

правові наслідки наставатимуть саме з моменту проведення відповідної ідентифікації.

Список використаних джерел:

1. Програма діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженої 04 жовтня 2019 року // <https://ips.ligazakon.net/document/T190188?an=1>

2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>

3. Про електронну комерцію: Закон України від 3 вересня 2015 року // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>

4. Про затвердження Положення про застосування цифрового власноручного підпису в банківській системі України: Постанова Правління Національного банку України від 13 грудня 2019 року // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0151500-19#Text>

5. Про затвердження Положення про застосування цифрового власноручного підпису в банківській системі України: Постанова Правління Національного банку України від 13 грудня 2019 року // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0151500-19#Text>

6. Рішення Жовтневого районного суду м. Запоріжжя від 23 червня 2021 року / Справа №331/166/21 // <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/97982349/>

7. Постановах Верховного Суду від 12 січня 2021 року / Справа № 524/5556/1 // <https://reestr.court.gov.ua/Review/94102130>

8. Постанова Верховного Суду від 10 червня 2021 р. Справа № 234/7159/20. <https://reestr.court.gov.ua/Review/97771534>

Глотов С.О.

Лектор Вільнюського державного університету (Литва),
асистент кафедри цивільної юстиції та адвокатури НЮУ
ім.Я.Мудрого, науковий співробітник Науково-дослідного
інституту інтелектуальної власності НАПрН України,
кандидат юридичних наук, адвокат

ЩОДО НЕДОЛІКІВ ПРИЙНЯТОГО ЗА ОСНОВУ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО І СУМІЖНІ ПРАВА» №5552-1

Як відомо, першого липня 2022 року Верховна Рада України ухвалила в першому читанні законопроект №5552-1 «Про авторське право і суміжні права» [1], який має на меті правове врегулювання питань, пов'язаних із охороною та захистом авторського права і суміжних прав, зокрема: гармонізація положень Цивільного кодексу України, Закону України «Про авторське право і суміжні права» до норм законодавства Європейського Союзу в частині, що стосується забезпечення надійної правової охорони авторського права та суміжних прав; усунення прогалин в чинному законодавстві, що перешкоджають реалізації окремих положень чинного законодавства, зокрема в частині забезпечення здійснення права слідування; удосконалення чинного законодавства в частині вирішення питань, що виникають на практиці та пов'язані зі здійсненням та захистом авторських та суміжних прав.

В Пояснювальній записці [1] до представленого проекту закону зазначено, що він розроблений на виконання статей 157-192 Глави 9 «Інтелектуальна власність» Розділу IV Угоди про асоціацію з метою удосконалення положень чинного законодавства України щодо забезпечення надійної правової охорони авторського права і суміжних прав. Іншими словами, внесення змін у вітчизняне авторсько-правове законодавство обумовлене в першу чергу євроінтеграційними процесами, які відбуваються в країні.

Якщо говорити про гармонізацію права, то це поняття поряд із уніфікацією права, наближенням права та іншими подібними поняттями на кшталт інтернаціоналізації права, насправді

утворює, за влучним висловом Петера Гіллеса вербальну та понятійну плутанину [2, 431]. А тому сутність мети, закладеної в основу вітчизняного євроінтеграційного процесу, має для нас не абияку значимість.

Гармонізація права являє собою різновид більш широкого поняття наближення та за своїм змістом має на меті утворення одноманітних, але не єдиних юридико-правових приписів національного права, якими забезпечується подолання відмінностей у правовому регулюванні певних відносин, з урахуванням наявності об'єктивних умов зближення відносин в тій чи іншій сфері буття. При цьому характерним є узгодження загальних принципів, мінімальних стандартів та інш. У випадку із Україною мова безумовно йде про погодження із ухваленими ЄС універсальними підходами. Але у будь-якому разі і гармонізація, і наближення, і уніфікація провадяться зацікавленою стороною за умови їх ефективності для конкретної ситуації та країни з точки зору обраного рівня правової єдності, своєчасності, дії в просторі та сфери правового регулювання. [3, 22] Разом з тим все ж таки не можна розмірковувати про ефективність виключно в правовому сенсі, нехтуючи економічними, соціальними, політичними та культурними обставинами, адже останні мають дійсно вагоме значення. А це означає, що допоки буде існувати міждержавне різноманіття, абстрактний ідеал під назвою «єдність права» слід сприймати більш як утопічний, аніж реальний. І говорити про те, що гармонізація, рівно як й наближення та уніфікація, означає розвиток права, неприпустимо [4, 73], адже інтеграційні процеси мають як свої плюси так й мінуси.

З огляду на зазначене відсутність у Пояснювальній записці до проекту Закону України «Про авторське право і суміжні права» обґрунтування змін, що пропонуються, з точки зору економіки та здорового (соціального, культурного та політичного) глузду є неприпустимою, тому що через це воля законодавця є абсолютно незрозумілою ані пересічному громадянину, ані представникам професійної спільноти. Тим більше, що сам проект закону викладений на 80 сторінках та

передбачає внесення змін й до низки статей Цивільного кодексу й дев'яти законів, які так чи інакше стосуються авторського права.

Слід констатувати, що до змісту законопроекту є доволі багато концептуальних запитань, які породжені й його новелами, наприклад, про електронний реєстр оригінальних художніх творів (ст.32 проекту), право *sui generis* на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою (ст.35 проекту) і т.д., й так званою класичною проблематикою права інтелектуальної власності на кшталт наявності чи відсутності часток у виключному праві, мети цивільно-правової відповідальності за порушення авторського права, обігоздатності окремих немайнових прав з метою «роз'яснення» ч.2 ст.423, ч.1 ст.429, ч.2 ст.430 ЦК України в діючій редакції і т.п., а також через намагання ввести на рівні закону визначення понять, до яких в кожній без виключення юрисдикції ставляться з певною обережністю. В контексті останнього акцентуємо увагу на визначенні в законопроекті поняття оригінальності.

З огляду на те, що оригінальність, а мовою права континентальної Європи – творчий характер, й в сьогоднішній редакції Закону України «Про авторське право і суміжні права» й до теперішніх часів завжди впливала з системного тлумачення норм про особу автора, власною творчою працею якого створено твір, враховуючи, що будь-яке визначення лише призведе до звуження смислу поняття (терміну), а також зважаючи на те, що жодна юрисдикція досі не наважилася на подібний крок, і не безпідставно, вважаємо просування на рівні закону визначення поняття оригінальності хибним.

Насамперед, зауважимо про те, що сам термін «оригінальність» *per se* є певною мірою чужим континентальному праву, будши більш притаманним англо-американському праву (див. наприклад, 17 U.S. Code §102). Континентальне право оперує такою категорією як творчий характер, або авторський дух. Достатньо пригадати §2 (2) німецького закону про авторське право, де зазначено, що творами в розумінні цього закону є лише власні *духовні* створіння (*persönliche geistige Schöpfungen*). Французький законодавець

позначає цей критерій правооб'єктності як втілені «творчі здібності» автора (Article L.112-1 Code de la propriété intellectuelle). А якщо звернутися до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, то цей акт взагалі уникає конкретизації критерію охороноздатності. Зрозуміло, що з огляду на досягнення компромісу різноманітних юридичних культур. До речі, там терміном «оригінальний» позначаються первісні твори (наприклад, ч.3 ст.2, ст.8, ч.2 ст.11 Бернської конвенції і т.д.). В законодавстві Європейського Союзу термін «оригінальний» застосовують вкрай обережно, та переважно стосовно тих творів, до яких висуваються менші вимоги щодо набуття охороноздатності (див., наприклад, Article 1(3) DIRECTIVE 2009/24/EC on the legal protection of computer programs).

Якщо подивитися на запропоноване законодавцем визначення – «оригінальність твору - ознака (критерій), що характеризує твір як результат власної інтелектуальної творчої діяльності автора та відображає творчі рішення, прийняті автором під час створення» – то можна констатувати, що воно в принципі, зважаючи на визначення поняття «автор», не має аж ніякого смислового навантаження. При цьому слід зауважити, що заміна стосовно поняття автора «творчої *праці*» за діючою редакцією на «творчу *діяльність*» за законопроектом є все ж таки помилковою, оскільки хоч ми й говоримо про творчість, але з боку автора мова завжди йде саме про працю, подекуди наполегливу, рутинну, а не про діяльність. Твір – це творчий результат, в першу чергу, хоч і творчої, але праці.

Цілком зрозуміло, що оцінка охороноздатності результату творчої діяльності через визнання його твором є питанням застосовності права. Але для того, щоб вирішити, чи є той чи інший результат відображенням особистості його автора з точки зору ухвалених ним творчих рішень, а в розумінні філософії авторського права – є здатним справляти враження на свого споживача, утворюючи непомітний емоційний зв'язок між ним та автором, пряме втручання букви закону в цю сферу є зайвим. Адже це є питання факту, модель (алгоритм) вирішення якого має бути запропонована судом, який завжди має враховувати при

проведенні такої експертизи думку суспільства. В разі ж, якщо майбутня нова редакція закону про авторське право не позбудеться як визначення цього терміну, так й самого терміну, ми будемо приречені зустрічатися в судовій практиці, як мінімум, із доведенням зацікавленою стороною кількості творчих рішень на одиницю результату.

Ну й не можна не вказати на зайву рису, якою в законопроекті наділили оригінальність, про те що творча діяльність автора має бути інтелектуальною. Інтелектуальність в творчому результаті може бути або не бути, але брак інтелектуальності в жодному разі не впливає на його творчий характер.

Резюмуючи викладене, наголошуємо на тому, що не зважаючи на проголошені у Пояснювальній записці до законопроекту високі цілі, сам законопроект, нажаль, є суперечливим, слабким та таким, що в разі ухвалення викличе більшою мірою правову невизначеність, аніж врегулює належним чином авторські правовідносини.

Список використаних джерел:

1. Текст проекту Закону України «Про авторське право і суміжні права» та Пояснювальної записки до нього. Доступно за посиланням: URL:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72183

2. Gilles P. Rechtsangleichung in Europa – Geschäftigkeit ohne Theorie? // Festschrift Kostas E. Beys. Dem Rechtsdenker in attischer Dialektik. Athen, 2003. Bd. 1. p.431 - 446

3. Kropholler J. Internationales Einheitsrecht. Allgemeine Lehren.. Tübingen: C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1975. Pp. xvi, 386 p.

4. Neuhaus P. H., Kropholler J. Rechtsvereinheitlichung – Rechtsverbesserung? // Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht. 45 (1981). p.73 – 90

Горська К.О.

Науково-дослідний інститут
інтелектуальної власності НАПрН України,
доктор наук із соціальних комунікацій, доцент
ORCID ID 0000-0002-3430-6206

Дорожко Г.К.

Науково-дослідний інститут
інтелектуальної власності НАПрН України,
кандидат технічних наук, доцент,
ORCID ID 0000-0001-6506-3203

АВТОРСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ НЕВЗАЄМОЗАМІННИХ ТОКЕНІВ (NFT) В МЕДІА

Стрімкі процеси цифровізації спонукають медіаринок йти за прогресом та впроваджувати останні технологічні інновації. Саме тому модний тренд NFT впевнено інтегрується в медіаіндустрію. Однак його впровадження стикається з численними правовими проблемами що стосуються правомірності використання об'єктів для чеканки токенів, їх випуском та подальшим використанням. Хоча поточна правозастосовна практика не схильна відносити NFT до об'єкту авторського права, він все одно прив'язаний до об'єкту інтелектуальної власності. Тож надзвичайно гостро постає питання яку роль законодавство про авторське право відіграватиме у регулюванні взаємовідносин в цій сфері.

У медіа індустрії проблеми правового регулювання зосереджені у площині право власності на токенизований цифровий актив/право інтелектуальної власності. Хвиля подібних прецедентів вже засвідчила неефективність чинного законодавства щодо вирішенням спорів. Так, режисер К. Тарантіно, після запуску серії NFT на основі власного сценарію кінострічки «Кримінальне чтиво», на який у нього є авторські права, зіткнувся із судовим позовом з боку студії Miramax. Компанія, якій належить власне легендарний фільм, заявляла що оскільки на момент підписання угоди у 90-х роках цих технологій ще не було, саме їй належать права на використання цього об'єкту будь-якими способами, що існували в минулому та будуть з'являтися у майбутньому. В результаті, за відсутності

дієвого відповідного законодавчого механізму, справу було вирішено шляхом домовленості сторін [1].

Хоча, правозастосовна практика демонструє тенденцію до поширення на NFT загальних принципів законодавства щодо авторського права, весь спектр проблем, пов'язаних з інтелектуальною власністю в цій царині сьогодні складно передбачити, особливо в умовах зростання кількості правопорушень і махінацій із цими цифровими продуктами. Так, наприклад, продюсер Сет Грін анонсував запуск комедійного шоу White Horse Tavern, в якому одним з повноправних персонажів повинен був стати популярний NFT № 8398 з колекції Border App Yahch Clb. Проект навіть був презентований на авторитетному заході індустрії Web 3 – NFT VeeCon, а сам Грін оформив усі права інтелектуальної власності на майбутній телевізійний проєкт. Проте вже у травні 2022 року в ході шахрайської угоди через фішинговий сайт продюсер втратив свої NFT, які згодом були перепродані новому анонівному власнику. Незважаючи на те, що NFT-маркетплейс OpenSea, на якому первинно зберігалися токени, відреагував обмеженням можливості їх подальшого використання, токени на той момент вже були переведені на іншу платформу. В результаті – єдиним регулятором у цьому кейсі залишилося законодавство щодо права власності на NFT, який відтепер належав новому власнику. Вихід шоу С. Гріна на певний час опинився під загрозою, а ситуація врешті вирішилась поза правовим полем.

Реакцією на хвилю подібних прецедентів стала поява численних європейських ініціатив, основні зусилля яких зосереджені довкола напрацювання єдиного підходу до регулювання ринку криптоактивів. Найбільш помітним з цих законодавчих актів є Регламент з Регулювання ринків криптоактивів (MiCA), що лише за 2 роки пройшов шлях від загальних пропозицій, представлених восени 2020 року, до сформованої регуляторної концепції. У поточній редакції цього документа NFT віднесені до нерегульованих криптоактивів [2].

Однак законодавці висловлюють занепокоєння щодо серйозних ризиків (фіктивна та інсайдерська торгівля), що несе у

собі поширення невзаємозамінних токенів, та намагаються поширити механізми фінансового регулювання на цей сектор. Так, зокрема, звучать пропозиції щодо розширення дії: MiCA на NFT, що є частиною колекції, прирівнюючи їх до регульованих криптоактивів [3] та Законодавства Європейського Союзу щодо боротьби з відмиванням грошей (AML) на NFT-маркетплейси [4]. Хоча подібні ініціативи вже викликали бурхливу реакцію громадськості, слід визнати, що в медіагалузі NFT мають широкий спектр застосування, що також включає використання токенів фактично в якості валюти для оплати окремих медіапродуктів та інвестування у майбутні випуски.

Створення NFT у медіа переважно відбується за кількома напрямками:

Чеканка існуючого контенту в якості NFT. Сьогодні в якості NFT подають абсолютно різні контентні форми, як то обкладинка видання, ілюстрації, фотографії та навіть цілий номер видання. Якщо предметом відтворення стають об'єкти, права на які належать редакції, правових проблем як правило виникати не повинно. Натомість у випадку використання фотографій, медіа, заявляють про застосування традиційної моделі розподілу винагороди з фотографом. Видання і до того практикували продаж своїх фотографій у вигляді постерів, а відсоток від таких продажів передавали авторам. Аналогічну практику вони планують перенести і на NFT, де подальший продаж цифрових предметів колекціонування принесе фотографу додатковий прибуток. Зокрема, про таку практику вже заявило інформаційне агентство Associated Press, що активно здійснює випуск цифрових колекцій своїх фоторепортерів.

Створення токенів на основі вже існуючого контенту, що є об'єктом інтелектуальної власності. У цьому випадку може бути застосована аналогія із створенням похідного твору, що не можливо правомірно реалізувати без дозволу правовласника. Якщо самі представники медіаіндустрії здебільшого відповідально ставляться до питання дотримання прав автора оригінального твору, то відстежити подібні аматорські практики в децентралізованому просторі блокчейну не видається

можливим. З огляду на це актуальним та досі невирішеним залишається питання перевірки наявності у творця NFT наявності авторських прав на твір, що використовується для його випуску. Керуючись загальними принципами охорони авторських прав, створення NFT з використанням об'єкта авторського права можливе лише з дозволу правовласника або у разі передачі ним авторських прав у необхідних обсягах. Однак питання щодо того хто має здійснювати перевірку наявності зазначених прав на законодавчому рівні досі не врегульовано. Операції з NFT передбачають наявність трьох основних суб'єктів – автора токена, ринок продажу та покупця. З огляду на це відповідальність за порушення може покладатися на представників всіх названих ланок. Хоча поки розробка створення механізму для реалізації перевірки цих прав у тих хто здійснює запуск токенів та наступний моніторинг угод на сьогодні не є обов'язком NFT-платформ, судова практика засвідчує різні підходи до вирішення аналогічних спорів. Так, приміром, подібний китайський судовий прецедент завершився на користь позивача – автора, твори якого були незаконно відчekanені як NFT. При цьому суд не лише став на сторону художника ілюстрацій «Товстий тигр», а й підтвердив, що платформа NFT може нести відповідальність за порушення авторських прав, оскільки сприяє порушенню [5].

Тож платформи намагаються захистити себе від позовів щодо відповідальності за розміщення токенів, створених з порушеннями авторських прав, та спеціально прописують можливість переходу авторських прав до власника токена за додатковою угодою безпосередньо в правила функціонування платформ (наприклад, Mintable [6]), а також, з огляду на транскордонність правового регулювання NFT, адаптують загальні правила до основних положень Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів. Водночас, деякі з них запроваджують власні регуляторні заходи. Так приміром, платформа OpenSea – одна з найбільших NFT-маркетплейсів, після серії гучних скандалів пов'язаних з махінаціями довкола NFT на платформі та відповідної пропозиції від Членів

Європарламенту розпочала маркування підозрілих трансакцій з токенами. В результаті цих дій, станом на липень 2022 року NFT на суму більш 25 млн. доларів США були помічені як підозрілі [7]. Іншим непопулярним заходом платформи стало штрафування користувачів, що придбали крадені токени, навіть у випадку якщо вони не могли знати про факт крадіжки. Ці дії вже викликали негативну реакцію у NFT-спільноті та нещодавно примусили платформу піти на поступки та оновити свою регуляторну політику [8].

Як бачимо разом із поширенням популярності NFT в медійній сфері та відповідно ширшим його застосуванням, такими як випуск медіа на блокчейні, використання NFT в якості оплати передплати, співінвестування в медіагалузі за допомогою цієї технології і т.д., законодавча система стикається з новими проблемами та кейсами, врегулювання яких ще належить вирішувати в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Hayward A. Quentin Tarantino, Miramax Settle Lawsuit Over 'Pulp Fiction' NFTs. *Decrypt*, September 9 2022. Режим доступу: <https://decrypt.co/109379/quentin-tarantino-miramax-settle-lawsuit-pulp-fiction-nfts>. Дата доступу: 10 вересня 2022.

2. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Cryptoassets, and amending Directive (EU) 2019/193, COM/2020/593. Brussels, 24.9.2020.

3. Schickler, J., Handagama, S. EU Finalizes Legal Text for Landmark Crypto Regulations Under MiCA, Coindesk, September 21 2022. Режим доступу: <https://www.coindesk.com/policy/2022/09/21/eu-finalizes-legal-text-for-landmark-crypto-regulations-under-mica/>. Дата доступу: 10 вересня 2022.

4. Schickler, J. NFT Platforms Should Be Subject to Money-Laundering Regulation, EU Lawmakers Say. Coindesk, July 4 2022. Режим доступу: <https://www.coindesk.com/policy/2022/07/04/nft-platforms-should-be-caught-by-eu-money-laundering-overhaul-lawmakers-say/>. Accessed 20 August 2022.

5. Ho V. The first NFT copyright infringement decision handed down in China. 12 May 2022. Allen & Overy. Режим доступу: <https://www.allenoverly.com/en-gb/global/news-and-insights/publications/the-first-nft-copyright-infringement-decision-handed-down-in-china>. Дата доступу: 10 вересня 2022.

6. Mintable editorial. 21 February 2022. Режим доступу: <https://editorial.mintable.app/2022/02/21/everything-you-need-to-know-before-getting-into-nfts>. Дата доступу: 10 вересня 2022.

7. Irwin, K. Stolen' Bored Ape and Mutant Ape Ethereum NFTs Now Total Over \$18.5M. Decrypt, July 8. Режим доступу: <https://decrypt.co/104656/bored-ape-ethereum-nfts-stolen-opensea-18-million>. Дата доступу: 10 вересня 2022.

8. OpenSea. Terms Of Service, 2022. Режим доступу: <https://support.opensea.io/hc/en-us/articles/4815371492499-What-is-OpenSea-s-stolen-item-policy->. Дата доступу: 10 вересня 2022.

Гринчак І. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук, асистент кафедри інтелектуальної
власності, інформаційного та корпоративного права

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З ПОРУШЕННЯМИ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА СУМІЖНИХ ПРАВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ В США ТА КРАЇНАХ ЄС

На сьогодні наука розвивається настільки швидко, що перелічити всі об'єкти інтелектуальної власності навряд чи вдасться. Проте законодавець надає орієнтовний перелік, який наведено у ст. 420 ЦКУ, а саме: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних). Відповідно до об'єктів суміжних ЦКУ відносить: виконання; фонограми; відеограми; програми (передачі) організацій мовлення. [3]

У зв'язку зі створенням і використанням об'єктів інтелектуальної власності неминуче виникають відносини правового характеру. Інтернет в даний час відіграє важливу роль у світовому розвитку. Тому, у рамках формування цифрового

суспільства стає необхідним створення правового регулювання у цій сфері, оскільки інтернет створює такі умови, у яких можливі порушення авторського та суміжних прав.

Питання захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в мережі інтернет щорічно обговорюються на сесії Всесвітньої організації інтелектуальної власності та визнаються серйозною проблемою, яка торкається інтересів бізнес-спільноти, споживачів та окремих країн світу в цілому.

Сполучені Штати Америки

Відповідно до закону США Digital millennium copyright act від 27 січня 1998 року (Закон про захист автрських прав в цифрову епоху) (далі – Закон DMCA) у США діє механізм захисту авторського права та суміжних прав у мережі інтернет, згідно з яким правовласник може подати повідомлення про видалення контенту або обмеження доступу до нього («takedown notice»), якщо є підозра у порушенні законних прав. [2]

Повідомлення оформляється відповідно до положень Закону DMCA та подається уповноваженому DMCA-агенту сервіс-провайдера. Інформація про DMCA-агента конкретного постачальника послуг (сервіс-провайдер) має бути розміщена на його сайті, а також у списку зареєстрованих агентів на сайті U.S. Copyright Office.

Контент та (або) веб-сторінки, що порушують авторські та (або) суміжні права можуть бути видалені на підставі повідомлення із сервісів та пошукових систем, зареєстрованих лише у США.

Повідомлення має надсилатись у письмовій формі з дотриманням вимог Закону DMCA. При цьому пошукова система Google розробила рекомендований формат сповіщення, який відповідає вимогам DMCA. [2]

У повідомленні зазначаються:

- твори, авторські права на які порушуються;
- матеріал веб-сайту, який порушує авторські права;
- пошукові запити, за якими порушуються авторські права, а також URL-адреси таких сторінок у пошуковій видачі;

- ім'я (найменування) та контактні дані заявника;
- інформація про засоби зв'язку з власником сайту, чиї матеріали порушують авторські права;
- підтвердження сумлінності заяви;
- обов'язковою є наявність підпису на повідомленні (фізичний або електронний підпис особи, уповноваженої власником авторського права).

Після отримання такого повідомлення сервіс-провайдер видаляє контент із попереднім збереженням його резервної копії або обмежує доступ до нього, тобто видаляє URL-адреси сторінок з результатів пошуку, сповіщаючи користувачів Інтернету про те, що доступ був обмежений у зв'язку з порушенням авторських прав відповідно до Закону ДМСА. Слід зазначити, що цей закон не вказує точні терміни виконання дій з видалення контенту. Одночасно сервіс-провайдер повідомляє особу, до чиїх матеріалів був обмежений доступ, про надходження такого повідомлення. Особа, до чиїх матеріалів був обмежений доступ, має право подати зустрічне повідомлення, яке також оформляється згідно із Законом ДМСА та подається уповноваженому ДМСА-агенту сервіс-провайдера. [2]

Слід зазначити, що такий варіант, як і власне сумлінне повне видалення контенту з власної ініціативи, не звільняє від відповідальності за порушення авторських прав у разі виникнення судового процесу. Також Закон ДМСА чітко розмежовує дії як власників сайтів-порушників, так і сервіс-провайдерів. На сервіс-провайдерів не поширюється відповідальність за злочини, вчинені власниками сайтів-порушників. [2] Але виконується цей пункт за таких умов:

- сервіс-провайдер не захищав незаконних дій і не мав фінансової вигоди;
- відсутність у сервіс-провайдера документа про підтвердження авторських прав;
- негайна реакція на повідомлення.

Європейський Союз

Відповідно до Директиви Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу «Про гармонізацію деяких аспектів авторських та суміжних прав в інформаційному суспільстві» від 22 травня 2001 р. протиправною діяльністю, що здійснюється на території відповідної держави, правом на подання позову про відшкодування шкоди та (або) правом ініціювати судову заборону. [1]

Держави-члени повинні вжити заходів щодо наділення правовласників можливістю звернення за судовою заборонаю щодо посередників, які порушують авторські та (або) суміжні права, чиї послуги використовуються третіми особами.

Таким чином, відповідно до цієї Директиви у правовласника з'явилися інструменти впливу на провайдера видалення з сайтів контенту, що порушує його права.

Відповідно до пункту 1 статті 17 Директиви ЄС, надаючи громадськості доступ до творів, що охороняються авторським правом, або іншим об'єктам, що його охороняють, завантаженим його користувачами, провайдер онлайн-сервісу спільного використання контенту здійснює акт повідомлення для загальної інформації (communication to the public) або акт доведення до загальної інформації (making available to the public), тому провайдер онлайн-сервісу спільного використання контенту повинен отримати дозвіл від правовласників відповідного контенту, наприклад, укладанням ліцензійної угоди. [1]

Відповідно до пункту 4 статті 17 Директиви ЄС якщо дозвіл правовласником не надано, провайдери онлайн-сервісів несуть відповідальність за несанкціоноване доведення до загальної інформації об'єктів інтелектуальної власності, якщо вони не доведуть, що:

- вони доклали всіх зусиль для отримання дозволу та
- доклали у відповідності з високими галузевими стандартами професійної обачності всі зусилля для забезпечення відсутності конкретних творів та інших об'єктів, щодо яких правовласники надали провайдерам онлайн-сервісів відповідну та необхідну інформацію; і в будь-якому випадку;

- після отримання достатньо обґрунтованого повідомлення від правовласників негайно вжили заходів щодо блокування доступу або видалення з їх веб-сайтів зазначених творів або інших об'єктів, що охороняються, і доклали всіх зусиль для запобігання їх подальшому завантаженню. [1]

Таким чином, Європейський Союз послідовно проводить політику посилення відповідальності онлайн-сервісів за поширення нелегального контенту. Незважаючи на те, що злочини проти інтелектуальної власності не входять до переліку найнебезпечніших злочинів Європейського союзу на період з 2018 по 2021 роки, запобігання цим злочинам залишається важливим напрямом роботи Європолу та партнерських організацій.

Однією з успішних операцій у галузі боротьби з аудіовізуальним піратством стала операція «FAKE». Результатом спільного розслідування, проведеного під керівництвом Національної поліції та податкових органів Іспанії та за підтримки поліції м. Ганау в Німеччині, а також ІРС та Євроюсту, стала ліквідація злочинного угруповання, яке спеціалізувалося на незаконному поширенні передач платних телевізійних каналів в Іспанії. Дане незаконне поширення передач здійснювалося за допомогою піратських виготовлених декодерів (кардшерінгу) та Інтернету. Було встановлено, що злочинці використовували майнінгові центри біткоїнів для відмивання незаконного прибутку та його перетворення на віртуальну валюту. У рамках розслідування іспанська влада ліквідувала шість майнінгових центрів біткоїнів (дотепер одна з найбільших операцій з ліквідації майнінгових центрів у Європі). Підозрювані імпортували декодери з Китаю, розробили програмне забезпечення для дешифрування телевізійних сигналів та поширювали їх серед кінцевих споживачів через контрольовані ними веб-сайти та інтернет-форуми.

Список використаних джерел:

1. Директива Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу 2001/29/ЄС від 22 травня 2001 року «Про гармонізацію деяких аспектів авторських та суміжних прав в

інформаційному суспільстві». URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-01

2. Закон Про захист автрських прав в цифрову епоху від 27 січня 1998 року. URL: <https://www.congress.gov/bill/105th-congress/house-bill/2281/text>

3. Цивільний Кодекс України (Відомості Верховної Ради України 2003, №№ 40-44, ст. 356). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Грозян О.О.

Факультет економіки, менеджменту й психології
Державного торговельно-економічного університету
**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС
ВІЙНИ**

Протягом багатьох років, правове регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності вважалося завданням національних законодавств держав, які тим самим заохочували творчість і сприяли вільній ефективній торгівлі результатами інтелектуальної праці з метою економічного і соціального розвитку.

Країни різним чином намагалися врегулювати баланс між правами творців на свої твори і правом суспільства на вільний доступ до цих творів. Як результат з'являлися невідповідності між національними законами про захист прав інтелектуальної власності. Тобто, права, які були визнані в одній країні, за відсутності спеціальних міжнародних угод, для інших країн не існували.

Тоді визначили, що без чіткої регламентації норм користування інтелектуальними благами неможливо міжнародне співробітництво практично в усіх областях людського знання: в області наукових досліджень, в галузі медицини, нанотехнологій, у військовій області, в області культури тощо. Тому з'явилася необхідність міжнародної охорони інтелектуальної власності, яка

забезпечується через встановлення відповідних контактів на міжнародному рівні.

Тому було створено й підписано багато угод для всесвітньої організації інтелектуальної власності. Наприклад, Бернська конвенція (1886) – надавала власнику авторського права можливість не виконувати різних формальностей у країні, де вимагається охорона, за умови, що він виконав такі у себе в країні; Паризька конвенція (1883) – стосовно знаків, фірмових найменувань, вказівок про походження товарів чи особу виробника - при незаконному маркуванні товарів такими позначеннями на них мав накладатися арешт відповідно до національного законодавства; Всесвітня конвенція (1952) – основне правило якої є охорона інтересів власників авторських прав принцип національного режиму; ТРІПС (1994) – угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. [4]

Не дивлячись на те, що українському народу наразі випала доля працювати за законами воєнного часу – за сім місяців незвичного формату існування, окрім вимушеної необхідності в адаптації до жорстких реалій, українці вже мають нові юридичні механізми захисту інтелектуальної власності.

Завдяки прийнятим змінам в законодавстві, створені нові правові механізми захисту інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності, що дасть змогу державі звести втрати прав інтелектуальної власності у період дії воєнного стану до мінімуму.

Також, однією з причин необхідності приділення особливої уваги до захисту прав інтелектуальної власності в Україні в нинішніх реаліях є те, що в опитувальнику ЄС для надання нашій державі статусу країни-кандидата є питання 19: «Надати опис системи митного контролю за контрафактними та піратськими товарами із зазначенням типу промислової або інтелектуальної власності, на яку поширюється система контролю (авторські права, патенти, зразки тощо)».

Тобто, захист прав інтелектуальної власності – є одним з вагомих елементів, що наближає Україну до набуття статусу кандидата на вступ до ЄС.

На період воєнного стану перебіг строків, пов'язаних із охороною прав інформаційної власності, зупиняється. Якщо на період починаючи з 24 лютого 2022 року та протягом дії воєнного стану припадає закінчення строку правової охорони на об'єкти права інтелектуальної власності), в цьому випадку існує можливість здійснити дії, необхідні для продовження дії охоронних документів (свідоцтв, патентів), протягом 90 днів після скасування воєнного стану, без необхідності сплати додаткових зборів за пропуск відповідних строків. Протягом всього строку дії воєнного стану відповідні права залишаються чинними, і можуть бути поновлені у загальному порядку після скасування дії воєнного стану. Перебіг строків щодо яких дій зупиняється на період дії воєнного стану:

- строки, пов'язані з охороною прав інтелектуальної власності;

- строки щодо процедур набуття прав на об'єкти права інтелектуальної власності;

- строки подання заперечення проти заявки або міжнародної реєстрації на території України;

- строки оскарження НОІВ у судовому порядку або до Апеляційної палати про визнання прав на винахід недійсними;

- строки, протягом яких можливі поновлення пропущених строків (крім – строків, встановлених для здійснення дій НОІВ).

Перебіг строків продовжується з дня, наступного за днем скасування воєнного стану, з урахуванням часу, що минув до їхнього зупинення. Усі необхідні заяви, клопотання, заперечення, відповіді, подання яких передбачено відповідними профільними законами – також можуть бути подані протягом 90 днів після скасування воєнного стану, без необхідності сплати додаткових зборів за поновлення, подовження або продовження строків. Зупинення перебігу строків не тягнуть за собою зупинення дії свідоцтв, патентів, якими засвідчується виникнення прав інтелектуальної власності. Тобто, всі свідоцтва, патенти є дійсними. Під час дії воєнного стану встановлені законодавством права інтелектуальної власності продовжують діяти і реалізуються суб'єктами права інтелектуальної власності у

повному обсязі. Не зупиняються строки, встановлені для здійснення дій НОІВ України або Міністерством аграрної політики та продовольства України. [1]

Якщо 24 лютого 2022 року або на іншу дату під час дії воєнного стану:

- сплив строк чинності майнових прав інтелектуальної власності, то такі права залишаються чинними до дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану. Після цього чинність майнових прав інтелектуальної власності може бути продовжена у встановленому порядку.

- почався перебіг строку продовження дії свідоцтва на торговельну марку, строку продовження чи підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на об'єкт інтелектуальної власності, то відповідна дія (для продовження чи підтримання) вважається вчиненою особою вчасно, якщо вона вчинена не пізніше 90 днів з дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану.

Окрім цього, фізичні особи та юридичні особи мають право подати документи (заяви, клопотання, заперечення, відповіді тощо), подання яких передбачено законодавством у сфері інтелектуальної власності, не пізніше 90 днів з дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, без сплати зборів за поновлення, подовження або продовження строків. [2]

Потрібно зауважити, що під час війни як ніколи варто контролювати дотримання прав інтелектуальної власності. Зараз відбувається стрімкий розквіт творчості, що відображає сучасну культуру України, її ідентичність і реальність сьогодення. Деякі твори стають культовими, відомими в усьому світі. Успіх – вполювати популярну марку на тему «російський корабель і напрямок його руху», «доброго вечора, ми з України» або «Вова, давай дій!», випущену в лімітованому тиражі. А якщо не вдалося, то можна знайти футболку чи інший одяг з таким же зображенням. На використання чужої інтелектуальної власності потрібен дозвіл або ж ліцензія, і воєнний стан тут нічого не змінив.

З правила є винятки, які описані вище. Наприклад, для авторського права — використання літературних і художніх творів в обсязі, виправданому поставленою метою, як ілюстрацій у матеріалах навчального характеру, або відтворення творів з метою висвітлення поточних подій.

Тобто новина про випуск марки, у якій цю марку покажуть, авторських прав не порушить, а якщо продавати репродукції її зображення, без дозволу, — так. Власник прав на інтелектуальну власність (автор, спадкоємець або правонаступник за договором, власник зареєстрованої торговельної марки) може вимагати плати за надання ліцензії. Умови ліцензії обговорюються під час переговорів, на яких завжди можна знайти рішення, яке буде вигідне двом сторонам. Право на використання інтелектуальної власності, створеної у рамках конкурсу, не переходить до засновника конкурсу автоматично. Відповідно до Цивільного кодексу України на це необхідний окремий дозвіл, який має надаватися з урахуванням умов законодавства. [3]

Отже, підсумовуючи, необхідно зазначити, що війна не привід для порушень та нехтування правами. Кожен із нас робить свій внесок. Вдала фотографія чи картина – це актив, що заслуговує на повагу, як і права на нього. Наприклад, марки від УкрПошти, які викликали неймовірний ажіотаж, стали насолодою для колекціонерів, а також завдяки праці волонтерів забезпечили вже чимало корисного на фронті. І більш за все, так не було, якби їх кількість була необмежена. Тож якщо є бажання використати чийось інтелектуальну власність – фотографію, картинку, технологію тощо, необхідно звернутися за дозволом до автора або власника прав та отримати взаємовигідну кооперацію

Список використаних джерел:

1. Закон України про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text>

2. Інтелектуальна власність [Електронний ресурс] // Wikipedia – Режим доступу до ресурсу:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C

3. Інтелектуальна власність у період воєнного стану в Україні: що змінилось [Електронний ресурс] // PWC – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pwc.com/ua/uk/publications/tax-and-legal-alert/2022/intellectual-property-martial-law.html>

4. Марки, кораблі і авторські права під час війни України [Електронний ресурс] // The Page UA – Режим доступу до ресурсу: <https://thepage.ua/ua/experts/chomu-varto-dotrimuvatis-avtorskih-prav-pid-chas-vijni>

5. Право інтелектуальної власності [Електронний ресурс] // Law&Justice – Режим доступу до ресурсу: <http://uclj.org/practice/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE-%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96/>

6. Правове регулювання відносин, що виникають у зв'язку з використанням географічних зазначень: європейський досвід [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://eprints.cdu.edu.ua/2791/1/konf_2019-76-79.pdf

Гуржій А.В.

Державний торговельний економічний університет,
доцент кафедри адміністративного, фінансового та
інформаційного права, кандидат юридичних наук, доцент

Зеленіна Ю.Г.

Державний торговельно-економічний університет,
факультет інформаційних технологій

ДОМЕННІ СПОРИ В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ ТА АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Разом із динамічним розвитком інтернет-маркетингу та стрімким переходом бізнесу в онлайн за пошуком нових лідів, зростає і кількість різномірних конфліктів та спорів, пов'язаних із використанням доменних імен з порушенням засад добросовісної конкуренції, а також спорів, що виникають через порушення прав інтелектуальної власності.

Доки існуватиме Інтернет у тій ієрархічній системі, структуру якої визначив Джон Постел у публікації «Структура і делегування системи доменних імен» актуальність тематики доменних спорів і юридичних дискусій не ослабне, оскільки система доменних імен як один із цифрових ідентифікаторів у технологічній структурі мережі Інтернет створює значну кількість викликів для захисту прав інтелектуальної власності. Українським законодавством поки не передбачена норма, яка право користування доменним ім'ям визнавала б правом власності, але на думку фахівців таке право закріплено в статті 1 протоколу 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, де зазначається, що кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права [1].

Кількість доменних спорів в світовій та сучасній судовій практиці постійно збільшується і це є результатом зростання кількості користувачів мережі Інтернет. Велика частина таких суперечок припадає на кіберсквотинг і брендовий кіберсквотинг. Кіберсквотинг — це коли неавторизована сторона, яка не має

законного інтересу в домені, недобросовісно реєструє доменне ім'я, ідентичне або схоже на комерційне ім'я іншої компанії, з метою отримання комерційної вигоди. Інший поширений сценарій, за якого може виникнути суперечка, – це коли конкурент намагається заробити на репутації іншої компанії [8]. Вирішення спорів і надання допомоги щодо захисту прав в доменних суперечках вимагає спеціальних знань, в тому числі і в сфері інформаційних технологій.

На сьогодні в Україні для захисту своїх прав на товарний знак або доменне ім'я доцільно звернутися спочатку до юристів, які спеціалізуються в сфері Інтернет-права. Професійна юридична допомога дозволить уникнути юридичних помилок і зробить судовий процес більш передбачуваним.

Юридичні послуги надаються: при операціях з продажу доменів, передачі прав на сайт; при оформленні оренди доменних імен; правовий аналіз і оцінка можливостей захисту прав в доменних спорах; підготовка документів необхідних для судового процесу пов'язаного з доменними спорами; представництво в суді.

Доменна тематика протягом декількох останніх років залишається в Україні широко обговорюваною в колах юристів та безпосередньо тих осіб, які беруть активну участь у побудові відносин щодо використання доменних імен які справедливо зайняли не останнє місце серед нематеріальних активів багатьох компаній. Поряд з тим, що учасники правовідносин активно намагаються відстояти свої інтереси, подаючи позови до суду (насамперед, про захист прав інтелектуальної власності у зв'язку з неправомірним використанням відповідних об'єктів у доменних іменах), не менш важливим залишається питання застосування в Україні альтернативних способів вирішення доменних спорів.

Отже, варто розглянути характерні особливості вирішення доменних спорів в Україні, та, з огляду на ці особливості, — перспективи вирішення таких спорів альтернативними способами. Конституція України проголошує, що «правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Юрисдикція судів

поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі» [2].

Наразі більшість спорів у сфері правовідносин щодо використання доменних імен, а також захисту прав інтелектуальної власності у зв'язку з таким використанням, вирішуються в Україні господарськими судами. Загалом, способи захисту порушеного права можна поділити на дві підгрупи: - загальні способи захисту порушеного права, передбачені статтею 16 Цивільного кодексу України - спеціальні способи захисту порушеного права.

Так, чинний ЦК України передбачає спеціальні норми для захисту прав інтелектуальної власності, відповідно до яких суд може постановити рішення про: зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорту чи експорту яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності; вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувались переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності або вилучення та знищення таких матеріалів і знарядь; застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків; опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення [3].

У той час, коли Україна намагається пристосувати виклики мережі Інтернет під існуючу судову систему та чинні правові норми, у світовій практиці розгляду доменних спорів широко застосовуються саме альтернативні способи їх вирішення, що є передбачуваним, з огляду на їх очевидні переваги.

Лева частка доменних спорів наразі вирішується Центром з Арбітражу та Посередництва ВОІВ (Всесвітньої організації інтелектуальної власності).

Як правило, суперечки щодо доменних імен в країнах ЄС можна вирішити наступними способами: надсилання листа-вимоги стороні, яка порушує ваше доменне ім'я, для початку переговорів щодо врегулювання передачі або скасування; подання скарги згідно з відповідною політикою доменних імен

(Уніфікована політика вирішення спорів щодо доменних імен Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy (UDRP) або au. Dispute Resolution Policy (auDRP) та подання позову до суду [8].

Початковий крок полягає в ідентифікації сторони, яка володіє зареєстрованим неправомірним доменним іменем. Якщо ви є стороною в суперечці, яка бажає мати доменне ім'я, права на яке вже має хтось інший.

Важливо визначити, хто зареєстрував доменне ім'я, яке було порушене, оскільки це вплине на те, як ви зможете вирішити спір. Зокрема, щодо того, чи розташовані вони в Австралії чи за її межами. Або чи сторона, яка володіє правами на доменне ім'я, працює недобросовісно.

У зв'язку зі зростаючим комерційним зростанням Інтернету, можливо, бажане доменне ім'я вже зайнято. Таким чином, коли ви починаєте свій бізнес і обираєте назву та торгову марку, вам також буде корисно враховувати доменні імена та їх доступність.

Зазвичай ВОІВ, яка виступає в якості комісії, вирішить справу на основі письмових матеріалів. Якщо скаргу буде прийнято, The Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN) передасть ліцензію на відповідний домен скаржнику. Як правило, процес займає до 50 днів з моменту початку дії скаржником [8].

За даними веб-сайту Центру ВОІВ, коли було введено процедуру Єдиної уніфікованої політики вирішення спорів про доменні імена UDRP, центром ВОІВ було оброблено 57 000 справ [9]. Центр ВОІВ з арбітражу посередництва на сьогодні надає ефективні за часом і за коштами механізми вирішення спорів щодо доменних імен в Інтернеті без необхідності судового розгляду. Ця послуга включає ініційовану ВОІВ уніфіковану політику вирішення спорів щодо доменних імен UDRP [4, 5].

Процедура UDRP має чимало переваг, серед яких виділяють такі: обов'язковість (процес розгляду справи може бути розпочатий особою, яка подала скаргу, і завершений навіть у тих випадках, коли реєстрант відмовляється брати участь); безпосередність виконання рішення (дозволяє уникати необхідності перегляду рішень, їх підтвердження судом чи іншим

державним органом); міжнародний характер (дозволяє вирішити питання різних юрисдикцій); сфера дії (спрямована саме на боротьбу з кіберсквотингом, тобто на випадки недобросовісних реєстрацій доменних імен); необхідні процедурні гарантії (нейтральність, незалежність і неупередженість експертів комісії, рішення з обґрунтуванням); прозорість, конфіденційність процесу в межах процедури UDRP [6; 7].

Отже, підсумовуючи наведене, необхідно зазначити, що на локальному рівні в Україні ще немає жодної організації, яка б спеціалізувалась на вирішенні доменних спорів шляхом чи то імплементації процедур Єдиної політики вирішення спорів про доменні імена, чи то розробки власних правил.

Повертаючись до питання необхідності впровадження в Україні альтернативних способів вирішення доменних спорів з можливою імплементацією процедури UDRP, можна ініціювати безліч дискусій, пов'язаних із обмеженими способами захисту порушеного права в межах процедури UDRP, однак, навряд чи в когось виникнуть сумніви щодо таких очевидних переваг, як: строки вирішення спорів, компетентність арбітрів, необтяжливість доказовою базою.

Дійсно, навіть з урахуванням переваг та недоліків різних механізмів захисту прав інтелектуальної власності у доменних спорах навряд чи застосування альтернативних способів їх вирішення зможе повністю замінити собою судовий захист порушеного права. Разом з тим, очевидно, що впровадження в Україні альтернативних способів вирішення доменних спорів є більш ніж необхідним, — передусім, з огляду на потреби існуючого ринку.

Список використаних джерел:

1. Перший протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Ст. 1
https://zakon.rada.gov.ua/go/995_004

2. Конституція України //Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%8010>.

3. Цивільний кодекс України ч. 2 ст. 432 //Відомості

Верховної Ради України. 2003 р. № 40. Ст. 356.
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. WIPO Prepares for Launch of New gTLDs while Cybersquatting Cases Continued to Rise (Geneva, March 6, 2012).
http://www.wipo.int/pressroom/articles/2012/article_0002.html

5. Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy (As Approved by ICANN on October 24, 1999).
<http://icann.org/udrp/udrp-policy-24oct99.htm>

6. Digital Guide IONOS, ccTLDs | What are country code top-level domains? - IONOS

7. Інтелектуальна власність в Інтернеті: огляд проблем //ВОІВ, 2018. <http://ecommerce.wipo.int>

8. What can I do in a dispute over a domain name September 27, 2020. <https://openlegal.com.au/what-can-i-do-in-a-dispute-over-a-domain-name/>

9. World Intellectual Property Organization. September 22, 2022
<https://www.wipo.int/amc/en/domains/>

Гуржій А.В.

Державний торговельно-економічний університет,
доцент кафедри адміністративного, фінансового та
інформаційного права, кандидат юридичних наук, доцент

Івасенко К.І.

Державний торговельно-економічний університет
факультет інформаційних технологій

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Актуальність даної теми полягає в тому, що розвиток інформаційних технологій та цифровізації швидкими темпами призвів не тільки позитивних наслідків, а й до негативних, тому важливо кожному бути ознайомленим з правами на інтелектуальну власність в сучасному світі. Впровадження 5G і розвиток Інтернету з кожним днем все більше посилюють свій вплив на широкий спектр галузей і існуючих бізнес-моделей, а також створюють цілий ряд нових проблем, пов'язаних з

безпекою, конфіденційністю та розподілом інформації. Разом з глобальним розвитком цифрових та інформаційних технологій продовжують еволюціонувати і закони про інтелектуальну власність. Значна увага приділяється сьогодні проблемам правової охорони відносин, що виникають з приводу інтелектуальної діяльності, яка є однією з основних аспектів для функціонування та розвитку всіх сфер та відносин у нашій державі, яка впевнено крокує у напрямку вступу до Європейського Союзу.

З прискоренням процесів, що розвивають інформаційні технології, кількість робіт інтелектуальної власності у цифрову епоху значно зросла. Інформаційні технології, зокрема мережа Інтернет, значно полегшили життя людям та надали вільний доступ для отримання та користування інформацією на різних онлайн-платформах. Це спонукало користувачів думати, що будь-яка інформація, яка доступна в Інтернеті, може бути повторно використана, опублікована та відтворена, оскільки вона знаходилась у відкритому доступі. Разом з цим виникла проблема у правовому захищенні прав інтелектуальної діяльності.

Завдяки цифровізації, інформація від різних авторів стала доступною кожному користувачу на будь-якій онлайн-платформі. Саме через таку доступність захист інтелектуальної власності слід розглядати як важливий аспект, щоб гарантувати, що він не лише забезпечує захист немайнових прав, але й надає творцям, власникам і авторам безпечний простір для публікування їхньої інтелектуальної діяльності в цьому досить незахищеному середовищі.

В умовах розвитку інформаційного суспільства слід розуміти, що питання, яке стосується врегулювання правових чинників охорони та захисту прав інтелектуальної власності в Україні, є актуальним і дуже важливо створити всі умови для дієвого захисту інтелектуальної власності та діяльності. Варто зазначити, що на законодавчому рівні існують різні способи захисту прав інтелектуальної власності. З роками закон про інтелектуальну власність дедалі глибше пов'язується як з технологічним розвитком, так і з правилами, що їх регулюють.

Нові хвилі розвитку технологій постійно кидають виклик праву інтелектуальної власності, оскільки воно часто покликане забезпечити їх захист. Водночас нові технології пропонують нові способи використання захищених матеріалів. Крім того, чим більше технологія стає автономним предметом, який регулюється спеціальними положеннями, тим більше право інтелектуальної власності веде постійний діалог із цими положеннями. Ця взаємодія між правом інтелектуальної власності та інформаційними технологіями суттєво вплинула на цю галузь.

Україна, як і більшість країн, що стимулюють розвиток цифрової економіки формує відповідну базу, стратегію, яка ставить за мету формування сприятливих умов для розбудови інформаційного суспільства з ринковою економікою та створення широких можливостей для задоволення потреб і вільного розвитку особистості [1]. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні апелює такими дефініціями як: електронна демократія, електронна економіка, електронна культура, інформаційна інфраструктура тощо.

У галузі охорони прав інтелектуальної власності у Всесвітній мережі існує безліч проблем, що потрібно вирішувати, насамперед, на законодавчому рівні, а це також дає неабиякий поштовх до подальших теоретичних досліджень. У цивілістичній науці сформувалася і набула поширення позиція, що основною перешкодою на шляху розвитку права інтелектуальної власності через Інтернет вважається: конфлікт доменних імен (імена, що використовуються для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті) і торговельних марок (знаків для товарів та послуг) [2, 65].

Законодавство України у сфері правового регулювання має вдосконалюватись, щоб відповідати існуючим вимогам, які вже активно використовуються на теренах інших країн. Зокрема, зміни і доповнення правового регулювання в українському законодавстві пришвидшать шлях до стандартів ЄС. Якщо закони будуть реагувати на «цифрову епоху» та цивільні відносини, що засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників. Сьогодні питання постає не

в тому, чи вплинуть так звані революційні зміни, викликані цифровими технологіями, на цивільні відносини, а в тому, як саме вони на них відіб'ються. Адже глобалізаційні процеси, що зумовлюють запровадження цифрових технологій, створюють нове середовище для правового регулювання і потребують відповідних законодавчих рішень [3, с.18].

Взаємозв'язок між ІТ та правом інтелектуальної власності також є причиною того, чому все більше науковців у галузі інтелектуальної власності працюють на поєднанні між цими галузями. Межа між цими двома поняттями досить не чітка, і вони впливають одне на одного. Таким чином, робота над законом про ІВ та цифровізацією чи ІТ означає вирішення питання про їх перетин та взаємний вплив. Збіги відбуваються через те, що нові технологічні процеси можуть бути віднесені до положень як права інтелектуальної власності, так і законодавства про ІТ право, оскільки законодавство про інтелектуальну власність регулює, як ми захищаємо інтелектуальні твори та технологічні інновації, а право ІТ визначає правила, що регулюють кіберпростір. Ще один спосіб поглянути на цю взаємодію — розглянути так звані «цифрові технології», які також є основою та предметом обговорення ІТ-права. Актуальнішою цю проблему робить те, що чинне законодавство не завжди підлаштоване під можливість захисту інтелектуальної власності, яка не виражена на матеріальному носії. Завантаження літератури, дизайну, логотипів, сайтів, фільмів, програм, макетів у віртуальне середовище – реальна проблема в сфері захисту інтелектуальних прав, оскільки створює більш швидкий шлях для фальсифікації, копіювання та поширення без згоди авторів.

Навіть якщо розглядати ці технології з точки зору законодавства про інтелектуальну власність, аналіз піднімає багато питань, які впливають із необхідності також враховувати законодавство про ІТ та цифровізацію [4]. Незважаючи на ту обставину, що сьогодні велика увага приділяється проблемам правової охорони інтелектуальної власності та її охорона набуває ролі одного з найважливіших чинників політико-економічних

відносин та економічної безпеки як в середині кожної розвиненої країни, так і в міжнародних відносинах важливим залишається те, що встановлені у Цивільному кодексі України способи захисту прав на результати інтелектуальної діяльності, в умовах цифрової економіки, потребують подальшого удосконалення в частині спрощення авторам самої процедури результатів інтелектуальної власності [5].

Отже, підсумовуючи наведене, стає зрозуміло, що з використанням цифрової інформації та розвитком діджиталізації пов'язана ціла низка проблем. Правове регулювання захисту інтелектуальної власності вважається актуальною проблемою цифрової економіки. Нажаль, чинне законодавство повільно підлаштовується під стрімкий розвиток інформаційних технологій та діджиталізації. На сьогодні має місце вплив цифрової економіки на законодавство в сфері права інтелектуальної власності, незважаючи на те, що в країні досі не впроваджено багато законів які б могли належно регулювати відносини в даній сфері. Тим не менш, цифровий світ став свідком захисту інтелектуального права через технічний захист і контракти, а цифрова економіка значно вплинула на законодавство про інтелектуальну власність в галузі ІТ-права. Про що свідчить законодавство в сфері кібербезпеки та значні зміни в правовому та економічному захисті. Схвалення патентів на бізнес-методи та електронну комерцію значно вплинуло б на свободу і конфіденційність правових відносин. Слід зазначити, що все ще існує необхідність певних правових адаптацій, щоб гарантувати основні цілі закону про авторське право, і належним чином реалізувати їх в сфері цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. №386-р. Електронний ресурс. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>

2. Михайлюк Г.О., Право інтелектуальної власності та інформаційні технології. Часопис цивілістики. Вип. 26 С. 65-68
Електронний ресурс:

http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13350/Mykhailiuk_Pravo_intelektualnoi_vlasnosti_ta_informatsiini_tekhnolohii.pdf?sequence=1&isAllowed=y

3. Гетьманцева Н. Д., Процьків Н. М., Нові контури цивільного права в епоху цифрових технологій. Цивільне право України: нові виклики і перспективи розвитку. Харків, 2020. С.18-22
Електронний ресурс:
<https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/501/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96%20%D0%9D.%D0%94..FR11.pdf>

4. Інтелектуальна власність в умовах діджиталізації. Business consulting academy, 2021. Електронний ресурс:
<https://www.bca.education/intelektualna-vlasnist-v-umovah-didzhitalizatsiyi/>

5. Костюченко О. М. Правове регулювання інтелектуальної власності в Україні. Електронний ресурс:
https://minjust.gov.ua/m/str_4487

Гуржій А.В.

Державний торговельний економічний університет,
доцент кафедри адміністративного, фінансового та
інформаційного права, кандидат юридичних наук, доцент

Цівка В.Н.

Державний торговельний економічний університет,
факультету інформаційних технологій
ОП «Цифрова економіка»

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Завдяки людям, які мислять і творять нестандартно, розвивається людство, вибудовуються нові й нові сходинки, якими піднімається світ. З плином часу інтелектуальна власність набуває особливого значення, свідченням тому новітні технології, розробки, винаходи та інновації. Наскільки ефективно працює захист прав інтелектуальної власності та як це впливає на новаторську діяльність [1].

Інтернет-технології дозволяють завантажувати, зберігати, поширювати різні види інформації, в тому числі об'єкти, які охороняються авторським правом. Проте така «свобода» може завдавати шкоди правам людини, що є неприпустимим. Оскільки проблема захисту авторських прав у мережі Інтернет є однією з найскладніших та водночас актуальних питань сьогодення, насамперед, дуже складно виявити правопорушника, а також притягнути його до відповідальності, довести факт порушення авторського права [2].

Тема захисту прав інтелектуальної власності ніколи не згасає серед зарубіжних та вітчизняних науковців. Законодавчу базу захисту прав інтелектуальної власності дослідили такі науковці З. Н. Братуся, Е. А. Суханова, В. П. Шатрова, М. М. Богуславського, О. А. Підпригори, Р. Б. Шишки О. Д. Святоцького, І. І. Дахно, О. М. Мельника, Ю. М. Капіци та інші.

Історія правової охорони авторських прав сягає античних часів. Вже 2300 років тому в Афіській республіці існували право на захист цілісності твору і заборона вносити до нього зміни [3, с. 44].

Формування основних концепцій правової охорони авторського права розпочалось у XVIII ст. і першість у цьому процесі здобула Англія. Саме закон, що отримав назву «Статут королеви Анни», започаткував сучасну систему охорони авторського права в Англії [3, с. 45].

Перші нормативно-правові акти Континентальної Європи, які заклали основи сучасної концепції охорони авторського права (*droit d'auteur*) були видані у Франції. Зародились дві концепції правової охорони авторського права – *Copyright* (право на копію), яка характерна для країн англо-американської правової системи та *Droit d'auteur* (право автора), яка характерна для країн романо-германської (континентальної) правової системи [3, с. 46].

Право інтелектуальної власності та його правова охорона забезпечується наступною низкою нормативно-правових актів: ЗУ «Про авторське право і суміжні права»; ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»; ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки»; ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів і

послуг»; ЗУ «Про охорону прав на зазначення походження товарів»; ЗУ «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів»; ЗУ «Про охорону прав на сорти рослин».

До міжнародних договорів у сфері права інтелектуальної власності, учасниками яких є Україна, належать: «Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів» (1886 р.), «Міжнародна конвенція про охорону прав виконавців, виробників Авторське право та правова охорона інтелектуальної власності в Україні і її адаптація до законодавства Європейського Союзу 85 фонограм та організацій мовлення» (1961 р.), «Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм» (1971 р.), «Всесвітня конвенція про авторське право» (1952 р.), «Женевський договір про міжнародну реєстрацію наукових відкриттів» (1978 р.) та інші міжнародно-правові договори.

Якщо говорити про сучасну систему виконавчої влади України важливу роль в охороні та захисті інтелектуальної власності виконує Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Міністерство реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності. З цією метою міністру економічного розвитку та торгівлі підпорядкований центральний орган виконавчої влади – Державна служба інтелектуальної власності. Її основними завданнями є реалізація державної політики у сфері інтелектуальної власності та внесення на розгляд Міністра економічного розвитку і торгівлі пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері інтелектуальної власності.

Перед державною системою охорони інтелектуальної власності стоять спрямовані на подальше поширення міжнародних та європейських стандартів завдання оптимізації правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності, необхідність проведення державної політики, спрямованої на поширення відповідних знань у цій сфері серед різних верств населення [4, с. 213].

Також надзвичайно важливу роль у розбудові економічно незалежної держави, формування культури та поваги до прав інтелектуальної власності відіграють державні органи та впровадження ними різних заходів як у середині держави, так і на її міжнародному рівні.

Визнання інтелектуальної діяльності такою, яка забезпечує успішний розвиток усіх інших форм суспільно-корисної діяльності, зумовлює необхідність зосередити державні можливості – матеріальні ресурси та кошти на всебічному розвитку інтелектуальної діяльності [4, с. 213].

Однак існують проблеми, що стосуються ефективності системи охорони інтелектуальної власності та які потребують термінового вирішення. Саме вони перешкоджають розвитку інноваційної діяльності. Як відомо, успіх вирішення важливих соціальних, економічних і політичних проблем залежить від інтелектуального потенціалу суспільства й рівня його культурного розвитку.

За критерієм забезпечення правової охорони інтелектуальної власності в цілому можна виділити цілий ряд проблемних питань. Розглянемо окремі із них.

Сьогодні причина більшості порушень прав інтелектуальної власності має економічний характер і лежить у монополії цього права. Тільки монополіст – правовласник має абсолютні права на конкретний об'єкт інтелектуальної власності, володіє правом на використання такого об'єкта, має можливість монополювати встановлювати завищені ціни не лише на об'єкт інтелектуальної власності, а й на товар, в якому втілений такий об'єкт [4, с.214].

Порушники прав інтелектуальної власності, здійснюючи продаж контрафактних товарів, намагаються отримати більші прибутки внаслідок проведення демпінгової цінової політики. Заходи цивільної, адміністративної і кримінальної юридичної відповідальності не можуть дати позитивних наслідків без врахування дії економічних законів. Тому інтелектуальна власність може виступати не тільки двигуном, а й певним гальмом для суспільного розвитку [4, с.214].

Підтвердженням цього є те, що інтелектуальна власність, починаючи з продуктів харчування, ліків, технічних засобів, технологіями та Інтернет впливає на розвиток суспільства. А права інтелектуальної власності по суті тільки забезпечують децентралізовану систему інновацій у науці та культурі. Тому законодавство у сфері інтелектуальної власності повинно мати комплексний характер для регулювання режиму того чи іншого об'єкта інтелектуальної власності [4, с.214].

Також зазначимо аспект, що стосується захисту авторського права та виплат винагороди за використання відповідних об'єктів. За даними Рахункової палати України, в державі щороку збирається лише близько 30 млн. гривень винагороди, що за оцінками експертів складає 3% від потенційної суми надходжень. Це пояснюється тим, що в Україні за використання авторського права збори сплачують приблизно 7% користувачів [5, с. 198].

Така статистика дає підстави констатувати, що на сьогоднішній день в Україні не створено ефективної системи збору та виплати винагороди авторам, виконавцям, виробникам фонограм [5, с. 198].

Незаконне копіювання як одна з проблем захисту авторського права завдає значної шкоди авторам книг, фільмів, авторам та виконавцям музичних творів, оскільки перешкоджає їм отримувати доходи за їхню діяльність та утримує їх від подальшого інвестування в творчу діяльність, що може навіть підірвати розвиток тієї чи іншої сфери творчої діяльності [6, с. 45].

Особливої уваги заслуговує також таке порушення авторського права, таке як плагіат. Однією з найважливіших передумов поширення плагіату на сьогодні є розвиток Інтернету, що спричиняє неконтрольований рух інформації, обсяги якої постійно збільшуються.

Плагіатом вважається опублікування повністю або частково чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. Плагіат вирізняється саме присвоєнням чужого авторства. При піратстві, наприклад, може відбуватися розповсюдження чужих творів без дозволу автора, але ім'я справжнього автора не

приховується. Тобто у даному випадку немайнові права автора зберігаються, чого не можна сказати про плагіат, де порушуються, як майнові, так і особисті немайнові права автора [7, с. 5].

Доречно зауважити, що плагіатом не вважається використання змісту, суті, ідеї, теорії, концепції чужих творів шляхом цитування (обов'язкове посилання на автора). Крім того, одним із способів плагіату є несанкціонований переклад і подання перекладеного тексту як свого власного без посилання на першоджерело [8, с. 18].

Ще одним цікавим та суперечливим питанням є існування і функціонування електронних бібліотек, та їх вплив на авторське право. Електронною бібліотекою вважається онлайн ресурс, де розміщуються літературні твори, які можуть бути переглянуті усіма користувачами Інтернету [7].

У ході аналізу загальних аспектів правової охорони інтелектуальної власності зазначалося, що у чинному законодавстві відсутні підстави для набуття та передачі немайнових прав інтелектуальної власності іншим особам, хоча пунктами 2 і 4 Авторське право та правова охорона інтелектуальної власності в Україні і її адаптація до законодавства Європейського Союзу 157 статті 423 Цивільного кодексу України передбачено можливість відчуження (передачі) та належність цих прав іншим особам. Зокрема, така можливість передбачена в пунктах 1 статей 429 та 430 цього ж Кодексу для об'єктів інтелектуальної власності, створених в зв'язку з виконанням трудового договору та на замовлення.

На наш погляд і на думку багатьох фахівців у сфері інтелектуальної власності, вирішити це проблемне питання необхідно шляхом передбачення у чинному законодавстві можливостей передачі автором частини своїх немайнових прав, враховуючи специфіку кожного об'єкта інтелектуальної власності щодо якого ці права передаються, та заборонити можливість передачі права на авторство (можливість називатись автором), при цьому передбачивши спільність права на авторство для осіб, які створили об'єкти інтелектуальної власності

спільною працею та для осіб, які їм у цьому сприяли своєю творчою працею та спеціальними знаннями й науково-технічним забезпеченням, на яке ці особи, у свою чергу, мають право інтелектуальної власності (наприклад, науково-дослідний інститут і його співробітник чи особа, яка використовувала базу цього інституту).

Це дозволить, з одного боку, забезпечити можливість автора отримати матеріальний зиск від своїх немайнових прав, а з іншого – врахувати внесок інших осіб у створення об'єкта інтелектуальної власності в наукову складність на практиці представляє також залучення у вигляді вкладів до статутного капіталу юридичної особи прав на об'єкти інтелектуальної власності у частині їх реальної ринкової оцінки.

Зважаючи на те, що чинним законодавством така можливість надана, проте реального механізму її реалізації у ньому не міститься. Заповнити цей законодавчий пробіл можливо шляхом внесення відповідних змін і доповнень у законодавство про оціночну діяльність, а також обов'язковим прийняттям інструкції про порядок оцінки таких нематеріальних активів.

Отже, резюмуючи наведене, необхідно зазначити, що інтелектуальна власність в сучасній Україні – актуальні питання модернізації та правового інтелектуальної власності в цілому і кожен із його об'єктів зокрема мають той чи інший зв'язок з різними галузями права, здійснюючи одне на одне певний взаємний вплив. Аналізуючи інформацію попередніх глав даного розділу на предмет виявлення проблемних питань правової охорони інтелектуальної власності в Україні було виявлено ряд загальних проблемних питань. Звичайно, дані проблемні питання потребують розв'язання через зазначення, на основі норм чинного законодавства, наукових і науково-практичних джерел напрямків, можливостей та шляхів їх розв'язання, зважаючи при цьому як на специфіку чинного законодавства України, так і на міжнародно-правові норми та норми договірної права Світової організації торгівлі й законодавство Європейського Союзу. При цьому переслідується така мета, як зменшення кількості протиріч і практичних ускладнень, що виникають у зв'язку із

застосуванням норм, які забезпечують правову охорону інтелектуальної власності, з огляду як на внутрішнє законодавство України, так і на міжнародно-правове регулювання цих вкрай важливих питань.

Список використаних джерел:

1. Скургаєва Ю.С. Проблеми захисту інтелектуальної власності в Україні та шляхи їх подолання http://www.rusnauka.com/5_NITSB_2009/Pravo/41283.doc.htm

2. Горецька М. Захист авторських прав у мережі Інтернет. Юридична газета онлайн №45-46 (699-700), Всеукраїнське професійне юридичне видання <https://yur-gazeta.com/>

3. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів / В. О. Семків, Р. С. Шандра. Львів: Галицький друкар, 2015. 280 <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/.2015.pdf>

4. Бошицький Ю. Л. Інтелектуальна власність в сучасній Україні. Актуальні питання модернізації та правового регулювання. К: «Часопис Київського університету права» 2013, №1 С. 213-217.

5. Захист прав інтелектуальної власності в Україні та шляхи їх подолання. Морозова Л.П., Слободянюк В.Ю., Олійник Б.І. «Молодий вчений», 2021, №3 (21) С. 197-200.

6. Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: Підручник // За заг. ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. С. 236.

7. Коваленко Є.В. Проблеми охорони й захисту прав інтелектуальної власності в Інтернеті. «Україна і світ: перспективи та стратегії розвитку»: електронний збірник наукових праць. Київ: ННІМВ НАУ, 2015. № 1. с.18 <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/19788>

8. Гуменюк О., Арданов О. Плагіат та інші актуальні проблеми реалізації авторського права у діяльності засобів масової інформації // Інтелектуальна власність. 2009. № 5. С. 13-21.

Дорошенко О.Ф.

директор Науково-дослідного інституту інтелектуальної
власності НАПрН України, кандидат юридичних наук,
судовий експерт
ID ORCID: 0000-0002-2542-2328

Тверезенко О.О.

завідувач відділу промислової власності та комерціалізації
об'єктів інтелектуальної власності
Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності
НАПрН України,
кандидат юридичних наук, патентний повірений
ID ORCID: 0000-0001-8606-8679

**ДОДАТКОВА ОХОРОНА ПРАВ НА ВИНАХОДИ:
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА МОЖЛИВІ
ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ**

Відповідно до ч. 5 ст. 465 Цивільного кодексу України (далі - ЦК України) строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід спливає через двадцять років, що відліковуються від дати подання заявки на винахід в установленому законом порядку. Цей строк може бути продовжений в установленому законом порядку щодо винаходу, використання якого потребує спеціальних випробувань та офіційного дозволу» [7].

Статтею 220 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію) встановлено, що «сторони визнають, що продукція, призначена для захисту здоров'я та рослин, що охороняється патентами на їхній відповідній території, може підлягати адміністративній процедурі надання дозволу перед випуском на ринок. ... Сторони повинні забезпечити додатковий період охорони лікарського засобу або продукту для захисту рослин, що охороняється патентом і який підлягав адміністративній процедурі надання дозволу...» [6].

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформи патентного законодавства» від

21.07.2020 року № 816-ІХ (далі – Закон № 816-ІХ) [2] внесені зміни до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [3] з метою приведення цього Закону у відповідність до вимог Угоди про асоціацію, зокрема в частині додаткової охорони прав на винаходи. Статтею 27-1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» встановлено, що «володілець патенту на винахід, об'єктом якого є активний фармацевтичний інгредієнт лікарського засобу, процес отримання лікарського засобу або застосування лікарського засобу, засіб захисту тварин, засіб захисту рослин, введення в обіг якого в Україні надається відповідним компетентним органом згідно із законодавством України, має право на продовження строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на такий винахід (додаткова охорона), яке засвідчується сертифікатом додаткової охорони» [4].

Частиною 2 ст. 424 ЦК України передбачено, що «законом можуть бути встановлені винятки та обмеження в майнових правах інтелектуальної власності за умови, що такі обмеження та винятки не створюють істотних перешкод для нормальної реалізації майнових прав інтелектуальної власності та здійснення законних інтересів суб'єктів цих прав» [7].

Статтею 160 Угоди про асоціацію встановлено, що «сторони можуть встановлювати власний режим вичерпання прав інтелектуальної власності з урахуванням положень Угоди ТРІПС» [6]. Гнучкі положення Угоди ТРІПС дозволяють країнам-членам СОТ використовувати заходи і засоби захисту для поліпшення доступу до лікування навіть після видачі патенту на лікарський препарат відповідно до національного законодавства. Такі положення допомагають країнам досягти необхідного балансу між захистом прав інтелектуальної власності і потребами суспільної охорони здоров'я. У зв'язку з цим дуже важливо, щоб країни-члени робили активні кроки по включенню цих гнучких положень в свої національні закони про охорону прав на винаходи [5].

Законом № 816-ІХ визначені дії, які не є порушенням прав на винахід під час строку його додаткової охорони [2]. Так, згідно ч.

6 ст. 27-1 чинної редакції Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» дозволяється:

1) виготовлення продукту або лікарського засобу, що містить продукт, із застосуванням запатентованого винаходу з метою експорту до третіх країн, а також інші дії, які відповідно до цього Закону визнаються використанням винаходу, якщо вони є необхідними для виготовлення продукту або лікарського засобу, що містить продукт, з метою експорту до третіх країн;

2) виготовлення продукту або лікарського засобу, що містить продукт, із застосуванням запатентованого винаходу не раніше ніж за шість місяців до закінчення строку додаткової охорони з метою його зберігання для введення в обіг після закінчення строку додаткової охорони, а також інші дії, які відповідно до цього Закону визнаються використанням винаходу, якщо вони є необхідними для виготовлення продукту або лікарського засобу, що містить продукт, і його зберігання не раніше зазначеного строку.

При цьому особа, яка має намір протягом строку додаткової охорони здійснювати виготовлення продукту або лікарського засобу, що містить продукт, із застосуванням запатентованого винаходу:

зобов'язана при виготовленні продукту наносити на нього інформаційне маркування "UA Export/Для експорту".

письмово повідомляє Національний орган інтелектуальної власності (далі – НОІВ) і власника сертифіката додаткової охорони про такий намір не пізніше, ніж за три місяці до початку використання винаходу. У повідомленні заявника зазначаються його адреса, способи використання винаходу і ціль такого використання, номер і дата видачі сертифіката додаткової охорони. У разі виготовлення продукту або лікарського засобу, що містить продукт, з метою експорту в повідомленні також зазначається номер дозволу компетентного органу третьої країни, до якої планується здійснювати експорт. НОІВ забезпечує опублікування відомостей, що містяться в повідомленні.

Виробник продукту або лікарського засобу, що містить продукт, зобов'язаний отримати письмові гарантії від усіх осіб,

що за його замовленням здійснюють зберігання, експорт або вчиняють інші дії, які відповідно до цієї частини не визнаються порушенням прав на винахід, про те, що такий продукт або лікарський засіб, що містить продукт, не буде використаний інакше, ніж для експорту або зберігання у визначеному законом порядку [4].

Разом з тим вищенаведені положення частини 6 статті 27-1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (в редакції Закону № 816-ІХ) не застосовуються до винаходів, строк дії патентів на який був продовжений до набрання чинності Законом № 816-ІХ. Тобто вчинення вищенаведених дій стосовно винаходів, строк дії патентів на який був продовжений до набрання чинності Законом № 816-ІХ, є порушенням прав власників відповідних патентів [3].

Це суттєво уповільнює проведення фармацевтичних розробок, у тому числі вітчизняними фармацевтичними компаніями, у наслідок чого значно пізніше відбувається вихід генеричних препаратів на ринок і зменшується можливість купувати пацієнтами таких препаратів (у тому числі життєвонеобхідних) за меншою ціною.

Враховуючи зазначене, необхідним є внесення змін до статті 27-1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» з метою поширення положень ч. 6 цієї статті на винаходи, строки дії патентів на які були продовжені до набрання чинності Законом № 816-ІХ.

Крім того, сертифікат додаткової охорони видається за клопотанням володільця патенту. Таке клопотання має надійти до НОІВ протягом шести місяців від дати публікації відомостей про державну реєстрацію винаходу або від дати видачі першого дозволу відповідного компетентного органу (залежно від того, яка з цих дат є пізнішою) [4]. Такий строк закінчився для всіх патентів, які отримані до набрання чинності Законом № 816-ІХ. Отже щодо них відсутня можливість отримання додаткової охорони винаходу. Це є порушенням вимог статті 220 Угоди про асоціацію.

Таким чином, необхідно внести зміни до статті 27-1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та встановити строк для подання клопотання про отримання додаткової охорони винаходів, патенти на які отримані до набрання чинності Законом № 816-ІХ. Таке клопотання має бути подано до НОІВ не пізніше ніж за 6 місяців до закінчення строку чинності майнових прав на винахід: як це передбачено в Інструкції про порядок продовження строку дії патенту на винахід, об'єктом якого є засіб, використання якого потребує дозволу компетентного органу [1].

Вважаємо, що запропоновані зміни до ст. 27-1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» сприятимуть досягненню балансу інтересів власників патентів на винаходи на оригінальні лікарські засоби, виробників генеричних лікарських засобів та забезпечать реалізацію прав людини на доступність ліків.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про порядок продовження строку дії патенту на винахід, об'єктом якого є засіб, використання якого потребує дозволу компетентного органу: наказ Міністерства освіти і науки України 13.05.2002 № 298. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0453-02/ed20110725#Text> (дата звернення: 19.09.2022 р.).

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформи патентного законодавства: Закон України від 21.07.2020 року № 816-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/816-20#n9> (дата звернення: 19.09.2022 р.).

3. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12/ed20200705#Text> (станом на 15.08.2020).

4. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12/ed20201014#Text> (чинна редакція закону).

5. Руководство по надлежащей практике улучшения доступа к лечению путем применения гибких положений Соглашения

ТРИПС WTO в області общественного здравоохранения. Програма розвитку ООН ВІЧ\СПИД. UNDP. <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/TRIPS-UNDP-Russian.pdf> / (дата звернення: 19.09.2022 р.).

6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 30.11.2015. Офіційний вісник України. 2014. № 75. том 1. ст. 2125.

7. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. ВВР. 2003. № 40. ст. 356.

Дюкарєва-Бержаніна К.Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри інтелектуальної
власності, інформаційного та корпоративного права

Шпуганич І.І.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри інтелектуальної
власності, інформаційного та корпоративного права

ОБ'ЄКТИ ПРАВА СЛІДУВАННЯ

Підписання Україною Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами зумовило стрімкі зміни у вітчизняному законодавстві, зокрема у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності. Отримання статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу ще більше ставить державу перед необхідністю повної адаптації українського законодавства до правових стандартів Європейського Союзу. Незважаючи на вже вкладені зусилля та працю, частина питань залишається урегульованою недосконало, у тому числі щодо права слідування.

Так, у чинному законодавстві України до сьогоднішнього дня існують такі невідповідності. Закон України “Про авторське право і суміжні права” у статті 27 визначає, що право слідування поширюється **лише на твори образотворчого мистецтва**. Водночас, Цивільний кодекс України встановлює, що автор має

невідчужуване право на одержання грошової суми у розмірі п'яти відсотків від суми кожного продажу **як оригіналу художнього твору, так і оригіналу рукопису літературного твору**, наступного за відчуженням оригіналу, здійсненим автором (ч. 1 ст. 448).

Вказана невідповідність спонукає до логічного питання, яка позиція є більш правильною у контексті урегулювання права слідування? Звертаючись до міжнародно-правових актів, можна звернути увагу, що Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів передбачає: “Щодо **оригіналів творів мистецтва і оригіналів рукописів письменників і композиторів** автор, а після його смерті особи або установи, уповноважені національним законодавством, користуються невідчужуваним правом часткової участі в кожному продажу твору, що йде за першим його відступленням, здійсненим автором твору” (ст. 14ter).

Така норма Бернської конвенції видається справедливою, оскільки як оригінал твору мистецтва, так і оригінал рукопису письменників і композиторів надзвичайно важко відтворити таким самим шляхом та з однаковим результатом, а тому творці таких обидвох об'єктів однозначно заслуговують права слідування.

Нещодавно, 01 липня 2022р., Верховна Рада України заслухала новий проєкт Закону України “Про авторське право і суміжні права” від 09.06.2021 за № 5552-4. Відповідно до ч. 1 ст. 32 вказаного проєкту закону, автор твору мистецтва, а у разі його смерті – спадкоємці та спадкоємці цих спадкоємців, впродовж встановленого статтею 33 цього Закону строку чинності майнових прав на твір, **користуються щодо твору мистецтва невідчужуваним правом на одержання справедливої винагороди у вигляді відрахувань від ціни кожного наступного продажу оригіналу твору мистецтва, що йде за першим його відчуженням, здійсненим автором твору (право слідування), яка виплачується в порядку, передбаченому Законом України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав».**

Водночас, згідно з ч. 2 ст. 32 вищевказаного проєкту закону, для цілей цієї статті під **«оригіналом твору мистецтва»** розуміється **оригінал твору образотворчого мистецтва, ужиткового мистецтва**, такого як картина, колаж, живопис, малюнок, гравюра, естамп, літографія, скульптура, килимовий, керамічний виріб, ювелірний виріб, виріб зі скла та фотографічний твір, **а також оригінал рукопису літературного твору, або примірник відповідного твору**, виготовлений в обмеженій кількості самим автором або під його керівництвом, пронумерований, підписаний або іншим чином засвідчений його автором.

Як слідує із поверхневого аналізу вищенаведеної норми, зазначений проєкт закону схиляється до позиції Бернської конвенції, передбачаючи, що права слідування заслуговують як оригінали твору образотворчого та ужиткового мистецтва, так й оригінали рукопису літературного твору.

Однак, принагідно варто поставити питання, чи можна таку норму вважати справедливою та “юридично чистою”, вдавшись до її глибинного аналізу? Із ч. 2 ст. 32 вказаного проєкту закону “під «оригіналом твору мистецтва» розуміється оригінал твору образотворчого мистецтва, ужиткового мистецтва... а також оригінал рукопису літературного твору, або примірник відповідного твору...”. Тобто, новий проєкт закону передбачає, що поняття “оригіналу твору мистецтва” охоплює “оригінал рукопису літературного твору”, при тому паралельно маючи норму, яка встановлює, що “об’єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва, такі як...” (ч. 1 ст. 6 проєкту закону). Література та мистецтво, будучи окремими творчими напрямками, не можуть охоплювати об’єктів один одного. Тому очевидно, не може під оригіналом твору мистецтва розумітись оригінал рукопису літературного твору, що є іншим творчим напрямком.

Схоже, що новий проєкт Закону України “Про авторське право і суміжні права” від 09.06.2021 за № 5552-4 до його остаточного прийняття, потребує ретельнішого аналізу та опрацювання на помилки.

Еннан Р.Є.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права
інтелектуальної власності

**ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ В ЄС:
ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ**

Інституції Європейського Союзу (ЄС) вперше звернули увагу на правові засади електронної комерції в 1990-х рр. У 1997 р. Європейська Комісія видала Повідомлення щодо електронної комерції, в якому проголошувалася мета створити узгоджені спільні правові засади, якими б регулювалося ведення електронної комерції в межах ЄС, унаслідок роботи Комісії стало прийняття в 1999 р. Директиви про електронні підписи, у 2000 р. – Директиви про електронну комерцію, у 2001 р. – Директиви про Інформаційне Суспільство.

Серед вищезазначених Директив щодо правового регулювання ЄС у сфері електронної комерції, Директива про електронну комерцію посідає головне місце. Маючи характер рамкової, вона об'єднала в собі норми з різних питань, вирішення яких назріло в ЄС на час її прийняття та яким в інших правових системах зазвичай присвячено низку нормативних актів.

Згідно із підходом ЄС щодо поставок електронних продуктів, як до надання послуг, Директива оперує поняттям «послуги інформаційного суспільства», який попередньо було визначено в Директиві як «будь-яка послуга, що зазвичай надається за винагороду, на відстані, електронними засобами та на індивідуальну вимогу отримувача послуги». Поняття «послуга» в розумінні ст. 50 Угоди про створення ЄС, тобто, що зазвичай надається за винагороду, але при цьому остання не обов'язково може надходити від отримувача послуги. Головною метою Директиви є усунення юридичних перешкод, що виникають при заснуванні провайдерів Інтернет-послуг в ЄС та наданні ними послуг у межах спільного ринку, за яких електронна комерція в ЄС могла б розвиватися. Директива застосовується «горизонтально» та стосується надання послуг в інформаційному суспільстві. Директива обмежує всі види юридичної

відповідальності провайдерів за всі види незаконної діяльності третіх осіб.

Директива про електронну комерцію регулює надання послуг інформаційного суспільства як юридичними особами одна одній, так і юридичними особами споживачам-фізичним особам. Спектр послуг за Директивою є надзвичайно широким та включає в себе продажі як фізичних товарів (книг, компакт-дисків, ліків), так і цифрових продуктів (електронних книг, програмного забезпечення), а також інформаційних і фінансових послуг. Принцип функціональної еквівалентності паперових документів і електронних повідомлень, проте, не набув у Директиві чіткого вираження. На відміну від Директиви про електронні підписи (ст. 5(1)), посилення на традиційні технології (власноручний підпис) у Директиві про електронну комерцію не зустрічаються.

В цілому Директива містить положення, які присвячені регулюванню певного питання. *Положення про внутрішній ринок ЄС*. Ключовим принципом, на якому базується Директива це положення про внутрішній ринок, викладене у ст. 3(1), також відоме як «принцип країни походження», сформульоване таким чином: «Кожна держава-член забезпечує відповідність наданих послуг інформаційного суспільства постачальником послуг, заснованим на її території, положенням національного законодавства, що застосовуються у відповідній державі-члені та підпадають під сферу координації». Держави-члени також не в праві обмежувати свободу надання послуг інформаційного суспільства з території іншої держави члена з підстав, що випливають із сфери координації (ст. 3(2)). Базуючись на загальному підході ЄС до електронних продуктів як до послуг, Директива виключає зі сфери координації норми, що стосуються товарів як таких, доставки товарів та послуг, що не надаються електронними засобами (хоча вони й можуть бути замовлені та оплачені електронним шляхом). Наслідком положення про внутрішній ринок є те, що держави-члени ЄС не можуть зупинити чи обмежити надання інформаційних послуг на власній території з території інших держав-членів, окрім у чітко визначених випадках, перелічених у ст. 3(4) та в Додатку. Таким

чином, Директива наслідуює підхід Директиви Телебачення без кордонів, Директиви про захист персональних даних та Директиви про електронний підпис, кожна з яких дотримується принципу країни походження. Положення про внутрішній ринок, незважаючи на існуючі виключення з принципу країни походження, сприяє створенню справді єдиного ринку інформаційних послуг у рамках ЄС, конкуренції між постачальниками Інтернет-послуг, не обмеженими державними кордонами та правовими перепонами, та все більшого вибору, що має європейський споживач.

Положення, спрямовані на сприяння ринку послуг інформаційного суспільства. Ця група норм сприяє розвитку ринку послуг інформаційного суспільства в ЄС шляхом заборони попередніх дозволів чи інших рівнозначних вимог щодо започаткування та здійснення діяльності з надання таких послуг (ст. 4), установлення вимог до інформації, яка має надаватися провайдерами послуг інформаційного суспільства про себе (ст. 5) та яку мають містити електронні повідомлення комерційного характеру (ст. 6), окреслення вимог до небажаних електронних комерційних повідомлень («спаму») (ст. 7), також надання дозволу особам, які практикують регульовані професії, використовувати у своїй діяльності комерційні електронні повідомлення, дотримуючись при цьому норм професійної етики (ст. 8).

Так, статтею 5 Директиви встановлюється обов'язок держав-членів забезпечити надання постачальниками послуг, окрім інформації, надання якої може вимагатися іншими Директивами, підтримувати «легко, безпосередньо та постійно доступною одержувачам послуги та компетентним органам, як мінімум, наступної інформації»: а) найменування постачальника послуг; б) географічна адреса, за якою постачальник послуг зареєстрований; с) реквізити постачальника послуг, включаючи його адресу електронної пошти; d) якщо постачальник послуг зареєстрований у торговому чи подібному реєстрі – інформацію про цей реєстр та реєстраційний номер або еквівалентні засоби ідентифікації постачальника послуг у цьому реєстрі; e) якщо діяльність

підлягає ліцензуванню - відомості відповідного контрольного органу.

Вимоги до змісту комерційних повідомлень, що передаються електронним шляхом установлені ст. 6. На додаток до інших вимог до такої інформації, що можуть пред'являтися законодавством ЄС, держави-члени повинні забезпечити відповідність комерційних повідомлень, які складають цілком чи частково інформаційну послугу, принаймні таким умовам: а) комерційні повідомлення чітко ідентифікуються як такі; б) фізична чи юридична особа, від імені якої надсилається комерційне повідомлення, чітко ідентифікується. Вимоги до розсилки та маркування «спаму» встановлюються у ст. 7, яка на додаток до інших вимог законодавства ЄС, зобов'язує держави-члени, що дозволяють надсилання комерційних повідомлень електронною поштою без згоди одержувача, забезпечити чітку й однозначну ідентифікацію такого комерційного повідомлення, відправленого постачальником послуг, заснованим на її території, як такого під час отримання його одержувачем. На держави-члени також покладається обов'язок з дотриманням вимог Директиви про захист прав споживачів у дистанційних контрактах та Директиви стосовно обробки персональних даних і захисту приватності в телекомунікаційному секторі, вживати заходів для забезпечення регулярного консультування та поважання постачальником послуг, який практикує розсилання електронною поштою «спаму», реєстру відмов, в якому можуть реєструватися фізичні особи, які не бажають отримувати «спам».

Статтею 8 Директиви держави-члени зобов'язуються забезпечити відповідність використання комерційних повідомлень, які складають або є складовою інформаційних послуг, що надаються представником регульованої професії, професійним нормам щодо, зокрема, незалежності, гідності й честі професії, професійної таємниці та справедливості по відношенню до клієнтів та інших представників професії.

Правові засади укладання електронних угод в ЄС. Норми, що містяться в статтях 9-11 Директиви складають правові засади укладання контрактів із використанням електронних засобів у

ЄС. Правила цих статей спрямовані на гармонізацію юридичних вимог до укладання електронних угод, що існують у державах-членах, у тому числі шляхом установлення обов'язку постачальника послуг інформаційного суспільства підтвердити замовлення тим же шляхом, яким воно надійшло - електронним. Відповідно до ст. 9 вимагається від держав-членів законодавчо забезпечити можливість укладання контрактів електронним шляхом. Держави-члени мають, зокрема переконатися, що юридичні вимоги до процесу укладання угод не перешкоджають укладанню електронних контрактів, а також не призводять до невизнання дійсності чи юридичної сили на підставі того, що їх було укладено з використанням електронних засобів. Перелік мінімальної інформації, яку повинен надати постачальник послуг інформаційного суспільства замовнику «чітко, зрозуміло та однозначно» до розміщення замовлення міститься в ст. 10 Директиви. Цей перелік, що застосовується на додаток до вимог щодо передконтрактної інформації, які містяться в інших Директивах ЄС, таких як Директива про захист прав споживачів, містить такі категорії інформації: різні технічні кроки, які необхідно зробити, щоб укласти контракт; чи буде укладений контракт зберігатися постачальником послуг та чи буде він доступним у подальшому; технічні засоби виявлення та виправлення помилок вводу до розміщення замовлення; мови, запропоновані для укладення контракту.

Щодо процедури розміщення замовлення, то ст. 11 передбачає, що постачальник послуг повинен підтвердити отримання замовлення без невинуватої затримки та електронним шляхом. При цьому, як замовлення, так і підтвердження його отримання вважаються отриманими в той момент, коли вони стали доступні адресатам. Постачальник послуг також повинен надати споживачеві «належні, ефективні та доступні» технічні засоби, що дозволять останньому виявити та виправити помилки вводу до розміщення замовлення. Правила ст. 11 не застосовуються, однак, до контрактів, що укладаються виключно шляхом обміну повідомленнями електронної пошти чи інших подібних індивідуальних повідомлень.

Обмеження відповідальності Інтернет-провайдерів. Ця група норм встановлює режим юридичної відповідальності провайдерів Інтернет-послуг в ЄС, який став компромісом між необхідністю забезпечення вільного руху інформації мережею завдяки посередницьким послугам, без яких функціонування Інтернету неможливе, та створення сприятливих правових умов для розвитку як самого Інтернету, так і комерційної діяльності з його використанням. Режим юридичної відповідальності постачальників послуг Інтернету (провайдерів) в ЄС встановлюється статтями 12-15 Директиви про електронну комерцію. Директива про Інформаційне Суспільство, звільняючи в ст. 5(1) посередників від відповідальності за порушення права на відтворення при створенні тимчасових копій для цілей «передачі в мережі між третіми особами», все ж таки вимагає в ст. 8(3) від держав-членів забезпечення права володільців авторських та суміжних прав звернутися до суду з метою отримання судової заборони проти посередників, чиї послуги використовуються третіми особами для порушення авторських та суміжних прав.

Стаття 15 Директиви забороняє державам-членам ЄС покладати на Інтернет-провайдерів обов'язок здійснювати загальний моніторинг інформації, яку вони передають або зберігають, чи активно відшукувати факти або обставини, що вказують на незаконну діяльність користувачів Інтернету. Проте в конкретних, чітко визначених випадках компетентні органи держав-членів можуть вимагати здійснення моніторингу інформації згідно національного законодавства. Держави-члени ЄС також можуть передбачити обов'язки для провайдерів інформувати компетентні державні органи про, як їм здається, незаконну діяльність, що здійснюється, чи інформацію, що розповсюджується одержувачем їх послуг, або обов'язки повідомляти компетентні органи за їх запитом про інформацію, яка надає можливість ідентифікувати одержувачів послуг, з якими вони мають угоди про зберігання інформації (ст. 15(2)).

Статтями 12-14 Директиви встановлюються чітко визначені обмеження юридичної відповідальності Інтернет-провайдерів,

послуги яких полягають у простій передачі, тимчасовому зберіганні («кешуванні») чи розміщенні на сервері («хостингу») інформації. Таким чином, обмеження відповідальності застосовується відповідно до типу послуг провайдерів, а не типу останніх чи інформації, що ними передається або зберігається. Встановлені обмеження мають горизонтальний характер, що означає, що вони відносяться до всіх видів юридичної відповідальності - кримінальної, цивільної, адміністративної - та всіх видів незаконних дій користувачів Інтернету. Директива не зачіпає відповідальності осіб, які є джерелом інформації, а також не стосується відповідальності Інтернет-провайдерів у випадках, не передбачених у статтях 12-14.

Кожна з цих статей передбачає «можливість для суду чи адміністративного органу, відповідно до правових систем держав-членів ЄС, вимагати від постачальника послуг припинення чи запобігання порушення», а у випадку «хостингу» за державами-членами ще й зберігається право «встановлювати процедури, що регулюють усунення чи унеможливлення доступу до інформації» (ст. 14). Більше того, Директива не впливає на здатність держав-членів вимагати від постачальників послуг «хостингу» проявляти належний рівень, який логічно було б очікувати з їх боку та який має відповідати нормам національного законодавства, з метою виявлення та запобігання певним видам незаконної діяльності. Таким чином, Директива виступає намаганням досягти оптимального балансу інтересів користувачів та постачальників основних послуг Інтернету, без яких він просто не може функціонувати, та правоохоронних органів і держави в цілому, покликаних забезпечити дотримання законності при використанні Інтернету, в т.ч. й у комерційних цілях.

Частково правові проблеми, що виникають у процесі електронної торгівлі при передачі товару в ЄС, врегульовуються шляхом застосування положень Директиви Євросоюзу про захист споживача щодо договорів, що укладаються поза приміщенням для здійснення підприємницької діяльності¹. В цілому ця Директива регулює право споживача на відмову від операції з

поставки товарів або послуг при здійсненні її поза торгових приміщень і визначає умови реалізації такого права. Застосовуючи метод аналогії, норми цієї Директиви використовуються для правового регулювання відносин, пов'язаних з поставкою товарів чи послуг, замовлення яких здійснюється за допомогою Інтернет-технологій. Подальшим розвитком цього питання було прийняття Директиви ЄС «Про захист прав споживачів щодо дистанційних контрактів». Так, відповідно до цієї Директиви «дистанційним контрактом» вважається будь-який договір щодо товарів чи послуг, укладений між постачальником і споживачем у режимі дистанційного продажу або надання послуг постачальником, який з метою виконання договору використовує виключно один або більше дистанційних засобів зв'язку, включаючи момент укладення договору.

Список використаних джерел:

1. A European Initiative on Electronic Commerce, COM(97), 157 final.
2. Directive 1999/93/EC of the European Parliament and of the Council of 13 December 1999 on a Community framework for electronic signatures.
3. Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (Directive on electronic commerce).
4. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society.
5. Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (Directive on electronic commerce).
6. Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council of 20 May 1997 on the protection of consumers in respect of distance contracts.

Єсімов С. С.

Львівський державний університет внутрішніх справ,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРО ОБ'ЄКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Стратегія воєнної безпеки України закріпила дефініцію інформаційної безпеки як стану захищеності особи, суспільства та держави від внутрішніх та зовнішніх інформаційних загроз [1]. Стратегія інформаційної безпеки України визначила національні інтереси України в інформаційній сфері [2]. Однак його сутнісні ознаки проглядаються у положеннях, що стосуються збереження культурних, історичних і духовних цінностей України, доведення до української та міжнародної громадськості достовірної інформації про державну політику та її офіційну позицію щодо соціально значущих подій, застосування інформаційних технологій з метою забезпечення національної безпеки.

У Стратегії інформаційної безпеки України серед напрямів забезпечення інформаційної безпеки у галузі оборони країни виділено нейтралізація інформаційного впливу, у тому числі спрямованого на підрив історичних засад та патріотичних традицій, пов'язаних із захистом України.

У науці серед дослідників інформаційної безпеки довгий час домінував вузький підхід до розуміння інформаційної безпеки як захист інформації та інформаційних систем. Таке бачення лягло в основу базового законодавчого акту для інформаційної сфери 1990-х років Закону України «Про захисті інформації в інформаційно-комунікаційних системах» [3].

У 1990-х роках проблема інформаційної безпеки звужується до технічних аспектів захисту інформації, не розглядаючи соціально-гуманітарні аспекти (проект Закону України від 12.08.1999 р. «Про інформаційний суверенітет та інформаційну безпеку України») [4]. Але ряд дослідників розвивав альтернативний підхід [5]. Серед них слід виділити одного із основоположників теорії правового забезпечення інформаційної безпеки Р. А. Калюжного [6]. Надалі широкий підхід до трактування інформаційної безпеки, що передбачає включення до

змісту психологічних аспектів щодо деструктивного інформаційного впливу знаходить все більше прихильників.

З 2006 року в теорії та практиці інформаційної безпеки визначають два напрями, які можна визначити як захист від деструктивного інформаційного впливу та захист інформації.

У дисертаційних дослідженнях із політико-правових аспектів інформаційної безпеки автори дотримуються розширювальної парадигми її розуміння. У спеціалізованому словнику як основу інформаційної безпеки суспільства визначено безпеку індивідуальної, групової та масової свідомості громадян за наявності інформаційних загроз, до яких насамперед слід віднести деструктивний інформаційний вплив [7].

Логічним стало віднесення захисту суспільства від деструктивного інформаційного впливу до основних національних інтересів у Стратегії національної безпеки України [8].

Інформаційна безпека володіє загальними ознаками, властивими даному виду безпеки, важливими з яких є інформаційний характер загроз безпеці та інформаційна сфера як галузь прояву даних загроз.

У чинному законодавстві сформувалися правові інститути у структурі підгалузі правового забезпечення інформаційної безпеки: захист інформації, включаючи захист окремих видів інформації обмеженого доступу (Закони України: «Про захист інформації у інформаційно-комунікаційних системах»; «Про державну таємницю», «Про публічні електронні реєстри» і інші); захист критично важливих об'єктів інформаційної інфраструктури (Закон України «Про критичну інфраструктуру»); захист суспільної моралі від інформації, що завдає шкоди здоров'ю та розвитку (Закон України «Про захист суспільної моралі»; протидія поширенню протиправної інформації у засобах масової інформації та мережі Інтернет [9-12].

Останні два пункти характеризують сферу інформаційної безпеки щодо деструктивного інформаційного впливу. Термін «деструктивний інформаційний вплив» поки не отримав

загально визнаного статусу в інформаційному праві та інших науках, хоча зустрічається у дисертаційних дослідженнях та наукових працях учених (В. А. Алещенко, У. В. Ільницька, С. В. Даниленко, В. В. Остроухов, О. А. Фурсай [13-16]).

Аналіз чинного законодавства показує, що цей термін не використовується. Навіть у важливому для досліджуваної сфери Законі «Про захист суспільної моралі» щодо захисту дітей від шкідливої інформації для характеристики стану захищеності дітей, при якому відсутній ризик, пов'язаний із заподіянням інформацією шкоди здоров'ю чи фізичному, психічному, духовному, моральному розвитку не використовується поняття «деструктивний інформаційний вплив».

У Стратегії національної безпеки України та Стратегії інформаційної безпеки України інших чинних документах стратегічного планування термін «деструктивний інформаційний вплив» відсутній.

Необхідність введення поняття «деструктивний інформаційний вплив» у юридичні науки та правову практику є доцільним з наступних причин: потреба у позначенні «психологічної» складової інформаційної безпеки; наявність вираженої специфіки в системі інформаційної безпеки та межі між захистом інформації та інформаційною безпекою за критеріями об'єкта та методів впливу; існування комплексу специфічних загроз; спільність правового інструментарію, використовуваного захисту від різних форм деструктивного інформаційного впливу.

Принципова відмінність деструктивного інформаційного впливу щодо традиційного блоку інформаційної безпеки у тому, що змістом виступає не захист інформації, а захист від інформації. З огляду на це інформаційну безпеку можна визначити як захист особи та суспільства від деструктивного інформаційного впливу та захист інформації.

Дослідження навколо проблематики інформаційної безпеки фокусувалися навколо поняття інформаційного впливу, що знайшло відображення в Указі Президента України від 31.07.2000 р. № 928/2000 «Про заходи щодо розвитку національної

складової глобальної інформаційної мережі Internet та забезпечення широкого доступу до цієї мережі» [17].

У вказаному вигляді проходить межа між інформаційною безпекою та психологічною безпекою, яка в психології пов'язується з внутрішніми станами та процесами, наприклад наявність несвідомих бажань і установок особистості, узгодженістю сенсорного досвіду та Я-концепції. Ці питання знаходяться за межами проблематики, що досліджуються.

Для вивчення проблеми правового забезпечення інформаційної безпеки, крім базової юридичної науки, для інформаційної безпеки інтерес становлять три галузі наукового знання: психологія, соціологія масової комунікації та інформаційні технології та системи.

Психологія вивчає зміст та механізм роботи індивідуальної та колективної психіки – основних об'єктів інформаційної безпеки, механізм інформаційного впливу. Психологічні знання дозволяють виявити потенційну небезпеку певної інформації або комунікації для людей та соціальних груп різних категорій, наприклад, для дітей різних вікових груп.

Соціологія масової комунікації досліджує особливості сучасного інформаційного середовища суспільства, вплив на соціум, вивчає основні інститути та типи масової комунікації. Знання цієї наукової галузі допомагають правильно підібрати інструментарій для нейтралізації загроз інформаційної безпеки та їх джерел, розміщати за значимістю об'єкти для застосування.

Інформатика та інші науки про інформаційні технології вивчають канали та способи технічної передачі інформації, за допомогою якої виявляється деструктивний інформаційний вплив. Дана галузь науки дозволяє розуміти особливості технічних каналів поширення негативної інформації та вибрати адекватні способи та засоби впливу на них.

Застосування міждисциплінарного підходу дозволяє скласти уявлення про об'єкти інформаційної безпеки. Об'єкти безпеки є однією з ключових характеристик будь-якого виду безпеки, які багато в чому визначають стратегію та інструменти забезпечення. Теоретично безпека розуміються як реально існуючі явища,

процеси та відносини, попередження чи усунення загроз становить ціль і основний зміст політики безпеки.

Щодо сфери інформаційної безпеки йдеться про об'єкти – деструктивний інформаційний вплив та захист інформації.

Список використаних джерел:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>

3. Про захисті інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80/94-%D0%B2%D1%80>

4. Проект Закону України від 12.08.1999 р. № 1207-д «Про інформаційний суверенітет та інформаційну безпеку України». URL. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=6670

5. Актуальні проблеми інформаційної безпеки України. *Національна безпека і оборона*. 2001. № 1 (13). URL. http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/NSD13_ukr.pdf.

6. Шульга В. І. Сучасні підходи до трактування поняття інформаційна безпека. *Ефективна економіка*. 2015. № 4. URL. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5514>

7. Інформаційна безпека. Словник і інформатики. URL. <http://xn--r1a3b.xn--b1amgblet.xn--j1amh/index.php/>.

8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>

9. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-ХІІ. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3855-12>

10. Про публічні електронні реєстри: Закон України від 18.11.2021 р. № 1907-ІХ. URL.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1907-20#Text>

11. Про критичну інфраструктуру: Закон України від 16.11.2021 р. № 1882-IX. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>

12. Про захист суспільної моралі: Закон України від 21.11.2003 р. № 1296-IV. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15#Text>

13. Остроухов В. В. Основні загрози особистісній безпеці від деструктивних інформаційних впливів (інформаційно-психологічна безпека особи). *Захист інформації*. 2010. № 1. Том. 12. С. 5-9.

14. Ільницька У. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам. *Humanitarian vision*. 2016. Vol. 2, Num. 1. С. 27-32.

15. Даниленко С., Фурсай О. Деструктивний інформаційний вплив на соціально-політичні процеси (на прикладі Франції). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2020. № 51. С. 25-30.

16. Алещенко, В. Інформаційно-психологічна безпека особистості в умовах гібридної війни. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2022. № 1 (49). 13-21.

17. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Internet та забезпечення широкого доступу до цієї мережі: Указ Президента України від 31.07.2000 р. № 928/2000. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928/2000#Text>

Жихарев О.С.

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
НАПрН України,
науковий співробітник відділу промислової власності і
комерціалізації ОІВ

**СУДОВІ ЕКСПЕРТИЗИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ, ЯКІ ВИРІШУЮТЬ ПИТАННЯ
ВІДПОВІДНОСТІ ВИНАХОДУ (КОРИСНОЇ МОДЕЛІ)
УМОВІ ПАТЕНТОЗДАТНОСТІ «ПРОМИСЛОВА
ПРИДАТНІСТЬ»**

Темою доповіді є аналіз підходів, які може використовувати
судова експертиза для встановлення відповідності винаходу
(корисної моделі) умові патентоздатності «промислова
придатність».

Промислова придатність, як одна з умов патентоздатності для
винаходу або корисної моделі, визначена статтею 7 Закону [1], де
у пункті 8 цієї статті вказано, що винахід (корисна модель)
визнається промислово придатним, якщо його може бути
використано у промисловості або в іншій сфері діяльності.

Під час розгляду заявки на отримання патенту на винахід або
корисну модель в патентному відомстві України (Державне
підприємство «Український інститут інтелектуальної власності»,
далі - Укрпатент) використовують положення Правил розгляду
заявки на винахід та заявки на корисну модель [2], де пунктом
6.5.1.1 визначені наступні три критерія відповідності винаходу
(корисної моделі) умові патентоздатності «промислова
придатність»:

*«Для встановлення промислової придатності винаходу
перевіряють:*

*наявність у матеріалах заявки посилання на призначення
заявленого об'єкта винаходу (для нових хімічних сполук - його
можливе застосування);*

*наявність у первинних матеріалах заявки описаних засобів і
методів, за допомогою яких можливе здійснення винаходу в тому
виді, як він охарактеризований в будь-якому пункті формули.
Якщо такі відомості в матеріалах заявки відсутні,*

допускається, щоб засоби і методи, на які є посилання в заявці, були описані в джерелах інформації, що стали загальнодоступними до дати пріоритету винаходу.

Крім цього, у разі здійснення винаходу за будь-яким пунктом формули, перевіряють, що реалізація вказаного заявником призначення дійсно можлива».

Також у пункті 6.5.1. Правил розгляду [2] вказано, що якщо на дату пріоритету винаходу дотримані всі зазначені в пункті 6.5.1.1 вимоги, то охарактеризований у незалежному пункті формули винахід визнають як такий, що відповідає умові промислової придатності. Якщо хоча б одна із зазначених вимог не дотримана, то робиться висновок, що винахід не відповідає умові промислової придатності.

Варто зробити уточнення, що встановлення промислової придатності саме під час розгляду заявки в Укрпатенті здійснюється тільки для винаходу, оскільки це є невід'ємною частиною кваліфікаційної експертизи заявки на винахід, що вказано у статті 1 Закону [1]. Щодо корисної моделі дослідження її промислової придатності може бути здійснене з боку Укрпатенту під час проведення експертизи запатентованої корисної моделі на відповідність умовам патентоспроможності з метою визнання патенту на корисну модель недійсним, яку Укрпатент проводить при отриманні мотивованого клопотання та сплаті офіційного збору за його подання.

Таке клопотання може бути подане відповідно до статті 33² Закону [1] як особою, яка зацікавлена у визнанні прав на корисну модель недійсними, так і самим патентовласником, наприклад, коли потрібно пересвідчитися у «стійкості» (відповідності критеріям патентоздатності) запатентованої корисної моделі перед діями з припинення порушення патентних прав.

Також Укрпатент може здійснювати дослідження відповідності умовам патентоздатності для винаходу (корисної моделі), у тому числі і промислової придатності, при визнанні прав на винахід (корисну модель) недійсними Апеляційною палатою Національного органу інтелектуальної власності (НОІВ) відповідно до статті 33¹ Закону [1]. У обох випадках Укрпатент

використовує вказані вище три критерія, визначені пунктом 6.5.1.1 Правил розгляду [2], для встановлення відповідності винаходу (корисної моделі) умові патентоздатності «промислова придатність».

Правила складання та подання заявки на винахід та заявки на корисну модель [3], хоч і безпосередньо не стосуються встановлення відповідності винаходу (корисної моделі) умові патентоздатності «промислова придатність», проте містять положення, які також враховуються під час експертизи або патентної заявки або вже запатентованого винаходу (корисної моделі). Зокрема, розділ 7 Правил складання [3] містить вимоги до підготовки формули при складанні заявки, недотримання яких з боку заявника може призвести до висновку про невідповідність критерію патентоздатності «промислова придатність». Так, згідно з розділом 7 Правил складання [3], п.п. 7.1.2.-7.1.5., формула винаходу (корисної моделі) повинна виражати його (її) суть і викладатися ясно та стисло. Формула винаходу (корисної моделі) визнається такою, що виражає суть винаходу (корисної моделі), якщо вона містить сукупність його (її) суттєвих ознак, достатню для досягнення зазначеного заявником технічного результату. Формула винаходу (корисної моделі) повинна базуватися на описі й характеризувати винахід (корисну модель) тими самими поняттями, що містить опис винаходу (корисної моделі). Ознаки винаходу (корисної моделі) у формулі винаходу (корисної моделі) викладають таким чином, щоб забезпечити можливість їх ідентифікації, тобто однозначного розуміння їх змісту фахівцем на основі відомого рівня техніки.

Методичні рекомендації з окремих питань проведення експертизи заявки на винахід (корисну модель) [4], розміщені на сайті Укрпатенту і які можуть бути використані як практична допомога в правильному застосуванні окремих положень Закону [1] та встановлених на його основі правил, містять розділ XXIII «Перевірка промислової придатності», в якому є приклади підтвердження наявності у заявці відомостей про призначення винаходу (корисної моделі) або про його можливе застосування, а також підтвердження можливості реалізації цього призначення

при здійсненні винаходу за кожним пунктом його формули. Так, у пункті 23.1.2. цього розділу Методичних рекомендацій [4] зазначено, що *«таким підтвердженням є: відомості, достатні для того, щоб фахівець міг здійснити винахід у тому вигляді як його охарактеризовано в кожному пункті формули, зокрема, опис засобів та (або) методів, за допомогою яких можливе здійснення винаходу. Допускається заміна таких відомостей посиланням на джерело інформації, що містить їх, і яке стало загальнодоступним до дати пріоритету, а за її відсутності, до дати подання заявки; принаймні один приклад здійснення винаходу з наведенням достовірних даних, зокрема, експериментальних, що підтверджують можливість реалізації його призначення, яке зазначено в матеріалах заявки або випливає з них; відомості про депонування біологічного матеріалу (матеріалу, що містить генетичну інформацію та може самовідтворюватися чи бути відтвореним у біологічній системі), якщо об'єктом винаходу є біологічний матеріал і в заявці не описано спосіб його одержання таким чином, щоб фахівець міг здійснити винахід. Якщо для фахівця призначення винаходу явним чином випливає з його формули, то відсутність в описі винаходу додаткових відомостей щодо цього не вважається недоліком».*

Очевидно, що такі підходи для встановлення промислової придатності винаходу (корисної моделі), наведені у Методичних рекомендаціях [4], базуються на вказаних вище відповідних положеннях Правил розгляду [2] і тільки розтлумачують більш детально застосування цих положень.

Відповідно до Розділу 4.1.3 Методики проведення судової експертизи, пов'язаної з винаходами та корисними моделями (універсальна) [5], дослідження винаходу (корисної моделі) щодо відповідності умові патентоздатності «промислова придатність» включає перевірку виконання наступної наведеної нижче сукупності умов.

Умови промислової придатності винаходу (корисної моделі):

- Засіб, що втілює винахід (корисну модель) при його (її) здійсненні, призначений для використання у промисловості,

сільському господарстві, охороні здоров'я, інших галузях діяльності;

- Засіб, що втілює винахід (корисну модель) при його (її) здійсненні, здатний забезпечити досягнення вказаного заявником технічного результату;

- Для винаходу (корисної моделі) у вигляді, в якому він (вона) охарактеризований (на) у незалежному пункті формули винаходу (корисної моделі), підтверджено можливість його (її) здійснення за допомогою описаних у заявці чи відомих до дати пріоритету засобів і методів.

Таким чином, опис патенту на винахід (корисну модель) повинен містити вказівку на призначення заявленого об'єкта, опис засобів і методів, за допомогою яких він (вона) може бути здійснений (на) згідно з його (її) призначенням, а також докази того, що описані засоби здатні забезпечити вказаний заявником технічний результат. Якщо хоча б одна вимога не дотримується – винахід (корисна модель) не відповідає умові промислової придатності.

Вимога промислової придатності не повинна мати оцінки доцільності використання винаходу (корисної моделі). Її призначення — підтвердити принципову можливість застосування винаходу (корисної моделі) в промисловості або в іншій сфері діяльності.

З практики, що встановлення відповідності винаходу (корисної моделі) умові патентоздатності «промислова придатність» здійснюється в рамках таких матеріалів заявки на винахід (корисну модель), як формула та опис винаходу (корисної моделі), з обов'язковим врахуванням графічних зображень (креслень, схем, діаграм тощо), якщо такі доповнюють опис.

З врахуванням наведеного вище, саме опис є важливим елементом матеріалів заявки на винахід (корисну модель) для проведення експертизи на предмет встановлення промислової придатності винаходу (корисної моделі). Помилки, неточності у формулюванні і відсутність єдності термінології, якщо такі будуть виявлені у описі, можуть призвести до висновку про

відсутність промислової придатності, навіть якщо саме запатентоване або подане на розгляд в Укрпатент технічне рішення є цілком робочим і працездатним, оскільки не буде виконуватися умова підтвердження можливості здійснення винаходу (корисної моделі) за допомогою описаних у заявці чи відомих до дати пріоритету засобів і методів та/або умова забезпечення досягнення вказаного заявником технічного результату.

Список використаних джерел:

[1] Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 23.12.93 р. № 3769-ХІІ. Дата оновлення: 14.10.2020. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12?lang=ru#Text> (дата звернення: 12.09.2022).

[2] Правила розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель. Затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 15.03.2002 № 197 [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – С. 356. – стаття 887. – код акту 22226/2002. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0364%2D02&p=1111410261307734> (дата звернення: 14.09.2022).

[3] Правила складання та подання заявки на винахід та заявки на корисну модель. Затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 22.01.2001 р. № 22 [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. – 2001. – № 9. – С. 382. – стаття 386. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0173-01&print=1> (дата звернення: 14.09.2022).

[4] Методичні рекомендації з окремих питань проведення експертизи заявки на винахід (корисну модель). - Державне підприємство «Український інститут промислової власності», 2014. – 141 с.

[5] Методика проведення судової експертизи, пов'язаної з винаходами та корисними моделями (універсальна) Міністерства юстиції України (реєстр. № 13.3.01), схвалена 06.02.2009 р. рішенням координаційної ради Міністерства юстиції України.

Кметик-Подубінська Х.І.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри інтелектуальної
власності, інформаційного та корпоративного права, доцент
**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ: АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ
СУЧАСНОСТІ**

Сучасні цифрові технології є невід'ємною частиною усіх аспектів нашого життя. Сьогодні побут людей за допомогою різноманітних «розумних пристроїв» фактично за замовчуванням став цифровим. Завдяки цифровим технологіям можна здобувати освіту, працювати чи розважатися. Термін «цифровий» набув широкого поширення, є частиною багатьох виразів - цифрова економіка, цифровий маркетинг, цифрові активи, цифрове благополуччя, цифрова грамотність [5]. На практиці все частіше постає питання «де починається і закінчується «цифрове» [2], що свідчить про стирання меж реального та віртуального просторів, зокрема, у сфері інтелектуальної власності.

Широке використання цифрових об'єктів інтелектуальної власності зумовлене їх технологічною сутністю, здатністю до трансформацій, зміни форм і способів створення, зберігання, відтворення, породжує цілу низку питань.

Одним із найбільш поширених є питання прийнятності цифрового мистецтва і нових форм творчості (в тому числі, з використанням штучного інтелекту). Актуальною є проблема автентичності та атрибуції цифрових оригіналів і копій чи репродукцій. Потребує вирішення також питання контенту онлайн-платформ і соціальних мереж.

Вагомою є роль цифрових технологій в контексті ліцензування, які докорінно змінили способи використання та розповсюдження об'єктів інтелектуальної власності. Окрім того, цифрова трансформація диктує потребу в детальній законодавчій регламентації легальної інтернет-комерції, зокрема у сфері авторського права, системи блокчейнів на арт-ринках, цифрових активів (криptomистецтва) і, зрештою, питання феномену цифрових творів в цілому.

Проблеми, зумовлені умовами пандемії та війни, також не оминули сферу інтелектуальної власності. У зв'язку із неможливістю фізичного відвідування багатьох місць та широким переходом на електронні засоби передачі інформації, дистанційної роботи, навчання та спілкування виникли нові труднощі доступу до об'єктів, а також відкритого доступу до інформації про права інтелектуальної власності. Саме тому на перший план виходить питання як наслідувати прогресивні технології у відповідності до сучасних науково-технічних тенденцій, трендів і запитів, але не тільки не порушувати при цьому права інтелектуальної власності, а й захищати їх [4].

У зв'язку з використанням цифрових технологій науковцями розглядається кілька ключових викликів для інтелектуальної власності.

Перший виклик стосується захисту і використання цінності даних. Такі дані становлять загрозу інтелектуальної власності з точки зору потенційних порушень кібербезпеки. І, якщо в минулому захист інтелектуальної власності був зосереджений на збереженні знань, то сьогодні увага зміщується на кібербезпеку для захисту даних. Крім того, для підвищення цінності даних варто розглянути питання про ліцензування своїх даних. Технології цифрового реєстру, такі як блокчейн, відіграють важливу роль у захисті, а також комерціалізації даних.

Другим є перехід до інтелектуальної власності на основі портфелів, які можуть включати Інтернет речей, штучний інтелект, різні системи керування. Важливим викликом у світлі цього є розробка великих, стратегічно орієнтованих портфелів, що комплексно охоплюють різноманітні нові технології.

До третього дослідники відносять потребу вирішення питання ліцензування як найбільш прийняттого способу отримання прав на використання об'єктів. Актуальним викликом тут є зростаючі тенденції до підписання ліцензійних договорів (контрактів), щоб забезпечити відповідність до запуску продукту та уникнути порушень. З іншого боку, власні технології також можуть бути передані за відповідними договорами.

Ще одним викликом для інтелектуальної власності є потреба у розумінні справжньої вартості «безкоштовного» програмного забезпечення, навіть якщо вона не є очевидною. До умов використання безкоштовних програм з відкритим кодом можуть належати, наприклад, вимога до користувача зробити програмне забезпечення, розроблене на компоненті з відкритим кодом, вільно доступним для спільноти. Тому виникає потреба опанування специфіки різних типів ліцензування або ж використання послуг з дотримання цих вимог за плату.

Важливим є вирішення питання дотримання комерційної таємниці, що може включати, в тому числі, алгоритми штучного інтелекту. Це вимагає належної її ідентифікації, обробки, захисту та відокремлення від інших даних [3].

Отже, можна зробити висновок про очевидні і незворотні цифрові зміни в сучасному світі. Цифровізація зламала бар'єри між реальним та віртуальним. Сьогодні в суспільстві ми спостерігаємо новий феномен - «цифрову культуру», який починає формувати власні цінності та правила поведінки. Проте фундаментальною залишається ідея про те, що «цифрове» не означає «інше» [1]. Тобто, незважаючи на технічну специфіку інтелектуальної власності в цифровому середовищі, її змістовне наповнення залишається незмінним, тому, як і раніше, вимагає дотримання норм і принципів інтелектуального права.

Варто зазначити, що цифрова трансформація є багатовимірним процесом, явищем набагато ширшим, ніж проста модернізація технологій. Водночас, у час, коли кожен може стати творцем, сучасному суспільству доволі часто бракує глибоких знань у сфері інтелектуальної власності. Тому за інтенсивного використання цифрових технологій можна спостерігати труднощі трансформації інтелектуальної власності. Науковцями широко обговорюються фактори, які слід враховувати при зміні законодавства та нових практик у цій сфері [6].

В умовах динамічної «цифровізації» суспільства збільшується кількість проблем, пов'язаних з використанням цифрових об'єктів інтелектуальної власності. Особливо це стосується об'єктів авторських прав, доступу до них,

нелегального контенту та ефективних механізмів захисту. Тому існує об'єктивна необхідність пошуку сучасних підходів до розуміння інтелектуальної власності в цифровому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Barbara Szczepańska. Digital is not different - copyright in digital environment. Proceedings of the IATUL Conferences. Paper 54. URL: <https://docs.lib.purdue.edu/iatul/2004/papers/54>

2. Digital Environment: Takeaways. A blog with key takeaways from the digital environment webinar discussing theoretical approaches and debates. URL: <https://core-evidence.eu/articles/digital-environment-takeaways>

3. Intellectual property challenges for the digital economy. Management, technology, policy. Institute for Manufacturing. University of Cambridge. URL: <https://www.ifm.eng.cam.ac.uk/aboutifm/for-universities/>

4. Kmetyk-Podubinska K.I. Copyright in the Digital Environment. Legal sciences and their role in the development of the legal culture of a modern man: Scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. Section 3. P. 45-71. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/223>

5. Shilnikova I. S., Zaykova I. V., Pashkova I. V. The Term Digital in Digital Environment. Linguistic Bulletin. № 2 (22), 2020. URL: <https://rulb.org/en/article/>

6. Ya. L. Shrayberg & K. Yu. Volkova. Features of Copyright Transformation in the Information Environment in the Age of Digitalization. Scientific and Technical Information Processing volume 48, p. 30-37 (2021). URL: <https://link.springer.com/article/10.3103/S014768822101007X>

Кондик Д.П.

Провідний експерт міжнародного відділу реєстрацій
торговельних марок ДП Український інститут інтелектуальної
власності «Укрпатент»,
аспірант кафедри інтелектуальної власності та інформаційного
права ННІ права Київського національного
університету ім. Тараса Шевченка

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ
ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК У МЕТАВСЕСВІТІ:
РЕАЛЬНІСТЬ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Метавсесвіт - нова реальність двадцять першого століття - паралельний цифровий світ, існування якого немає сенсу заперечувати, поступово стає частиною життя кожного з нас. Доктринально концепція правової охорони метавсесвіту є дискусійною, але існування є беззаперечним, принаймні незаперечним є те, що цифрові реальності вже існують, на них продають цифрові товари, надають цифрові послуги, відтворюють логотипи зареєстрованих торговельних марок. У цифрових просторах, таких як «Roblox», «Fortnite», «Second Life» і «Descentraland», можна продавати товари та надавати цифрові послуги. Саме тому логічним є те, що Метавсесвіт не обходиться без засобів для індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг - найвідоміших світових брендів.

Досить логічним є той факт, що в останні роки різні правовласники на добре відомі торговельні марки реалізували свою економічну ініціативу в цих просторах і ототожнювали свої товари та послуги зі своїми брендами. [1, 34 ст.]

Все частіше інші компанії будуть зацікавлені в цьому, що дає нові виклики для Міжнародної класифікації товарів і послуг (Ніцька класифікація).

Правове регулювання відносин у сфері торговельних марок ЄС (EUTM) у метавсесвіті та присутність брендів у цих просторах викликає нові правові питання. Питання, яке розглядається в даних наукових тезах, полягає в тому, чи захищена вже зареєстрована торговельна марка від використання

третіми особами тотожної торговельної марки у метавсесвіті та їх класифікація згідно чинної редакції МКТП (11-2022).

Регламент (ЄС) 2017/1001 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 14 червня 2017 року про правове регулювання торговельних марок Європейського Союзу передбачає, що власник торговельної марки ЄС має право заборонити використання такої самої або схожої торговельної марки лише у разі використання за такі ж або схожі товари та послуги. Схожість товарів і послуг також є вимогою для EUIPO, щоб відхилити заявки EUTM.

Використання торговельних марок у метавсесвіті та їх відповідна реєстрація в принципі не мають особливостей для аналізу подібності між ними. З іншого боку, аналіз подібності товарів і послуг породжує нові питання. Наприклад, ставиться під сумнів те, чи може власник зареєстрованої торговельної марки для ідентифікації одягу заборонити використання та реєстрацію третьою особою ідентичної або тотожної торговельної марки для ідентифікації цифрового одягу в метавсесвіті.

Однак інші ситуації менш зрозумілі: чи слід вважати одяг класу товарів МКТП (11-2022) **25** подібним до цифрового одягу для аватарів метавсесвіту? Чи слід перукарські послуги класу **44** вважати подібними до віртуальних перукарських послуг, які суб'єкт господарювання пропонує надати аватарці користувача віртуальних просторів? Чи варто ресторанні послуги класу **43** вважати подібними до віртуальних ресторанних послуг, де «їдять» аватари метавсесвіту?

Суд Європейського Союзу (CJEU) постановив у справі Canon (C-39/97, Canon, 29/09/1998, EU:C:1998:442), що при оцінці подібності товарів усі відповідні фактори, що стосуються слід брати до уваги самі товари та послуги, включаючи, серед іншого, їх характер, цільове призначення, спосіб використання та те, чи конкурують вони один з одним чи доповнюють один одного (пункт 23). [2, п. 23]

Факторами, які слід брати до уваги при порівнянні товарів і послуг, є: природа, цільове призначення, спосіб використання, взаємодоповнюваність і конкуренція. Додатковими факторами

можуть бути відповідна аудиторія, тобто середньостатистичний споживач та походження товарів/послуг.

Що стосується характеру товарів і послуг, буде очевидно, що цифрові товари не мають такої ж природи, як відповідні нецифрові товари. Цифровий одяг – це програмне забезпечення, що регулюється виключно авторським правом. Цифрові перукарські послуги для аватарів також будуть завантажуваними програмним забезпеченням (клас 9) або програмним забезпеченням як послугою (42) або навіть дизайнерськими послугами (42). Ресторанні послуги для аватарів також є завантажуваним програмним забезпеченням (клас 9) або програмним забезпеченням як послугою (42) або навіть розважальними послугами (41).

Отже, навіть для наукової спільноти та законодавця ЄС питання правового регулювання відносин з використання торговельних марок у метавсесвіті досі є одним з найтяжчих викликів, оскільки невизначеність класифікації товарів і послуг призводить до недійсності самої торговельної марки. Невизначеність метавсесвіту та розмиття кордонів інтелектуальної власності є викликом, що потребує подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Костенко, О., 2022. Електронна юрисдикція, метавсесвіт, штучний інтелект, цифрова особистість, цифровий аватар, нейронні мережі: теорія, практика, перспективи. Наукові інновації та передові технології, (2 (4)). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/download/1038/1037>. Дата звернення: 21.09.2022 року.
2. Case C-39/97 - Judgment of the Court of 29 September 1998. Canon Kabushiki Kaisha v Metro-Goldwyn-Mayer Inc., formerly Pathe Communications Corporation. Case C-39/97. URL: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-39/97>. Дата звернення: 21.09.2022 року.

Корогод Н.П.

професор кафедри інтелектуальної власності та управління проектами Українського державного університету науки і технологій кандидат педагогічних наук, професор

Швець Є.С.

старший викладач кафедри інтелектуальної власності та управління проектами Українського державного університету науки і технологій

**ОХОРОНА ПРАВ НА ТОРГОВЕЛЬНІ МАРКИ, ЩО
ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ЯК
ПРОТИДІЯ НЕДОБРОСОВІСНІЙ КОНКУРЕНЦІЇ**

У даний час усе більшої популярності набувають інтернет-магазини, що продають товари та/або надають послуги у мережі Інтернет – інформаційному просторі, де є можливість здійснювати різні правочини, у тому числі й комерційні. Учасники цих правочинів створюють веб-сайти або рекламні сторінки в мережі Інтернет, де основну роль відіграють саме торговельні марки – позначення, яке вирізняє товари та послуги одних осіб серед таких самих або споріднених з ними товарів і послуг інших осіб [1].

Споживач може і не знати комерційне позначення суб'єкта підприємницької діяльності, але він точно знає, що замовив на сайті продукцію або послугу, яка має відому торговельну марку (бренд).

Торговельна марка виконує рекламну (просування товарів та/або послуг на ринку) та інші функції:

- індивідуалізації (відмінна), яка дозволяє вирізнити товари та/або послуги одних виробників від однорідних товарів та/або послуг інших виробників, що полегшує вибір для споживачів;

- інформаційна, яка вказує на виробника товару та/або надавача послуги;

- гарантійна, яка вказує на якість продукції та/або послуги.

Слід дотримуватися певного компромісу між рівнем задоволення і ціною споживання, яка повинна відповідати цьому рівню, тобто бути справедливою, насамперед, з точки зору споживачів.

Конкуренентоспроможність продукції є одним з головних чинників, який визначає успіх ринкової діяльності товаровиробників (рисунок 1).

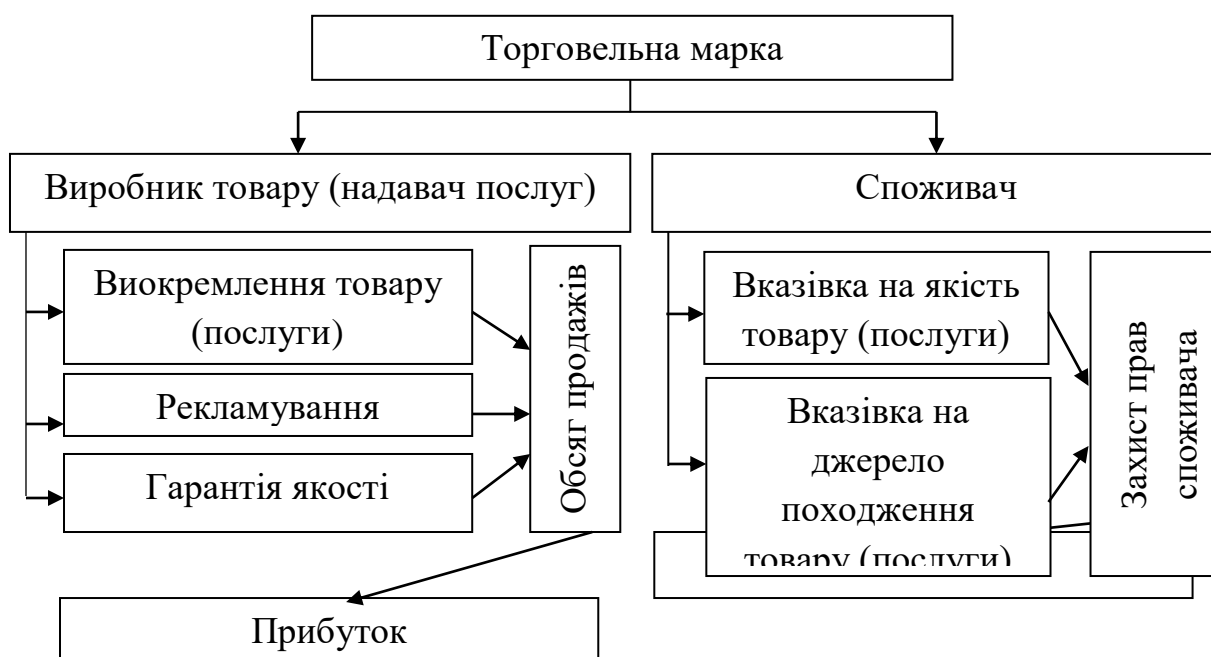

Рисунок 1 – Вплив торговельної марки на виробника товару (надавача послуги) та споживача товару (послуги) в мережі Інтернет

З використанням в цифровому середовищі торговельної марки компанія (фірма, організація, підприємство) має наступні переваги: полегшується ідентифікація продукції у мережі Інтернет; гарантується, що товар або послуга мають визначений рівень якості; зменшується порівняння за цінами аналогічних товарів; оскільки споживачі усвідомлюють відмінність торговельних марок у мережі Інтернет; збільшується престиж (імідж) продукції; у споживачів складається враження, що вони менше ризикують, купуючи даний товар в мережі Інтернет; відомість торговельної марки впливає на збільшення каналів збуту; легше переходити до випуску нових категорій товарів, які будуть мати конкурентоспроможність [2].

Об'єктом торговельної марки може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, у тому числі власні імена, літери,

цифри, зображувальні елементи, кольори, форма товарів або їх пакування, звуки, за умови що такі позначення придатні для відрізнення товарів або послуг одних осіб від товарів або послуг інших осіб, придатні для відображення їх у Реєстрі таким чином, що дає змогу визначити чіткий і точний обсяг правової охорони, що надається [1].

Таким чином, зображення, які використовуються у якості торговельних марок включають рисунки й символи, а також плоскі зображення товарів чи пакування; просторові (об'ємні) позначення включають типові категорії просторових позначень – форму виробів або їх пакування, комбінація будь-яких елементів, включаючи логотипи та етикетки; кольорові знаки включають слова, зображення і будь-які їх комбінації в кольоровому виконанні, а також сполучення кольорів і сам колір; слухові (звукові знаки) та нюхові (споживач звикає до розпізнання товарів за їх запахом) позначення; інші (невидимі) позначення (позначення, що розпізнаються на дотик).

Можливість реєстрації торговельних марок, які не мають візуального позначення (звукові, нюхові, смакові), а також голографічні знаки, рухові та позиційні знаки передбачає Сінгапурський договір про право товарних знаків від 27 березня 2006 року [3] (ратифікований Законом України від 15 квітня 2009 р.).

Для реєстрація звукових, нюхових та смакових товарних знаків необхідне не тільки належне правове регулювання процесу реєстрації, але й створення відповідних технічних можливостей. Правилами складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів та послуг передбачається можливість реєстрації нетрадиційних торговельних марок, проте такі марки реєструються за наявності технічної можливості внесення їх до реєстру та оприлюднення інформації стосовно їх реєстрації [4].

Словесні знаки реєструють як у звичайному шрифтовому виконанні, так і в спеціальному графічному, яке надає їм оригінальності.

Відповідно до статті 6 Закону «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» не можуть одержати правову охорону позначення, які зображують або імітують: державні герби, прапори та інші державні символи (емблеми); офіційні повні або скорочені назви держав чи міжнародні літерні коди держав; офіційні контрольні, гарантійні та пробірні клейма, печатки; нагороди та інші відзнаки. Такі позначення можуть бути включені до торговельної марки як елементи, що не охороняються, якщо на це є згода відповідного компетентного органу або їх власників.

У світі як торговельні марки використовують види й категорії позначень, зазначені на рисунку 2.

Рисунок 2 – Види й категорії позначень, які використовуються як торговельні марки

Згідно Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» правова охорона надається позначенню, яке не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі, а також даний законодавчий акт містить низьку умов, за яких позначення не можуть одержати правову охорону як торговельні марки.

Права на торговельну марку засвідчуються свідоцтвом. Обсяг правової охорони торговельної марки визначається наведеними у свідоцтві її зображенням та переліком товарів і послуг.

Заявка подається до Укрпатенту особою, яка бажає одержати свідоцтво, безпосередньо або надсилається поштою на його

адресу. Вимоги до заявки встановлені статтею 7 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» виданими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності [1].

За результатами експертизи заявки на реєстрацію торговельної марки приймається рішення про її реєстрацію, в офіційному бюлетені здійснюється публікація відомостей про видачу свідоцтва та здійснюється державна реєстрація торговельної марки у Реєстрі.

Згідно ст. 495 ЦК України власник свідоцтва на торговельну марку набуває право на використання торговельної марки, виключне право дозволяти використання торговельної марки, виключне право перешкоджати неправомірному використанню торговельної марки, в тому числі забороняти таке використання та інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законодавством [4]. Права на торговельну марку в Україні засвідчуються свідоцтвом, яке діє 10 років з дати подання заявки та може бути подовжено ще на 10 років за клопотанням заявника безмежну кількість разів.

Визнання торговельної марки добре відомою є ефективним інструментом для її охорони. Дана процедура реалізується шляхом звернення із відповідною заявою до Апеляційної палати Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України або до суду.

При визнанні торговельної марки добре відомою, правова охорона поширюється як на заявлені товари та/або послуги, так і на всі інші товари та/або послуги, які не є однорідними із тими, для яких марка визнана добре відомою. У цій ситуації порушенням є, якщо інша особа використовує марку для будь-яких товарів чи послуг, якщо це вказує на їх зв'язок із добре відомою та може завдати шкоду власнику. Торгова марка охороняється з моменту визнання її добре відомою судом або Апеляційною палатою станом на ту дату, яку зазначено в заявці чи позові [5]. Рішення Апеляційної палати щодо визнання

торговельної марки добре відомою в Україні може бути оскаржено у судовому порядку.

Охорона прав на добре відому торговельну марку здійснюється згідно із статтею 6 bis Паризької конвенції, Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку визнання знака добре відомим в Україні Апеляційною палатою Державного департаменту інтелектуальної власності».

У разі успішності і популярності певного перспективного бізнесу, незареєстрована торговельна марка може стати об'єктом порушень. Такі дії в українському законодавстві отримали назву неправомірного використання позначень (недобросовісна конкуренція), у західних джерелах, а віднедавна й у вітчизняних наукових розвідках, описують поняттям «паразитичний маркетинг» [6]. Маловідомі компанії можуть спрямовувати свої дії на імітацію (підробку) дизайну товару, логотипу компанії, її найменування, а також назви конкретного бренду тощо. Більш того, доволі часто недобросовісними конкурентами запозичуються й окремі елементи рекламного образу компанії або продукту.

Добре відома торговельна марка в мережі Інтернет – основа успішного бізнесу та отримання додаткового прибутку – продаж або надання у користування за договором, відсутність реклами і так вже відомих товару та/або послуги, можливість реєстрації домену в зоні UA тощо. Саме тому охорона торговельної марки та визнання її брендом є важливими кроками у діяльності будь-якої компанії, яка працює в мережі Інтернет.

Список використаних джерел:

1. Матеріали сайту Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності». URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/signs>. Дата звернення 22.09.2022 р.
2. Турченко М. О., Швець М. Д.. Маркетинг: підручник. Київ: Знання, 2011. 318 с.
3. Сінгапурський договір про право товарних знаків від 27.03.2006. Офіційний вісник України. 2009. № 32. С. 13.

4. ІТ право / за заг. ред. проф. О. С. Яворської. Львів: Видавництво «Левада», 2017. 470 с.

5. Визнання ТМ добре відомою / Матеріали сайту «IPStyle». URL: https://ipstyle.ua/ua/services/trademarks/tm_common/ Дата звернення 20.09.2022 р.

6. Степаненко С. Управління торговельними марками: боротьба з паразитизмом / Матеріали Журналу «ЄВРОПЕЙСЬКА ЕКОНОМІКА», Том 13, № 1, Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет, 2014. С. 80-93. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/13149/1> Дата звернення 21.09.2022 р.

Коросташова І.М.

кандидат юридичних наук,

Навчально-науковий інститут права та

міжнародно-правових відносин

Університету митної справи та фінансів

МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ МИТНИМИ ОРГАНАМИ ЗАХОДУ СПРИЯННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ - ПРИЗУПИНЕННЯ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ НА ПІДСТАВІ ДАНИХ МИТНОГО РЕЄСТРУ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Згідно зі ст.41 Конституції України, кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ч.1.) Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності (ч.4) [1].

На виконання норм Конституції України та міжнародних договорів, що покликані охороняти й захищати права інтелектуальної власності, в країнах, що приєдналися до таких угод, зокрема до Угоди про торговельні аспекти інтелектуальної власності (далі – TRIPS), що адмініструється Світовою організацією торгівлі, в кожній країні створюється система охорони і захисту прав інтелектуальної власності. Засобами захисту прав інтелектуальної власності, які мають

застосовуватися відповідно до Угоди TRIPS є: приписи (накази припинити порушення); конфіскація незаконно вироблених товарів і засобів їх виробництва; знищення або вилучення контрафактних товарів із цивільного обігу тощо [2, С.33].

В цій системі кожному уповноваженому суб'єкту державою відведена важлива роль і надано повноваження щодо охорони та (або) захисту прав інтелектуальної власності, зокрема це стосується й тих об'єктів інтелектуальної власності, що містяться в товарах, які переміщуються суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності через митний кордон України.

В системі органів захисту прав інтелектуальної власності, серед інших органів публічної влади і, зокрема, правоохоронних органів, на міжнародному та національному рівні, митним органам відведена особлива роль, що полягає у виконанні низки функцій: із сприяння захисту прав інтелектуальної власності, вжиття заходів щодо запобігання переміщенню через митний кордон України товарів з порушеннями охоронюваних законом прав інтелектуальної власності й недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів. Згідно із п.9 ч.2 ст.544 Митного кодексу України [3], вищевказане наряді з іншим, законодавцем віднесено до основних завдань митних органів.

Розглянемо один із заходів сприяння захисту прав інтелектуальної власності. Відповідно до норм Митного кодексу України 2012 року, одним з найчастіше застосовуваних митними органами заходів із сприяння захисту прав інтелектуальної власності є призупинення митного оформлення товарів на підставі даних митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, що здійснюється у порядку передбаченому ст. 399 МК України.

Заходи сприяння захисту прав інтелектуальної власності застосовуються митними органами у разі підозри у порушенні прав інтелектуальної власності щодо: 1) товарів, що переміщуються громадянами на митну територію України або за її межі; 2) товарів під час їх ввезення на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) або вивезення за межі митної

території України; 3) товарів, що поміщуються в митні режими імпорту, реімпорту, експорту, реекспорту, тимчасового ввезення, тимчасового вивезення, митного складу, вільної митної зони, переробки на митній території, переробки за межами митної території. У разі підозри у порушенні прав інтелектуальної власності щодо товарів, митні формальності щодо яких здійснюються без подання митної декларації, митними органами призупиняється виконання митних формальностей щодо таких товарів згідно з положеннями ст.399 (за даними митного реєстру) або ст.400 (за власною ініціативою), або ст.401⁻¹ МК України.

Учасниками вищевказаних правовідносин за митним законодавством є: а) власник об'єкта права інтелектуальної власності (його представник); б) власник товарів, що підозрюється у переміщенні через митний кордон України товари з порушенням прав інтелектуальної власності або декларант, що здійснює декларування такого товару від імені власника.

Слід сказати, що законодавцем для застосування цього заходу сприяння і в процесі його застосування передбачено здійснення учасниками митних правовідносин низки митних формальностей.

Підставами застосування цього заходу сприяння є дані митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності. Вказане передбачає виконання сукупності дій з попереднього подання правовласником об'єкта права інтелектуальної власності (його представником) до Державної митної служби України заяви про реєстрацію об'єкта права інтелектуальної власності в митному реєстрі, що фактично є заявою про сприяння захисту прав інтелектуальної власності.

У разі якщо під час проведення митного контролю митний орган на підставі даних митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, виявляє товари, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, їх митне оформлення призупиняється, а товари підлягають розміщенню на складі цього органу. На цьому етапі виконання вказаного заходу призупинення митного

оформлення товарів, законодавець залишив можливість щодо вирішення питання з приводу зберігання таких товарів без їх розміщення на складі митного органу. Однак, для цього декларант має виконати певну дію, зокрема – звернутися до митного органу за відповідним дозволом.

Однак, у разі надання правовласником об'єкта права інтелектуальної власності митному органу інформації про наявність ознак порушення його прав інтелектуальної власності - розміщення і зберігання товарів, митне оформлення яких призупинено, на складі митного органу - є обов'язковим.

Перелік митних формальностей, що мають бути виконані митним органом у разі прийняття рішення про призупинення митного оформлення товарів за підозрою у їх переміщенні з порушенням прав інтелектуальної власності на передбачений законодавством строк є наступним:

1) направлення повідомлення: а) правовласнику об'єкта права інтелектуальної власності про факт пред'явлення товарів, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності до митного оформлення; б) декларанта - про причини призупинення митного оформлення вказаного товару, а також про найменування та адресу правовласника об'єкта права інтелектуальної власності;

2) митне оформлення вказаних товарів в установленому порядку (за відсутності ознак порушення митних правил) якщо: а) правовласник об'єкта права інтелектуальної власності письмово не поінформує митний орган, що призупинив митне оформлення таких товарів, про звернення до суду з метою забезпечення захисту прав інтелектуальної власності або б) не звернеться до такого митного органу з письмовим вмотивованим клопотанням про продовження строку призупинення митного оформлення,

3) продовження строку призупинення митного оформлення вказаних товарів на визначений законодавством строк на підставі наданих правовласником об'єкта права інтелектуальної власності документів передбачених за митним законодавством.

Зазначене свідчить про те, що без активних дій правовласника об'єкта права інтелектуальної власності, тобто без виконання ним передбачених законодавством митних формальностей під час застосування митними органами заходу сприяння захисту прав інтелектуальної власності відповідно до даних митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності - захист вищевказаних прав, як такий не відбудеться, оскільки митні органи в цій ситуації покликані лише створити сприятливі умови для здійснення такого захисту.

Крім обов'язку щодо виконання низки митних формальностей (звернення до суду та надання митному органу передбачених митним законодавством документів – клопотань, ухвал суду тощо), правовласник об'єкта права інтелектуальної власності та/або декларант можуть з дозволу митного органу брати проби (зразки) товарів, щодо яких прийнято рішення про призупинення митного оформлення, і передавати їх на експертизу. Після чого правовласник має: а) подати митному органу один примірник висновку, отриманого за результатами такої експертизи та б) до завершення строків визначених законодавством повернути митному органу зразки товарів, що були відібрані для проведення експертизи.

Згідно зі ст.400-1 МК України, за умов виконання певних митних формальностей, що полягають у зверненні до митного органу власника товарів або уповноваженої ним особи, протягом строку призупинення митного оформлення товарів за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності із заявою про випуск товарів, митне оформлення яких призупинено, до закінчення встановленого (у тому числі продовженого) строку призупинення. За умов передбачених ч.2 ст.400-1 МК України керівником митного органу або його заступником може бути прийняте рішення про достроковий випуск у вільний обіг таких товарів.

Слід зазначити, що крім заходів сприяння захисту прав інтелектуальної власності митним органом також може бути порушено адміністративну справу про порушення митних правил за ст.476 МК України, а товари - безпосередні предмети

правопорушення вилучено. Однак виключною підставою для цього є надання під час призупинення митного оформлення товару висновку експертизи, проведеної відповідним уповноваженим органом, що підтверджує факт порушення власником переміщуваного товару прав інтелектуальної власності.

Вищевказане свідчить, що даний захід із сприяння захисту прав інтелектуальної власності, покликаний створити сприятливі для такого захисту умови, а правовласник об'єкта права інтелектуальної власності має займати активну позицію щодо захисту своїх прав інтелектуальної власності, виконуючи необхідні митні формальності, що передбачені митним законодавством.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Конституція, Закон України від 28.06.1996 № № 254к/96-ВР.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Коросташова І.М. Митні процедури зі сприяння захисту прав інтелектуальної власності: види та особливості застосування. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2016. № 4. С. 33-39.

3. Митний кодекс України: Кодекс, Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n3379>.

Oksana Y. Kashyntseva

Scientific and Research Institute of Intellectual Property
Head of the Department of the Research of Intellectual Rights and
Human Rights in Healthcare

Ph.D. (Law), associate professor

**UKRAINE AND THE MEMBERSHIP IN NATO:
INTELLECTUAL PROPERTY ISSUES**

While members of NATO are taking the decision, when should Ukraine possess the membership in Alliance, we have to fulfil our homework and open a new page of National Intellectual Property Law implementing NATO standards in Intellectual Property into the national legislation.

This process demands common efforts of the national stakeholders on working out the State Policy on Harmonization of National Intellectual Property laws in the sphere of defence in accordance with NATO's Guidelines on Intellectual Property Rights.

The implementation of NATO's Guidelines on Intellectual Property Rights consists of the following main goals:

- to implement the norms regulating the applying for granting a patent in the sphere of defence industry;

- to implement the norms regulating the procedure of granting a patent in countries-members of NATO;

- to implement the norms regulating the transfer of technology in the defence industry in compliance with the security standards of NATO:

- to draft the bilateral agreements with each country-member of Alliance in the sphere of Intellectual Property.

In 1961 at the same beginning NATO had established the Agreement to safeguard the secrecy of inventions related to defence for ensuring the unified patent applications in the countries-members. Now so-called "yang countries-members" of NATO – Sweden and Finland give the best experience for Ukraine how to implement such standards within the limited period of time.

Presently Sweden has bilateral agreements with only six of the 30 NATO member states: the USA, Great Britain, France, Germany, Italy and Spain. From the moment when Sweden and Finland join mentioned agreements on safeguarding the secrecy of inventions, Swedish and Finnish classified defence inventions could soon be patented in all member states of NATO. Joining NATO also means that Sweden and Finland will be able to enter research collaborations with NATO countries. Ukraine has also to reach the same goal in the near future.

One of the fundamental document of NATO is Science for Peace and Security Programme (SPS). The primary goal of SPS is to enhance the communication, co-operation and understanding between Alliance and partners or Mediterranean Dialogue countries while contributing to the improvement of security issues.

On the official web-site of Alliance it is stressed that the SPS enhances practical, result-oriented cooperation involving scientists, experts and government officials from NATO member and partner countries alike. It responds and adapts to the changing security environment to support NATO strategic objectives and political priorities in its relations with partner countries.

The SPS makes contributions to NATO efforts to project stability and build capacity in partner countries. SPS activities are guided by security-related priorities such as counter-terrorism, cyber defence, advanced technologies, energy and environmental security, and threats posed by chemical, biological, radiological, nuclear and explosive (CBRNE) hazards. Over the past five years, the SPS has initiated more than 200 collaborative activities among NATO member states and partner countries

The concluding of bilateral agreements in Intellectual Property in the framework of NATO has the following principals:

(i.) in case Intellectual Property (IP) will be obtained during the project, the expectation is to achieve a reasonable share of benefits among the Co-Directors and participants in SPS projects considering their respective contributions and their initial know-how;

(ii.) the NATO Expert Panel will determine whether or not individual projects meet the objectives of SPS. The Expert Panel will

make this determination based on a Project Plan that, in the case that Intellectual Property will be obtained during the course of the Project, must include a draft Intellectual Property Rights (IPR) agreement based on the Principles and Guidelines provided by NATO.

Considering recommendations by the Expert Panel on the draft intellectual property rights agreement shall be prepared and signed by all Parties. Funding of such projects will only be provided after the intellectual property rights agreement is concluded.

Further intellectual property rights agreements may be re-evaluated due to unforeseen circumstances, on the request of any of the parties, to ensure that the benefit-sharing terms remain reasonable to all Parties. If necessary, this process may be mediated by NATO.

The NATO Guidelines on Intellectual Property Rights also determined the frame (scope) of such agreement. Increased standardization and interoperability of NATO weapons is now a major goal of members of NATO and Ukraine has to be ready for this. The success of the cooperative programs necessary to achieve this goal will in large measure depend on the extent to which defense industries in the United States and other NATO countries can agree to share their Intellectual Property. Intellectual Property covers a broad range of technical knowledge and expertise, much of which companies consider to be private information that alone distinguishes them from their competitors.

Summarizing mentioned above, Ukraine should, and we believe that already done, the bilateral exchange of the information: how to be the best prepared to membership in NATO from the point of establishing the patent protection basing on the standards of Alliance.

Кірін Р.С.

Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова, доктор юридичних наук, доцент

Слаута А.А.

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Хоменко В.Л.

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»,
кандидат технічних наук, доцент,

АНАЛІЗ ПЕРШОПРИЧИНИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ «П'ЯТЬ ЧОМУ» В ПРОЦЕСІ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

У процесі просування людства по шляху прогресу воно змушене вирішувати найрізноманітніші завдання – політичні, економічні, моральні та ін. Серед цих завдань важливе місце належить і технічним завданням.

Для сучасного інженера, молодого спеціаліста здібності винахідника просто необхідні. Саме технічна творчість створює найбільш благодійні організаційні, технологічні і педагогічні передумови для розвитку творчих здібностей особистості, виховання любові до праці, соціальної активності молоді. Наприклад, у розвинутих країнах заходу створення винаходів – один з основних показників кваліфікації інженера та його цінності для фірми, фірма відмовляється від послуг інженера, що не працює на рівні винаходу.

Технічна творчість – це форма втілення наукових ідей у технічні рішення. Метою технічної творчості є розвиток творчої уяви, закріплення теоретичного матеріалу та отримання практичних навичок використання прогресивних методів пошуку нових технічних рішень при розв'язуванні різноманітних технічних задач.

Отже, технічна творчість розвиває науковий підхід до вирішення винахідницьких задач, необхідний на сучасному етапі розвитку техніки і технології та удосконалює процес творчості.

Автором методу «П'ять Чому?» є Сакіті Тойода (1930 р.), японський підприємець і винахідник. Сакіті в 1896 створив перший в Японії ткацький верстат з власним електроживленням під назвою Електричний ткацький верстат Тойода. В 1897

заснував у партнерстві текстильну фабрику Otsukawa, на якій працювали електричні ткацькі верстати. У 1924 році Сакіті винайшов перший у світі автоматичний ткацький верстат, у якому заміна човників здійснювалася без припинення роботи самого верстата.

У 70-х роках ХХ ст. Сакіті Тойода запропонував принцип «П'ять Чому?» для скорочення або ліквідації витрат і збільшення продуктивності.

Цей метод застосовується в різних областях людської діяльності у процесі аналізу проблем і пошуку першопричин їх виникнення.

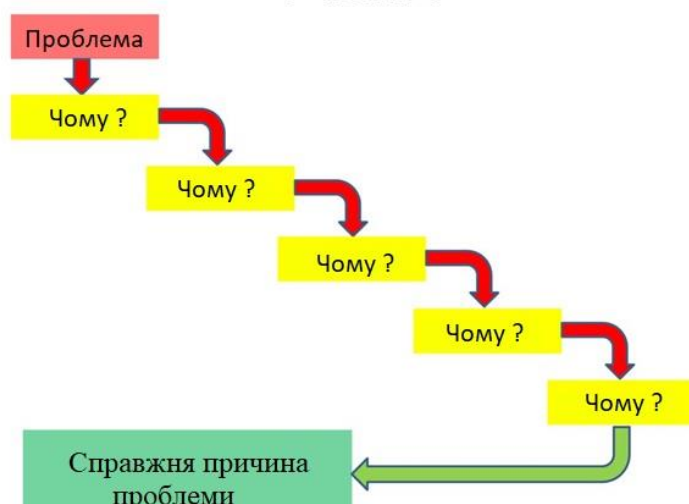
«П'ять Чому» – добре відома методика аналізу першопричин, яка виникла в Toyota і була прийнята багатьма іншими організаціями, які впровадили принципи бережливого виробництва. На відміну від більш складних методів вирішення проблем, «П'ять Чому» не передбачає сегментацію даних, перевірку гіпотез, регресію чи інші передові статистичні інструменти; і в багатьох випадках може бути завершено без плану збору даних. Неодноразово ставлячи питання Чому? щонайменше п'ять разів, ви можете послідовно зняти шари симптомів, що може привести до виявлення першопричини проблеми.

Метою методу є забезпечення пошуку істинних причин розглянутої проблеми з метою ефективного їх вирішення.

Суть методу «П'ять Чому?» – ефективний інструмент, який використовує питання для вивчення причинно-наслідкових зв'язків, що лежать в основі конкретної проблеми, визначення причинних факторів і виявлення першопричини.

Віддаючи належне інтересу до принципу «П'ять Чому?», слід зазначити, що цей прийом не є новим. Починаючи з самого дитинства, для з'ясування чогось незрозумілого ми постійно ставимо питання Чому?

5 ЧОМУ?

Назва методу – «П'ять Чому» (Five Why) походить від кількості запитань. Для того щоб знайти причину невідповідності необхідно послідовно задавати одне і те ж питання – Чому це сталося?, і шукати відповідь на це питання. Число п'ять вибрано виходячи з того, що такої кількості зазвичай досить для виявлення суті і джерела проблеми. Але, не дивлячись на те що метод називається «П'ять Чому» для пошуку причин кожного конкретного невідповідності може здаватися як менше, так і більше питань. Пошук відповідей на питання, що входять у логічний ланцюжок, дозволяє структурувати дослідницьку ситуацію, тобто виробити методикку ефективного аналізу розглянутої проблеми.

Вирішення проблем означає виявлення першопричин проблеми, а потім розробку та впровадження відповідних контрзаходів, покликаних усунути першопричини та запобігти їх повторенню. Першопричини слід відрізнити від причинних факторів. Причинні фактори – це ті фактори, які сприяють виникненню проблеми, але не обов'язково є ініціаторною причиною проблеми – першопричиною. Тому причинні фактори та ланцюги необхідно проаналізувати далі, щоб визначити їх першопричини. Надійний метод вирішення проблеми повинен бути вправним не лише у визначенні причинних факторів проблеми, а й у розкритті першопричин, що лежать в основі причинних факторів.

При пошуку рішення проблеми слід починати з кінцевого результату (проблеми) і йти в зворотному напрямку (у напрямку виникнення першопричини), питаючи, Чому виникає проблема (відповідає кожна з груп по черзі). Відповідь записати під проблемою. Якщо відповідь не виявляє суть проблеми, знову поставити питання Чому? і відповідь записати новий нижче. Питання Чому? необхідно повторювати до тих пір, поки першопричина проблеми не стане очевидною.

Метод «П'ять Чому» може застосовуватися як при індивідуальній роботі, так і в групі. Групова робота є кращою, тому що вона дозволяє знайти більш об'єктивні причини вирішуваної проблеми.

За рахунок застосування методу «П'ять Чому» стає можливим визначити і скласти модель проблемної ситуації і відповідно більш об'єктивно працювати з виявленою невідповідністю. Подання причин у вигляді дерева дозволяє переглядати якісь частини проведеного аналізу, коригувати їх і вносити зміни.

Основні етапи

1. Визначити ключову проблему, для якої необхідно з'ясувати першопричину. Записати проблему і переконатися, що вона сформульована точно і зрозуміло.
2. Запитати Чому виникла проблема?, і дати відповідь.
3. Прийняти першу відповідь і знову запитати Чому?
4. Задати п'ять раз питань Чому?, і отримати основну причину проблеми.

Основна перевага методики «П'ять Чому» полягає в тому, що вона відносно проста у використанні та застосуванні, а її легке застосування робить її практичним інструментом для аналізу першопричин у вирішенні проблем. Відповідно до підходу «П'ять Чому», можна дістатися до основних причин за відносно короткий період часу. Однак, як ми побачимо далі в цій статті, простота використання та швидкість також мають бути збалансовані з ризиком збою через повторення проблеми, якщо п'ять причин не зможуть знайти справжню першопричину.

Недоліки методу

Хоча багато компаній успішно використовують «П'ять Чому», метод має деякі притаманні обмеження. По-перше, використання «П'ять Чому» не завжди призводить до виявлення першопричини, коли причина невідома. Тобто, якщо причина невідома особі, яка вирішує проблему, використання «П'ять Чому» може не привести до жодних значущих відповідей. По-друге, в основі «П'ять Чому» лежить припущення, що кожен наявний симптом має лише одну достатню причину. Це не завжди так, і аналіз «П'ять Чому» може не виявити спільно достатніх причин, які пояснюють симптом. По-третє, успіх «П'ять Чому» певною мірою залежить від навичок, з якими застосовано метод; якщо хоча б один Чому має погану або безглузду відповідь, всю процедуру можна відкинути. Нарешті, метод не обов'язково повторюваний;

До іншого недоліку методу «П'ять Чому», відноситься нездатність методу розрізняти причинні фактори та першопричини, а також відсутність суворості, коли користувачі не зобов'язані перевіряти достатність основних причин, породжених методом.

Навіть Toyota визнала деякі недоліки методу «П'ять Чому». Теруюкі Мінура, колишній керуючий директор із глобальних закупівель Toyota, прокоментував що «П'ять Чому» вимагає вміння правильно використовувати, і що найважливіше, має ґрунтуватися на спостереженні, а не на розрахунку.

У багатьох компаніях вирішення проблеми є дедуктивною вправою, яка часто проводиться в кімнаті засідань, де ті, хто займається вирішенням проблеми, відокремлені від фактичного процесу, де виникла проблема. Це поділ заохочує дедуктивне мислення, яке не обов'язково ґрунтується на тому, що насправді відбувається або сталося в процесі. Найважливіше, оскільки дедуктивне мислення може швидко переродитися в гіпотетичне, оскільки воно не ґрунтується на спостереженні, де наслідки та їх причини спостерігаються безпосередньо.

Ще три вдосконалення, корисні для методу «П'ять Чому»: по-перше, збір фактичних даних і доказів, щоб показати, що

відповідь на будь-яке Чому? є правдоподібним і ймовірним; по-друге, поєднання аналізу з оцінкою ризику; і по-третє, розробка хронології подій, які описують, як виникла проблема.

Що стосується збору доказів для підтвердження відповіді на будь-який рівень Чому, то добре уникати тенденції повертатися до дедуктивних міркувань, щоб відповісти на питання Чому? а також побудувати цикл тестування для кожного рівня Чому, що принаймні намагається підтвердити відповідь за допомогою фактичних доказів. Таким чином, відповіді на будь-який рівень Чому потрібно вимагати, щоб зібрати докази на підтвердження висновку. Лише після того, як ці докази будуть зібрані та підтверджений висновок, слід переходити до наступного рівня, Чому.

Поєднання аналізу «П'ять Чому» з простою оцінкою ризику дозволяє зменшити недоліки методу, де справжню першопричину не можна знайти. Якщо аналіз «П'ять Чому» дає те, що, на думку команди, може бути першопричиною проблеми, але залишається невизначеність щодо того, чи справді це є першопричиною, тоді оцінка ризику може допомогти визначити, чи слід більш надійний метод аналізу першопричин. використовувати для глибшого аналізу. Хочеться уникнути ситуацій, коли безпека надмірно скомпрометована через повторення проблеми, оскільки першопричина не була належним чином визначена в аналізі.

Відповідно до цього підходу розробляється матриця ризиків, яка оцінює наслідки невдачі, якщо аналіз «П'ять Чому» буде неправильним і проблема повторюється. Там, де ризик виявляється низьким, немає шкоди від прийняття висновку процесу «П'ять Чому», оскільки наслідки повторення проблеми будуть мінімальними. Однак у тих випадках, коли наслідки невдачі від повторення проблеми високі або серйозні, команда може вирішити, що їй потрібно перейти до більш надійного методу аналізу першопричин або додатково перевірити чи підтвердити висновки процесу «П'ять Чому» в контрольованих умовах.

У критично важливих для життя налаштуваннях або налаштуваннях, які вимагають пом'якшення високого ризику

невдачі через повторення проблеми, тим, хто керує зусиллями з вирішення проблеми, імовірно, доведеться використовувати більш надійні методи, ніж «П'ять Чому». Приклади галузей, де п'ять причин, ймовірно, будуть недостатніми як метод аналізу першопричин, включають ядерну техніку, охорону здоров'я, авіацію та аерокосмічні галузі. У цих випадках користувачам потрібно буде перейти до більш суворих методів аналізу першопричин.

Розробка часової шкали того, як розгорталися події в проблемі, корисна для визначення часу та розвитку причинних факторів, а також є корисним способом опису та повідомлення про те, як виникла проблема. Багато проблем можна описати як впорядковану послідовність або континуум подій, які в кінцевому підсумку призвели до збою або аномального стану, який виник і з'явився. Деякі з цих подій будуть причинними факторами. Після того, як послідовність подій у часі буде встановлена, кожен причинний фактор у послідовності може бути підданий аналізу за допомогою «П'яти причин» або інших інструментів аналізу першопричин, що дозволить користувачеві створити розширене дерево несправностей для кожного причинного фактора.

Наостанок примітка про контрзаходи. Контрзахід може бути визначений як дія (або група дій), розроблена та запроваджена з метою усунення основних причин проблеми. Контрзаходи – це не виправлення, вжиті для усунення симптомів проблеми. Таким чином, переробка дефектної деталі не є контрзаходом. Справжні контрзаходи – це дії або втручання, здійснювані на рівні системи або процесу, які усувають і усувають основні причини проблеми. Справжні контрзаходи мають превентивний характер. Якщо першопричини були виявлені, а розробка та впровадження контрзаходів ефективні, першопричина, за визначенням, не може повторюватися. У будь-якому випадку потрібно уникати обхідних шляхів і поверхневих виправлень, які залишають основні причини без вирішення.

Костенко М.А.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
факультет підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції

Логінова М.В.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
капітан поліції, викладач кафедри цивільного права та процесу
ФПФПКП Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ.

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Авторське право - це сукупність прав, які належать автору щодо створення і використання літературних, наукових і художніх творів. По-перше, авторське право встановлює сприятливі правові умови для творчої діяльності, в результаті чого результати цієї діяльності стають доступними суспільству в цілому. Він визначає і широко захищає особисті немайнові права та майнові права авторів. Ці права є винятковими. Винятковість авторського права пов'язана з його походженням, оскільки створення твору нерозривно пов'язане з самою людиною, його інтелектом. Крім того, здійснення авторського права, зокрема права розпоряджатися твором, може бути визначено тільки автором або його правонаступником. Тільки автор має особливі права щодо змісту.

Використовуючи твір, всі інші особи зобов'язані не використовувати твір без згоди власника авторських прав. Авторське право поділяється на майнові права та особисті немайнові права. Це права, відмінні від прав власності, такі як авторське право, права на ім'я, права на публікацію та права на захист честі. Авторські (невід'ємні права на твір).

Авторське право-це, перш за все, право творця бути визнаним автором свого твору (картини, пісні, музики, поезії і т.д.). Саме авторське право породжується створенням самого твору, і не має значення, чи було воно опубліковано чи ні. Тобто авторське право виникає в результаті створення твору і належить тільки автору твору, а не кому-небудь іншому. Між художником і твором існує нерозривний зв'язок. Цей взаємозв'язок полягає в

тому, що немайнові авторські права не підлягають передачі іншим особам. Незаконне привласнення авторських прав на твір іншою особою називається плагіатом і вважається фальшивим твором. Згідно із законодавством України, цей акт захищений статтею 432 Цивільного кодексу та статтею 52 Закону України "Про авторське право і суміжні права" [1]. Однак спадкоємці автора також мають право на захист цього права. Якщо третя сторона незаконно привласнює роботу померлого, вона може подати позов з вимогою визнання або відновлення особистих немайнових прав.

Крім того, до розгляду спорів з приводу авторських прав померлого можуть бути залучені спадкоємці. Строк захисту цих прав є невизначеним. Як і права автора, права на ім'я автора захищені безстроково. Спадкоємці не мають права вибрати новий спосіб зазначення імені автора твору. Таким чином, якби вона була опублікована під псевдонімом або анонімно. За життя автора, вони не мали б права вимагати зміни останнього за їх вказівкою, якщо твір повинен був використовуватися в подальшому, тобто все залишилося б незмінним. На відміну від інших особистих прав, право на публікацію може бути передано як майнове право спадкоємцям автора (або правонаступникам). Певні труднощі виникають, коли авторам спеціально заборонено публікувати свої роботи, але при відсутності таких заборон використовуються загальні правила згідно з чинним законодавством.

Це питання вирішується тільки на розсуд спадкоємців, оскільки спадкоємці не накладають ніяких обмежень на право публікації твору померлого. Необхідно лише взяти до уваги, що для публікації твору може знадобитися згода автора та його або її спадкоємців іншої особи, яка може отримати вигоду з публікації. Право на захист честі автора, моральні права автора, права на ім'я і т.д. не передаються у спадок, але спадкоємці несуть відповідальність за захист цих прав. В результаті авторські права належать автору за своїм обсягом і змістом, а це значить, що автор може вносити будь-які, навіть фундаментальні зміни в

створений твір. Що стосується спадкоємців, то повноваження, які їм належать

Носить захисний характер. Іншими словами, спадкоємці мають право на захист від посягань третіх осіб і право боротися зі спотвореннями, пересмикуваннями або іншими модифікаціями твору або будь-яким іншим порушенням, яке може завдати шкоди репутації автора. З іншого боку, спадкоємці часто мають можливість вносити зміни до творів, що виходять за рамки чистої охорони [2]. Ця практика не суперечить змісту закону, якщо тільки не відбувається істотної зміни в творчому задумі самого твору. Особа, яка захищає недоторканність твору, може, зокрема, доповнити твір передмовою.

Він також може вносити редакційні виправлення, уточнення та інші дані, пов'язані з розвитком науки і техніки. Однак його головним завданням залишається "збереження суті та оригінальності" авторської роботи. Також підкреслюється, що чинний закон не обмежує повноваження цих спадкоємців їх тривалістю. З прав, у захисті яких зацікавлений автор оригіналу або організація-замовник, перше - це права власності. Авторське право на власність за самою своєю природою має економічну сутність. Економічна сутність цього виду права полягає в основному в отриманні доходу від використання творів, захищених авторським правом, третіми особами. Відповідність економічній сутності реалізується через консолідацію законів. На законодавчому рівні економічне авторське право-це, перш за все, заборона незаконного використання творів, захищених авторським правом, тобто надання законних прав на заборону авторам використовувати твори, захищені авторським правом, без дозволу третіх осіб. авторське право з економічним змістом може бути віднесено до чогось на кшталт:

Автор або особа, права якої були передані (або, у разі спадкування, спадкоємець). Питання успадкування авторських прав викликало значний інтерес як теоретично, так і практично. По-перше, це пов'язано з тим, що порядок спадкування цих прав чітко не прописаний в Цивільному кодексі України, а також з

наявністю протиріч між положеннями Цивільного кодексу України.

Закон України "Про авторське право і суміжні права". Суть цього питання полягає в тому, що законодавець послався на варіант спадкування за загальними правилами, без урахування особливостей існування авторського права.

Особисті немайнові права вищевказаних авторів, права спільної власності одного з подружжя та права співавторів. Відповідно до вимог вищевказаної реальності необхідно розглянути теоретичні розробки щодо захисту особистих немайнових прав авторів та їх правонаступників та узгодити ці розробки з фактичним застосуванням чинного законодавства в галузі авторського права.

Список використаних джерел:

1. Про авторське право і суміжні права: закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792->

2. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 № 5 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10>

Костилєва Ю.В., Костилєва І.В.

Національний університет «Одеська юридична академія»
**ДОМЕННІ ІМЕНА: МІСЦЕ У ЗАКОНОДАВСТВІ ТА
СУДОВА ПРАКТИКА ЩОДО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ**

На сьогодні досі не вирішено питання щодо окремої правової охорони доменного імені, тож ця тема багато років залишається актуальною. І ми через це вирішили більше розібратися та проаналізувати її. Питання щодо нормативного визначення розглядали такі науковці: Булат Н. М. [3], Некіт К. Г. [4] та ін.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» доменне ім'я – це ім'я, яке

використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті [1]. Можливо законодавець має на увазі ототожнення об'єктів «торговельна марка» та «доменне ім'я», потенційно порівнюючи правову охорону доменного імені з торговельною маркою. І тому у деяких випадках судді приймають рішення, посилаючись саме на цей закон. З цього можна зробити висновок, що доменне ім'я - це засіб індивідуалізації в мережі Інтернет.

В Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 01.06.2016 р. «Про схвалення Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні» законодавець зазначив, що доменні імена - це *інші результати* інтелектуальної власності: «Основними напрямками реалізації Концепції є: провадження діяльності, пов'язаної з охороною нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності та інших результатів інтелектуальної діяльності (доменні імена, генетичні ресурси, традиційні знання, фольклор тощо)» [2]. На нашу думку, це є не досить коректно і може призвести до колізій та незрозумілості під час вирішення судових спорів.

Розглянемо практику застосування норм права для вирішення спорів, пов'язаних із доменним ім'ям. У всіх трьох випадках також відбувається порушення права інтелектуальної власності щодо комерційного найменування та торговельної марки, але ми зробимо акцент саме на доменне ім'я.

1) Броварський міськрайонний суд Київської області, справа № 361/1731/20 від 27 травня 2021 року. У березні 2020 року до суду надійшов позов від Компанії Ryanair DAC, де зазначається, що вона є юридичною особою, створена та зареєстрована за законодавством Ірландії у 1984 році, до відповідача 1, відповідача 2, ТОВ «Центр Інтернет Імен України». Ryanair ("RYANAIR") використовує у своїй господарській діяльності, в мережі Інтернет доменне ім'я ryanair.com та на відповідному веб-сайті www.ryanair.com. для пропонування і надання послуг з міжнародних перевезень пасажирів, багажу та вантажів авіаційним транспортом, прокату автомобілів, резервування та орендування тимчасового житла.

У позові зазначається, відповідач 1 здійснює неправомірне використання комерційного найменування та торговельної марки у доменному імені ryanair.kiev.ua та на відповідному веб-сайті для надання послуг з попереднього замовлення, пропонування для продажу і продажу авіаквитків, що становить порушення виключних майнових прав інтелектуальної власності позивача. Відповідач 1 є власником Веб-сайту та реєстрантом доменного імені, проте компанія Райанейр ДАК не надавала йому будь-яких дозволів на використання комерційного найменування та торговельної марки у доменному імені або в інший спосіб.

Відповідач 2 до 24 січня 2020 року, коли нею було здійснено переделегування доменного імені відповідача 1, аналогічним чином здійснювала неправомірне використання комерційного найменування та торговельної марки у доменному імені та на відповідному веб-сайті www.ryanair.kiev.ua для - надання послуг з попереднього замовлення, пропонування для продажу і продажу авіаквитків, що становить порушення виключних майнових прав інтелектуальної власності позивача. Суд задовольнив позов, в якому для захисту порушених прав позивач просить: 1) заборонити відповідачам 1 та 2 використовувати комерційне найменування шляхом їх застосування в доменних іменах, при пропонуванні та наданні послуг з попереднього замовлення, пропонування для продажу і продажу авіаквитків; 2) зобов'язати ТОВ «Центр Інтернет Імен України» скасувати делегування доменного імені шляхом видалення доменного імені ryanair.kiev.ua. [5].

2) Печерський районний суд міста Києва, справа № 757/59401/18-ц від 02 грудня 2020 року. До суду звернувся позивач до таких відповідачів - Товариства з обмеженою відповідальністю (далі - ТОВ) «Інтернет Інвест», ОСОБА_2, ТОВ «Кайман» про припинення порушення права інтелектуальної власності та переделегування доменного імені. Позивач є винахідником, здійснює діяльність як фізична особа-підприємець з виробництва, створення та продажу огорожень з кочуючого дроту, є учасником ТОВ «Виробнича група «Кайман». Продукція позивача реалізується на території України і за її межами. У

травні 2018 році йому стало відомо, що в мережі інтернет здійснюється делегування доменного імені, за яким закріплено сайт на якому здійснюється незаконне використання торговельних марок позивача та пропонується до продажу товар маркований торговельними марками позивача.

Суд повністю задовольнив вимоги позивача, який просив зобов'язати ТОВ «Інтернет Інвест» здійснити переделегування доменного імені на користь позивача. Щодо доменного імені суд постановив, що питання щодо існування та регулювання взаємовідносин в цій сфері законодавством України не врегульовано і встановлюються адміністратором домену в зоні UA - ТОВ «Хостмайстер». В зв'язку з цим єдиним документом, яким регулюються відносини в сфері саме процедури делегування доменних імен є «Регламент публічного домену». Відповідно до ч. 1 ст. 7 ЦК України, цивільні відносини можуть регулюватися звичаєм, зокрема, звичаєм ділового обороту. Тому оскільки процедура делегування доменних імен врегульована тільки Регламентом, якого дотримуються всі учасники ринку доменних імен, тому він відповідає вищезазначеній статті [6].

3) Соснівський районний суд міста Черкаси, справа № 712/9358/19 від 28 листопада 2019 року. У липні 2019 року четверо позивачів звернулись до суду з позовом, в якому просили в примусовому порядку заборонити відповідача використовувати торговельну марку «Есо Lavka», а саме: припинити використовувати елементи Знаку, Дизайну, частково або в повній їх сукупності, не копіювати Знак, Дизайн і/або їх елементи, зокрема, але невиключно, змінити найменування інтернет-магазину, доменного імені <http://есо-lavka.ck.ua/>, та прибрати з сайту будь-які словесні та зображувальні елементи, що асоціюються у споживачів із торговельною маркою «Есо Lavka».

Позов обґрунтовано тим, що позивачам стало відомо про використання відповідачем, який зареєстрований як фізична особа-підприємець та проводить діяльність щодо роздрібної торгівлі фірмами поштового замовлення або через мережу інтернет, власного інтернет-магазину з назвою «Есо-lavka», доменне ім'я якого: <http://есо-lavka.ck.ua/>, що призводить до

порушення прав інтелектуальної власності позивачів. Позивачі є власниками торговельної марки «Есо Lavka», що засвідчується свідоцтвом на знак для товарів і послуг від 25 квітня 2016 року щодо товарів 3 класу та послуг 35 класу згідно з Міжнародною класифікацією товарів і послуг для реєстрації знаків (МКТП), а незаконно використовуючи вказану торговельну марку при здійсненні своєї підприємницької діяльності на сайті свого Інтернет-магазину, відповідач порушує права інтелектуальної власності позивачів.

Відповідно до ч. 1 п. 5 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» свідоцтво надає його власнику виключне право забороняти іншим особам використовувати без його згоди, якщо інше не передбачено цим Законом, зокрема зареєстрований знак стосовно наведених у свідоцтві товарів і послуг. Ст. 20 цього закону визначено, що будь-яке посягання на права власника свідоцтва, передбачені ст. 16 цього Закону, в тому числі вчинення без згоди власника свідоцтва дій, що потребують його згоди та готування до вчинення таких дій, вважається порушенням прав власника свідоцтва, що тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством України. З огляду на викладене та керуючись вищезазначеними статтями із закону, суд задовольнив позов повністю [7].

Отже, на законодавчому рівні досі не визначене місце доменного імені. Тому судді вирішують справи згідно зі звичаєм ділового обороту чи Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». Пропонуємо в законі ототожнити правову охорону доменного імені з торговельною маркою.

Список використаних джерел:

1. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від від 15. 12. 1993 № 3689-ХІІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>;

2. Про схвалення Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.06.2016 № 402-р;

3. Булат Н. М. Розвиток законодавчого регулювання доменних імен в Україні. Київ, 2018. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. С. 28-31. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/26555/1/28-31.pdf>;

4. Некіт К. Г. Доменне ім'я як об'єкт цивільних прав. Одеса, 2017. Часопис цивілістики, Випуск 23. С. 40-44. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9112/40-44.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y>;

5. Рішення Броварський міськрайонний суд Київської області від 27 травня 2021 року, № 361/1731/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97733469>;

6. Рішення Печерський районний суд міста Києва від 02 грудня 2020 року, № 757/59401/18-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95100895>;

7. Рішення Соснівський районний суд міста Черкаси від 28 листопада 2019 року, № 712/9358/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86467301>.

Кулініч О.О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
професор кафедри інтелектуальної власності та інформаційного
права Навчально-наукового інституту права,
доктор юридичних наук, доцент

ІНТЕГРАЦІЯ ОСНОВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ДО НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У двадцять першому столітті, як і в минулих століттях, освіта має неабияке значення для всього цивілізованого суспільства, адже освічені та кваліфіковані фахівці володіють рушійною силою, необхідною для розвитку економіки країни, зайняття нею гідних позицій на міжнародній арені. Саме тому процеси, що регламентують порядок здобуття освіти, перебувають у стані постійного реформування та вдосконалення.

Активні євроінтеграційні процеси, адаптація законодавства України до європейських норм та стандартів охорони в сфері інтелектуальної власності зумовлює й актуальність виховання

нового покоління українців у дусі поваги до інтелектуальної власності, набуття та розвитку в них якостей доброчесності та креативності задля їх власного успішного майбутнього та майбутнього України.

Україна завжди славилася своїми креаторами і наразі підривні інноваційні винаходи українців використовуються повсякденно у різних країнах світу. «Креативний опір» юних українців, який вони чинять нинішньому повномасштабному вторгненню країні-агресора, наразі демонструє їх схильність до творчої діяльності, її активізацію та можливості миттєвої комерціалізації. Чисельні благодійні NFT, вуличний спів та продаж картин власного виробництва, інтелектуальні ігри та багато інших проявів дитячого креаторства задля допомоги Збройним Силам України, миттєво наблизили дітей до сфери інтелектуальної власності.

Сфера творчих рішень молодого покоління українців досить різноманітна і, звичайно, потребує набуття ними належних знань про те, що їх творіння треба охороняти від неправомірного використання, а вони, незважаючи на свій вік, нарівні з дорослими заслуговують на отримання гідної винагороди за створені результати інтелектуальної, творчої діяльності.

В процесі реформування середньої загальної освіти вдається край необхідним та актуальним створювати інтеграційні уроки або програми, спрямовані на опанування знаннями в сфері інтелектуальної власності, які за змістом та формою будуть доступні відповідній аудиторії школярів, з врахуванням їх віку, інтелектуального розвитку, інтересів та творчих здібностей.

Відповідні інтеграційні уроки повинні бути спрямовані на опанування дітьми основ інтелектуальної власності завдяки інформації про звичайні речі, які їх оточують та використовуються повсякденно ними, їх власним знанням з інших предметів про результати творчої діяльності, завдяки їх власній творчій діяльності. Саме такий підхід надасть можливість школярам з легкістю усвідомити що таке інтелектуальна власність у сучасних реаліях та навіщо їй вчитися.

В умовах розвитку цифрового суспільства, поширення та повсякденного використання новітніх технологій, навчання повинно відповідати викликам та вимогам сьогодення. Одним з таких викликів є розробка та використання програмного забезпечення, штучного інтелекту та різноманітних технологій, робота з якими дозволить дитині завдяки опануванню навчальної програми набути навичок, які вкрай необхідні у сучасному цифровому суспільстві.

Навчання основам інтелектуальної власності при проведенні інтегрованих занять надасть неабиякі переваги школярам. По-перше, це сприятиме розвитку їх особистих соціальних якостей, зокрема повазі до творців та інтелектуальної власності, доброчесності, підвищення рівня культури споживання оригінальних продуктів. По-друге, це сприятиме розвитку їх особистих креативних навичок: розвитку творчого мислення, талантів та здібностей зі створення оригінальних творінь, що відрізняються від інших. По-третє, це сприятиме опануванню базових знань про охорону та захист результатів інтелектуальної діяльності, що можливо стане у нагоді в їх подальшій професійній діяльності.

Безперечно, від впровадження подібних інтеграційних уроків значну користь отримає й держава, зокрема у вихованні нового покоління молоді, що є доброчесною, здатна до креативності, володіє високим рівнем грамотності в сфері інтелектуальної власності, а також вихована в дусі поваги до прав творців.

З урахуванням структури класичного університетського курсу про основи інтелектуальної власності вкрай важливо при побудові інтеграційних уроків орієнтуватися на розкриття таких положень про різні види об'єктів права інтелектуальної власності. Отже, з урахуванням викладеного можна запропонувати створювати інтеграційні уроки відповідно до таких груп об'єктів права інтелектуальної власності.

1. Об'єкти авторського права і суміжних прав. Знання про твір, виконання твору, про права суб'єктів авторського права та суміжних прав – це перше, з чим необхідно знайомити дітей в той час, коли дитина вчиться малювати, вигадувати власні сюжетні

історії, співає та грає, виконує будь-які ролі на творчих заходах. Саме в цей період важливо розповідати про критерії надання правової охорони, про те, що саме свідчить про оригінальність творів, наводити приклади відмінності творінь за цим критерієм, розвивати творче мислення та розповідати про правила доброчесності та про те, як монетизуються права на власні творіння з урахуванням найкращих світових практик комерціалізації. Саме такий підхід дозволить дитині зрозуміти основи творчості, те, що кожне творіння належить якійсь особі, що в неї є певні права, які не можна порушувати. Завдяки цьому підходу у дітях може розвинути кreativeвність та творче мислення, а порівняння певних творінь надасть їх розуміння оригінальності твору як його головної ознаки.

2. Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг. Про ці об'єкти дітям необхідно розповідати завдяки інформації про культуру споживання продуктів, що містять об'єкти інтелектуальної власності. Саме в той час, коли дитина отримує своє перші гроші на «карманні витрати» постає питання здійснення вибору товарів або послуг. З врахуванням особливостей нашого ринку товарів та послуг, де продаються контрафактні іграшки, що без відповідних сертифікатів якості, у дитини є спокуса та ризик зробити вибір контрафактної продукції внаслідок того, що вона є більш дешевою за оригінальну. Саме ці обставини зумовлюють доцільність розповіді про торговельні марки, комерційні найменування та географічні зазначення, про функції, які вони виконують для ідентифікації їх виробника, для гарантії якості товару тощо. Саме це допоможе дитині звертати увагу на конкретні назви виробників та товарів та запобігатиме можливості введення його в оману. І безперечно, орієнтиром при виборі товару для дитини буде не вигідність ціни (яка для контрафактного товару зазвичай є нижчою), а виключно обставини, які свідчать про оригінальність походження товару. Зазвичай важливо дитині пояснити й наслідки, які може завдати контрафактні товар особисто їй, майну її родини та нашій країні. Уроки про засоби індивідуалізації сприятимуть формуванню

уявленню дитини про те, як у майбутньому вирізнити себе на ринку товарів та послуг як їх виробник.

3. Винаходи, корисні моделі, промислові зразки та нетрадиційні об'єкти права інтелектуальної власності. Ці найрізноманітніші об'єкти, особливості їх охорони, здійснення прав на них можна демонструвати при вивченні дисциплін з біології, фізики, хімії, креслення та інших. Висвітлення критеріїв умови надання правової охорони винаходам та корисним моделям, промисловим зразкам, науковим відкриттям, сортам рослин та породам тварин допоможе отримати знання саме з ракурсу процесу мислення, інтелектуальної, творчої діяльності творців, скоріше засвоїти матеріал з основних дисциплін та подивитися на звичайні об'єкти як на особисті досягнення, на які було витрачено їх креатурами безліч часу, зусиль та інтелектуалу.

Запропонована базова концепція інтеграції безумовно є такою, що підлягає деталізації, обговоренню з представниками закладів освіти, Міністерством освіти України та потребує детальної розробки на рівні відповідної інтеграційної програми. Відповідні кроки з інтеграції сприятимуть досягненню значного соціального ефекту для держави (підвищенню рівня свідомості та культури громадян при споживанні товарів та послуг, відмова від покупки контрафактної продукції; зменшення рівня порушень в сфері інтелектуальної власності; підвищення місця держави у рейтингу креативності країн та підвищення рівня об'єктів інтелектуальної власності, що реєструються) та особистісного ефекту для молодого покоління (розвиток талантів та творчих здібностей, вмінь комерціалізувати власні розробки та розуміння важливості їх охорони від неправомірного використання, впевненість у власних творчих можливостях, доброчесність). Отже, сподіваємось, що у найближчому майбутньому в Україні вдасться втілити відповідний курс з основ інтелектуальної власності у програми закладів середньої освіти.

Ленго Ю.Є.

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України,
науковий співробітник

ЗАХИСТ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Зі стрімким зростанням цифровізації всієї економіки, а також широкою доступністю таких технологій, як штучний інтелект, комерційна таємниця стає все більш актуальною для бізнесу як альтернатива правам інтелектуальної власності для захисту цінних ноу-хау та бізнес-інформації, які часто називають «валютою» сучасної економіки знань і даних. Посилення цифровізації зв'язку та глобалізації також призвели до збільшення ризику привласнення комерційної таємниці у формі «кіберкрадіжки», витоку даних і промислового шпигунства [1].

Доречність захисту інформації, що становить комерційну таємницю, залежить від обставин окремого випадку і не може бути визначена в загальних рисах. Так, витік інформації, що становить комерційну таємницю, може відбуватися через працівників компанії при спілкуванні із іншими працівниками підприємства, у яких відсутній доступ до такої інформації, що дасть можливість до розголошення цієї інформації; при переході на працевлаштування до конкурентів роботодавця; при створенні свого аналогічного бізнесу. Також джерелом витоку інформації можуть бути ділові партнери (контрагенти), які отримали доступ до комерційної таємниці в процесі переговорів або виконання договірних зобов'язань, або ж ділові партнери просто нечесні й крадуть комерційну таємницю різними способами. Ще одним джерелом витоку інформації, що становить комерційну таємницю, можуть бути потенційні інвестори, які отримують інформацію, наприклад, про новий проєкт, при вирішенні питання щодо його можливого фінансування. Крім того, джерелом витоку комерційної таємниці можуть стати й власники бізнесу), які можуть розсваритись та вийти із складу учасників бізнесу та стати конкурентами. Також, як вже зазначалось, підприємство може стати жертвою кібератак.

Отже, що ж необхідно зробити керівнику підприємства (власнику компанії (бізнесу)), щоб захиститись від витоку інформації, що становить комерційну таємницю? Законодавство чітко не встановлює способів захисту комерційної таємниці, а тому кожен власник підприємства визначає їх самостійно.

До способів захисту комерційної таємниці можна віднести правові, технічні та організаційні заходи захисту.

До правових заходів захисту комерційної таємниці можна віднести розроблення:

Переліку інформації, яка відноситься до комерційної таємниці. У національному законодавстві не визначено, яку саме інформацію слід відносити до комерційної таємниці. Проте, згідно ч. 1. ст. 36 ГК України [2] та ч. 2 ст. 505 ЦК України [3] комерційною таємницею може бути інформація, яка не є державною таємницею, виробничого, технічного, організаційного, комерційного, управлінського та іншого характеру, яка пов'язана із діяльністю підприємства та розголошення якої може завдати шкоди інтересам підприємства. Склад та обсяг комерційної таємниці визначає власник (керівник) підприємства. Для визначення переліку інформації, що становить комерційну таємницю, на підприємстві створюється спеціальна комісія, яка займатиметься формуванням переліку такої інформації. Така комісія повинна складатись з найбільш кваліфікованих фахівців підрозділів підприємства, які володіють повним обсягом інформації, яку можна віднести до комерційної таємниці підприємства, а також із представників служби безпеки підприємства (служби захисту інформації). Вирішуючи, яку саме інформацію віднести до комерційної таємниці, керівнику підприємства та комісії необхідно врахувати: наскільки ця інформація відома за межами його бізнесу; наскільки вона відома працівникам підприємства та іншим особам (діловим партнерам, конкурентам); цінність інформації для бізнесу та його конкурентів; кількість зусиль та/або фінансів, витрачених бізнесом на розробку цієї інформації; легкість або складність, з якою інформацію належним чином можуть отримати або розповсюдити інші особи. Перелік інформації, що становить

комерційну таємницю, періодично переглядається та корелюється (інформація, що втратила свою цінність або стала загальнодоступною вилучається з переліку, а інформація, що потребує захисту в режимі комерційної таємниці, вноситься).

Положення про комерційну таємницю - є ключовим інструментом для захисту комерційної таємниці підприємства. У законодавстві України відсутні вимоги до структури та змісту Положення про комерційну таємницю. Зазвичай, у Положенні зазначається перелік інформації, що становить комерційну таємницю підприємства, перелік посад, які можуть мати доступ до комерційної таємниці, та їх повноваження, процедура наймання та звільнення з посад; порядок доступу до інформації, що становить комерційну таємницю; порядок використання, зберігання та розповсюдження (розголошення) комерційної таємниці; а також відповідальність працівників за її несанкціоноване розголошення. Положення про комерційну таємницю затверджується та впроваджується наказом керівника підприємства.

Угоди про нерозголошення конфіденційної інформації та комерційної таємниці для укладення їх із працівниками, посадові інструкції осіб (посад), які мають доступ до комерційної таємниці, інструкції та порядок ознайомлення працівників із документами щодо захисту конфіденційної інформації та комерційної таємниці; інструкції з дотримання режиму конфіденційності, графік роботи з документами, що містять комерційну таємницю, правила внутрішнього розпорядку. В цих внутрішніх (локальних) документах повинно бути чітко зазначено: перелік інформації, що становить комерційну таємницю; строк правової охорони комерційної таємниці, який обмежується часом в залежності від сукупності умов визначених ч. 1 ст. 508 ЦК України та ч. 2 ст. 162 ГК України; обов'язки працівника, що має доступ до комерційної таємниці; порядок роботи з документами, що містять комерційну таємницю (визначити порядок роботи з матеріальними носіями інформації, форми обліку інформації); перелік обставин чи дій, які будуть вважатись порушенням режиму конфіденційності, у тому числі

використання працівником комерційної таємниці займаючись аналогічною діяльністю самостійно у вільний від роботи час або після звільнення з підприємства); заходи відповідальності, що застосовуються до працівника, який порушив режим конфіденційності. Слід відмітити, що притягнути працівника до відповідальності можливо лише за порушення тих дій, що чітко наведені у зазначених документах.

Договори про нерозголошення комерційної таємниці та конфіденційної інформації укладаються перед початком співпраці (перед початком переговорів для запобігання витоку цінної інформації): між працівниками замовника та виконавця, які виконують свої трудові обов'язки та мати доступ до такої інформації; з діловими партнерами (контрагенти), які отримують доступ до комерційної таємниці в процесі переговорів чи виконання договірних зобов'язань; з потенційними інвесторами, які отримують комерційну таємницю (наприклад, про новий товар). Такий договір є правовим механізмом, що дозволяє захистити комерційну таємницю обох сторін від розголошення. В договорі слід чітко передбачити: перелік інформації, що становить комерційну таємницю; строк, протягом якого забороняється її розголошувати; режим доступу до інформації; конкретні дії, при вчиненні яких сторони несуть відповідальність тощо.

Юридично оформити право суб'єкта підприємницької діяльності на комерційну таємницю можна на діючих підприємствах через внесення відповідних доповнень в установчі та інші документи підприємства, а при створенні нових підприємств – відразу ж закріпити його в аналогічних документах (статуті підприємства щодо того, що на підприємстві вводиться режим комерційної таємниці; засновницькому договорі; колективному договорі; положенні про комерційну таємницю та інших аналогічних документах [4].

До організаційних заходів захисту комерційної таємниці можна віднести:

Відбір працівників, які допускаються до роботи з комерційною таємницею. Розголошення комерційної таємниці

здебільшого пов'язано із тим, що керівник підприємства недостатньо приділяє увагу вивченню особистості особи, яка допущена до роботи із комерційною таємницею. Після прийняття рішення про призначення кандидата на посаду пов'язану з допуском до комерційної таємниці, керівник підприємства (структурного підрозділу, до якого призначено особу), спільно зі службою безпеки підприємства (режимно-секретним підрозділом) організовує проведення інструктажу. У ході інструктажу новопризначену особу мають ознайомити під підпис з її посадовими правами та обов'язками, положеннями внутрішніх (локальних) організаційно-розпорядчих документів, що регламентують питання захисту комерційної таємниці на підприємстві, оскільки дуже важливо, щоб кожний працівник підприємства мав можливість працювати лише з тою комерційною таємницею, яка йому необхідна для виконання своїх трудових зобов'язань.

Обмеження доступу кожного працівника лише до тієї інформації, яка необхідна йому для виконання трудових зобов'язань. Встановлення розподілу обов'язків, щоб запобігти надто великій відповідальності будь-якого окремого працівника.

Підвищення лояльності працівників, що включає правильно організовану роботу з працівниками підприємства (кадрову політику) і застосування матеріальних та моральних стимулів. Одним із важливих завдань керівника підприємства є вірно організований добір працівників, створення сприятливого соціально-психологічного клімату в середині підприємства [5]. Не варто нехтувати і впровадженням системи матеріальних винагород, створення можливостей для професійного зростання та для участі персоналу в прийнятті рішень.

До технічних заходів захисту комерційної таємниці можна віднести, зокрема, створення на підприємстві режимно-секретного підрозділу (служби безпеки) з функціями підтримки та контролю за дотриманням встановленого на підприємстві режиму конфіденційності; організація засобів, що забезпечують за допомогою інженерно-технічних заходів та/або програмних і технічних засобів для збереження інформації у матеріальній та

електронній формах, що унеможлиблює витік, знищення та блокування інформації, порушення цілісності та режиму доступу до інформації; забезпечення жорсткого режиму доступу до комерційної таємниці та її носіїв; маркування матеріальних носіїв інформації, що містять комерційну таємницю (присвоєння за кожним видом інформації відповідного грифу секретності); організація пропускового режиму, допуску до окремих приміщень та внутрішнього розпорядку робочого часу; введення таємного діловодства та інші законні заходи, метою яких є запобігання незаконному набуттю та використанню комерційної таємниці.

Отже, ефективний захист комерційної таємниці на підприємстві може бути забезпечений лише комплексом правових, організаційних та технічних засобів захисту комерційної таємниці, що забезпечить збереження, цілісність та належний доступ до неї. Вжиття керівником підприємства відповідних засобів захисту комерційної таємниці надасть змогу покращити продуктивність, зменшити ризики від розголошення інформації та звести до мінімуму збитки.

Список використаних джерел:

1. Lutz Riede, Matthias Hofer and Tobias Timmann (2021) In brief: protection of trade secrets European Union. Lexology. 04.10.2021. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=31b24c4f-c15b-4cd5-87e5-0e0d932082f8> (дата звернення 16.09.2022).
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003. № 436-IV : в редакції від 29.07.2022. ВВР. 2003. № 18, № 19-20, 21-22. Ст. 144.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. № 435-IV : в редакції від 01.07.2022. ВВР. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.
4. Васильчак С.В., Ганич І.М. Захист комерційної таємниці в Україні. Науковий вісник. Серія економічна. 2011. № 2. С. 231-238.
5. Зайцева-Калаур І. Організаційно-правові процедури забезпечення охорони та захисту комерційної таємниці суб'єкта господарювання. Актуальні проблеми правознавства. Випуск № 4 (16). 2018. С. 110-115.

Логінова М.В.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
капітан поліції, викладач кафедри цивільного права та
процесу ФПФПКП

Костенко М.А.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
факультет підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції

САМОЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Як відомо, виникнення цивільних правовідносин ґрунтується на рівності учасників цих відносин, свободі укладення договору, невтручанні в приватні справи сторонніх осіб, забезпеченні відновлення порушених прав, захисті в суді. Але чи так це насправді?

На жаль, в сучасному житті злочинність - це явище, яке зустрічається досить часто. І це може безпосередньо вплинути на цивільні відносини. Виходячи з цього, можна сказати, що питання про самозахист громадянства цілком актуальне навіть сьогодні. В умовах сучасного політико-правового розвитку держави, перш за все, пов'язане право на захист, передбачене статтею 55 Конституції, і звичайний цивільний оборот полягає в забезпеченні функції ефективного механізму захисту.[1] Стаття 19 Цивільного кодексу передбачає, що особа має право захищати себе від порушень своїх громадянських прав та прав інших осіб, а також від незаконних порушень.[2] сучасні правові тенденції поєднують ефективність механізму захисту з його дієвістю. Зокрема, увага приділяється вивченню самозахисту громадянства як форми захисту в умовах некерування. Саме учасники цивільних правовідносин здійснюють певні дії, не вдаючись до компетентних органів. Оскільки система права на самооборону є відносно новою для українського законодавства, багато вчених присвятили свій час вивченню цього питання. В результаті аналізу наукової літератури можна сказати, що існує проблема, при якій консенсус не досягається. Це питання суб'єкта, об'єкта, засобів самооборони, підстав для виникнення і меж реалізації. Така двозначність виникає через те, що дослідники

класифікують форми захисту за абсолютно різними критеріями. А.П. Сергєєв визначає захист громадянства як комплекс організаційних заходів щодо захисту суб'єктивних прав, що охороняються законом. Він також ділиться на 2 форми: "юрисдикція" і "неконтрольованість". Якщо ви очистили всі некеровані посади в юрисдикції, то, зокрема, характеризується незалежна діяльність фізичної особи або організації. Тобто, на його думку, самозахист громадянства-це не метод, а форма.[3]

Г.А.Свердлик і Е. Л. Страунінг, навпаки, вказують на те, що феномен самооборони не зводиться тільки до форм захисту. На їхню думку, самооборона-це не тільки форма, а й метод. Різниця в тому, що в Цивільному кодексі України є перелік способів захисту, але переліку способів самооборони в законі немає. Необхідно усунути цю прогалину. Таким чином, приблизна і доречна зміна формулювання положень Цивільного кодексу про право на самооборону вимагає, щоб список був зазначений окремо.[4] зазвичай його класифікують на превентивний і оперативний типи. Превентивний тип-це форма захисту, спрямована на запобігання незаконних наслідків. Оперативний-це пряма дія в разі порушення будь-якого права.[5]

Але, на мій погляд, було б важливіше подумати про межі самооборони. Де закінчиться самооборона і почнуться самокатування і самосуд? З.В. Ромовська каже, що пильність - це прояв індивідуального свавілля, що людина діє на свій розсуд, всупереч процедурі вирішення певних проблем, запропонованої законом або договором. Захист прав людини довільними засобами не може бути визнаний самообороною[6, с. 529]. Самосуд-це незаконне застосування сили до особи, яка вчинила злочин. Тілесні покарання, несанкціоновані засоби відплати. Він був тим, хто проводив лінчування. Ті, хто порушує права самих себе і своїх сімей, самі є злочинцями. Самосуд також не є засобом самооборони.[6, с. 530]. На відміну від свавілля і самосуду діяння, передбачене статтею 19 Цивільного кодексу, є законним.[2]

Оскільки самооборона для захисту своїх громадянських прав є законною дією, заподіяння шкоди шляхом самооборони

відповідно до статті 1169 Цивільного кодексу звільняється від відповідальності за заподіяну нею шкоду. [2] певним недоліком чинного закону є те, що самооборона має певну перевагу щодо можливості нанесення шкоди, тобто всі умови в наявності. Визнати незалежні дії, спрямовані на запобігання незаконній діяльності-зловживанням законом.

Таким чином, можна сказати, що дуже важливо не відстоювати свої права, а надмірно напружувати необхідні засоби захисту і чітко визначати межі, які обмежували б права інших. Право на самооборону відноситься до здатності учасника цивільних відносин застосовувати певні контрзаходи, які не заборонені законом і не порушують моральні принципи суспільства, а також запобігати або не допускати їх, у разі порушення цивільних прав або інтересів. Право на самооборону-це природне право людини. Це свого роду нововведення в українському законодавстві. Норми про загальні положення права на самооборону, спрямовані на визначення конкретних меж права, вимагають деякого перегляду і вдосконалення. Якщо ми проаналізуємо роботу вчених з цього питання, то побачимо, що на даному етапі необхідно змінити чинні закони з практичної та теоретичної точок зору.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: від 28 черв. 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.
3. Гражданское право: учебник. Ч. 1. Изд. 2-е, перераб. и доп./под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. М.: Теис, 1996. С. 268–270.
4. Свердлык Г. А., Страунинг Э. Л. Защита и самозащита гражданских прав: учебное пособие. М.: Лекс-книга, 2002. С. 179.
5. Левіцький Є. В. Самозахист цивільних прав // Актуальні проблеми цивільного права та цивільного процесу: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф., Донецьк, 26 жовт. 2007 р. Донецьк, 2007. С. 84.

6. Ромовська З. В. Українське цивільне право. Загальна частина. Академічний курс: підручник. Київ: Атіка, 2005. 560 с.

Майданик Р.А.

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: 0000-0003-1661-0535

ЦИФРОВА РІЧ: ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА

1. Поняття цифрової речі

Нематеріальність субстанції цифрової речі зумовлює її існування у вигляді унікального набору інформації, яка індивідуалізує цифровий об'єкт і дає можливість відрізнити його від інших об'єктів цивільних прав.

Поняття цифрової речі ґрунтується на властивих будь-яким речам загальних ознаках, до яких відносять їх здатність бути приналежністю особи, перебувати в її правовому пануванні, мати економічну цінність і слугувати для використання, наскільки вони є складовими частинами майна, з урахуванням особливостей, які впливають із нематеріальної природи цифрової речі.

На відміну від матеріальних речей, які сприймаються органами почуттів як предмети матеріального світу, цифрові речі є нематеріальними майновими благами, що існують лише у віртуальній, а саме в цифровій формі і сприймаються органами почуття, а не лише свідомістю.

Поряд із загальними властивостями будь-якої речі, визначальна особлива властивість цифрової речі полягає в тому, що цей предмет цифрового середовища існує та перебуває в обороті лише в цифровій формі, та щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки лише шляхом внесення (зміни) записів до інформаційної системи.

Під цифровою річчю доцільно розуміти оборотоздатний об'єкт цивільних прав, який виникає та існує в електронній формі за правилами про річ, якщо інше не передбачено законом або не

впливає із його сутності. Цифрові дані, які не є складовою майна особи, не мають цінності, що піддається грошовій оцінці, або є невід'ємними від фізичної особи, не є цифровою річчю.

2. Правова природа цифрової речі

На сучасному етапі практично всі правові системи мають проблеми з визначенням правової природи і місця цифрових речей у системі об'єктів цивільних прав.

Законодавство країн цивільного права (зокрема, Німеччина, Франція, Україна тощо) традиційно визнає два види майна: речі (будь-які предмети матеріального світу, або матеріальні блага, якими можна фізично володіти), та інше (нематеріальне) майно (будь-яке майнове благо, яке уособлює зобов'язальне, інше примусово виконуване суб'єктивне право).

Визначення поняття «віртуальні валюти» вперше з'явилося в обігу в 2009 році та було закріплено в Директиві ЄС 2018/843 Європейського парламенту та Ради Європи від 30.05.2018 року [1].

22 жовтня 2015 року Суд справедливості ЄС відніс біткоїни до «контрактних» засобів платежу та дослідивши правову природу визнав їх для цілей оподаткування податком на додану вартість не товарами чи послугами, а платіжним засобом. Таке рішення прирівняло віртуальні валюти до традиційних валют в плані оподаткування. Відповідно до постанови суду, операції з обміну традиційних валют на біткоїни повинні бути вільні від податку на додану вартість, оскільки правила ЄС забороняють стягнення такого податку з операцій з обміну валют, банкнот і монет [2].

Сьогодні в абсолютній більшості країн криптовалюта кваліфікується як нематеріальний актив або товар, частіше за все вона не є законним платіжним засобом. При цьому операції з криптовалютою прирівнюються до бартерних операцій (Велика Британія, країни ЄС, Австралія, Канада, США, Японія).

Наразі право України, яке не містить загального нормативного визначення поняття цифрових речей, регулює його окремі види, зокрема, віртуальні активи.

Відповідно до п. 13 ч. 1. ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», віртуальним активом є цифрове вираження вартості, яким можна торгувати в цифровому форматі або переказувати та яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей [3]. Із наведеного в цьому Законі поняття важко зрозуміти, до якої групи об'єктів цивільних прав відноситься віртуальні активи, зокрема, чи є вони майном.

У свою чергу, Закон України «Про віртуальні активи» визнає цифрові активи нематеріальним благом¹, також залишаючи без відповіді питання щодо співвідношення з поняттям «майно» [4].

Отже, український законодавець дотримується вже усталеного у світовій практиці підходу і визнає криптовалюту не грошима, а товаром, і до криптовалютних транзакцій пропонує застосовувати загальні положення про договір міни.

З огляду на те, що цей закон України порівняно недавно прийнято, судова практика з цього питання остаточно не сформована, що залишає відкритим питання щодо визнання майном і поширення правового режиму речі на цифрові речі, у тому числі й віртуальні активи. У більшості рішень судів України криптовалюта розцінюється українськими судами не як платіжний засіб, а як актив, а договір купівлі-продажу або поставки, де засобом платежу за товари сторонами визначається криптовалюта, розцінюються судами як договори міни. При цьому судами робиться акцент на тому, що біткоїн не є річчю в розумінні ст. 179 ЦК України.

Уваги заслуговує рішення Дарницького районного суду м. Києва від 24.03.2016 року у справі № 753/599/16-ц [5], що стосується позовної вимоги щодо стягнення заборгованості з оплати біткоїнами роботи програміста. Програміст виконав

---

¹ Пункт а) частини 1 статті 1 Закону України «Про віртуальні активи»: «1) віртуальний актив – нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги та інші об'єкти цивільних прав»

умови договору – розробив і створив програмне забезпечення відповідно до технічного завдання з передачею їх результатів замовнику, однак останній програмісту біткоіни так і не передав. Суд зазначив, що позивачем неправильно обрано спосіб захисту порушеного права, оскільки встановлює зобов'язання відповідача передати йому у власність товар у вигляді цифрової продукції біткоін загальною сумою 10 000 грн., тобто віртуальні речі, які не мають ознак матеріального світу. Очевидно, що в цьому випадку судова практика склалася не на користь тих, хто вирішив використовувати біткоіни як оплата за договором [6].

Про неоднозначність позиції судів щодо правової природи віртуальних активів свідчить ухвала Малинівського районного суду міста Одеси від 13 березня 2018 року. У цій ухвалі суду зазначено, що біткоін як криптовалюта – різновид цифрової валюти, створення і контроль за якою базуються на криптографічних методах, що є грошовим сурогатом у силу положень ст. 32 Закону України «Про національний банк України» [7].

У контексті перспектив законодавчого впровадження в право України поняття «цифрова річ» особливої уваги заслуговує зареєстрований у Верховній Раді України 17 грудня 2021 року проект Закону України від 15 грудня 2021 року № 6447 «Про внесення змін до Цивільного кодексу України, спрямованих на розширення кола об'єктів цивільних прав» [8].

Законопроектом передбачено внести зміни до Цивільного кодексу, зокрема, статті 115, 177, 179, якими визначити з поміж інших об'єктів цивільних прав цифрові речі, їх сутність як предмета цифрового середовища, який виникає та існує лише у цифровій формі, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки, а також окреслено коло цифрових речей, якими є віртуальні активи.

У пояснювальній записці зазначено, що безупинний та повсякденний розвиток новітніх інформаційних технологій зумовив появу нових об'єктів цивільних прав, якими є нематеріальними благами, що існують виключно у цифровій формі та покликані задовольняти ті чи інші інтереси учасників

цивільних правовідносин. Сьогодні такими об'єктами визначені віртуальні активи, цифрові контенти, онлайніві облікові записи, гроші та цінні папери, що існують виключно у цифровій формі.

Здатність зазначених об'єктів цивільних прав задовольняти інтереси фізичних і юридичних осіб в умовах діджиталізації суспільних відносин та їх залучення до майнового обороту в цифровому середовищі розвитку економіки зумовлює потребу на законодавчому рівні визначити правову природу, юридичні засади функціонування правового режиму цих об'єктів та розробити ефективні правові механізми їх майнового обороту.

На нашу думку, цифрова річ за своєю правовою природою є самостійним оборотоздатним нематеріальним майновим об'єктом цивільних прав, на який поширюються положення Цивільного кодексу про речі, якщо інше не встановлено законом або не впливає із сутності цифрової речі.

Список використаних джерел:

1. ДИРЕКТИВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ (ЄС) 2018/843 від 30 травня 2018 року про внесення змін до Директиви (ЄС) 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму та про внесення змін до директив 2009/138/ЄС і 2013/36/ЄС. Офіційний вісник Європейського Союзу. L 156/43. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_010-18#Text

2. Court of Justice of the European Union (CJEU). JUDGMENT OF THE COURT (Fifth Chamber), 22 October 2015. In Case C-264/14 [Electronic resource]. Access: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=170305&dclang=EN>

3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 6 грудня 2019 р. № 361-IX / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 25. Ст. 171.

4. Закон України «Про віртуальні активи» від 17 лютого 2022 року № 2074-ІХ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>

5. Рішення Дарницького районного суду міста Києва від 24 березня 2016 року, справа № 753/599/16-ц. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://verdictum.ligazakon.net/document/56686444>

6. Тільна К., Хом'як А. Криптовалюта у рішеннях суду. Юридична клініка Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. 2021. 28 Травня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legalclinic.nlu.edu.ua/2021/05/28/kryptovalyuta-u-rishennyah-sudu/>

7. Кір'ян Б. Вони обертаються: як Верховна Рада підтвердила існування існування криптоактивів. 14.09.2021. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/openmind/20231048-voni-obertayutsya-yak-verhovna-rada-pidtvordila-isnuvannya-kriptoaktiviv>

8. Проект Закону «Про внесення змін до Цивільного кодексу України, спрямованих на розширення кола об'єктів цивільних прав», № 6447 від 17.12.2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73472

Мартин В.М.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
інтелектуальної власності, інформаційного
та корпоративного права

КОМЕРЦІЙНЕ НАЙМЕНУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

Всі юридичні особи корпоративного типу мають комерційне найменування.

Згідно ст. 489 ЦК України комерційне найменування є правовим засобом, який дає можливість вирізнити одну особу з-поміж інших. Разом із тим, комерційне найменування –

самостійний об'єкт інтелектуального права, який не можна ототожнювати із найменуванням юридичної особи чи іншими її позначеннями.

Згідно ч. 2 ст. 90 ЦК України комерційне найменування може мати юридична особа, що є підприємницьким товариством, тобто лише юридичні особи, які здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками.

Основне призначення та завдання, які виконує комерційне найменування прийнято характеризувати через низку його функцій, основне місце серед яких належить індивідуалізаційній (дистинктивній) функції.

Володілець комерційного найменування вступає у різні відносини з великою кількістю інших суб'єктів господарювання та споживачами. Наявність комерційного найменування з позитивною діловою репутацією, дозволяє йому розширити коло контрагентів та в кінцевому результаті отримувати більші прибутки.

Комерційне (фірмове) найменування – позначення, автором, творцем якого є конкретна особа (засновник, учасник юридичної особи, інша особа, що створила оригінальну назву на замовлення тощо). Проте таке позначення, як і офіційне оригінальне найменування юридичної особи, не вважається твором та не охороняється нормами авторського права як твір. У п. 25 Постанови Пленуму ВГС України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності»¹ вказано: найменування юридичної особи та комерційне (фірмове) найменування, як правило, не можуть вважатися твором у розумінні статті 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» та бути зареєстровані й захищатися в судовому порядку саме як твір. Водночас розрізняльна частина такого найменування може бути фантазійним словом (неологізмом) або словосполученням, і відповідне слово (словосполучення) може виступати об'єктом авторського права.

Комерційне найменування – позначення, яке дозволяє ідентифікувати суб'єкта господарської діяльності як учасника

---

¹ Постанова Пленуму ВГС України від 17.10.2012. «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності». Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>

правовідносин. Тому для отримання правової охорони комерційне найменування повинно відповідати низці ознак: 1) мати вирізняльну здатність, тобто бути, особливим, індивідуальним, винятковим, здатним вирізняти одну особу – суб'єкта господарської діяльності з-поміж інших; 2) бути істинним – не вводити в оману споживачів та інших учасників правовідносин щодо видів та сфери діяльності суб'єкта, якому належать права на комерційне найменування, його організаційно-правової форми тощо; 3) бути оригінальним, тобто не повинно збігатися із комерційними найменуваннями, знаками для товарів і послуг та зазначеннями походження товарів, що належать іншим суб'єктам.

Проте, згідно норми ч. 4 ст. 489 ЦК України, особи можуть мати однакові комерційні найменування, якщо це не вводить в оману споживачів щодо товарів, які вони виробляють та (або) реалізують, та послуг, які ними надаються.

Права на комерційне найменування отримують правову охорону та захист з моменту першого його використання і є чинними упродовж усього часу його використання суб'єктом господарювання. Протягом строку використання комерційного найменування воно повинно залишатися незмінним. Комерційне найменування, у яке внесені певні зміни, розглядається новим, ще одним комерційним найменуванням. Кількість комерційних найменувань, які можуть належати одній юридичній особі закон не встановлює.

Законодавство передбачає два види комерційних найменувань: повні та скорочені. Скорочене комерційне найменування є невід'ємною частиною повного фірмового найменування і підлягає правовому захисту незалежно від його реєстрації, так само, як і комерційне найменування юридичної особи.

Згідно ч. 4 ст. 59 ГК України комерційне найменування суб'єкта господарювання може бути елементом його торговельної марки, що створює додаткові можливості щодо його захисту від неправомірного використання.

На відміну від найменування юридичної особи, права на яке виникають з моменту її державної реєстрації, для виникнення прав на комерційне найменування не потрібно жодних формальних процедур. Достатньо лише самого фактичного

використання певного позначення в якості комерційного (фірмового) найменування певним суб'єктом.

Відповідно до ст. 8 Паризької Конвенції комерційне (фірмове) найменування охороняється без обов'язкового подання заявки чи реєстрації і незалежно від того, чи є воно частиною товарного знака. Аналогічне правило встановлено ст. 489 ЦК України, згідно з якою права інтелектуальної власності на комерційне найменування є чинними з моменту першого використання цього найменування та охороняються без обов'язкового подання заявки на нього чи його реєстрації і незалежно від того, є чи не є комерційне (фірмове) найменування частиною торговельної марки.

Як вказано у Постанові Пленуму ВГС України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» першим використанням комерційного найменування можна вважати будь-які дії, в результаті вчинення яких відбувається розкриття комерційного найменування перед третіми особами (використання в рекламі, на виставках, ярмарках, у діловій документації тощо), зазначення комерційного найменування на продукції (на етикетках, упаковках тощо). Момент першого використання комерційного (фірмового) найменування може встановлюватися за даними державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи – суб'єкта господарювання, фінансової і технічної документації (рахунки, накладні, технічні умови), рекламних матеріалів, охоронних документів на об'єкти промислової власності (патенти на промислові зразки, деклараційні патенти на винаходи), реєстрації доменного імені тощо.

Комерційні найменування можуть бути зареєстровані суб'єктом господарювання, а відомості про комерційне найменування внесені до відповідних реєстрів. Відповідно до ч. 3 ст. 489 ЦК України, ч. 2 ст. 159 ГК України порядок ведення реєстрів комерційних найменувань повинен бути встановлений законом, який на сьогодні не прийнято.

Згідно ст. 490 ЦК України майновими правами інтелектуальної власності на комерційне найменування є: право на використання комерційного найменування; право перешкоджати іншим особам неправомірно використовувати комерційне найменування, в тому числі забороняти таке

використання; інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Створення та перше використання комерційного найменування породжує виключне абсолютне правовідношення, зміст якого складає право суб'єкта використовувати комерційне найменування як засіб своєї індивідуалізації та індивідуалізації товарів, робіт, послуг, які він виробляє та/або надає. Усі інші учасники правовідносин не мають права використовувати це найменування та не повинні перешкоджати у його здійсненні суб'єкту, який володіє відповідними правами.

Правоволодільцю надається правова охорона як проти використання іншими особами тотожних найменувань, так і проти використання ними найменувань, які є схожими настільки, що їх можна сплутати з відповідними комерційними фірмовими найменуваннями і це вводить в оману споживачів щодо товарів, які виробляються та (або) реалізуються, та послуг, які надаються.

Важливу роль у забезпеченні правової охорони прав на комерційне найменування відіграє законодавство про захист економічної конкуренції.

Згідно норм ст. 33 ГК України неправомірне використання чужих і комерційних найменувань розглядається як одна з форм неправомірного використання ділової репутації суб'єкта господарювання. А відповідно до Закону «Про захист від недобросовісної конкуренції» неправомірне використання комерційного (фірмового) найменування та інших позначень без дозволу суб'єкта, який раніше почав використовувати їх, є недобросовісною конкуренцією.

Тобто, використання комерційного найменування може визнаватися неправомірним одночасно і за законодавством про захист економічної конкуренції і за законодавством про право інтелектуальної власності на комерційне найменування.

Норма ч. 5. ст. 159 ГК України зобов'язує особу, яка використовує чуже комерційне найменування, на вимогу його власника, припинити таке використання і відшкодувати завдані збитки

Комерційне найменування – засіб індивідуалізації суб'єкта підприємницької діяльності, а тому права на нього тісно, нерозривно пов'язані із суб'єктом, якому вони належать, носять особистісний характер. Тому майнові права на комерційне

найменування виключені з цивільного обороту та не можуть передаватися іншим особам. Норма ч. 2 ст. 490 ЦК України дозволяє передання прав інтелектуальної власності на комерційне найменування лише разом з цілісним майновим комплексом особи, якій ці права належать, або його відповідною частиною.

Машкова В.І.

кафедра інтелектуальної власності та інформаційного права
Навчально-наукового Інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, аспірант

**ПРОБЛЕМИ АКРЕДИТАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙ
КОЛЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ
АВТОРСЬКИМИ ТА СУМІЖНИМИ ПРАВАМИ**

Одним із проривних аспектів прийняття Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» стало закріплення в ньому чіткого порядку акредитації організацій колективного управління. Натомість, після початку застосування вказаного механізму на практиці, суспільство стикнулося із низкою недоліків, які заважають ефективному функціонуванню такого порядку. У зв'язку із цим, особливої актуальності набуває вивчення цих недоліків – з метою подальшого їх усунення.

Перш за все варто зазначити у відповідності до яких положень українського законодавства здійснюється акредитація організацій колективного управління майновими авторськими та суміжними правами.

Частина 1 статті 16 Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» вказує, що акредитована організація колективного управління визначається на відкритому конкурсі, що організовується Установою та проводиться постійно діючою комісією з акредитації організацій колективного управління (далі - комісія з акредитації) у визначеному цим Законом порядку. При цьому порядок формування, строк повноважень та правила і процедури комісії з акредитації визначаються в положенні про комісію з акредитації

організацій колективного управління, що затверджується Установою. [1]

На виконання вищезазначеної норми, Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 18 вересня 2020 року було видано наказ №1827, яким затверджено «Положення про комісію з акредитації організацій колективного управління» (надалі – «Положення»), в якому визначаються порядок формування, строк повноважень та правила і процедури діяльності комісії з акредитації організацій колективного управління (далі - комісія), а також права та обов'язки її членів. [2]

З аналізу вищезазначених положень законодавства, зокрема, ч.6 ст.16 ЗУ «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав», слідує, що одним із обов'язкових критеріїв можливості акредитації організації колективного управління у певній сфері є репрезентативність. При цьому, дана вимога розкривається через інші показники, які мають в своєму складі оціночні поняття, такі як: «істотна кількість правовласників», «найбільша кількість належних прав», тощо. Що, на наш погляд, дає можливість для формування висновку про відповідність/невідповідність організації колективного управління ознаці репрезентативності на підставі суб'єктивного погляду членів комісії з акредитації організацій колективного управління. [3]

Ще однією вагомою проблемою процесу акредитації організації колективного управління є відсутність в законодавстві чіткого строку для затвердження рішення про акредитацію організації колективного управління наказом Установи. [3]

Приміром, відповідно до абз.3 ч.9 ст.16 ЗУ «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» та п.8 розділу III Положення, рішення про акредитацію організації колективного управління має бути затверджене наказом Установи. Проте, ні в якому із вказаних положень українського законодавства не міститься згадки про строк, протягом якого має бути видано згадуваний наказ. Відтак, в даному випадку існують всі підстави

для можливості затягування процесу визначення акредитованої організації колективного управління.

Саме така проблема стала підставою для подання позовної заяви по справі №640/1908/21. У зазначені справі Громадська спілка «Організація колективного управління авторськими і суміжними правами» (надалі – «Громадська спілка») звернулася до Окружного адміністративного суду міста Києва з адміністративним позовом до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства (надалі – «Міністерство») в тому числі про:

- визнання протиправною бездіяльності Міністерства, яка полягала у незатвердженні наказом Міністерства рішення комісії з акредитації організацій колективного управління від 17 грудня 2020 року;

- зобов'язання Міністерства видати наказ, яким затвердити зазначене рішення комісії з акредитації організацій колективного управління від 17 грудня 2020 року, відповідно до якого Громадська спілка визначена акредитованою організацією колективного управління в сфері: «публічне виконання музичних недраматичних творів з текстом і без тексту, включно з тими творами, що включені до складу аудіовізуальних творів», а також внести інформацію в Реєстр організацій колективного управління про те, що Громадська спілка є акредитованою організацією колективного управління в сфері «публічне виконання музичних недраматичних творів з текстом і без тексту, включно з тими творами, що включені до аудіовізуальних творів».[4]

Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва від 20 травня 2021 року, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 14 липня 2021 року, позовну заяву по справі №640/1908/21 було задоволено частково – визнано протиправною бездіяльність Міністерства та зобов'язано його видати наказ про затвердження рішення комісії з акредитації організацій колективного управління від 17 грудня 2020 року.

Таким чином, з огляду на все вищезазначене, можна зробити висновок, що незважаючи на повний перезапуск у 2018 році

механізму акредитації організацій колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права та суміжних прав, на даний момент все ще наявні істотні недоліки у функціонуванні вказаного процесу, які потребують усунення.

Список використаних джерел:

1. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України від 15.05.2018 № 2415-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 32, ст.242 // Офіційна інтернет-сторінка Верховної Ради України.– Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19#Text> (дата звернення 21.09.2022);

2. Про затвердження Положення про комісію з акредитації організацій колективного управління: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України №1827 від 18 вересня 2020 р. Офіційний вісник України від 16.10.2020 — 2020 р., № 81, стор. 379, стаття 2639 // Офіційна інтернет-сторінка Верховної Ради України.– Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0972-20#top> (дата звернення 21.09.2022);

3. Машкова В.І. Проблеми та правові засади діяльності організацій колективного управління: магістерська робота // Київ (2021), Київський національний університет імені Тараса Шевченка, с. 53-55;

4. Рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 20 травня 2021 року по справі №640/1908/21 // Єдиний державний реєстр судових рішень. Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97063336> (дата звернення 21.09.2022).

Мироненко Н.М.

заступник директора Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України з наукової роботи,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України

**ДОСВІД ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК В КРАЇНАХ ЄС В КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ, ЩО ВІДБУВАЮТЬСЯ
В УКРАЇНІ**

Набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС та подальша підготовка до членства передбачає завершення всеосяжної трансформації всіх сфер суспільства. Один з векторів такої трансформації стосується торговельних марок. Правова охорона торговельних марок (далі - ТМ) у країнах ЄС включає три рівня: міжнародний, регіональний, національний. Правова модель врегулювання відносин щодо ТМ на регіональному рівні стосувалося норм імперативного характеру, що містяться у директивах та регламентах. Натомість, є низка положень диспозитивного характеру, відповідно до яких країни ЄС індивідуально вирішують питання щодо їх віддзеркалення у національному законодавстві. Вивчення цього досвіду та його запозичення є вкрай корисним для України. Однією з таких практик є надання правової охорони територіальним та національним брендам, ТМ.

Зокрема, відповідно до ст.11-ter Кодексу промислової власності Італії (далі – Кодекс) встановлюється охорона «історичної торговельної марки, що представляє національний інтерес». Італійське відомство з патентів і торгових марок заснувало спеціальний реєстр таких марок. Таку реєстрацію ТМ можуть отримати за умови, що вони зареєстровані не менше п'ятдесяти років тому або якщо протягом цього періоду можна довести їх безперервне використання для продажу продуктів або послуг, виготовлених компаніями, що історично пов'язані з територією Італії. Реєстрація здійснюється по запиту володільця або ліцензіата ТМ, яка дозволить використовувати спеціальний логотип «Історичний бренд національного інтересу», що має бути

запроваджений Міністерством економічного розвитку Італії (ст. 185 bis Кодексу). Такий бренд може використовуватися у виробництві та в рекламі.

Введення історичного бренду національного інтересу як об'єкту правової охорони спрямовано на захист та покращення використання історичних ТМ італійського підприємництва. З цією метою створюється фонд захисту,¹ який має сприяти продовженню виробничої діяльності та збереженню рівня зайнятості населення. За рахунок фонду буде надаватися державна допомога тим підприємствам які володіють історичними брендами, що зареєстровані у спеціальному реєстрі, знаходяться у кризовій ситуації, через що мають намір припинити діяльність або перемістити її за межі національної території.

Підприємства, які будуть мати намір отримати допомогу повинні надіслати Міністерству економічного розвитку Італії встановленого змісту інформацію, після чого буде розпочата процедура оцінки надання допомоги для захисту національних інтересів. Компанії, які не надсилають необхідну інформацію мають нести відповідальність у вигляді адміністративного штрафу.

Законодавство щодо вказаних ТМ знаходиться ще у стадії свого формування та розвитку. Зокрема, є декілька проектів законодавчих декретів, положення яких можуть бути включені до Кодексу. Один з них - декрет № 1518, основна іде якого – визнати недійсними ТМ, що були зареєстровані до 1.1.1969 р., за умови, що володілець такої марки припиняє виробництво продукту на території, де він був зареєстрований на дату реєстрації ТМ. Інший декрет № 1631, вводить поняття «національні історичні бренди високої територіальної цінності» та пропонує позбавити власника прав у випадку переносу виробництва продукту з місця його запровадження.

Викладене дозволяє зробити декілька висновків: по-перше, реєстрація історичних брендів не є обов'язковою, а може

---

¹ Законопроект №1518, поправка до ст.24 Кодексу промислової власності у відповідності до Законодавчого декрета 10.2.05,ню30 про збереження історичних брендів

здійснюватися за бажанням їх власників; по-друге, в законі відсутня така умова визнання бренда історичним як вироблення продукції або надання послуг виключно на території Італії. Мова йде лише про те, що компанії - виробники продукції або надання послуг мають бути історично пов'язані з територією Італії; по-третє, запропоновані підходи та обмеження охорони історичних ТМ суперечить принципам правової охорони ТМ в ЄС.

Серед адвокатів Італії висловлювалася пропозиція обмежитися лише вказівкою на основний офіс виробництва продуктів або сировини, з якої вони виробляються.¹ Мова фактично йде про запровадження територіальної марки Італії, визначення умов її охорони та використання.

Певний досвід охорони територіальних марок, брендів існує у Швейцарії та Франції і сягає своїм корінням у початок XVIII століття. Класичним прикладом правової охорони та використання територіального бренду є указ Козімо III Медичі 1716 г. «Про регіони істинного виноробства». В цьому документі було визначено декілька винних брендів, у тому числі і К'янти, та карта території – де і що виробляється. Указ забороняв виробляти за межами Тоскани такі самі вина та використовувати такі самі назви вин. Таким чином, був закріплений територіальний принцип охорони торгових марок та територіальний принцип походження самої продукції. Крім того, указом були встановлені умови збору врожаю, його переробки та зберігання. Тобто, були встановлені єдині умови, яким мало відповідати виробництво вина, що гарантувало його якість. Ті виробники, які дотримувалися цих вимог, а їх продукція відповідала встановленій якості мали право маркувати свою продукцію спеціальним відмінним знаком у вигляді чорного півника. Цей знак і досі розміщується на оригінальній продукції, яка має високу репутацію та довіру, що виправдовує її вартість. Таким чином три століття поспіль була створена преференція виноробам певної території.

---

¹ Дарио Донго, Марина Де Нобили. Исторические товарные знаки, представляющие национальный интерес, реестр та защита в «декрете роста». <https://www.greatitalianfoodtrade.it/ru/mercati/marchi-storici-di-interesse-nazionale-registro-e-tutele-nel-decreto-crescita/>

Одним із старіших європейських брендів *Produit en Bretagne* (Зроблено в Бретані) був створений на тлі економічної кризи регіону для того, щоб підтримати місцевих виробників.¹ Сьогодні він об'єднує підприємства із різних видів діяльності: продовольчого сектору, готелі, ресторани та інші організації культурного, творчого, фінансового та логістичного секторів.

Територіальний бренд це не лише якесь слово або символ, це поєднання соціально-культурного середовища території, її інфраструктури, пам'яток історії та культури. Він належить всім виробникам на певній території, товари яких створюються саме на певній території, якість та репутація якого сприймається споживачам як результат, колективної діяльності.

Однією з відомих територіальних ТМ в наш час є марка «Швейцарія». Розміщена на упаковках товарів ТМ «Swissness» викликає у користувачів асоціації чогось ексклюзивного, що відрізняється традиціями виробництва та характеризується високою якістю.

З іншого боку, це сприяло виробництву підробок та наповненню ринку контрафактною продукцією з відповідними наслідками, що супроводжують такі процеси. Ці негативні процеси спонукали до внесення змін та відповідних поправок до Федерального закону про захист товарних знаків (ТмРА), який набув законної сили 1 січня 2017 р. Внесені зміни встановлюють правовий режим використання ТМ «Швейцарія», а Федеральний закон від 21 червня 2013 року «Про охорону швейцарського герба та інших державних символів»² дозволив маркувати швейцарським хрестом швейцарські товари та послуги за винятками, встановленими у законодавстві.

Відповідно до законодавства Швейцарії використовувати ТМ «Швейцарія» можна без будь-якої реєстрації при дотриманні законодавчих приписів щодо певного роду товарів та послуг. При цьому, відповідно до ст. 51а ТмРА, особа, яка використовує ТМ «Swissness» несе відповідальність за законність її використання.

---

¹ www.produitenbretagne.bzh

² Federal Act of June 21, 2013, on the Protection of the Swiss Coat of Arms and Other Public Signs (status as of January 1, 2017) //URL:<https://wipo.int/ru/legislation/details/16777>

Тягар доказування покладається на користувача. У Федеральному законі закріплені вимоги, яким мають відповідати продукти харчування, промислові товари, послуги, дотримання яких надає право виробнику маркувати результати своєї діяльності як швейцарські. Так, відповідно до ст. 48b ТmPA маркування продуктів харчування вказаною ТМ можливо, якщо діяльність, яка забезпечує продукт певною характеристикою здійснювалася у Швейцарії або 80% сировини такого продукту вироблялося у Швейцарії. Щодо промислових товарів – вимоги дещо інші: у країні має здійснюватися хоч б один з виробничих процес по виготовленню товару та щоб не менш 60% виробничих витрат припадало на територію Швейцарії, які мають включати в себе, у тому числі, витрати на дослідження, сертифікацію та забезпечення якості (ст. 48с ТmPA). Щодо послуг, то вона буде визнаватися швейцарською за умови реєстрації офісу або одного з головних офісів виробника послуг у Швейцарії (ст. 49 ТmPA). Крім того, виробники окремих товарів можуть готувати проекти вимог (своєрідні стандарти) по використанню маркування «Swissness». Зокрема такі вимоги були запроваджені щодо годинників та косметики. Підтримання іміджу ТМ «Swissness» забезпечується не лише закріпленням відповідних вимог, дотримання яких покладається на національних виробників, а й при укладені міжнародних двосторонніх договорів з іноземними партнерами. При цьому продукція вироблена за договором, повинна відповідати та оцінюватися з позицій швейцарського законодавства, а у разі виникнення спору останній буде вирішуватися на основі швейцарського законодавства.

Продавці та виробники оригінальних швейцарських товарів мають вживати цивільно-правові заходи протидії будь-якому неналежному використанню марки «Swissness».. Водночас, відповідно до закону про «Swissness», якщо вчиняються дії, які можуть завдати шкоди інтересам Конфедерації, особливо при можливому зловживанні таких позначень як «Swissness», швейцарський хрест та герб, вчиняти відповідні дії має право Швейцарський федеральний інститут інтелектуальної власності. Він є юридичною особою публічного права, не залежить від

федерального бюджету, є контактною установою уряду Швейцарії, тісно співпрацює з митними органами у випадках, коли є підозра про ввезення до країни контрафактних товарів, що маркуються ТМ «Swissness». Дана установа тісно співпрацює із торговими асоціаціями, інформуючи їх про можливе неправомірне використання ТМ, яка містить позначення «Swissness» або швейцарський хрест з метою забезпечення можливості торговим асоціаціям подати заперечення проти реєстрації ТМ, яка містить у собі такі позначення. На даний орган покладена також функція проведення експертизи товарних знаків.

У закордонній правозастосовній практиці органи правосуддя апелюють до такого поняття як «описовий знак, що є суспільним надбанням». Показовим у цьому відношенні є постанова Швейцарського Федерального трибуналу від 6 липня 2009 р. по спору радіо Suisse Romande проти Федерального інституту інтелектуальної власності щодо відмови у реєстрації швейцарського товарного знаку № 1889/2006 RADIO SUISSE ROMANDE (Радіо Швейцарії Романді) на тій підставі, що описові знаки, що є суспільним надбанням, повинні залишатися у вільному доступі для всіх учасників ринку і тому не можуть бути монополізовані.

ТМ, які стали добре відомими у світі та мають приналежність до конкретної держави набувають статусу національних брендів, наприклад Chanel, Lacoste, Christian Dior, Kenzo, Nina Ricci у Франції, Piaget - зареєстрована у 1943 р. – у Швейцарії та ін..

Таким чином, ТМ, які набули статусу загальновідомих національних брендів водночас можуть мати і територіальне позначення відповідної територіальної марки. Таке додаткове маркування надає ще більшої ваги якості товару, не суперечить одна одній, а діють хоча і окремо, але дають спільний ефект для реклами виробника та його товару або послуги.

Нажаль в Україні, хоча деякі товари і можуть містити вказівку на місце походження товару, навіть із вказівкою на розміщення основних виробничих потужностей виробника, територіальна ТМ така як «Україна» не легалізована та не

визначені умови її використання щодо різних груп товарів та послуг. Виходячи, що одним з основних векторів розвитку сфери інтелектуальної власності є євроінтеграція, доцільно було б використати досвід європейських країн щодо розвитку та запровадження територіальних ТМ не лише на рівні держави, а й на рівні окремих територій, запроваджуючи для них спеціальній правовий режим, або режим, в основі якого буде поєднання правових режимів охорони ТМ та місць походження товару. Особливо плідним може бути використання такого досвіду для народних промислів, народних виробів, які віддзеркалюють самобутність та історію окремих регіонів України.

Михайлюк Г. О.

доктор юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України, народний депутат України,
член делегації Верховної Ради України
в Парламентській асамблеї НАТО,
провідний науковий співробітник
відділу питань захисту прав інтелектуальної власності
Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності
НАПрН України

**ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕЗОЛЮЦІЙ, ПРИЙНЯТИХ
КОМІТЕТОМ НАУКИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ НА ОСІННІЙ
СЕСІЇ ПА НАТО 2022 Р., З УРАХУВАННЯМ ІНТЕРЕСІВ
УКРАЇНИ ЯК «КРАЇНИ-АСПРАНТА»**

Осіння сесія Парламентської асамблеї НАТО 2022 року відбудеться в період з 17 по 21 листопада у м. Мадрид, Іспанія. Заходи планується присвятити огляду поточної ситуації в Україні, визначенню військово-політичних пріоритетів Альянсу та обґрунтуванню жорсткої позиції щодо незаконної війни російської федерації проти України в майбутній Стратегічній концепції. Упродовж сесії Постійна делегація Верховної Ради України в Парламентській асамблеї НАТО відстоюватиме необхідність збільшення підтримки України, наголошуючи, що посилення санкцій, у тому числі щодо російського експорту енергоносіїв, є інвестицією НАТО у власну безпеку.

За результатами пленарного засідання весняної сесії Парламентської асамблеї НАТО (м. Вільнюс, травень 2022 р.) вже ухвалено декларації «Разом з Україною», ініційовану Співголовою Міжпарламентської ради Україна–НАТО Міхалем Щербою [1], та «Про протистояння загрозі росії», подану Президентом ПА НАТО Джеральдом Е. Коннолі [2]. Положення обох документів передбачають найсуворіше засудження дій росії, підвищення рівня обороноздатності НАТО на Сході, збільшення обсягів обміну розвідувальними даними, постачання військової техніки (протиповітряної, артилерійської, протиракетних, протикорабельних систем і боєприпасів) для забезпечення можливостей захисту України. Також Парламентська асамблея висунула пропозицію зі створення в структурі НАТО Центру демократичної стійкості – платформи для обміну передовими методами реалізації демократичних цінностей.

Водночас Комітет ПА НАТО з питань науки і техніки (*Science and Technology Committee*) на своїх засіданнях 19-20 листопада 2022 року планує затвердити наступні документи:

1. Загальну доповідь на тему «Посилення науково-технічної стійкості Альянсу» (023 STC 22 E) [3], автор – Нусрат Гані, Велика Британія.

Провідною темою доповіді є необхідність підтримання членами НАТО та їх партнерами технологічної переваги з метою протидії дестабілізуючому впливу суперників, рівень військової сили яких є наближеним до Альянсу. У цьому контексті особливу увагу приділено дотриманню міжнародних стандартів і загрозам з боку російської федерації, яка, з-поміж іншого, підтверджується дозволом на викрадення іноземних технологій без врахування існуючих патентів. Таку позицію російська влада проголосила у відповідь на санкції Заходу за повномасштабне вторгнення в Україну. Зважаючи на це, належна оцінка державами-членами Північноатлантичного Альянсу ризиків і напрацювання спільних шляхів реагування на діяльність, що підриває засади, норми та правила функціонування сфери науково-технічних інновацій,

дозволить Україні та іншим державам-партнерам глибше інтегруватися в технологічний простір НАТО.

Інший аспект документу полягає у збільшенні інвестицій у кібербезпеку, морські та супутникові технології, а також інтенсивнішому залученні приватного сектору. Захист критичної інфраструктури, до якої входять, зокрема, ядерні реактори, комунікаційні споруди, електростанції, порти та аеропорти, вимагає від НАТО стратегічної комплексності. Особливо актуальним такий підхід видається з огляду на тенденції ведення бойових дій російською федерацією від початку повномасштабної війни проти України. Ланцюги постачання та захист сховищ для зберігання палива мають важливе значення як для військового персоналу, так і цивільного населення, а тому є головними цілями під час атак різних видів. Відповідно, активізація діалогу Україна–НАТО за цим напрямом є перспективною й актуальною в умовах воєнного стану.

2. Спеціальну доповідь на тему «Пом'якшення впливу та пристосування до зміни клімату: роль технологій» (024 STC 22 E) [4], автор – Свен Клемент, Люксембург.

Дослідження взаємовпливу між наслідками зміни клімату та екологічними викликами з одного боку, і плануванням та проведенням військових операцій з іншого є невід'ємною частиною формування нової комплексної політики НАТО в галузі безпеки. Для України надзвичайно важливим є включення до подальших концепцій тези про відповідальність росії за довготермінові кліматичні наслідки глобального масштабу.

Так, масові удари по об'єктах нафтогазового комплексу в Україні не лише порушили систему енергопостачання, а й спричинили величезні викиди парникових газів, інших шкідливих речовин в атмосферу. Окрім знищення цивільної інфраструктури, російські війська також застосовують тактику «екоциду», результати якої прямо чи опосередковано впливають на навколишнє середовище інших країн Європи, включаючи країн-членів НАТО. Відтак, навмисні спроби рф завдати незворотної шкоди довкіллю повинні стати підставою для пошуку нових способів вирішення кліматичних проблем.

Зменшення вуглецевого сліду, поступовий перехід до відновлювальних джерел енергії, впровадження енергозберігаючих технологій у військову сферу, вказані в тексті доповіді як одні з пріоритетних завдань для Альянсу, повинні охоплювати й ліквідацію залежності від російських енергоносіїв. Саме такий крок гарантуватиме комплексне реагування на сукупність безпекових викликів, викликаних агресією рф, та проукраїнську позицію НАТО.

3. Спеціальну доповідь Підкомітету з питань технологічних трендів і безпеки на тему «Майбутнє війни» (025 STC 22 E) [5], автор – Н'ял Трості Фрідбертссон, Ісландія.

Кардинальні зміни в безпековому середовищі, викликані військовим вторгненням рф в Україну, актуалізували проблему прискореного пристосування на основі стратегічного бачення подальшого безпекового порядку. У зв'язку з цим, у документі викладено цілісний огляд ролі НАТО в розвитку технологічних інновацій і розробці нових військових спроможностей. Доволі чітко артикулюється прагнення Альянсу до посилення його функції як форуму для співпраці між інноваційними екосистемами країн-членів, партнерів та інших суб'єктів міжнародного середовища, приватного сектору, наукових кіл. Особливий інтерес сторін викликає питання стандартизації сфери штучного інтелекту, автоматизації, роботизації, біотехнологій.

Ще одним ключовим питанням є пріоритетність співробітництва з досвідченими партнерами поза межами НАТО для покращення ефективності механізмів швидкого інформування та реагування на кіберзагрози в режимі реального часу. Такий тип партнерства видається доцільним на базі Об'єднаного центру передових технологій з кібероборони НАТО. Перебуваючи на фронті кіберборотьби вже тривалий час, Україна є експертом з проведення багатовимірних операцій, тобто має значний потенціал з підсилення можливостей Альянсу для одночасного здійснення операцій в повітрі, на суші та морі, в космічному та кіберпросторах євроатлантичного регіону.

Окрема частина доповіді присвячена аналізу дієвих тактик та ефективного використання наявних ресурсів українськими

військовими підрозділами, що вказує на унікальність їх бойового досвіду та важливість для практичної взаємодії, зокрема оперативної сумісності, з НАТО та іншими державами-партнерами.

Формування нових концепцій ведення війни та суттєве збільшення видатків на оборону створює сприятливі умови для залучення України як партнера під час процесу розробки стратегічних ініціатив з розвитку Північноатлантичного Альянсу.

Список використаних джерел:

1. Declaration “Standing with Ukraine”. Available at: <https://www.nato-pa.int/document/2022-declaration-standing-ukraine-111-sesp-22>.

2. Declaration “Confronting Russia’s Threat”. Available at: <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=/sites/default/files/2022-05/096%20SESP%202022%20E%20rev.1%20fin%20-%20DECLARATION%20RUSSIA.pdf>.

3. Preliminary Draft General Report on “Strengthening Alliance S&T Resilience” (023 STC 22 E). Available at: <https://www.nato-pa.int/document/2022-strengthening-alliance-st-resilience-report-ghani-023-stc>.

4. Preliminary Draft Special Report on “Climate Change Mitigation and Adaptation: The Role of Technology” (024 STC 22 E). Available at: <https://www.nato-pa.int/document/2022-climate-change-mitigation-and-adaptation-role-technology-report-clement-024-stc>.

5. Preliminary Draft Report of the Sub-Committee on Technology Trends and Security on “The Future of Warfare” (025 STC 22 E). Available at: <https://www.nato-pa.int/document/2022-future-warfare-report-fridbertsson-025-stc>.

Огоновський О.Р.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
здобувач кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та
корпоративного права, адвокат

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ДОГОВОРУ ПРО НЕРОЗГОЛОШЕННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ІЗ РЕЗИДЕНТОМ «ДІЯ СІТІ»

Сучасний етап розвитку суспільства та динамічність розбудови цифрової економіки в Україні об'єктивно вимагають широкого застосування різноманітних заходів щодо захисту одного з найцікавіших об'єктів цивільного права – інформації. На даний момент інформація є невід'ємною складовою частиною життєдіяльності практично кожного учасника цивільно-правових відносин. Особливу актуальність такий об'єкт отримує в діяльності компаній, які займаються розробкою, тестуванням чи підтримкою функціональності програмного забезпечення, тобто ІТ-компаній. З урахуванням того, що результат діяльності таких суб'єктів нерозривно пов'язаний із необхідністю збереження в секреті інформації про виготовлений кінцевий продукт чи специфіку його розробки, надзвичайно гострим постає питання про правові механізми, які дозволяють запобігти поширенню відповідної інформації, що набуває статусу конфіденційної. З огляду на це, договори про нерозголошення є доволі дієвим засобом досягнення бажаного результату в рамках чинного законодавства України.

Додатково збільшує актуальність досліджуваної проблематики запровадження в Україні спеціального податкового та правового режиму – «Дія Сіті». Даний режим покликаний забезпечити максимальний розвиток цифрової економіки в нашій державі, що неможливо без застосування заходів правового захисту щодо інформації конфіденційного характеру в діяльності суб'єктів господарювання галузі інформаційних технологій.

Незважаючи на те, що до моменту набрання чинності Законом України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» (надалі – «Закон») договори про

нерозголошення (які найчастіше іменуються на американський лад як «Non-disclosure Agreement» або «NDA») широко застосовувались ІТ-компаніями на практиці, достатнього правового регулювання таких угод на законодавчому рівні не було. Фактично ж, сторони такого договору могли керуватися загальними принципами цивільного законодавства, аналогією права, а також нормами, які надають власнику майнових прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці відповідно до приписів п. 3 ч. 1 ст. 506 Цивільного кодексу України (надалі – «ЦК України»).

Це, у свою чергу, доволі часто призводило до того, що сторони відповідного договору про надання послуг чи виконання робіт в сфері ІТ обирали іноземну юрисдикцію до такого виду договорів (за умови, що однією зі сторін договору був нерезидент України). Наразі ж, із набранням чинності Законом, українські суб'єкти господарювання отримали повноцінну можливість застосовувати положення Закону, які окремо регулюють деякі питання укладення та змісту договору про нерозголошення.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 26 Закону за договором про нерозголошення фахівець або інша особа зобов'язується не розголошувати комерційну таємницю та/або іншу конфіденційну інформацію резидента «Дія Сіті» або стосовно резидента «Дія Сіті».

Отже, з аналізу наведеного визначення договору про нерозголошення, можна виокремити ряд його ознак:

1. Зазвичай, такий договір є одностороннім, у якому суб'єкт, який отримує доступ до конфіденційної інформації чи комерційної таємниці (переважно йдеться або про підрядників, або про найманих працівників; у контексті Закону це відтепер стосуватиметься й гіг-спеціалістів) зобов'язується зберігати конфіденційною інформацію, яка стала йому відомою у зв'язку з виконанням цивільних, трудових чи інших обов'язків, а резидент «Дія Сіті» наділяється правом вимагати дотримання іншою стороною договору своїх зобов'язань;

2. NDA має бути обов'язково укладено в письмовій формі (це прямо впливає із положень ч. 2 ст. 26 Закону). Така імперативна норма є цілком виправданою, оскільки недотримання письмової форми договору про нерозголошення хоч і не означатиме недійсність договору (ч. 1 ст. 218 ЦК України), але суттєво обмежить заінтересовану особу (в даному випадку йдеться про резидента «Дія Сіті») в доказових можливостях у разі гіпотетичного порушення умов такого договору;

3. Законодавець надає можливість зробити такий договір як оплатним (тобто передбачити виплату контрагенту певної грошової винагороди за умови дотримання договору про нерозголошення, що, певною мірою, перегукується із визначенням негативного зобов'язання, наведеного у ч. 1 ст. 509 ЦК України, яке передбачає, що за одна сторона (боржник) зобов'язана утриматися від вчинення певної дії на користь другої сторони (кредитора), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку), так і безоплатним (тобто, без надання зобов'язаній стороні будь-яких матеріальних чи нематеріальних благ за належне дотримання умов договору). Як показує практика, у переважній більшості випадків NDA укладається якраз на безоплатній основі, що зумовлено, передусім, відсутністю необхідності зобов'язаної сторони вчиняти будь-які активні дії з метою виконання своїх зобов'язань. Однак, з урахуванням досвіду провідних країн світу, де інформація часто набуває ваги золота і потребує посиленого правового режиму її охорони й захисту, українські суб'єкти господарювання відтепер отримують можливість наполягати на включенні до договору про нерозголошення умов про оплатність такої угоди. Відтак, надаючи певні відомості конфіденційного характеру про себе, суб'єкт «Дія Сіті» повинен чітко усвідомлювати та розуміти, що характер та ступінь важливості такої інформації для нього може бути максимально великим, що об'єктивно та пропорційно вимагатиме підвищеної заінтересованості контрагента у належному дотриманні умов NDA. З огляду на це, потрібно відзначити позитивну тенденцію

до встановлення можливості зобов'язаної сторони за договором про нерозголошення отримувати оплату за виконання свого негативного зобов'язання;

4. Договір про нерозголошення може передбачати виплату компенсації на користь резидента «Дія Сіті» за його порушення зобов'язаною стороною. Така компенсація виступає свого роду запобіжником від можливих порушень умов договору, оскільки особа, якій з метою виконання роботи чи надання послуг надано доступ до конфіденційної інформації, матиме чітке та однозначне уявлення про негативні наслідки, що можуть настати у випадку неналежного виконання нею своїх договірних зобов'язань. При цьому, цікавим аспектом даного питання постає розмір такої компенсації. З урахуванням предмета правового захисту за NDA та можливих способів порушення умов договору, цілком логічно видається проблема доказування у вказаній категорії справ і, як наслідок, складність у встановленні об'єктивного розміру заподіяної шкоди та розміру компенсації на користь резидента «Дія Сіті». Не вдаючись детально до розкриття порядку визначення таких збитків, слід зауважити, що на практиці одним із найбільш дієвих способів визначення розміру компенсації є її фіксування у сталому розмірі незалежно від розміру заподіяних збитків. Подекуди, сума компенсації повинна бути виплачена понад заподіяні збитки з урахуванням компенсаційного характеру такої виплати, яка покликана, насамперед, мінімізувати втрати розпорядника чи володільця конфіденційної інформації від витоку відповідних відомостей.

Таким чином, унаслідок прийняття Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» учасники відносин у сфері інформаційних технологій отримали додаткові гарантії для ефективного застосування гнучкого та зрозумілого механізму захисту конфіденційної інформації, яка лежить в основі діяльності будь-якої ІТ-компанії. Передбачається, що більш чітке правове регулювання даного питання сприятиме більш надійному захисту важливої для відповідних суб'єктів інформації, до якої отримують доступ сторонні особи. Натомість, з іншого боку, особи, які надають послуги ІТ-компаніям чи

безпосередньо працюють у таких компаніях, також матимуть можливість відстояти власні законні права та інтереси у разі грамотного підходу до складання договору про нерозголошення та відображення у ньому усіх істотних умов, які є вкрай важливими для обох сторін договірних відносин.

Рапіта О.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
здобувачка кафедри інтелектуальної власності, інформаційного
та корпоративного права

ВИЗНАННЯ НЕДІЙСНИМИ ПРАВ НА ВИНАХІД (КОРИСНУ МОДЕЛЬ)

Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» передбачає можливість визнання прав на винахід (корисну модель) недійсними в судовому або позасудовому порядку.

Порядок визнання недійсним прав на винахід, корисну модель в судовому порядку передбачено статтею 33 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі».

Так, права на винахід (корисну модель) можуть бути визнані в судовому порядку недійсними повністю або частково у разі:

а) невідповідності запатентованого винаходу (корисної моделі) умовам патентоздатності, що визначені законом (йдеться про новизну, винахідницький рівень, промислову придатність);

б) наявності у формулі винаходу (корисної моделі) ознак, яких не було у поданій заявці;

в) порушення вимог закону щодо патентування винаходу (корисної моделі) провадиться за процедурою Договору про патентну кооперацію;

г) державної реєстрації винаходу (корисної моделі) внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб.

Права на винахід (корисну модель), визнані недійсними повністю або частково в судовому порядку, вважаються такими, що не набрали чинності, від дати публікації відомостей про державну реєстрацію винаходу (корисної моделі).

Звертаємо увагу на те, що визнання прав на винахід (корисну модель) недійсними частково здійснюється шляхом виключення незалежних пунктів формули або виключення одного чи декількох незалежних пунктів формули та підпорядкованих таким незалежним пунктам залежних пунктів, або шляхом внесення змін до незалежного (незалежних) пункту (пунктів), за умови що таке виключення та (або) зміна призводять до зменшення обсягу правової охорони, що надається державною реєстрацією. Зміни до незалежного пункту формули можуть вноситися шляхом зміни наявних у такому пункті формули ознак або внесення до нього ознак. При цьому вноситися можуть лише ознаки, наявні у підпорядкованих такому незалежному пункту залежних пунктах формули.

Визнання прав на винахід (корисну модель) недійсними в позасудовому порядку здійснюється Апеляційною палатою НОІВ.

Будь-яка особа може подати до Апеляційної палати обґрунтовану заяву про визнання прав на винахід (корисну модель) недійсними повністю або частково з підстав невідповідності винаходу (корисної моделі) умовам патентоздатності. Тобто перелік підстав визнання недійсним прав на винахід (корисну модель) в позасудовому порядку – є звуженим.

Особливу увагу звертаємо на те, що заява повинна бути обґрунтована. Це оціночне поняття, однак воно зобов'язує заявника (скаржника) виконувати цю вимогу закону. Водночас законодавець не передбачає спеціальних правових наслідків подання необґрунтованої заяви. Очевидно у такому разі Апеляційна палата відмовить у задоволенні заяви.

Заяву може бути подано через представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного), який діє на підставі довіреності.

Визнання прав на винахід (корисну модель) недійсними частково здійснюється шляхом виключення незалежних пунктів формули або виключення одного чи декількох незалежних пунктів формули та підпорядкованих таким незалежним пунктам

залежних пунктів, або шляхом внесення змін до незалежного (незалежних) пункту (пунктів), за умови що таке виключення та (або) зміна призводять до зменшення обсягу правової охорони, що надається державною реєстрацією.

Заява про визнання прав на винахід недійсними може бути подана до Апеляційної палати протягом дев'яти місяців з дати публікації відомостей про державну реєстрацію винаходу. Тобто законодавець обмежив часові рамки подання заяви про визнання прав на винахід недійсними. Натомість заява про визнання прав на корисну модель недійсними може бути подана до Апеляційної палати протягом усього строку чинності майнових прав на корисну модель та після припинення їх чинності. За подання заяви сплачується збір, розмір якого станом на сьогодні КМУ ще не встановив.

Сторонами розгляду справи про визнання прав на винахід (корисну модель) недійсними в Апеляційній палаті є особа, яка подала заяву про визнання прав на винахід (корисну модель) недійсними, та володілець патенту. Сторони мають рівні права щодо надання доказів, їх дослідження та доведення перед Апеляційною палатою їх переконливості.

Апеляційна палата не перевіряє достовірність наданих доказів, а відповідальність за достовірність наведеної інформації несе особа, яка її надала. У разі виникнення у колегії Апеляційної палати обґрунтованих сумнівів щодо достовірності інформації, наведеної в наданих документах, колегія має право запитати підтвердження зазначеної інформації. Кожна сторона, як і в судовому процесі, повинна довести обставини, на які вона посиляється як на підставу своїх вимог або заперечень.

Заява про визнання прав на винахід (корисну модель) недійсними розглядається згідно з регламентом Апеляційної палати протягом чотирьох місяців з дня надходження заяви, і цей строк може бути продовжено на два місяці за заявою сторони розгляду заяви про визнання прав на винахід (корисну модель) недійсними.

За результатами розгляду заяви Апеляційна палата приймає мотивоване рішення, що затверджується наказом НОІВ та

надсилається сторонам. В подальшому сторони можуть оскаржити затверджене НОІВ рішення Апеляційної палати у судовому порядку, але знову ж таки законодавець встановлює строк такого оскарження – протягом двох місяців від дати його одержання.

Рішення Апеляційної палати набирають чинності з дати затвердження наказом НОІВ та підлягають оприлюдненню в повному обсязі на офіційному веб-сайті НОІВ. Права на винахід (корисну модель), визнані недійсними Апеляційною палатою, вважаються такими, що не набрали чинності, з дня, наступного за днем державної реєстрації винаходу (корисної моделі).

Ромашко А.С.

кандидат технічних наук, доцент,
Національний технічний університет України «Київський
політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Дорожко Г.К.

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України,
заступник директора, кандидат технічних наук, доцент

Петренко В.О.

Український державний університет науки і технологій,
доктор технічних наук, професор, магістр права, м. Дніпро
**УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ ТА
ІННОВАЦІЯМИ. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ**

Інтелектуальна власність основа інноваційного процесу. Створюючи та отримуючи права на неї, ми маємо нашою головною задачею створення інноваційного продукту та організацію виробництва інноваційної продукції чи надання інноваційної послуги. До майже кожного процесу і продукту, а особливо інноваційного, що впроваджується в наше життя, висуваються певні вимоги, які фіксуються в стандартах. Здавалося би, що стандарти стосуються лише технічних аспектів, а в галузі інтелектуальної власності все вже й так регламентовано міжнародними та національними нормативно-правовими актами та життя не стоїть на місці...

В цій роботі хочемо познайомити широкий загал зі стандартами серії ISO 56000, які розробляються Технічним комітетом ISO/TC 279 «Innovation Process» [1].

Україна створила дзеркальний вищезгаданому комітет стандартизації, який називається ТК201 «Управління інноваціями» (Наказ ДП «Український науково-дослідний і навчальний центр стандартизації, сертифікації та якості» від 05.07.2022 за №117) для впровадження в Україні діючих стандартів серії ISO 56000 та участі в розробці нових стандартів [2].

Проаналізуємо вже прийняті міжнародні стандарти з управління інноваціями, поки ці стандарти в Україні не діють, але це справа часу. До того ж це не означає, що організації не мають їх впроваджувати. Стандарти є платними, але Міжнародна організація стандартизації публікує для ознайомлення інформаційні розділи стандартів з інформаційною метою для прийняття рішення про придбання потрібного стандарту [3].

ISO 56000: 2020 Innovation management — Fundamentals and vocabulary (Управління інноваціями – Основи та словник). Стандарт формує термінологічний апарат для стандартів серії ISO 56000 (зазначені нижче) та застосовний, зокрема, для організацій, що впроваджують систему управління інноваціями. Призначений допомогти, зокрема, постійно вдосконалювати систему управління інноваціями організації, сприяти комунікаціям та обізнаності про інноваційну діяльність всередині організації та комунікаціям з іншими організаціями.

ISO 56002: 2019 Innovation management -- Innovation management system — Guidance (Управління інноваціями – Система управління інноваціями – Керівництво). В стандарті визначені наступні принципи. Реалізація вартості (створення цінності для всіх зацікавлених сторін) після створення нових рішень чи після зміни існуючих рішень - з залученням керівництва підприємства, співробітників та виявлених потреб зацікавлених сторін. Стратегічний напрямок – визначення інноваційних цілей та стратегії, що узгоджуються з загальним цілями організації, встановлення пріоритетів інноваційної

діяльності, моніторинг та оцінка ефективності впливу інновацій. Культура – формування спільних цінностей щодо сприйняття ризику, відкритості до змін, співпраці, творчої атмосфери та виконання. Використання ідей – накопичення інформації та систематичний підхід до виявлення цінних ідей. Управління невизначеністю – оцінюються невизначеності та ризики і можливості та вишукується збалансоване рішення для збільшення потенціалу реалізації цінності. Адаптивність – реагування на впливи, що вимагає зміни в структурі управління. Системний підхід – спрямування різних бізнес-процесів підприємства для досягнення спільних цілей.

ISO 56003:2019 Innovation management - Tools and methods for innovation partnership – Guidance (Управління інноваціями - Інструменти та методи для партнерства в сфері інновацій — Керівництво). Партнерство в сфері інновацій дозволяє отримати доступ до знань (технології, документація) та інших ресурсів організації партнера (лабораторії, обладнання). Стандарт містить рекомендації, які будуть корисними, зокрема, стартапам, підприємствам, науковим та академічним установам, щодо прийняття рішення вступу в партнерство, щодо визначення, оцінки та вибору партнерів, щодо узгодження спільного погляду на цінності та проблеми, щодо керування взаємодією з партнерами.

ISO 56004: 2019 Innovation management -- Assessment — Guidance (Управління інноваціями – Оцінка – Керівництво). При управлінні інноваціями потрібно регулярно оцінювати сам процес управління для його найбільшої ефективності. Розробка та впровадження оцінки управління інноваціями заснована на таких принципах: додавання вартості організації ; кинути виклик стратегії та цілям організації; мотивувати та мобілізувати для організаційного розвитку; бути своєчасним і орієнтованим на майбутнє; враховуйте контекст і сприяйте прийняттю передового досвіду; бути гнучким і цілісним; бути ефективним і надійним процесом.

ISO 56005:2020 Innovation management — Tools and methods for intellectual property management — Guidance (Управління

інноваціями — Інструменти та методи управління інтелектуальною власністю — Керівництво). Основу управління інтелектуальною власністю забезпечують принципи, що описані в ISO 56002: 2019. Стандарт містить рекомендації з підтримки ролі інтелектуальної власності в управлінні інноваціями, оскільки для сучасної економіки знання є надзвичайно важливими і це дає можливість отримати переваги навіть для невеликих організацій. Стандарт спрямований на створення стратегії щодо інтелектуальної власності для підтримки інновацій, системне управління інтелектуальною власністю в інноваційних процесах, застосування узгоджених інструментів і методів управління нею.

ISO 56006:2021 Innovation management — Tools and methods for strategic intelligence management — Guidance (Управління інноваціями — Інструменти та методи управління стратегічною розвідкою — Керівництво). Стандарт заснований на принципах ISO 56002:2019. Знання характеризуються їх постійним оновленням та розширенням. Тепер важливо не лише створити та застосувати нові знання, а й зробити це раніше від конкурентів. Тому стає необхідним прогнозувати зміни (соціальні, ринкові, технологічні, регуляторні, політичні) та приймати обґрунтовані рішення щодо інновацій. Стратегічна розвідка – процес, який повинен забезпечити відповідність обсягу та критеріїв інформації, надійність джерел та прозорість дій з інтерпретації та передачі знань. Належним чином організована стратегічна розвідка є елементом для зменшення ризиків, для виявлення можливостей, для визначення стратегічного напрямку та для впровадження інновацій. Бізнес-цілі організації, на які може впливати стратегічна розвідка: виявлення нових можливостей для бізнесу та альянсів; підвищення конкурентної переваги; передбачення ризику та невизначеності; сприяння можливостям передачі технологій; прогнозування соціальних, політичних, технологічних і бізнес-чинників; пошук слабких сигналів, щоб передбачити зміни; подолання бар'єрів, що обмежують створення вартості; реалізація структурованого підходу до вирішення проблем.

Висновок.

1. Стандарти серії ISO 56000 направлені на допомогу організаціям в управління інтелектуальною власністю та інноваціями з метою виявлення та задоволення вимог споживачів та отримання прибутку підприємцями.

2. Підходи визначені в стандартах? дозволяють створювати обґрунтовані стратегії щодо управління інтелектуальною власністю та інноваційною діяльністю, прогнозувати існуючі ризики та можливості для розвитку бізнес-процесів, що є дуже важливим в сьогоденній практичній діяльності та необхідним в професійній підготовці майбутніх фахівців.

Список використаних джерел:

1. ISO/TC 279 Innovation management URL: <https://committee.iso.org/home/tc279> (дата звернення 16.08.2022).

2. Каталог технічних комітетів України URL: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Vov_QUT-1G7P9evnM-GFJrIpnaGXM-g1/edit#gid=1914729606 (дата звернення 16.08.2022).

3. Standards by ISO/TC 279 Innovation management URL: <https://www.iso.org/committee/4587737/x/catalogue/p/1/u/0/w/0/d/0> (дата звернення 16.09.2022).

Садовська Д.І.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
здобувачка кафедри інтелектуальної власності, інформаційного
та корпоративного права

ЦИФРОВІ СЛІДИ ТА ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ

Багато прав першого покоління розширили сферу своєї дії відповідно до людського та технічного прогресу. Право на приватність не стало виключенням. Світ переходить у новий формат життя, де кількість реального спілкування з об'єктивних та суб'єктивних причин зменшується щороку. Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють державам та приватним компаніям суттєво втручатися в право особи на приватність, дозволяючи їм відстежувати всі дії в всесвітній павутині. Соціальні мережі заохочують користувачів ділитися значною кількістю інформації про себе, створюючи ілюзію безпечного

середовища[9]. Репутація в мережі в епоху інформаційного суспільства майже прирівнюється до репутації поза нею.

Одним з центральних документів в межах законодавства Європейського Союзу, що покликаний надати громадянам та резидентам ЄС контроль над їхніми персональними даними є Загальний регламент про захист даних (GDPR). Він регулює, як збираються, обробляються та передаються особисті дані користувачів. Право на забуття, яке отримало багато розголосу після рішення Суду ЄС у 2014 році, створило прецедент для положення про право на видалення, яке також закріплене Регламентом.

Проте в епоху інформаційних технологій повний контроль за особистою інформацією, що вільно доступна у мережі майже неможливий. Щоразу, коли користувач перебуває в кіберпросторі, він створює слід, що містить інформацію що, де та коли він переглядав, поширював чи коментував. Професор Гарвардського університету Марго Зельцер вважає, що оскільки люди залишають величезний цифровий слід через використання пластикових карток, соціальних мереж та мобільних застосунків «конфіденційність, якою ми її знали в минулому, більше неможлива. Те, як ми традиційно думаємо про конфіденційність, мертво» [6].

Цифровий слід або як іноді його називають цифровий відбиток це сукупність інформації, яка показує всю активність користувача в Інтернеті. Він охоплює дані про відвідування вебсайтів, нові фото чи дописи у соціальних мережах, вподобані статті чи відео. Цифрові сліди можна класифікувати як пасивні або активні.

Пасивний цифровий слід – це інформація, що збирається про користувача автоматично, без його відома. Вона складається з історії відвідувань вебсайтів та інформації, що зберігається як файли cookie. Часто користувачі машинально надають згоду на обробку персональних даних, особливо коли в обмін на особисту інформацію вебсайт пропонує безкоштовний контент.

Одним з очевидних прикладів результату аналізу пасивного цифрового сліду є персоналізована реклама. Згідно з

інформацією, що знаходиться на сайті Центр політики Google Ads «система використовує інформацію про споживачів у мережі, щоб показувати їм доречні оголошення» [7]. Компанія зазначає, що при розробці стандартів використання всіх функцій Google, що застосовуються в персоналізованій рекламі вони враховували право на приватність. Слід також зазначити, що справді існує перелік обмежень, пов'язаних з функцією націлювання персоналізованої реклами. Зокрема, забороняється збирання особистої інформації про дітей віком до 13 років або націлювання реклами на основі інтересів на цю вікову категорію користувачів, реклама набору добровольців для участі в клінічних дослідженнях.

Якщо історія відвідувань просто дозволяє дізнатися які сайти було відвідано раніше, то cookie надають різноманітну аналітичну інформацію та полегшують взаємодію користувачів із вебсайтами. Наприклад, компанія Hurta відкрито розміщує на своєму сайті Політику використання файлів cookie та вказує: «час від часу Hurta System може розміщувати файли на вашому комп'ютері, щоб забезпечити збір певних даних. Команда Hurta буде використовувати тільки ту інформацію, яку ми самі розмістили в файлах cookie через вебсайт. Використовуючи наш вебсайт або отримуючи до нього доступ, ви погоджуєтеся з цією Політикою щодо файлів cookie.» [8]. Як правило, в користувачів є вибір чи приймати cookie та доступна опція відключення від цих файлів. Звернемо увагу, що політика використання файлів cookie на вебсайтах може час від часу змінюватися і повторної згоди від користувачів, зазвичай, не запитується. Тому рекомендується періодично повторно ознайомлюватися з ними.

Активний же цифровий слід користувач створює свідомо, наприклад, коли публікує персональні дані про себе в соціальних мережах, на сайтах для пошуку роботи чи знайомств. Зібрана інформація про користувачів може мати досить широкий спектр використання: від звичайної таргетованої реклами до політичних кампаній.

Зокрема варто згадати про кейс «Facebook – Cambridge Analytica». Британська консалтингова компанія Cambridge

Analytica за допомогою програми під назвою «This Is Your Digital Life» зібрала персональні дані до 87 мільйонів користувачів Facebook без їх згоди. Отримана інформація була використана для надання аналітичної допомоги під час президентських кампаній Теда Круза та Дональда Трампа у 2016 році та референдуму щодо Brexit.[3]. Фахівці вважають, що використовуючи такі доступні дані про користувачів, як місто проживання, місце народження, рік народження, вподобані сторінки у соціальних мережах, компанія Cambridge Analytica могла створити психографічні профілі суб'єктів даних та інформаційно впливати на величезну частину американського та британського електорату [4].

Частина особистих даних кожного користувача Інтернету доступна через онлайн-каталоги, такі як People Finder, Truthfinder, White Pages та інші сайти для перевірки даних. Ще одними суб'єктами, які збирають і продають персональні дані користувачів Інтернету є брокери даних. На замовлення маркетологів рекламних компаній вони аналізують активний та пасивний цифровий слід. Розрізняють три головних джерела інформації про користувачів: загальнодоступні дані, що надаються державними органами (реєстри, перепис населення), інформація в соціальних мережах та дані продані провайдером, сайтами.

Зловживання збиранням і обробкою персональних даних відкрило абсолютно новий набір правових проблем. Зокрема, показовим є кейс з застосунком канадської мережі пекарень Tim Hortons, що безперервно відстежував місцеперебування клієнтів без їх згоди, порушуючи їх конфіденційність. Хоча сам додаток існував з 2017 року, розслідування щодо незаконного збору та використання даних мережею розпочалося лише у 2020 році після статті Джеймса Маклеода в The National Post про те як він випадково виявив стеження за собою [1].

Компанія заявила, що не мала умислу збирати дані про місцезнаходження клієнтів, погано розроблений додаток самостійно фіксував географічне розташування, навіть коли був закритий. Протягом трьох років застосунок було завантажено

понад 10 мільйонів разів. Хоча проти мережі пекарень Tim Hortons було подано колективні позови, компанія не була оштрафована чи покарана відповідно до законів про конфіденційність. Компанія надіслала клієнтам електронний лист вибачення, в якому запропонувала безплатний напій і випічку як компенсацію. Один гарячий напій має роздрібну вартість C\$6,19, а випічка — C\$2,39[2].

Погоджуємося з думкою професора Джеффри Розена, що люди хоча і «зазнають складнощів у світі, де кожний їх крок у цифровому середовищі, кожні пост, твіт, зображення записуються у цифрову хмару» [9], однак закони не можуть повністю захистити конфіденційність. Альтернативою можуть стати технології, етичні правила користування соціальними мережами та правосвідомість користувачів.

Отже, залишення пасивного цифрового сліду неминуче для кожного користувача мережі, проте його можна зменшити видаливши старі облікові записи, використовуючи приватні облікові записи та змінивши налаштування конфіденційності. Покращення правосвідомості допоможе користувачам розуміти цінність особистої інформації та частіше вимагати повідомлення, якщо сайти, особливо ті, які пропонують безкоштовні послуги, використовують персональні дані у своїх цілях чи передають третім особам. Мобільні додатки, вебсайти також повинні враховувати більший ризик зловживання використанням даних та надавати користувачам ширший вибір елементів керування доступом до особистої інформації.

Список використаних джерел:

1. Amanda Breen. Tim Hortons App Violated Privacy Laws, Infuriating Canadian Authorities: 'Our Daily Lives Are Treated as a Commodity'. Entrepreneur. URL: <https://www.entrepreneur.com/business-news/tim-hortons-app-violated-privacy-laws-infuriating-canadian/428830/> (дата звернення: 10.09.2022).

2. Ian Austen. 'A Mass Invasion of Privacy' but No Penalties for Tim Hortons. *The New York Times*. URL:

<https://www.nytimes.com/2022/06/11/world/canada/tim-hortons-privacy-data.html> (дата звернення:13.09.2022).

3. Rosenberg, Matthew; Confessore, Nicholas; Cadwalladr, Carole. How Trump Consultants Exploited the Facebook Data of Millions. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2018/03/17/us/politics/cambridge-analytica-trump-campaign.html> (дата звернення:10.09.2022).

4. Rosalie Chan. The Cambridge Analytica whistleblower explains how the firm used Facebook data to sway elections. Business Insider. URL: <https://www.businessinsider.com/cambridge-analytica-whistleblower-christopher-wylie-facebook-data-2019-10/> (дата звернення:10.09.2022).

5. Three challenges for the web, according to its inventor. World Wide Web Foundation. URL: <https://webfoundation.org/2017/03/web-turns-28-letter/>(дата звернення:13.09.2022).

6. Privacy is dead, Harvard professors tell Davos forum. Center for genetics and society. URL: <https://www.geneticsandsociety.org/article/privacy-dead-harvard-professors-tell-davos-forum> (дата звернення:10.09.2022).

7. Правила Google Ads. Центр політики Google Ads. URL: https://support.google.com/adspolicy/answer/6008942?hl=uk&visit_id=637997375104855208-668899334&rd=1(дата звернення:10.09.2022).

8. Політика використання файлів cookie. Hurma. URL: <https://hurma.work/politika-vikoristannya-fajliv-cookie/> (дата звернення:14.09.2022).

9. Радейко Р.І. Право на приватність у соціальних мережах. Право на забуття:зб.ст/за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої.-Харків:П68 ЕКУС, 021.-172с. (дата звернення:14.09.2022).

Самоловова Н.В.

старший науковий співробітник

Центру експертних досліджень Науково-дослідного інституту

інтелектуальної власності НАПрН України

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В ІНДУСТРІЇ
МОДИ В УКРАЇНІ**

Індустрія моди в Україні саме зараз, під час війни, здатна впливати не тільки на економіку держави, але й несе в собі моральне та патріотичне навантаження. Важливим є той факт, що українські митці продовжують працювати й надихати людей будь-якого віку під час воєнних дій. Відомий журнал Vogue назвав 5 модних колекцій, натхнених українською культурою: The Coat by Katya Silchenko, Marianna Senchina, UDANA x IRYNA TITENKO, PAPAYA, JJSQUEE. The Coat by Katya Silchenko: український бренд нещодавно представив мініколекцію з сукні-футляра, укороченого топа, джинсовки і багато чого іншого. Вся колекція представлена в єдиному відтінку - це колір української пшениці. Колекцію відшивали з натуральних тканин прямо під час того, як окупанти били ракетами по мирних містах України. Marianna Senchina: український бренд одягу показав невелику колекцію, в якій родзинкою стали кольори українського прапора. Саме аплікація з синьо-жовтих кольорів - це символ майбутньої перемоги України над Росією. Ця колекція стала благодійною - весь прибуток від продажу передадуть до благодійного фонду Марії Єфросиніної "MASHA Foundation", а звітди розподілять на потреби жінок, людей похилого віку та дітей, які постраждали від агресії РФ в Україні.

Українська індустрія моди почала створювати внутрішній ринок нещодавно, що й пояснює, чому модне право не могло існувати раніше - не існувало правових відносин, які потрібно регулювати. Проте, на даний момент формуються освітні платформи, які ознайомлюють, популяризують модний бізнес і пояснюють важливість правової усвідомленості та захисту власних творінь. Fashion Business Conference, Асоціація учасників ринку дизайнерського одягу, взуття та аксесуарів (АУРДОВА) -

це лише неповний перелік формувань в Україні, які організовують конференції, форуми, семінари, щоб допомогти вести бізнес-процеси в моді успішно і в рамках закону. На даний момент, в Україні існують принаймні три способи охорони права інтелектуальної власності в індустрії моди: авторське право, патентне право (реєстрація в якості промислового зразка), знак для товарів і послуг (торговельна марка)(торговельна марка) (торговельна марка).

Після набуття чинності Угоди про асоціацію з ЄС Сфера охорони прав інтелектуальної власності в Україні почала активно реформуватися. Нині відбувається поступове приведення законодавства України до стандартів *acquis* ЄС, створення умов для посилення економічних та торговельних відносин, створення умов для досягнення належного та ефективного рівня охорони і захисту прав інтелектуальної власності, спрощення створення і комерційного використання інноваційних продуктів та продуктів творчої діяльності в Україні.

Але в Україні судові тяжби щодо захисту прав інтелектуальної власності в сфері fashion-індустрії ще не досить поширені. До недавнього часу переважним захистом своїх колекцій дизайнери обирали саме торговельну марку.

За словами радника, керівника ІР/ІТ практики «Тейлор Вессінг Україна» Іларіона Томарова, в Україні склалася досить традиційна практика протидії копіюванню модних трендів конкурентами. А оскільки одного успішного інструменту захисту не існує, слід обирати декілька, орієнтуючись на обставини порушення та мету, яку ставить перед собою потерпілий. «Є три базові об'єкти права інтелектуальної власності, які можна використати для захисту *trade dress* у fashion-індустрії в Україні: авторське право, промисловий зразок і торгова марка. Крім того, є ще менш «популярні» скарги про порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції чи законодавства про рекламу (для відповідних видів порушень)», – вважає пан Томаров.

Українські дизайнери переважно реєструють в якості торговельних марок свої імена (псевдоніми), іноді в комбінації з

графічним зображенням. При цьому власником торговельної марки може виступати сам дизайнер, як для торгових марок Andre Tan, Diana Dorozhkina, KARAVAY, FROLOV, Poustovit, так і юридична особа (компанія-виробник), наприклад, для ТМ GASSE (дизайнер Айна Гассе).

У 2016 р. Андрій Тищенко (Andre Tan), розробляючи дизайн форми українських спортсменів для олімпійських ігор в Ріо, створив унікальний принт для тканини в стилі національних кольорів, який отримав назву «діамантова Україна», та зареєстрував малюнок принту як промисловий зразок. Діана Дорожкіна запатентувала як промисловий зразок створену нею оригінальну модель жіночого жилету з назвою «D DREAM». Але такі випадки є скоріше виключенням.

З введенням нового інституту права інтелектуальної власності – незареєстрованого промислового зразка в Україні, перед дизайнерами відкриваються нові можливості щодо захисту своїх колекцій від копіювання та інших порушень.

Виходячи з досвіду зарубіжних країн, найбільш доцільним з усіх існуючих способів охорони дизайну одягу вважається право на незареєстрований промисловий зразок, яке застосовується в ЄС.

На відміну від традиційного інституту промислового зразка, пропонований відрізняється оперативним наданням охорони, що є надзвичайно важливим для сезонних колекцій одягу, та коротким терміном охорони.

Таким чином, при введенні в законодавство пропонованого незареєстрованого промислового зразка правовласник отримає можливість вибрати відповідний режим правової охорони протягом шести місяців з дати реалізації виробу з втіленим в ньому дизайном в цивільний оборот. Якщо за цей час вирішить, що йому необхідно отримати більш тривалу охорону, він матиме можливість подати заявку і отримати патент на зареєстрований промисловий зразок.

Якщо потреби в реєстрації не виникне, правова охорона пропонованого незареєстрованого промислового зразка буде припинена після закінчення трьох років - саме такий термін

правової охорони незареєстрованого промислового зразка надається в ЄС.

Доступність захисту незареєстрованого дизайну може бути також корисна для модельєра, який демонструє повну сезонну лінію, що включає різноманітні зразки, лише частина з яких можуть стати комерційно привабливими, адже реєстрація усіх зразків колекції – досить дорога процедура. Доступність же захисту незареєстрованих зразків від умисного копіювання, навіть за відсутності реєстрації, дозволяє істотно заощадити, що особливо важливо для початкуючих модельєрів.

Отже, можна констатувати, що прийнятий нині в Україні механізм незареєстрованого промислового зразка дасть дизайнеру на нетривалий термін ефективний інструмент правової охорони без зайвих витрат фінансів та часу.

Список використаних джерел:

1. Ярошевська Т.В. «Шляхи наближення законодавства України у сфері охорони прав на промислові зразки до європейських стандартів та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом» URL: <https://Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції № 2 Том 2, 2017>.

2. Токарева В.О. «Інтелектуальна власність в індустрії моди» В. О. Токарева // Часопис цивілістики. - 2018. - Вип. 28. - С. 88-92. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2018_28_20.

3. Анастасія Кириленко «Законодавство ЄС у сфері промислових зразків. Теоретично-практичний коментар» /ISBN: 978-84-09-28480-1.

4. Скиба Я.В. «Перспективи вдосконалення охорони права інтелектуальної власності в індустрії моди в Україні» URL:<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139/article/view/402>.

Соколова О.О.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
аспірантка кафедри права Європейського Союзу

**УНІФІКОВАНИЙ ПАТЕНТНИЙ СУД ЯК ЕЛЕМЕНТ
СИСТЕМИ УНІТАРНОГО ПАТЕНТНОГО
ЗАХИСТУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ:
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ОСНОВА**

Становлення системи унітарного патентного захисту в ЄС започатковує новий етап європейської інтеграції та має велике значення для економічного та науково-технічного розвитку всього регіону. Пройшовши складний шлях до досягнення компромісу, декілька держав-членів ЄС, прагнучи до гармонізації положень про захист патентних прав, прийшли до спільного рішення.

Цим рішенням вони вирішили застосувати процедуру посиленої співпраці для більш тісної кооперації між собою у сфері захисту патентних прав.¹

10 березня 2011 року Рішенням Ради ЄС 2011/167 було авторизовано застосування механізму посиленої співпраці у сфері заснування унітарного патентного захисту. [1]

Після авторизації запровадження механізму посиленої співпраці були прийняті нормативно-правові акти на його реалізацію. Нормативно-правовою основою унітарної системи патентного захисту став такий пакет актів:

– Регламент № 1257/2012 Європейського Парламенту та Ради від 17 грудня 2012 року про імплементацію посиленої співпраці у сфері становлення унітарної системи патентного захисту; [2]

– Регламент № 1260/2012 Ради від 17 грудня 2012 року про імплементацію посиленої співпраці у сфері становлення

---

¹ Детальніше про застосування державами-членами ЄС процедури посиленої співпраці у сфері захисту патентних йдеться у статті «ЗАСТОСУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ПОСИЛЕНОЇ СПІВПРАЦІ ДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ УНІТАРНОГО ПАТЕНТНОГО ЗАХИСТУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ» Соколова О.О. (Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 89 / Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2021. с. 189-200.

унітарної системи патентного захисту щодо відповідних положень про переклад; [3]

– Угода про Уніфікований патентний суд (далі – УПС), яка підписана 19 лютого 2012 року. [4]

Створення спеціалізованого Суду як третьої складової унітарного патентного захисту стало складним завданням для держав-членів ЄС, які згодилися брати участь у цьому механізмі посиленої співпраці. Проте значення цього рішення важко переоцінити, оскільки держави усвідомлюють які саме переваги матиме створення цього органу. На цей час підготовка до початку роботи Уніфікованого патентного суду завершується, а початок діяльності УПС заплановано на першу половину 2023 року.

Необхідно зазначити, що отримання унітарного патентного захисту передбачає здійснення потенційним патентовласником двох кроків. Перш за все процедура передбачає отримання Європейського патенту відповідно до Європейської патентної конвенції. Після чого патентовласник протягом місяця має звернутися із заявкою про реєстрацію унітарного ефекту виданого йому Європейського патенту. Таким чином, дія Європейського патенту з унітарним ефектом буде розповсюджуватися на території держав-членів ЄС, які беруть участь у механізмі посиленої співпраці у сфері становлення унітарної системи патентного захисту.

У свою чергу УПС є спільним судовим органом для держав, які підписали Угоду про УПС 19 лютого 2012 року. Для держав-членів ЄС, які ратифікувати Угоду, УПС є частиною їх судової системи.

Як зазначає Андрощук Г.О., створення УПС дасть можливість усунути паралельний судовий розгляд у різних державах-членах ЄС, узгодити матеріальне патентне право щодо обсягу та обмежень набутих патентних прав, а також засобів правового захисту в разі їх порушення, підвищити юридичну визначеність для використання патентів за допомогою узгодженого прецедентного права в сфері порушення і встановлення дійсності патентів, забезпечить більш прості,

швидкі та ефективні судові процедури та зменшення витрат на вирішення патентних спорів [5, с. 36]

Такі переваги впливають із специфічної юрисдикції УПС. Загалом, Угода про УПС застосовується до будь-якого Європейського патенту з унітарним ефектом, свідоцтв додаткової охорони, що видаються на підставі Регламенту ЄС № 469/2009 щодо медичних продуктів або Регламенту ЄС № 1610/96 щодо фітофармацевтичних продуктів, до будь-якого Європейського патенту, який не припинив свою дію на дату набрання чинності Угодою про УПС або який був виданий після цієї дати, до будь-якої заявки на отримання Європейського патенту, що перебуває на розгляді на дату набрання чинності цією Угодою або яка була подана після цієї дати.

Відповідно до статті 32 Угоди про УПС до виключної юрисдикції УПС відносяться справи за позовами про порушення патентів або про загрозу такого порушення, а також про порушення свідоцтв додаткової охорони, за позовами про підтвердження непорушення патентів і свідоцтв додаткової охорони, за позовами про отримання попередніх запобіжних заходів і заборони подальшого порушення, за позовами про анулювання патентів і свідоцтв додаткової охорони та інші справи. [4]

Рішення, які виноситимуться УПС, матимуть дію виключно на територіях тих держав, які підписали та ратифікували Угоду про УПС. Натомість щодо національних патентів УПС не матиме жодних повноважень.

Уніфікований патентний суд, окрім специфіки юрисдикції, правової основи та своєї природи, має доволі специфічну організаційну структуру. Так УПС складається з **Суду першої інстанції**, з його центральними (Париж та Мюнхен), територіальними (Відень, Гельсінкі, Гамбург, Дюссельдорф та інші 8 європейських міст) та регіональними (Північно-Балтійський) відділами, та **Апеляційного суду із розташуванням у Люксембурзі**. Також до структури суду включається Канцелярія, яка представлена у кожному із відділів, Центр арбітражу та медіації (Лісабон та Любляна) та Учбовий

центр (Будапешт). Така організаційна структура дозволить УПС максимально ефективно здійснювати свою діяльність та бути доступним і зручним для патентновласників. [4]

Вагомою специфічною рисою УПС є його співвідношення з Судом справедливості Європейського Союзу (далі – Суд ЄС).

Суд ЄС є ключовим елементом інституційної системи ЄС. У доктрині прийнято наділяти Суд ЄС рисами верховного (федерального) суду ЄС, то цілком можливо виділяти його верховну (федеральну) юрисдикцію. Вона відбивається у повноваженнях Суду ЄС по ухваленню преюдиціальних рішень у відповідь на запити від національних судів (ст. 267 Договору про функціонування ЄС), які є гарантом єдності права ЄС. У цьому випадку Суд ЄС має виключну юрисдикцію надавати тлумачення праву ЄС та дійсності актів його інститутів, органів, офісів, агенцій і виступає, так би мовити, як верховний суд відносно національних судів держав-членів, які не можуть виконувати ці функції. [6, с. 81]

Т. Трідімас (Т. Tridimas), говорячи про те, що Суд ЄС наділений такою юрисдикцією, зазначає: «Він відіграє центральну роль не лише відносно сфери економічної інтеграції, але і у вирішенні питань політичного правління, визначення демократії на європейському та національному рівні, та роблячи внесок у процес судової гармонізації відносно появи європейського демосу». [7, с. 113]

Відповідно до положень Угоди про УПС, Уніфікований патентний суд повинен поважати та застосовувати право ЄС та, у співпраці з Судом ЄС як охоронцем права Союзу, забезпечувати його правильне застосування та однакове тлумачення. Право ЄС є основою для винесення Уніфікованим патентним судом своїх рішень. Хоча Угода про Уніфікований патентний суд не відноситься до *acquis* ЄС, проте містить у собі положення, що є фундаментальною основою діяльності УПС та підтверджує значення правового порядку ЄС та принципу прямої дії в контексті патентного захисту.

З приводу місця Уніфікованого патентного суду в інституційній системі патентного захисту в ЄС можна

презюмувати, що саме Уніфікований патентний суд виконуватиме контрольну функцію наглядача за діяльністю ЄПО у сфері наділення Європейського патенту унітарним ефектом. [8]

Крім того, УПС повинен співпрацювати з Судом ЄС в належному тлумаченні права Союзу, спираючись на прецедентне право Суду ЄС та шляхом звернення із запитом про винесення Судом ЄС преюдиціальних рішень відповідно до статті 267 Договору про функціонування ЄС та статті 21 Угоди про Уніфікований патентний суд. [4, 9]

З аналізу статті 21 Угоди про УПС можна зробити висновок про те, що Уніфікований патентний суд є спільним судом для держав, які підписали та ратифікували цю Угоду. Крім того, УПС, який є частиною судової системи цих держав, має обов'язок співпрацювати з Судом ЄС, чий рішення є обов'язковими для УПС.

Відсутність запиту про винесення Судом ЄС преюдиціальних рішень відповідно до статті 267 Договору про функціонування ЄС або інше порушення законодавства ЄС Уніфікованим патентним судом автоматично вважатиметься порушенням, що здійснене державою, яка є підписантом Угоди про Уніфікований патентний суд. Таке правило забезпечує гарантію дотримання пріоритету та належного застосування права ЄС.

Стислий аналіз Угоди про Уніфікований патентний суд дає можливість зробити висновок про те, що цей судовий орган має специфічну правову природу. Встановлений на підставі окремої угоди та не будучи інституцією ЄС, Уніфікований патентний суд у своїй діяльності має зобов'язання поважати та застосовувати законодавство ЄС. Організаційна структура Уніфікованого патентного суду наділена ознаками поліцентричності, оскільки його відділи мають зручне територіальне розташування, максимально доступне для патентовласників. Крім того, юрисдикція Уніфікованого патентного суду є досить широкою та розповсюджуються не лише на Європейський патент з унітарним ефектом, а й на Європейський патент як такий та свідоцтва додаткової охорони.

На нашу думку, Уніфікований патентний суд є важливим інструментом для досягнення державами мети з становлення унітарної системи патентного захисту, яка безпосередньо сприятиме економічному та науково-технічному розвитку європейського регіону.

Список використаних джерел:

1. Council Decision of 10 March 2011 authorising enhanced cooperation in the area of the creation of unitary patent protection. 2011/167/EU. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011D0167&from=EN> (дата звернення: 04.09.2022)

2. Regulation (EU) № 1257/2012 of the European Parliament and the Council of 17 December 2012 implementing enhanced cooperation in the area of the creation of unitary patent protection. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:361:0001:0008:en:PDF> (дата звернення: 10.09.2022)

3. Council Regulation (EU) 1260/2012 of 17 December 2012 implementing enhanced cooperation in the area of the creation of unitary patent protection with regard to the applicable translation arrangements. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012R1260> (дата звернення: 10.09.2022)

4. Agreement on a Unified Patent Court 19.03.2013. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A42013A0620%2801%29> (дата звернення: 13.09.2022)

5. Андрощук Г.О., Работягова Л.І. Єдиний патентний суд ЄС: організаційні та економіко-правові засади функціонування. *Наука, технології, інновації*. 2019. № 2 (10). С. 34-43.

6. Комарова Т. В. Юрисдикція Суду Європейського Союзу: монографія. Харків: Право, 2010. 360 с.

7. Tridimas T., Nebbia P. (2004) European Union Law for the twenty-first Century. Rethinking the new Legal Order. Essays in EU Law. *Oxford, Portland, Oregon: Hart Publishing*.

8. Schovsbo, J., Riis, T. & Petersen, C.S. (2015) The Unified Patent Court: Pros and Cons of Specialization – Is There a Light at the End of the Tunnel (Vision). URL: <https://doi.org/10.1007/s40319-015-0331-2> (дата звернення: 14.09.2011)

9. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the EU. Official Journal of the EU 26.10.2012. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF> (дата звернення: 14.09.2011)

Суханов М.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
асистент кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОГОВОРУ ПРО СТВОРЕННЯ ЗА
ЗАМОВЛЕННЯМ ОБ'ЄКТА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ У ФЕШН-ІНДУСТРІЇ**

Людство спостерігає грандіозний розвиток нового комплексного інституту права, який у приватно-правовій сфері трактується як модне право, фешн-право або право креативних індустрій. Український модний бізнес, зокрема, в умовах воєнного стану, привертає до себе увагу та стає набагато популярнішим. Іміджевий статус українських виробників одягу виходить на новий міжнародний ринок.

При цьому, розповсюдження контрафактної продукції, копіювання творів, невиплата винагороди за створення об'єктів права інтелектуальної власності у сфері фешн-індустрії є річчю звичною та, на жаль, повсякденною.

На нашу думку, одним із ефективних способів регламентації створеного об'єкта права в цій сфері є договір про створення за замовленням об'єкта права інтелектуальної власності. Ключовою проблемою зазначеного договору є його невизначена правова природа, а також статус непоіменованого.

Відтак, ми можемо послуговуватися конструкцією договору про створення за замовленням об'єкта права інтелектуальної власності, який регулюється ст. 1112 Цивільного кодексу України. Цей договір є консенсувальним, двосторонньо

зобов'язуючим та відплатним.

Сторонами договору є творець та замовник. Аналізуючи правовий статус творця щодо індустрії моди, можемо ствердно зазначити, що художники, модельєри, дизайнери підпадають під зазначену правову категорію. Крім того, виключно первинні суб'єкти авторських прав є носіями особистих немайнових прав інтелектуальної власності на модний продукт, а тому правонаступники не можуть бути сторонами договору. Іншою стороною договору про створення за замовленням об'єкта права інтелектуальної власності у галузі моди виступає замовник. Аналіз укладених договорів у цій сфері підтверджує, що у креативній індустрії найчастіше замовниками виступають суб'єкти підприємницької діяльності, які мають можливість використовувати створену модну продукцію відповідно до умов договору. Особливістю суб'єктного складу є те, що зазвичай договір укладають фізичні особи-підприємці або товариства з обмеженою відповідальністю.

Існують певні особливості і щодо створеного об'єкта у фешн-сфері. Матеріальним предметом, що створюється можуть бути ескізи та готові вироби, які є об'єктами права інтелектуальної власності. Зазвичай, у результаті укладення такого договору створюється унікальний виріб творчого характеру, який характеризується оригінальністю та відповідним ступенем новизни. Доволі часто у таких договорах зазначається вимога про ексклюзивність та позиційність створеного об'єкта. До прикладу, творець зобов'язаний за умовами договору створити певний виріб, висока ціна якого вказує не на його корисність, а на соціальний статус особи, яка його носить. Відтак, детальні характеристики створюваного об'єкта є істотними умовами такого договору.

В Україні на формування права креативних індустрій вплинула Угода про асоціацію з ЄС. У зв'язку з цим, варто звернути увагу на особливості врегулювання виконання договору між дизайнерами та замовниками. Як правило, такі договори покликані захищати не лише творця, але й іншу сторону – замовника. Аналіз положень таких договорів демонструє, що у

них часто закріплюються умови про заборону втручання, переманювання клієнтів, розповсюдження інформації про модний продукт, механізми його створення, матеріали, обладнання, які використовуються, дані про конкурента, заборону конкуренції з попереднім роботодавцем. В той же час, заборона не є безстроковою, адже кожна країна встановлює конкретний період часу, протягом якого творець не може співпрацювати з конкурентами замовника. Прикладом може слугувати спір, який стосувався брендів Adidas та Nike. Так, компанія Nike звернулася до суду із позовом на трьох колишніх працівників, які уклали договір з Adidas, порушивши заборону конкуренції строком на один рік. Відтак, враховуючи негативну практику, рекомендовано у таких договорах прописувати умови щодо неконкуренції.

У креативній індустрії договір про створення за замовленням об'єкта права інтелектуальної власності повинен укладатись у письмовій формі, недодержання якої свідчить про його нікчемність. Враховуючи факт діджиталізації фешн-індустрії в Україні, варто зазначити, що сторони можуть укласти договір про створення за замовленням об'єкта права інтелектуальної власності у електронній формі. Крім цього, ще однією позитивною тенденцією вважається створення віртуального одягу, який використовується під час онлайн-показів моди.

Отже, договір про створення за замовленням об'єкта інтелектуальної власності у фешн-індустрії може бути ефективним механізмом щодо врегулювання відносин між творцями та замовниками.

При цьому, подальші наукові розробки у цій сфері будуть присвячені питанням розподілу майнових прав між сторонами у цьому договорі, а також особливостям відповідальності сторін за невиконання відповідних зобов'язань.

Тарасенко Л.Л.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
інтелектуальної власності, інформаційного
та корпоративного права, доцент

ПРОМИСЛОВИЙ ЗРАЗОК ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

Промислові зразки є об'єктами патентного права, які потребують належної правової охорони. У 2020 р. відбулося комплексне реформування законодавства про промислову власність, в тому числі і реформа патентного законодавства, яка суттєво оновила стан правового регулювання промислових зразків. Реформування законодавства про промислову власність в Україні є одним з етапів виконання Угоди про Асоціацію, що укладена між Україною та ЄС, в якій значна частина положень стосуються саме реформування законодавства про інтелектуальну власність. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями» (далі – Закон № 815-ІХ від 21.07.2020 р.) є одним із законом, який прийнято в рамках реформи патентного законодавства. Цей закон удосконалює правове регулювання щодо торговельних марок та щодо промислових зразків, тому закон спрямований на реформування законодавства про промислову власність загалом. Тому оновлене законодавство про промислову власність (а саме щодо промислових зразків) є актуальним для наукового дослідження.

Реформа патентного законодавства, яка відбулася у 2020 р., суттєво змінила рівень правової охорони промислових зразків, наблизивши її до стандартів ЄС.

Промисловий зразок – це насамперед зовнішній вигляд виробу або його видимої частини. Як вказано у ч. 2 ст. 5 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» зовнішній вигляд визначається лініями, контурами, кольором, формою, текстурою та/або матеріалом виробу, та/або його оздобленням. До липня 2020 р. законодавець також наголошував на

призначенні промислового зразка – задоволення естетичних (естетика – це наука про красу, прекрасне) та ергономічних (зручність використання, у першу чергу, щодо форми виробу) потреб. Зараз ці критерії не застосовуються до промислового зразка, оскільки вони не є визначальними для надання правової охорони промислового зразку.

Зважаючи на простоту реєстрації промислових зразків та сучасний рівень розвитку художньої творчості, кількість промислових зразків в Україні повинна бути суттєво більшою, адже практично кожен новий дизайн будь-якого виробу може претендувати на те, щоб набути правовий режим промислового зразка. І власник свідоцтва на такий промзразок набуває прав інтелектуальної власності, які може здійснювати як шляхом власного використання промислового зразка, так і шляхом надання дозволу чи заборони використовувати такий промисловий зразок третіми особами.

Водночас за загальним правилом: немає охоронного документа на промисловий зразок – немає і прав на нього, у тому числі права на захист. Частково ця проблема вирішена законодавцем через запровадження так званого незареєстрованого промислового зразка, про що мова піде нижче.

Закон № 815-ІХ від 21.07.2020 р. змінив перелік об'єктів, які не можуть охоронятися як промислові зразки. Зокрема, не можуть одержати правову охорону як промислові зразки: об'єкти нестійкої форми з відповідних речовин; складова частина виробу, яка хоча і є результатом інтелектуальної, творчої діяльності в галузі художнього конструювання, але яка є невидимою під час звичайного використання виробу; зовнішній вигляд виробу, зумовлений лише технічними функціями; ознаки зовнішнього вигляду виробу, розмір та форма якого мають бути точно відтворені для того, щоб один виріб був механічно з'єднаний з іншим виробом або розташований усередині, навколо чи навпроти іншого виробу таким чином, щоб кожен виріб міг виконувати свою функцію. У ч. 2 ст. 213 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відображено змістовно таке ж положення. Зокрема, промисловий зразок, що використовується у продукті

або інкорпорований у продукт, який становить складову частину складеного продукту, вважається новим і має індивідуальний характер, лише у разі якщо складова частина, вмонтована у складений продукт, залишається видимою під час нормального використання останнього і настільки, наскільки видимі ознаки складової частини самі по собі задовольняють вимогу щодо новизни та індивідуального характеру. Погоджуємося, що невидимі елементи виробу не можуть охоронятися як промисловий зразок, оскільки вони не виконують функцій, які покладаються на промисловий зразок.

Реформа патентного законодавства (2020) запровадила поділ промислових зразків на зареєстровані та незареєстровані, що відповідає положенням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та положення Регламенту ЄС «Про промислові зразки».

Зареєстрований промисловий зразок – це промисловий зразок, відомості про який занесено до Реєстру промислових зразків і на який видано свідоцтво, або якому надано правову охорону в Україні відповідно до міжнародного договору.

Незареєстрований промисловий зразок – це промисловий зразок, який доведено до загального відома в порядку, передбаченому законом, але який не внесено до Реєстру промислових зразків. Така новація є важливою з огляду на те, що не завжди дизайн виробу охороняється як зареєстрований промисловий зразок. Натомість це дасть змогу ефективно охороняти поширені дизайни виробів, які з певних причин не були подані на реєстрацію як промислові зразки (зареєстровані).

Власник незареєстрованого промислового зразка фактично має 12 місяців після його оприлюднення для подання заявки про реєстрацію прав на нього (так званий «виставковий пріоритет»). За цей час новий дизайн виробу пройде апробацію і може проявитися його ринкова цінність (у такому разі і виникає потреба перетворити незареєстрований промисловий зразок у зареєстрований).

Відтепер відповідно до Закону від 21.07.2020 № 815-ІХ права на зареєстрований промисловий зразок засвідчується свідоцтвом, в якому наводиться зображення промислового зразка.

Враховуючи те, що до набуття чинності вказаним Законом, патентним відомством видавалися патенти, то станом на сьогодні права на промислові зразки засвідчуються як патентами, так і Свідоцтвами, які видаються з серпня 2020 р. Набуття права на промисловий зразок, що має міжнародну реєстрацію, не вимагає засвідчення свідоцтвом.

Закон встановлює нові строки чинності майнових прав на зареєстрований та на незареєстрований промисловий зразок. Так, було змінено строки чинності майнових прав на промисловий зразок: за загальним правилом – цей строк становить п'ять років від дати подання заявки до Національного органу інтелектуальної власності (далі – НОІВ), функції якого виконує Укрпатент. Цей строк може бути продовжено кілька разів на 5 років, але загальний строк чинності не може перевищити 25 років від дати подання заявки.

Строк правової охорони незареєстрованого промислового зразка становить три роки від дати його доведення до загального відома на території України. Угода про асоціацію між Україною та ЄС та Регламент ЄС № 6/2002 про промислові зразки Європейського співтовариства вживає словосполучення «оприлюднений» замість «доведений до загального відома» в контексті початку строку правової охорони незареєстрованого промислового зразка.

У національному законодавстві України «доведення до загального відома промислового зразка» трактується, як опублікування, експонування на виставці, використання у торгівлі або в інший спосіб, оприлюднення таким чином, що під час звичайного провадження господарської діяльності такі заходи з об'єктивних причин могли стати відомими у колах, що спеціалізуються у відповідній галузі і провадять свою діяльність на території України. Не вважається доведеним до загального відома промисловий зразок, розкритий третій особі за явної чи неявної умови збереження конфіденційності. Такий підхід загалом відповідає досвіду правового регулювання ЄС. Станом на сьогодні в Україні немає практики правозастосування щодо захисту прав на незареєстровані промислові зразки в судовому

порядку. Однак, зважаючи на численні випадки порушень прав на незареєстровані промислові зразки, очікуємо на появу відповідної судової практики.

Обсяг правової охорони, що надається на зареєстрований промисловий зразок, визначається зображенням промислового зразка, внесеного до державного реєстру промислових зразків. Новацією є те, що саме зображення промислового зразка, а не перелік його суттєвих ознак (як було передбачено законом) визначає обсяг правової охорони. Такий підхід є цілком виправданим, оскільки суттєві ознаки промислового зразка – це оціночне поняття, яке може тлумачитися по-різному у разі виникнення судового спору. Закон від 21.07.2020 № 815-ІХ ввів поняття поінформованого користувача (яким є обізнаний в певній сфері покупець, споживач, який володіє інформацією про виробників певного товару, розрізняє товари певного виду, знає їх вигляд, властивості тощо), який власне і повинен формувати загальне враження про певний виріб і повинен вміти розрізняти оригінальний промисловий зразок і подібні вироби. Відтак порушення прав на промисловий зразок матиме місце у випадку, якщо певний промисловий зразок не справляє на інформованого користувача відмінного загального враження, він вважатиметься тотожним до промислового зразка, права на який захищаються. При цьому відмінність виробів у незначних деталях до уваги не братиметься. Безумовно, питання тотожності, ідентичності, питання щодо загального враження інформованого користувача слід доводити висновком судової експертизи. І саме судовий експерт визначатиме загальні ознаки «поінформованого користувача».

Для визначення обсягу правової охорони береться до уваги ступінь свободи автора, яка визначає наявність певних можливих обмежень щодо розробки певних дизайнерських рішень (зокрема, йдеться про функціональні характеристики певного виробу, які можуть обмежувати рішення автора щодо майбутнього зовнішнього вигляду певного виробу).

Умови надання правової охорони промисловому зразку певною мірою подібні на умови надання правової охорони

винаходів (корисних моделей). Зокрема, промисловий зразок не повинен суперечити публічному порядку, загально визнаним принципам моралі та повинен відповідати критеріям охороноздатності, яких закон виділяє два: новизна та індивідуальний характер. Звертаємо увагу на те, що законодавець змінив поняття «патентоздатність» на «охороноздатність» (очевидно, з урахуванням заміни назви охоронного документу «патенту» на «свідоцтво»). Також до новизни як умови охороноздатності доєднався індивідуальний характер.

Новизна промислового зразка традиційно проявляється в тому, що не повинно бути жодного ідентичного промислового зразка, який доведено до загального відома (оприлюднено) до дати подання заявки до НОІВ (щодо зареєстрованого промислового зразка) або до дати доведення до загального відома (щодо незареєстрованого промислового зразка). При встановленні новизни до уваги беруться як чинні патенти (свідоцтва) на промислові зразки, які діють в Україні та інших країнах світу, подані заявки до відповідних патентних відомств, так і будь-які загальнодоступні дані про дизайн виробів, які використовуються в Україні та закордоном.

Промисловий зразок визнається таким, що має індивідуальний характер, якщо загальне враження, яке він справляє на інформованого користувача, відрізняється від загального враження, яке справляє на такого користувача будь-який інший промисловий зразок, доведений до загального відома. Індивідуальний характер – це новий критерій охороноздатності, який надає промислому зразку розрізняльної здатності серед інших промислових зразків (зареєстрованих та незареєстрованих). Це важливий критерій, який доповнює новизну, і разом з нею формує обсяг правової охорони.

Законом встановлено певні відмінності у здійсненні прав щодо зареєстрованого та незареєстрованого промислового зразка. Зокрема, власник зареєстрованого промислового зразка має традиційні виключні майнові права на використання промислового зразка: власне саме використання, надання дозволу або встановлення заборони щодо використання промислового

зразка третіми особами. При цьому використанням промислового зразка визнається виготовлення виробу із застосуванням зареєстрованого промислового зразка, застосування такого виробу, пропонування для продажу, в тому числі через Інтернет, продаж, імпорт (ввезення), експорт (вивезення) та інше введення його в цивільний оборот або зберігання такого виробу в зазначених цілях.

Загальне враження поінформованого користувача щодо зовнішнього вигляду зареєстрованого промислового зразка і щодо іншого подібного виробу є основним критерієм для встановлення факту використання промислового зразка іншою особою.

Натомість власник незареєстрованого промислового зразка має право забороняти його лише копіювання промислового зразка та використання, яке є наслідком такого копіювання. Такий підхід пояснюється тим, що зареєстрований промисловий зразок має більшу правову визначеність, а відтак і надає більше прав його власнику. Натомість незареєстрований промисловий зразок повинен наділяти його власника правом лише задля запобігання копіюванню такого зразка.

Права на промисловий зразок можуть бути визнані недійсними в судовому або позасудовому порядку. При цьому судовий порядок застосовується лише щодо визнання недійсними прав на зареєстрований промисловий зразок. Щодо незареєстрованого промислового зразка в законі немає відповідної норми. Натомість положення закону про визнання недійсними прав на промисловий зразок в позасудовому порядку (шляхом звернення до Апеляційної палати) не конкретизують, чи йдеться про зареєстрований, чи незареєстрований промисловий зразок. Вважаємо, що в судовому порядку можуть визнаватися недійсними права як на зареєстрований, так і на незареєстрований промисловий зразок. Такий висновок базується на універсальності права на звернення до суду за захистом порушених прав.

Підставами визнання недійсними прав на зареєстрований промисловий зразок в судовому порядку є: невідповідність

промислового зразка умовам надання правової охорони; наявності у зображенні промислового зразка ознак, що не були передбачені поданою заявкою; здійснення державної реєстрації промислового зразка з порушенням прав інших осіб. Закон від 21.07.2020 № 815-ІХ визначає, що такий позов може бути подано заінтересованою особою протягом усього строку чинності майнових прав на промисловий зразок та після припинення їх чинності. Попри це при зверненні до суду варто зважати на строк позовної давності, який у даному випадку становить три роки з моменту, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила.

Тарасенко Х.Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
здобувачка кафедри інтелектуальної власності, інформаційного
та корпоративного права

СВОБОДА ТВОРЧОСТІ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

Можливість генерувати ідеї найрізноманітнішого характеру, творити та втілювати результати своєї творчості в життя, апробовувати їх практикою є центральним рушійним елементом прогресу.

Творчість визначають по-різному. У різні епохи філософи та науковці намагались дати власне визначення творчості. Але завжди творчість визначалась крізь призму свободи людини, її права (можливості) вільно здійснювати певну діяльність за власним бажанням і згідно власних переконань, оприлюднювати результати такої діяльності. Свобода думки та можливості її вираження через мову чи фізичну діяльність (поведінку) є формою самореалізації. Втілення своїх ідей абсолютно повному, або ж, вдосконалюючи існуючі в теорії і практиці знання, дає можливість індивідууму виражати внутрішнє бачення життя, його різносторонність, проявляти себе як члена соціуму.

Штефан А.С. зауважує, що творчість — завжди новизна, вона є антиподом звичайної, стереотипної діяльності і не повторює вже раніше відоме. Творчий процес починається там, де немає готових алгоритмів розв'язання, де відомі рецепти і способи дії

виявляються не результативними, де потрібен пошук¹. Зазвичай, основні умови правової охорони включають ознаку творчого характеру твору й ознаку його вираження в об'єктивній формі, а додаткові умови правової охорони – ознаку змісту твору, ознаку завершеності твору й ознаку його оприлюднення. Крім цього науковцями звертається увага на можливість його відтворення, оригінальність, новизну, індивідуальність твору, унікальність логіки ідей².

Отже, одним із критеріїв визначення творчого елемента у результаті інтелектуальної діяльності людини є новизна змісту, форми, самого процесу чи способу досягнення такого результату. Водночас, слід наголосити, що такий результат інтелектуальної діяльності повинен мати об'єктивну форму.

Погоджуємось із Майданик Л.Р., яка слушно зауважує, що доки ідея не набуде чіткого зовнішнього вираження та існує у формі ідеї, монопольні права на твір не виникають. А з урахуванням сучасних доктринальних підходів та європейської судової практики, об'єктивна форма вираження твору як обов'язкова ознака твору може визначатися через точне (однозначне) сприйняття такої форми зором чи слухом людини, при цьому статичність не є релевантною характеристикою в такому разі³.

Кожен має право на творчість. Р.Б. Шишка наголошує на тому, що право на творчість – це природне невід'ємне право людини, яке належить їй в силу факту народження і не потребує додаткових юридичних фактів для реалізації. Але це право є і соціальним, водночас. А відтак – поняття свободи творчості є поліаспектним соціальним і правовим явищем й пов'язується з можливістю приймати рішення відповідно до своїх переконань,

---

¹ Штефан А.С. Феномен творчої діяльності у авторському праві. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2018. № 4. С.8

²Право інтелектуальної власності: навчально-методичний посібник. За заг. ред. Р. Є. Еннана, С. В. Мазуренко. Одеса : НУ "ОЮА". 2019. С.100 URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/16024>)

³Майданик Л.Р. Поняття та межі об'єктивної форми вираження твору: аналіз європейського та українського підходів. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2019. №1. С.95 URL: <http://uran.inprojournal.org/article/view/162749>.

вільно їх висловлювати, в тому числі, через засоби масової інформації, чи інші комунікативні системи¹.

Ополонська Н.М. відносить право на свободу творчості до культурних прав і свобод, виділяючи останні у самостійну групу прав і свобод за критерієм приналежності до сфери реалізації у соціальному житті людини². Бочарова Н.В. також наголошує на приналежності права на свободу творчості до культурних прав особи, які розглядаються як гарантована державою можливість кожного вільно використовувати увесь комплекс культурних благ, який включає умови і послуги для задоволення творчих потреб³.

Також у науковій літературі слушно наголошують, що право на свободу творчості належить саме фізичній особі, оскільки саме фізична особа здатна творити⁴. Створення твору – це духовний акт, процес самовираження, в якому людина переосмислює саму себе і навколишню дійсність, висловлює те, у що вона вірить і про що думає⁵.

На нашу думку, право на свободу творчості є культурним правом особи, що абсолютно не виключає притаманний йому соціальний характер, адже творчість так чи інакше характеризує людину як істоту соціальну, що бажає тим чи іншим способом виразити у певній формі свої ідеї і переконання, свої знання, уміння чи навички серед соціуму, або ж приховати їх, залишаючись анонімом.

Право визнаватись автором (винахідником), права, що виникають внаслідок отримання свідоцтва на знак для товарів і послуг, дають можливість творцю (суб'єкту майнових прав)

---

¹Шишка Р. Б. Природа та зміст права свободи творчості. Економічні та цивільно-правові відносини в Україні. Вісник Харків. нац. ун-тету внутр. справ. 2002. Вип. 19. С.207, 209.

²Ополонська Н. М. Право на свободу творчості в системі прав людини. Приватне та публічне право. 2017. № 3. С. 32. URL: http://www.pp-law.in.ua/archive/3_2017/9.pdf

³Бочарова Н. В. Значення конституційного забезпечення свободи творчості та права на результати творчої діяльності в умовах інформаційного суспільства. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного ун-тету. Серія: Юриспруденція. 2017. № 7. С.70. URL: <http://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc7/16.pdf>.

⁴Щербина Б.С. Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «Право». 2022. Вип. 71. С. 153. URL: <http://visnyk-https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/08/26.pdf>

⁵Штефан А.С. Принципи авторського права. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2022. № 1. С. 133.

заявити світові про себе, про своє ім'я і результат своєї праці. Навіть право залишатись анонімом є направленим на «замовчування» факту належності твору (винаходу) його автору власне перед іншими особами. Саме тому не слід ігнорувати соціальну приналежність права на творчість та прав, які виникають внаслідок його реалізації і створення твору (винаходу) тощо.

Відповідно до ст. 54 Конституції України громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності¹. Отже, це право є одним із основоположних прав людини, гарантованих на конституційному рівні. В контексті свободи творчості слід також згадати і такі основоположні права людини і громадянина, гарантовані Конституцією України, як: право на свободу думки і слова; право на вільне вираження своїх поглядів і переконань; право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір, адже усі ці права так чи інакше торкаються можливості особи вільно виражати свої ідеї чи думки у будь-якій формі, а відтак – створювати і доводити до відома (поширювати) результати своєї інтелектуальної та творчої діяльності.

У ст. 5 Декларації про соціальний прогрес і розвиток (Резолюція 2542 (XXIV) Генеральної Асамблеї від 11 грудня 1969 р.) визнається, що «соціальний прогрес і розвиток» потребують використання всіх інтелектуальних можливостей сучасної людини. Декларація закликає цінувати творчу ініціативу й вчасно надавати громадянам інформацію про зміни у світі»².

Отже, свобода творчості є невід'ємним фундаментальним елементом розвитку людства, його технологічного, технічного та культурного прогресу зважаючи на той факт, що творчість – це

---

¹Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254> (дата звернення 10.02.2022).

²Речицький В. Абетка демократії: свобода творчості. Інформаційний портал «Права людини в Україні». 2015. URL: <http://khpg.org/1444641832> (дата звернення 10.02.2022).

процес створення чогось нового, оригінального, дотепер неіснуючого. Свобода творчості ознаменовує також особистісний ріст людини, можливість її самореалізації. Своєю чергою, свобода творчості у будівництві є основою для забезпечення можливості створення нових (зміни існуючих) об'єктів будівництва, які якісно відрізняються від тих, що були створені раніше, своєю ергономічністю, функціональністю, рівнем безпеки та естетичними характеристиками.

О. С. Іоффе вважав, що «творчість є інтелектуальною діяльністю, що закінчується актом, в результаті якого з'являються нові поняття, образи та (або) форми їх втілення, які являють собою ідеальне відображення форми їх втілення»¹.

Погоджуємось зі цим твердженням та вважаємо, що процес творчої діяльності людини – це завжди інтелектуальний процес, іншими словами – процес, керований людським інтелектом. І його результати, яким надано певну форму, слід розглядати як результати інтелектуальної діяльності людини. Більше того, подекуди, ці результати матимуть також і творчий характер.

Отже, творча діяльність – це процес створення чогось нового. Вона завжди є інтелектуальною діяльністю, а в окремих випадках, результати, отримані від неї, матимуть також і творчий характер.

Правова охорона результатів інтелектуальної діяльності людини забезпечується в рамках різних інститутів права інтелектуальної власності. Закономірно, що така гранично широка сфера діяльності, як будівництво, буде репрезентована також різного роду результатами інтелектуальної діяльності, які можуть стати об'єктами правової охорони у широкому пласті інститутів інтелектуального права.

Проте, не усім цим результатам притаманний творчий характер, а лише тим, що отримують правову охорону як об'єкти авторського права.

---

¹ Майданик Л.Р. Поняття оригінальності твору в авторському праві: досвід ЄС, України та зарубіжних країн. Підприємництво, господарство і право. 2018. №10. С.32 URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/10/7.pdf> (дата звернення: 23.09.2022).

Своєю чергою, об'єктам патентного права, засобам індивідуалізації, об'єктам інтелектуальної власності з локальною новизною характерні свої умови надання правової охорони (винахідницький рівень, новизна, промислова придатність та ін.).

Так, наприклад, раніше до промислових зразків застосовувався один єдиний критерій охороноздатності – світова новизна. Тепер промисловий зразок відповідає критеріям охороноздатності, якщо є новим і має індивідуальний характер. Тобто, лише сукупність цих двох критеріїв робить промисловий зразок охороноздатним¹.

Безпосередньо у сфері будівництва свободу творчості закріплює низка норм. Зокрема, відповідно до п.п.1, 3) ч. 1 ст. 22 Закону України «Про архітектурну діяльність» архітектор під час проектування і будівництва об'єктів архітектури має право: вільно обирати засоби і способи реалізації архітектурного рішення; без попереднього дозволу розробляти проектні пропозиції щодо забудови будь-якої земельної ділянки для визначення можливості і умов здійснення на ній будівництва об'єкта архітектури².

Ці положення закону чітко вказують на наявність права вільно відображати свої власні бачення об'єктів будівництва у відповідних проектах, а також обирати засоби і способи реалізації творчого задуму.

Слід зауважити, що об'єкт будівництва як центральний об'єкт дослідження у цій науковій роботі, може, водночас, бути і об'єктом інтелектуальної власності, якщо йому надано відповідну правову охорону згідно із законом. При цьому, він безпосередньо, окремі його частини чи характеристики можуть охоронятись в рамках різних інститутів інтелектуальної власності, окрім інституту породи тварин. Проте, сам по собі як

---

¹ Еннан Р.С. Правова охорона промислових зразків: новели законодавства України 2020 року. Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України): матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.). Одеса : Видавничий дім «Гельветика».2021.Т.2. С.497 С. 497-500.

²Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14> (дата звернення 10.02.2022).

об'єкт реального світу він отримує правову охорону як об'єкт авторського права – твір архітектури.

На сьогодні у галузі авторського права існує презумпція творчого характеру праці. Презумпція творчого характеру праці притаманна також і об'єктам патентного права, однак з певними особливостями, що впливають як з моменту надання правової охорони (яким є момент видачі патенту), так і з факту необхідності проведення кваліфікаційної експертизи для встановлення новизни об'єкту (як умови надання правової охорони).

Презумпція творчого характеру праці, результатом якої є об'єкт інтелектуального права, сформульована у п.18 постанови Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав»: якщо не доведено інше, результат інтелектуальної діяльності вважається створеним творчою працею. У п.25 постанови Пленуму ВГС України від 17 жовтня 2012 року «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» зазначено: у вирішенні питань про те, чи є конкретний результат об'єктом авторського права, суду варто враховувати, що таким є лише той результат, який створено творчою працею; доки не доведено інше, результат інтелектуальної діяльності вважається створеним творчою працею¹.

Саме тому, незважаючи на той факт, наскільки примітивним та однотипним може виявитись архітектурне рішення в об'єкті будівництва, форма його вираження (проект) буде отримувати правову охорону як об'єкт авторського права в силу факту його створення.

Така позиція відображена і в законодавстві іноземних держав, її відображає також і світова судова практика. Протилежне можна буде доводити в судовому порядку у разі, якщо особа вважатиме, що в силу існування і охорони певного

---

¹Яворська О. С. Теорія та практика застосування презумпції творчого характеру праці, результатом якої є об'єкт інтелектуальної власності. Вісник Львівського ун-тету. Серія юридична. 2017. Вип. 64. С. 176

об'єкту інтелектуальної власності та прав на нього її права чи законні інтереси невизнані, порушені чи оспорені.

Так, до прикладу, Л.Бентлі наголошує, що у Великобританії надання правової охорони творам архітектури, відбувається незалежно від того, наскільки вираженим в них є художній та естетичний компонент. Це, своєю чергою, зумовлене відсутністю в законодавстві прямої вказівки про правову охорону виключно творів, що мають творчий характер. Відтак, в судовій практиці базовою стає презумпція творчого характеру твору¹.

Аналогічна ситуація склалась і в Канаді. Як твори архітектури охороняються найрізноманітніші об'єкти будівництва: комерційні будівлі, однотипні будинки стандартних форм, фасади та внутрішнє планування магазинів, дизайни інтер'єру, телекомунікаційні вежі, залізничні перони, тенісні корти, озеленення тощо. Нещодавно канадський суд визнав, що сталева конструкція колишнього Громадського центру в Оттаві захищена авторським правом².

До слова, як твір архітектури отримує правову охорону не лише об'єкт будівництва сам по собі, але й проектна документація на нього.

Окремі науковці в Україні дотримуються позиції, що та частина проектної документації, яка не відображає творчого характеру твору, не повинна підлягати правовій охороні³.

Тим не менш, таку позицію вважаємо спірною. Авторське право охороняє форму твору, а не його зміст. І, як тільки певна ідея автора набула форми, яка дає можливість надати їй авторсько-правову охорону, вона її отримує в силу факту свого створення. І лише постфактум, заінтересованими особами (особами, право яких порушене, невизнане чи оспорене в силу факту існування такого твору та набуття на нього прав) може

---

¹Intellectual Property Law. Fifth Edition. Lionel Bently, Brad Sherman, Dev Gangjee, and Phillip Johnson. 2018. Oxford University Press p.130

²Sebastian Beck-Watt, Catherine Lovrics. Intellectual Property and Architecture – Copyright Protection in Focus. Lexology. 2020. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=c9e76b62-3348-4e6b-bc8a-8181d620505f> (дата звернення 10.02.2022).

³Миرونенко Н. В., Рябозягова Л. П.Твір архітектури як об'єкт договірних відносин. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2013. № 6. С.18. URL: http://www.ndiiv.org.ua/Files2/2013_6/2.pdf (дата звернення 10.02.2022).

такий творчий характер та правова охорона твору в цілому бути оспорена в суді.

В законодавстві України також діє презумпція творчого характеру твору. Отже, будь-які текстові матеріали, будь-які графічні креслення вважаються такими, що мають творчий характер, поки не доведено інше.

Окрім цього, слід наголосити, що при розгляді відповідних спорів у судах для правильної кваліфікації щодо об'єкта на предмет чи є він результатом творчої праці, суди призначають відповідну експертизу з урахуванням постанови Пленуму ВГС України від 23 березня 2012 року «Про деякі питання практики призначення судових експертиз зі спорів, пов'язаних із захистом права інтелектуальної власності»¹.

Завданнями такої експертизи є виявлення та оцінювання властивостей і ознак об'єктів інтелектуальної власності, зокрема, визначення в об'єкті дослідження ознак об'єкта інтелектуальної власності; дослідження відповідності об'єкта критеріям, необхідним для надання правової охорони; установлення факту використання сукупності ознак об'єкта інтелектуальної власності; установлення факту відтворення об'єкта авторського права тощо².

І, як справедливо наголошує О.С. Яворська, саме тому необґрунтованими в справах про скасування державної реєстрації авторських прав, відповідачами в яких була Державна служба інтелектуальної власності (станом на 2013 рік) є мотивувальні частини відзивів, в яких аргументується про необґрунтованість позовних вимог, зважаючи на той факт, що при реєстрації авторських прав на службу не було покладено обов'язок перевіряти творчий характер праці³.

Звичайно, такого обов'язку справді не існує, бо визначення творчого характеру певного об'єкта інтелектуальної власності є

---

¹Яворська О. С. Теорія та практика застосування презумпції творчого характеру праці, результатом якої є об'єкт інтелектуальної власності. Вісник Львівського ун-тету. Серія юридична. 2017. Вип. 64. С. 178

² Кметик-Подубінська Х.І. Експертиза об'єктів авторського права. Судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності: реалії та перспективи: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Львів. 2021. ЛНДІСЕ Мінюст України. С.132

³Яворська О. С. Презумпція творчого характеру праці, результатом якої є об'єкт інтелектуального права: теорія та практика застосування. Часопис цивілістики. 2017. Вип. 23. С.81

завданням експертизи з питань інтелектуальної власності, яка проводиться в рамках певного судового провадження, ініційованого для захисту невизнаних, оспорених чи порушених прав. Така експертиза може також і передувати судовому провадженню та бути використана в доказовій базі сторони при досудовому врегулюванні спору або ж стати елементом системи доказів в судовій справі, провадження в якій сторона планує ініціювати в найближчому майбутньому.

Тим не менш, свобода реалізації права на творчість не може бути абсолютною, якщо вона націлена на те, аби твір (винахід, корисна модель) були доведені до відома суспільства або ж використовувані ним чи окремими його членами.

Замислюючись про межі реалізації права на свободу творчості, слід пригадати вчення І.Канта, який формулював одну з ключових складових категоричного імперативу: моя свобода закінчується там, де починається свобода іншої людини, точніше кажучи, свобода всіх інших членів суспільства. Іншими словами, особа може реалізовувати свій творчий потенціал у будь-якій формі, якщо це не порушує прав інших осіб.

Ця теза отримує і законодавче закріплення в межах здійснення права на свободу творчості, які мають загальний характер, та притаманні для усіх видів діяльності (так званих, загальносоціальних межах), а також в умовах реалізації цього права безпосередньо у сфері будівництва.

Таймасханов Х. С.-М.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
факультет підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції

Цуркаленко Д.П.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ДОКУМЕНТООБІГ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Одним із найважливіших видів діяльності правоохоронних органів є адміністративна діяльність. Національна поліція

України, як один із основних таких органів, реалізуючи свої повноваження виключно в межах та порядку, визначених чинним законодавством нашої держави, має широке коло повноважень у сфері адміністративної діяльності.

Основними завданнями Національної поліції України у сфері дозвільної системи є запобігання порушенням порядку виготовлення, придбання, зберігання, обліку, охорони, перевезення та використання спеціальних об'єктів.

З-поміж іншого, поліцейські можуть проводити перевірку зброї, спеціальних засобів, боєприпасів, що знаходяться у осіб, інших предметів, матеріалів і речовин, щодо зберігання і використання яких встановлені особливі правила чи порядок і на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ, у порядку перевірити дотримання правил поведження з ними та правил використання [1, с.90].

Порушення правил дозвільної системи - це вид адміністративного правопорушення, що посягає на встановлений порядок управління як систему відносин, що забезпечує нормальну діяльність державних органів, а також неухильне виконання встановлених для цього різноманітних загальнообов'язкових правил.

Стадіями дозвільного провадження є:

1. Порушення дозвільного порядку.
2. Вивчення уповноваженим органом поданих документів, перевірка приміщень на відповідність їх вимогам дозвільної системи.
3. Прийняття рішення про видачу дозволу на провадження відповідного виду діяльності.
4. При необхідності оскаржити та опротестувати рішення.
5. Виконання рішення.
6. При необхідності контрольний етап.

Залежно від змісту та призначення цих процесуальних документів та функцій, які вони виконують у провадженні у справах про адміністративні правопорушення у сфері дозвільної системи, їх можна поділити на три основні групи:

1) процесуальні документи, що фіксують фактичні обставини у справах про адміністративні правопорушення у сфері дозвільної системи;

2) процесуальні документи, що забезпечують провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері дозвільної системи;

3) процесуальні документи, які є формою постанови суб'єктів адміністративної процесуальної діяльності у справі про адміністративне правопорушення у сфері дозвільної системи [2, с.38].

Загальними вимогами до оформлення процесуальних документів у справах про адміністративні правопорушення у сфері дозвільної системи є такі:

- дотримання норм адміністративно-процесуального законодавства;
- дотримання процесуальної форми;
- простий, зрозумілий, логічний зміст;
- достовірність даних і доказів.

У разі виявлення порушень під час обстеження об'єктів складаються відповідні акти, в яких детально описується суть виявлених недоліків, зазначається строк їх усунення.

Протокол про правопорушення у сфері дозвільної системи складається уповноваженою посадовою особою органу внутрішніх справ. Поліцейський має право вилучити вогнепальну зброю, а також бойові припаси для розгляду справи в суді, про що робиться відповідний запис у протоколі.

Також необхідно зазначити той факт, що у разі відмови добровільно здати зброю та боєприпаси він має право провести особистий огляд та огляд речей порушника.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що документообіг у справах про адміністративні правопорушення у сфері дозвільної системи повинен мати не лише правильне та грамотне складання процесуальних документів, а й належну їх систематизацію, правильне розміщення у справі, та виконання провадження в цілому.

Список використаних джерел:

1. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової ; [О. В. Джафарова, С. О. Шатрава, К. Л. Бугайчук та ін. ; передм. О. І. Безпалової] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2021. 468 с.

2. Деякі особливості здійснення перевірки дотримання вимог дозвільної системи громадянами як один із видів превентивних поліцейських заходів. Південноукраїнський правничий часопис. 2019. С.36-38

Таймасханов Х. С.-М.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
факультет підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції

Царьова І.В.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри
українознавства та іноземних мов

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Відповідь на питання, до якого типу належить цивільне право України, має велике практичне значення, оскільки визначає тенденції його розвитку, можливість прогнозування зусиль законодавця та визначення їх перспектив, напрями формування судової практика в країні, і, нарешті, обсяг матеріалу, який повинен засвоїти і яким має володіти юрист. Ігнорування такого чинника може призвести до того, про що свідчить горезвісний досвід створення трастових компаній, багато в чому через спробу некритичного, без достатнього теоретичного обґрунтування, перенесення інституту англосаксонського права в принципово іншу правову систему. Не забезпечена можливістю захисту за допомогою «прав справедливості» і прецедентного права, як це має місце в англосаксонській системі цивільного права, діяльність товариств «довірчого управління» власністю завдавала істотної шкоди не тільки матеріально, а й морально, похитнули віру в перспективу розвитку цих відносин в Україні.

Початком становлення цивільного права в Україні можна вважати створення у 16 ст. статутів Великого князівства Литовського, в яких намічався хоч і дуже приблизно, але все ж досить виразний поділ права на галузі, в рамках якого почали конституюватися відповідні цивільно-правові та публічно-правові інститути [1, с.288].

Перший із статутів – «Старий», прийнятий у 1529 р. – був першим загальним кодексом Литовської держави, до складу якої тоді входила Україна. За змістом і структурою воно було близьке до Руської Правди.

Оскільки його норми були досить архаїчними, у 1566 р. було прийнято другий – «Волинський» - Статут. Дія Волинського статуту поширювалася на Волинь, Поділля та колишнє Київське князівство. Спеціальні розділи регулювали правове становище дворянства, шлюбно-сімейні відносини, опіку, продаж, спадщину, земельні спори тощо.

Третій Статут під назвою «Новий» був прийнятий у 1588 р. Він досить ретельно регулював відносини землеволодіння. Значну увагу приділено договірному праву. По суті, статuti Великого князівства Литовського були результатом використання і творчої переробки місцевого звичаєвого права, литовського, німецького, польського цивільного законодавства. При цьому враховувалися принципи та ідеї римського права, які відігравали роль методологічної основи.

Крім того, статuti були використані при підготовці «Прав, по котрым судится малороссийский народ» — збірника правових норм XVIII ст., складеного з метою врегулювання відносин на Лівобережній Україні. Після приєднання її до Московської держави згідно з Березневими статтями московське законодавство не поширювалося на територію Гетьманщини; тут продовжували діяти «колишні права», тобто звичаєве право, польсько-литовське законодавство та магдебурзьке право [2, с.164].

Оскільки Росія з міркувань використання додаткового чинника забезпечення централізації влади була зацікавлена в уніфікації законодавства імперії, у 1728 р. була створена комісія

для розробки законопроекту, який мав регулювати відносини в Малоросії на єдиних загальноімперських засадах.

У 1743 р. комісія подала законопроект під назвою «Права, по которым судится малороссийский народ». По суті, це був перший кодекс українського права. При його складанні використовувалися римські та німецькі правові джерела, статuti Великого князівства Литовського, польське законодавство, магдебурзьке та холмське право, саксонське право, звичаєве право та судова практика.

У Правах значне місце займають норми цивільного права, які за обсягом складають найбільшу частину. Зокрема, розділ 10 присвячений шлюбному праву, розділ 11 – інституту опіки, розділ 12 – спадкуванню за заповітом, розділ 13 – спадкуванню за спорідненням, розділ 14 – речовому праву, розділ 15 – договорам найму та оренда нерухомого майна, розділ 16 язальний закон (у тому числі забезпечення зобов'язань), розділи 17-19 – земельні відносини. Так, із 30 розділів «Прав, по которым судится малороссийский народ», 10 були присвячені регулюванню цивільних відносин.

Проект не влаштував царський уряд своєю помітною відмінністю від російського законодавства, і тому так і не був прийнятий, хоча фактично застосовувався до формування єдиної імперської системи законодавства в середині ХІХ ст [1, с.314].

У ХІХ столітті була зроблена спроба створити ще один український кодекс, який отримав назву «Зібрання малоросійських прав».

Значну увагу було приділено договірним зобов'язанням. Зокрема, декларувалася свобода договорів. Вчинення правочину за наявності недоліків свободи тягло за собою його недійсність.

Невиконання зобов'язання тягне за собою обов'язок боржника відшкодувати кредиторів збитки. За загальним правилом відшкодуванню підлягали як прямі збитки, так і упущена вигода.

З окремих видів договорів найбільш детально регламентувалися купівля-продаж, позика, перепродаж, зберігання, комісія, найм.

Поряд із описаними вище законодавчими працями вплив на формування цивільного права України XVII-XIX ст. також підлягала російському праву. Зокрема, питанням цивільного права був присвячений X том Зводу законів Російської імперії. Водночас слід мати на увазі, що Кодекс передбачав у деяких випадках особливе регулювання майнових та інших відносин для Чернігівської та Полтавської губерній.

Протягом останнього півстоліття існування Російської імперії велася активна робота зі створення Цивільного кодексу, який мав встановити єдині норми для всієї території імперії. Однак до жовтня 1917 року рахунки та роботи не були завершені. Надалі цивільне право в Україні продовжувало розвиватися в рамках радянського цивільного права.

На сьогоднішній день цивільне право сформувалося як самостійна, кодифікована та окрема галузь права, фундаментальною основою якої є прийняття закону про набрання чинності чинним Цивільним кодексом України (далі – ЦК України) [1].

В даний час цивільне право розглядається, в залежності від підходу, як галузь права, галузь законодавства, наука або навчальна дисципліна. Цивільне право як галузь права базується на нормах цивільного законодавства для регулювання майнових та особистих немайнових правових суспільних відносин; як галузь законодавства – це сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини у сфері майнових та особистих немайнових відносин; як навчальна дисципліна, це галузь юридичної науки, яка вивчає приватне право, формування і зміст норм цивільного права та закріплених ними інститутів і структур, правила і практику тлумачення і застосування цих норм з метою виявлення перспектив і тенденції розвитку інститутів цивільного права [2].

Завершена в Україні кодифікація цивільного законодавства призвела до низки проблем, пов'язаних із визначенням предмета цивільного права. Деякі з цих проблем стосуються визначення відносин, які виникають у процесі здійснення громадянської діяльності. При цьому правильне їх визначення є суттєвим як для

практики правозастосування, так і для цілей удосконалення цивільного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Цивільне право: підруч. для студентів ВНЗ: у 2 т. / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого». Харків: Право, 2012. Т. 1. С. 656 с.

2. Цивільно-правове регулювання корпоративних відносин у судовій практиці України. Упоряд.: В. І. Борисова, І. П. Жигалкін, О. М. Сибіга та ін.]. Харків: Право. 2013. С. 548.

3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року №1667-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Троцька В.М.

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
НАПрН України, завідувачка сектору розпорядження
авторськими та суміжними правами відділу авторського права і
суміжних прав, кандидат юридичних наук

Пилученко Д.В.

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
НАПрН України, науковий співробітник відділу авторського
права і суміжних прав

**ПЕРЕКЛАД І ПУБЛІЧНЕ ВИКОНАННЯ ПІСЕНЬ
УКРАЇНСЬКИХ АВТОРІВ РОСІЙСЬКИМИ
ВИКОНАВЦЯМИ: ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ**

Переспівування пісень у перекладі є звичним явищем у світі. В ньому часто зацікавлені як виконавці, так і автори, оскільки виконання пісні у перекладі іншою мовою надає їй нове звучання, розширює аудиторію, сприяє популяризації автора та результатів його творіння. Якщо перекладачем, виконавцем отримано дозвіл від автора (чи іншої особи, яка має авторське право) (далі — Автор), зазначено автора при публічному використанні твору, то не виникає жодних проблем. Інша ситуація, коли використовується твір без дозволу. Особливо гостро питання постає в умовах збройної агресії росії, метою якої

є позбавити український народ свободи, обмежити право на самоідентифікацію нації, зокрема й шляхом цілеспрямованого поширення творів російською мовою. Прикладами є виконання (переспівування) музичних творів у перекладі виконавців Софії Ротару, Злати Огневич, гуртів «Океан Ельзи», «Go_A», «Антитіла» та ін. На жаль існують випадки, коли твір використовується російськими виконавцями з пропагандистським текстом з метою розпалювання ненависті до українців. Наприклад, цинічне відео з Маріуполя під назвою «Азовсталь. Пливе кача» про бійців полку «Азов», з підтекстом російською мовою (виконавці Акім Апачов та Дар'я Фрей) [1] порушує принципи гуманності і моралі, а тому ставить під сумнів його правомірне опублікування. Як можливо боротися з такою ганебною практикою?

Автори, твори яких перекладені та публічно виконані, чи іншим способом неправомірно використані без дозволу, мають можливість припинити таке порушення, вживаючи заходи щодо захисту авторського права.

Як відомо, авторське право складають особисті немайнові права та майнові права. Особисті немайнові права можуть належати виключно автору — фізичній особі. Відповідно до ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі — Закон) це, зокрема, право вимагати: 1) визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі та його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо; 2) збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора (право на недоторканість твору).

Щодо визнання авторства. При публічному виконанні пісень у перекладі, часто авторів оригінальних творів не вказують, що є порушенням вказаних прав.

Щодо права на недоторканість твору. Відповідно до ст. 439 ЦК України автор має право протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню або іншій зміні твору чи будь-якому

іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі та репутації автора, а також супроводженню твору без його згоди ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо. Водночас, у разі смерті автора недоторканність твору охороняється особою, уповноваженою на це автором. За відсутності такого уповноваження недоторканність твору охороняється спадкоємцями автора, а також іншими заінтересованими особами. Отже, автори, їх спадкоємці чи інші уповноважені особи вправі вживати заходи щодо захисту прав, якщо вважають, що переклад та його публічне виконання призвело до спотворення оригінального твору, наносить шкоду честі та репутації автора. Наприклад, співачка Христина Соловій зазначила, що російський репер Паша Ізотов використав без дозволу пісню «Тримай». «Він замість куплетів зачитав свій реп російською мовою, а ось приспів залишив, але спотворив голос співачки автотюном. "Зіпсував мою пісню, спотворив мій голос та навалює з нею свій російський реп у TikTok та YouTube", — написала Соловій» [1].

Майнові права на твір належать його авторові, якщо інше не встановлено договором чи законом (ст. 440 ЦК України, ст. 15 Закону). Автору належить виключне право надавати іншим особам дозвіл на використання твору будь-яким одним або всіма відомими способами на підставі авторського договору. Використання твору будь-якою особою допускається виключно на основі авторського договору (ч. 1 ст. 32 Закону). Отже, правомірним вважатиметься використання твору, зокрема й здійснення перекладу, публічне виконання, відтворення, лише за наявності дозволу Автора. За відсутності такого дозволу будь-яке опублікування твору в перекладі є порушенням авторського права. Втім існують винятки та обмеження, коли використання твору не є порушенням. Допускається вільне використання творів, наприклад, у разі цитування уривків, висвітлення подій з інформаційною метою; відтворення уривків творів для навчання, в особистих цілях тощо, за певних умов, встановлених статтями 21–25 Закону.

Цілком можливо, що особа отримала від Автора дозвіл.

Наприклад, згідно з інформацією, розміщеною в ЗМІ, ще до початку воєнних дій росії проти України, спадкоємиця Кузьми Скрябіна надала Алісі Войс (колишній солістці гурту «Ленінград») дозвіл на публічне виконання відповідних творів автора [2]. Проте, з початку війни відношення до поширення творів українських авторів російськими виконавцями докорінно змінилося. Автори чи їх спадкоємці можуть переглянути договірні відносини. Розірвання договорів здійснюється за згодою сторін, розірвання договорів в односторонньому порядку не допускається, якщо інше не передбачено законом або договором (ст. 651 ЦК України). Виходячи з норм закону, чи умов укладеного договору, його сторона має право розірвати договір в односторонньому порядку, повідомивши іншу сторону. Сторона договору, яка вважає за необхідне змінити або розірвати договір, має надіслати пропозицію про це контрагенту. Контрагент має розглянути пропозицію та протягом 20 днів з моменту її отримання повідомити ініціатора розірвання договору про результати розгляду. Якщо сторони не досягли згоди щодо розірвання (зміни) угоди або друга сторона не надала відповідь у встановлений строк, ініціатор розірвання (зміни) має право передати спір на вирішення суду. Якщо суд ухвалив рішення розірвати або змінити договір, такий документ вважається розірваним чи зміненим з дня набуття чинності судового рішення (якщо іншого строку набрання чинності не встановлено за рішенням суду) (ст. 188 ГК України). Тобто, за наявності правових підстав та у разі бажання Автора (у випадку його смерті — спадкоємця), договірні відносини можна припинити, тим самим заборонити будь-яке використання твору.

Окрім того, право на передачу будь-яким особам невиключних прав на використання творів мають організації колективного управління, яким суб'єкти авторського права передали повноваження на управління своїми майновими авторськими правами (ч. 5 ст. 32 Закону). Проте, можливість отримання дозволу через українські організації колективного управління на публічне виконання пісень після початку воєнних дій, виключена. Так, за інформацією ГО «Українська агенція з

авторських та суміжних прав», ця організація «розірвала угоди з російськими авторськими організаціями через військову агресію РФ» [3]. Якщо ж російські виконавці намагатимуться отримати дозвіл на території РФ, наприклад, через російське авторське товариство (РАО), то така організація не вправі надати відповідний дозвіл. Якщо припустити, що такі дії будуть допущені організацією, то зібрана винагорода не буде перерахована в ГО УААСП для виплати Авторам, оскільки договір між цими організаціями розірвано, а відтак кошти акумулюватимуться в російській організації, а українські Автори не отримують винагороди.

Серед способів використання найбільш поширеним є відтворення в мережі Інтернет виконання пісень в перекладі російськими виконавцями. Автори, виконавці, виробники фонограм мають право призупиняти чи забороняти дії, що порушують їх авторське право і (або) суміжні права. Так, достатньо написати електронного листа (чи заяву) зі скаргою та вимогою щодо блокування доступу до твору, фонограми, обґрунтувавши звернення нормами законодавства про авторське право і суміжні права. Для прикладу, відео-сервіс YouTube має автоматизовані механізми щодо формування та направлення скарг, визначені зокрема у «Вимогах до сповіщень про порушення авторських прав». Автор і (або) суб'єкт суміжних прав або його законний представник може направити заяву з зазначенням відомостей, необхідних для ідентифікації заявника, твору і (або) об'єкта суміжних прав, підтвердження наявності у заявника прав, а також достовірності наданої ним інформації [4]. Сервіс в автономному режимі може блокувати завантаження. Важливий момент, якщо протягом певного строку сторони конфлікту не узгодять спірні питання, чи заявник не повідомить про відкриття судового провадження про захист його прав, доступ до твору може бути відновлено. Порядок припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет передбачений у ст. 52-1 Закону. Постачальник послуг хостингу має право відновити доступ до твору на десятий робочий день з дня надсилання заявнику копії

повідомлення, якщо протягом цього часу заявник не надав йому підтвердження відкриття судового провадження про захист його прав на об'єкт авторського права і (або) суміжних прав (ч. 10 ст. 52-1 Закону). До завершення розгляду справи по суті суддя одноособово має право винести ухвалу про заборону відповідачеві, щодо якого є достатні підстави вважати, що він є порушником авторського права і (або) суміжних прав, вчиняти до винесення рішення чи ухвали суду певні дії, зокрема: виготовлення, відтворення та інше використання творів, записаних виконань, фонограм (ч. 1 ст. 53 Закону).

Окрім того, варто пам'ятати про економічну складову авторського права. За використання творів, їх авторам належить до виплати авторська винагорода. Твір у самовільному перекладі використовується не лише без дозволу Автора, а й без виплати йому винагороди. Ба більше, на творах у перекладі заробляють їх виконавці, продюсери. Особи, в тому числі українці, які слухають, дивляться в мережі Інтернет відповідний контент, сприяють їх заробітку завдяки монетизації творів. Російські виконавці отримують відрахування, які вкладають в економіку країни-агресора. На це звернула увагу співачка MamaRika (Анастасія Середа): «...люди навіть не розуміють, що просто один раз послухавши російський контент, подивившись у YouTube якусь передачу чи послухавши російську пісню, ви спонсоруєте війну. Тому що це зараховується на їхній рахунок, вони це потім вкидають у їхню економіку, в результаті ці гроші йдуть на зброю, якою знищують наші будинки, наші життя» [5]. Отже, глядачам (чи слухачам) варто не підтримувати прямо чи опосередковано діяльність російських виконавців, уникаючи прослуховування (перегляду) перекладеного контенту. Оригінали виконання пісень українською мовою варті більшої уваги, ніж недолуго перекладені та переспівані пісні.

Однак тут варто зазначити, що сервіс YouTube доволі оперативно відреагував на різку зміну наповнення контенту російських медіа і з 25 лютого 2022 р. призупинив монетизацію на каналах ЗМІ, які фінансуються урядом рф, а з 03 березня 2022 р. усі функції, пов'язані з монетизацією контенту, призупинені і

для звичайних користувачів, які знаходяться в росії. Крім того, оголошення рекламодавців з росії тепер не відображаються в сервісах та мережах Google по всьому світу, а автори з росії не можуть вступити до Партнерської програми YouTube [6; 7].

Отже, як Автори, так й пересічні громадяни, організації, Інтернет-сервіси можуть припиняти чи суттєво впливати на ганебну практику поширення виконання пісень українських авторів у перекладі російськими виконавцями. Для цього, як наведено вище, існують необхідні правові механізми.

Список використаних джерел:

1. Сліпченко К. «Пралок та трусів замало». Як росіяни крадуть сучасну українську музику.

URL: https://zaxid.net/yak_rosiyani_kradut_suchasnu_ukrayinsku_muziku_pisni_video_n1544260

2. Група «Скрябін» розкритикувала російські версії пісень Кузьми.

URL: https://zaxid.net/grupa_skryabin_rozkritikuvala_rosiyski_v_ersiyi_pisen_kuzmi_n1389236

3. Білаш К. Україна розірвала угоди з російськими авторськими організаціями.

URL: https://lb.ua/culture/2022/03/22/510548_ukraina_rozirvala_ugodi_z.html

4. Вимоги до сповіщень про порушення авторських прав.

URL: <https://support.google.com/youtube/answer/6005900?hl=uk>

5. Мамаріка звернулася до українців, які слухають російську музику.

URL: <https://novosti-n.org/ukraine/MamaRika-zvernulasya-do-ukrayincziv-yaki-sluhayut-rosijsku-muzyku-VYDEO--292895>

6. Правила монетизації каналів YouTube.

URL: <https://support.google.com/youtube/answer/1311392>

7. MediaSapiens. YouTube відключив монетизацію для користувачів із Росії.

URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1967332-youtube-vidklyuchiv-monetizatsiyu-dlya-koristuvachiv-iz-rosiyi>

Улітіна О.В.

вчений секретар Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України, кандидат юридичних наук

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ВІЗУАЛЬНОГО ТВОРУ ЯК ОБ'ЄКТА АВТОРСЬКОГО ПРАВА

На сьогодні в законодавстві України закріплене поняття твір образотворчого мистецтва по відношенню до візуальних творів. Проте така узагальнююча назва не є досить влучною та приховує в собі низку суперечностей.

Законодавство України не розкриває змісту поняття твір образотворчого мистецтва. Так, норма статті 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» вказує, що твір образотворчого мистецтва – це «скульптура, картина, малюнок, гравюра, літографія, твір художнього (у тому числі сценічного) дизайну тощо»[1]. Це невичерпний умовний перелік творів, які можуть бути об'єктами авторського права та охоронятися як твори образотворчого мистецтва. Головною спільною рисою для таких творів є наявність в них творчого елемента, як і для всіх інших об'єктів авторського права.

Законодавець окреслює цю головну характеристику візуальних творів через поняття мистецтво. Однак, мистецтво не є поняттям, яке може вживатися лише до творів візуального мистецтва. Словник української мови надає таке визначення: «мистецтво – це творче відображення дійсності в художніх образах, творча художня діяльність» [2]. Слово мистецтво може відноситися і до літературних творів, і до сценічних, музичних, а також до живопису та скульптури.

Крім того, мистецтво певною мірою є оціночним поняттям, тому є досить слабким юридичним терміном. Зазвичай в побуті, чи дотягує робота до рівня мистецтва, визначають за допомогою власного уявлення про креативність, поняття краси та художності. Однак, рівень, на якому виконаний твір немає жодного значення для виникнення прав у його автора і ніяк не впливає на можливість охорони такого твору авторським правом.

Отже, розкриття сутності поняття візуального твору через поняття мистецтво є недоцільним, більше того, це негативно

впливає на правову охорону таких творів через зниження рівня ефективності понятійного апарату.

Візуальні твори мають також окрему рису, які відрізняє їх від інших творів – можливість сприймати саме через візуальні образи. В існуючому понятті ця особливість передається через слово «образотворчий», однак цей термін не в певній мірі окреслює критерій візуального сприйняття твору. В цьому контексті більш влучним вбачається використання поняття візуальний твір.

Візуальний твір можна визначити, як твір, що створений за допомогою візуальних образів та який сприймається через візуальні образи. Особливість візуальних творів саме в сприйнятті через візуальні образи на протигагу іншим творам, таким як, наприклад, літературні твори, які сприймаються через слова.

Ще одним аргументом на користь закріплення поняття візуальний твір є те, що в законодавстві України існує поняття аудіо-візуальний твір, який є поєднанням сприйняття на звук та через зображення.

Щодо міжнародного досвіду з цього питання, то там також не має чіткого визначення та позиції з цього приводу. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів гарантує охорону літературним і художнім творам – *literary and artistic works*. Тобто в цьому випадку для візуальних творів використовується не поняття твір образотворчого мистецтва, а художній твір.

Однак, насправді це проблема перекладу, оскільки більш доречно було б перекласти *literary and artistic works* як «літературні твори та твори інших видів мистецтва», оскільки *artistic works* є більш ширшим поняттям, ніж художні твори. Так, *artistic works* можна визначити як «твори візуального та сценічного мистецтва виражені у будь-який спосіб, крім за допомогою програмного забезпечення, в тому числі музичні твори; драматичні твори; пантоміми та хореографічні твори; кінофільми та інші аудіовізуальні роботи; твори живопису, графіки, скульптури та архітектурні твори» [3].

Невдалий переклад частково пояснюється тим, що Бернська конвенція не містить визначення понять *literary and artistic works*. Стаття 2 Конвенції лише вказує, що «термін «літературні і художні твори» охоплює всі твори в галузі літератури, науки і мистецтва, яким би способом і в якій би формі вони не були виражені, як-то: книги, брошури та інші письмові твори, лекції, звертання, проповіді та інші подібного роду твори; драматичні і музично-драматичні твори; хореографічні твори і пантоміми, музичні твори з текстом або без тексту; кінематографічні твори, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним кінематографії; малюнки, твори живопису, архітектури, скульптури, графіки і літографії; фотографічні твори, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним фотографії; твори прикладного мистецтва; ілюстрації, географічні карти, плани, ескізи і пластичні твори, що відносяться до географії, топографії, архітектури або наукам» [4].

Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року також містить поняття *artistic work* [5]. З англійської *artistic* правильно перекласти як щось, що має відношення до мистецтва, тобто щось мистецьке. Однак, український переклад вживає поняття художній, що очевидно не повністю відповідає суті цього визначення.

Підсумовуючи усе вищевикладене, необхідно наголосити на доречності використання на законодавчому рівні та в доктрині авторського права поняття «візуальний твір». В свою чергу візуальний твір потрібно визначити, як твір, створений за допомогою візуальних образів.

Список використаних джерел:

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ. Дата оновлення: 14.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>

2. «Мистецтво» Стаття на онлайн версії Словника української мови в 11

3. Стаття «artistic works» URL: <https://www.lawinsider.com/dictionary/artistic-works>

4. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24.07.1971 (переклад українською) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text

5. Universal Copyright Convention as revised at Paris on 24 July 1971, with Appendix Declaration relating to Article XVII and Resolution concerning Article XI 1971. http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=15241&URL_DO=DOTOPIC&URL_SECTION=201.html

Федорова Н. В.

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України, науковий співробітник, кандидат юридичних наук

NFT: ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЯК ЦИФРОВОГО ОБ'ЄКТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

В сучасному світі інформаційні технології та право дуже тісно переплітаються, однак, саме право не в змозі реагувати достатньо швидко на всі зміни у цій сфері.

Яскравим прикладом цього є одна з подій у світі цифрового мистецтва, що сколихнула мистецьку та правову спільноту. Адміністратор мистецької онлайн-платформи з торгівлі NFT (non-fungible token) hicetnunc.xyz відключив сайт, що унеможливило його використання художниками, колекціонерами та покупцями. Проте, саме завдяки тому, що NFT створюються на основі технології блокчейн, «власники» токенів розмістили їх на інших сайтах онлайн-платформ, оскільки технічно запис у блокчейн не можна повністю видалити.

Отож, виникла нагальна, актуальна потреба правового регулювання відносин у цій сфері. Були запропоновані неодноразово профільні законодавчі ініціативи, спрямовані саме на визначення місця криптоактивів у цивільному, податковому праві, однак жодна з них так і не була реалізована у формі законодавчого акта.

Застосування NFT поширене у різних сферах: метавсесвіті, громадські потреби, комп'ютерні ігри, мистецтво. Зокрема, NFT у світі мистецтва є вже певним трендом, який поєднує смарт-

контракти і технологію блокчейн та впевнено стає новим цифровим мистецтвом.

Разом з тим, однозначної позиції стосовно того, що саме особи набувають при купівлі NFT, з юридичної точки зору немає, оскільки з одного боку відсутнє правове регулювання, а з іншого — недостатньо проаналізовано технічні етапи створення NFT, як зазначає в свої наукових роботах Любов Майданик.

NFT може бути створено за допомогою безкоштовних платформ, для реєстрації потрібно мати активований криптогаманець на платформах блокчейн. В подальшому необхідно завантажити аудіо, відеофайл, зображення чи 3D модель, після чого NFT присвоюється унікальний код (tokenId) та адреса блокчейн контракту, які потім є публічними і їх можна знайти на відповідних платформах. Отже, таким чином інформація про NFT «вписується» в блокчейн і стає по суті частиною коду. Окреслені складові процесу створення NFT відображають унікальність токена і водночас питання про можливе використання об'єкта права інтелектуальної власності, а найчастіше — авторського права чи суміжних прав. Однак найголовніше, що унікальність NFT набувається не завдяки оригінальності об'єкта авторського права, а внаслідок технології створення такого токена, тому новий твір не створюється [4].

Регулювання NFT на законодавчому рівні поки що відсутнє з огляду на вузькість та недостатню дослідженість цього явища, однак перші спроби регулювання криптоактивів загалом активно здійснюються як у ЄС, так і в Україні. У проекті Регламенту ЄС про ринки криптоактивів (далі — MiCAR) [5] запропоновано визначення криптоактиву як цифрового представлення вартості або прав, який може передаватися електронним способом та зберігатися за допомогою технології перерозподіленого реєстру або схожої технології (ст. 3 параграф 1). На думку окремих учених, таке широке визначення охоплює одразу кілька видів криптоактивів: утилітарні токени, криптовалюти і токени щодо певних активів [3].

Що ж до створення NFT з метою подальшого продажу як об'єктів авторського права ви никає закономірне питання – чи правомірні такі дії у межах законодавства України?

Отже, будь яке використання об'єктів авторського права можливе тільки з дозволу правоволодільця чи за прямою вказівкою в законі (зокрема, вільне використання). Тому, щоб використати зображення в цифровій формі для створення NFT не будучи суб'єктом такого права потрібен окремий дозвіл.

Однак, однозначної позиції з цього приводу немає. Окремі дослідники не вважають порушенням авторських прав створення NFT стосовно об'єктів авторського права без встановлення посилання («link») на цифрову копію твору, визначаючи це публічним сповіщенням, доведенням до загального відома, зокрема, у розумінні права ЄС та Великої Британії [3].

Зокрема, автор NFT має право створити похідну композицію з сильною схожістю або почати виробництво товарів із зображенням NFT – і власник NFT не може змусити автора відмовитися від цих дій.

Таким чином, NFT – це лише твір цифрового мистецтва, без жодних прав, і люди платять за можливість мати унікальний примірник без можливості володіти правами на нього в повному обсязі. Це впливає із загальних положень законодавства.

Наприклад, в Україні згідно з ст. 8, 14, 15 «Про авторське право та суміжні права» майнові права інтелектуальної власності на твір може використовувати лише автор [2]. Такі ж положення містяться в законодавстві США, відповідно до статті 106 Кодексу законів Сполучених Штатів Америки [1].

Отже, без майнових прав інтелектуальної власності — велика частина можливостей, пов'язаних з твором (NFT) — марна. І більше того, якщо якийсь right-clicker скопіює NFT і почне відображати цей NFT в WEB або зображати NFT на товарах — власник не матиме можливості захищатися, тому що він не має майнових прав інтелектуальної власності. А отже не може звернутись до суду для отримання судової заборони та примусу порушника відмовитися від цих дій (неналежний позивач).

Отож, NFT не є окремим об'єктом авторського права, оскільки з технічної точки зору це лише метадата пов'язана з цифровим файлом – цифровим примірником об'єкта авторського права чи суміжних прав. Разом з тим, перспективи використання цього інструменту у якості криптоактиву є, про що свідчить зацікавленість практичного застосування великими компаніями.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів Сполучених Штатів Америки // URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/17/106>
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 груд. 1993 р. // Відомості Верховної Ради. – 1994. - №13. – Ст. 8, 14, 15
3. Bernardino D. et al., NFT – Legal Token Classification (July 22, 2021). EU Blockchain Observatory and Forum NFT Reports <http://ssrn.com/abstract=3891872>
4. Guadamuz A., Journal of Intellectual Property Law & Practice, Volume 16, Issue 12, December 2021, Pages 1367–1385, <https://doi.org/10.1093/jiplp/jpab152>. (data zvernennia: 2.02.2021)
5. Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937

Fonarova T.A.

candidate of economic sciences, associate professor

Petrenko V.O.

doctor of technical sciences, professor

Shcherbina M.V.

undergraduate, Institute of industrial and business technologies

Ukrainian state university of science and technologies

**INTELLECTUAL ENTREPRENEURSHIP
AS A MEANS OF COMMERCIALIZING OBJECTS OF
INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS**

The relevance of the research is due to the fact that at the current stage, the development of the innovation market is connected, first of all, with the introduction and rapid spread of IT technologies

and the global digitalization of society. Therefore, digitization and the digital revolution require managers to perceive business in a new perspective, and provide enterprises with unique competitive advantages. This is due to a steady trend of growth in the number of users of software products, applications and other communication achievements. Therefore, the process of commercialization and protection of digital intellectual property rights acquires special importance.

Enterprises of the intellectual sphere are the main participants of the innovation market. The infrastructure of intellectual entrepreneurship consists of different types of enterprises, such as venture enterprises; scientific institutions and information centers; e-commerce companies, patent support companies that provide services for the registration of intellectual property rights; universities; consulting enterprises; law firms; insurance companies, etc. The environment in which the above-mentioned enterprises operate is determined by such factors as: innovation policy; legal policy of protection of copyright and intellectual property; functioning of intellectual entrepreneurship infrastructure; market conditions.

The purpose of the study is to study the aspects of increasing the efficiency of

innovative investment activities of enterprises, in particular the intellectual sphere, based on the protection of digital intellectual property rights with the possibility of their further commercialization to ensure profit and long-term competitive advantages.

For the effective use of objects of intellectual property rights in the economic activity of an intellectual enterprise, it is necessary to take into account many factors: continuously evaluate and diagnose existing objects of intellectual property, form a portfolio of innovative products, carry out a valuation of these objects, have information about the financial results from the involvement objects of intellectual property in economic circulation, risks, protection of intellectual property rights, motivation and improvement of staff qualifications, etc.

The creation of information and digital technologies, electronic gadgets and devices, software codes, and the provision of information

services represent the commercialization of knowledge, which requires appropriate protection of digital intellectual property rights.

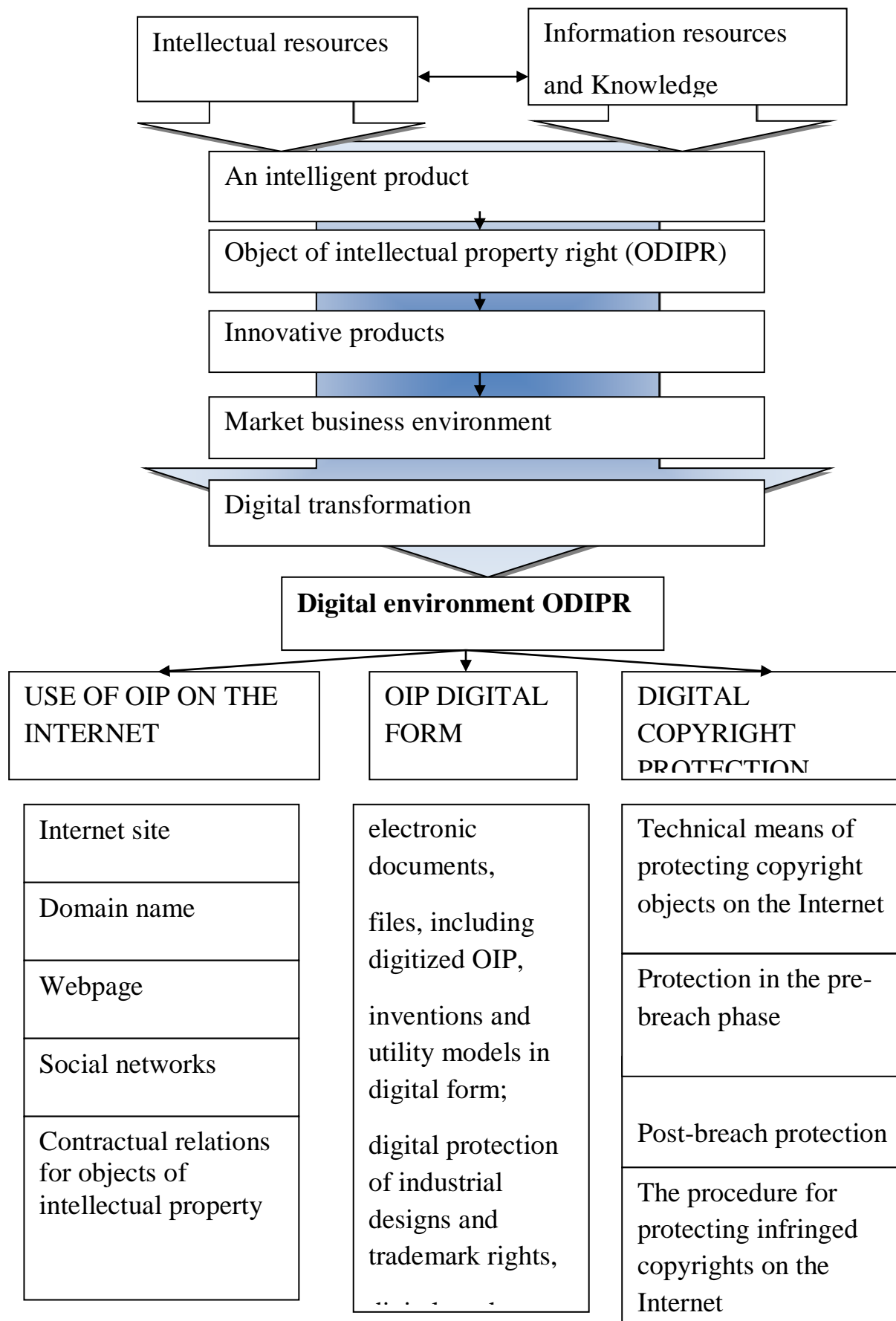
Digital rights are no different from rights to ordinary intellectual property. These include: access to digital objects; use of digital objects; creation of objects; publication of digital works (objects) [1].

The main regulatory legal act in the field of intellectual property is the Civil Code (CC) of Ukraine [2], Chapter 75 "Disposition of Intellectual Property Rights", Book Four "Intellectual Property Law", as well as provisions of the Economic Code of Ukraine, namely Chapter 36 "Usage in entrepreneurial activity of the rights of other subjects of management", Chapter 16 "Use of intellectual property rights in economic activity" [3]. Intellectual property law is a separate institution of civil law. Its norms are enshrined in the fourth book of the Central Committee of Ukraine - "Intellectual Property Law" (12 chapters that combine 90 articles). According to Art. 418 of the Civil Code of Ukraine, the right of intellectual property is the right of a person to the result of intellectual, creative activity or to another object of intellectual property right, defined by the Civil Code and another law [2].

The former legislative base is imperfect, needs to be improved and should be

changed, that is, transformed in accordance with the state of the economic situation. Unfortunately, it does not keep up with the rapid development of the innovation market. And the research of scientists can become the basis for improving state legislation in the field of protection of digital intellectual property rights.

The relationship between an intellectual product, digital transformation and protection of objects of digital intellectual property rights (ODIPR) is schematically presented in fig. 1. In fig. 1 shows the trends and factors that determine the creation of the ODIPR digital environment and determine, firstly, the forms of use of intellectual property rights on the Internet, secondly, the digital forms of intellectual property objects are outlined, and thirdly, recommendations are provided, regarding the stages of copyright protection for digital intellectual property.

Fig. 1 Interrelationship of intelligent product, digital transformation and ODIPR protection (compiled on the basis of [1, 4])

It is possible to effectively use the digital environment of ODIPR under the conditions of digitalization of enterprises. The transition is recommended to be carried out gradually. The first stage of digitization is the transfer of data into electronic and digital formats, automation of calculations. The second stage of digitization is the transfer of business processes, competencies, subsystems and management functions to a digital format, DevOps culture [4].

After all, digitization begins with the restructuring of the company's information system, which includes all databases, information flows, business processes and management functions.

The main factor of success in this direction is the improvement of the information system of enterprises of investment and innovation activities due to the introduction of an intelligent decision support system (IDSS) with the use of a neural network (NN).

The implementation of NN in the information system of the enterprise has been tested, for example [5], which showed the feasibility and effectiveness of the application of NN in various functional areas of the enterprise, such as: the study of the macro environment of the enterprise based on the development of an econometric macro model for analysis and short-term forecasting, which includes endogenous and exogenous variables based on the LAM-3 model (Long-run Adjustment Model); solving one of the difficult problems for enterprises of investment and innovation activity - calculating the forecast cost of the automation project [5].

However, the use of emergency situations has not yet been sufficiently studied and has not become widespread in the practice of Ukrainian enterprises. At the same time, the capabilities of neural networks are conquering more and more sectors of the economy, precisely due to the relative ease of application and the quality of the results, including in the commercialization and protection of digital intellectual property in the innovative and investment activities of enterprises.

As a result of the research, the following problems were identified: firstly, the objects of digital intellectual property law need protection, which is caused by rapid digitalization, secondly, certain problems were identified, such as toning and obsolescence of the existing legal framework, which needs improvement on based on the scientific background; thirdly, the directions in which the intervention and support of the state regarding the development of intellectual entrepreneurship are necessary are emphasized, on the basis of legal rights to commercialize objects of intellectual property, that is, to use the intangible assets of the enterprise in this way.

Research results:

1. New objects of intellectual property, which are used on the Internet and require appropriate protection, are characterized.

2. The process of formation of an intellectual product as a result of the combination of intellectual, informational resources and knowledge databases was studied.

3. It is shown that the process of transforming an intellectual product into an object of intellectual property rights must be carried out in the legislative and legal field of copyright protection, only after that is its commercialization in the form of innovative products that enter the market business environment and are able to bring only profit for the enterprise, but also to satisfy certain social needs.

4. The components of the digital environment of objects of digital intellectual property rights have been formed.

5. Structured areas of copyright protection for digital intellectual property.

6. It is proposed to use the capabilities of neural networks in decision-making support systems in the information system of the enterprise, which, on the one hand, is capable of digital transformation of the enterprise environment, and on the other hand, to create new and effectively use already existing digital intellectual property to increase the efficiency of the enterprise, to ensure long-term competitive advantages.

References:

1. Sydorenko O.V., Shuba I.V. Rehuliuvannia ta zakhyst prav tsyfrovoi intelektualnoi vlasnosti. Elektronnyi konspekt lektsii z dystsypliny «Rehuliuvannia ta zakhyst prav tsyfrovoi intelektualnoi vlasnosti». Kharkiv : NTU KhPI, 2019.
2. The Civil Code of Ukraine. Information of the Verkhovna Rada, 2003, No. 40-44, Article 356.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (date of application: 03.08.2021).
3. Economic Code of Ukraine. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, 2003, No. 18-22, Article 144. Available at the link: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (date of application: 03.08.2021) .
4. Petrenko V.O., Savchuk L.M., Bushuiev K.M., Fonarova T.A. Information support of management in the conditions of digitalization of Project Management. Effective use of the results of scientific research and objects of intellectual property: a collection of scientific works based on the materials of the II International Scientific and Practical Internet Conference. . NMetAU, UKRNET, NDIIV NAPrN Ukrainy, Dnipro: Yurservis, 2020. 381 p. P. 284-288.
5. Petrenko V.O., Savchuk L.M., Fonarova T.A.,Bushuiev K.M. Artificial intelligence technologies on the example of the use of neural networks in enterprise management. Materials of the XVIII International Scientific and Practical Conference, Kyiv, September 19-20, 2019 [Electronic resource] "Building an information society: resources and technologies". MES of Ukraine, UkrINTEI [ta in.]. Kyiv: UkrINTEI, 2019. 404 p. P.60-64.

Харитонova О.І.

доктор юридичних наук, професор,
завідувачка кафедри права інтелектуальної власності
та патентної юстиції Національного університету
«Одеська юридична академія»,
член-кореспондент НАПрН України

ДЕЯКІ МІРКУВАННЯ ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ І ПЛАГІАТУ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ГУМАНІТАРНОГО ХАРАКТЕРУ

Починаючи цю досить складну і неоднозначну тему, хотілося б, насамперед, визначитися з деякими поняттями, які тут використовуються.

Насамперед, це стосується академічної доброчесності, плагіату і професійної етики.

Уперше в Закон України «Про освіту» (№ 2145-VIII від 5.09.2017) включено статтю 42. «Академічна доброчесність», у якій подано таке визначення: «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень»¹.

Академічна доброчесність – це моральний кодекс та етичні правила цивілізованого наукового та освітнього співтовариства. Поняття академічної доброчесності включає в себе такі цінності, як запобігання шахрайству, фальшуванню та плагіату; підтримка академічних стандартів; чесність і ретельність у дослідженнях та науковому видавництві.

Одним з її елементів є додержання законодавства про авторське право та суміжні права. Важливо, що вказана норма розширює способи правового впливу на порушників властиво «академічними» санкціями, віднесеними законодавцем до так званої «академічної відповідальності», як-от позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів

---

¹ Про освіту: Закон України від 05 вер. 2017 р. № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>.

(спеціалізованих вчених радах) за фактом доведеного плагіату тощо. Проте ці санкції навряд чи можна назвати новими.

Загалом після останніх доповнень згідно із Законом № 463-ІХ від 16 січня 2020 року «порушенням академічної доброчесності вважається:

– академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

– самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

– фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

– фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

– списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

– обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

– хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

– необ'єктивне оцінювання

– свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;

– надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання;

– вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання»¹.

Як бачимо, видів проявів академічної недоброчесності досить багато і одним з найбільш засуджуваних є плагіат.

Таким чином, основа академічної доброчесності полягає у написанні оригінальних авторських наукових робіт. «Крадіжка» чужих текстів і думок, а також відсутність у роботі адекватного посилання на першоджерела є прямим порушенням не лише етичних норм, але й закону.

Оригінальність наукових досліджень і, відповідно, наукових робіт, у яких вони втілені, є різною для природничих і гуманітарних наук.

Відмінності в класифікації наук визначають специфічну спрямованість наукових досліджень. Якщо в галузі природничих наук досліджуються властивості, закони, об'єкти матеріального світу, то гуманітарні науки досліджують процеси, пов'язані з життєдіяльністю суспільства. При аналізі природничої діяльності дуже часто підкреслюється наступність досліджень, свого роду вкладеність старих досліджень в нові. Вважається, що всі закони науки і все наукове знання з часом лише уточнюється і узагальнюється. Якщо ж відбувається якесь нове відкриття, яке заперечує старе і докорінно змінює уявлення про світ, то це старе перестає існувати. Однак і гуманітарні науки також спитаються на ті наукові результати, які були досягнуті раніше. Спрямованість досліджень з позиції сучасної науки передбачає спирання наукових досліджень на накопичені раніше знання; постановку наукових проблем, які обумовлюються попереднім розвитком науки; розвиток певних попередніх наукових ідей;

---

¹ Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січ. 2020 р. № 463- IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20/paran1118#n1118>

відповідність об'єктивним соціальним потребам, сучасним світовим тенденціям та стратегії розвитку вітчизняної освіти тощо¹. Останнім часом все частіше йдеться про те, що дослідження можна вважати об'єктивно актуальним у тому випадку, коли його тематика відповідає насущним потребам практики, а також заповнює прогалину в науці, яка на даний час не має наукових засобів для розв'язання актуального наукового завдання². Практикоорієнтованість стає основою і досліджень у гуманітарних науках, і у гуманітарній освіті. Але при цьому не слід забувати про те, що гуманітарні наукові дослідження лише тоді досягають мети, коли вони здійснюються не тільки заради покращення життя людей, вдосконалення, прогресу, вони, насамперед, мають вдосконалювати моральну складову суспільства, підвищувати рівень його культури.

Доброчесність, таким чином, є не лише зовнішнім, але і внутрішнім моральним імперативом у сфері гуманітарної науки. З одного боку, науковці констатують кризу духовності сучасного суспільства, проявом чого стало руйнування усталеного світогляду. З іншого боку, саме це явище задає окремий напрям сучасних етичних досліджень. Важливу роль у формуванні світогляду науковця як члена академічної спільноти, з одного боку, і як звичайної вихованої людини з іншого, відіграє дотримання принципів етичності й доброчесності. Це зафіксовано у багатьох документах, які лягли в основу етичних кодексів науковців в усьому світі, наприклад, у Бухарестській декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європейському регіоні.

Етична поведінка в науці здатна сприяти покращенню наукових результатів, оскільки дотримання етичних принципів приводить до професійної чистоти, коректності у використанні різноманітних методів, сприяє більш відкритій та творчій співпраці між дослідниками.

---

¹ Сич Т.В. Методологічний аспект спрямованості досліджень у галузі управління освітою на актуальні проблеми з позиції сучасної науки // „Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки”. № 1 (306). лютий 2017. Ч.2. С. 204 – 210

² Сич Т.В. Специфіка наукових досліджень проблем управління освітою // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія „Педагогіка. Психологія. Філософія” // Редкол.: Ніколаєнко С.М. (відп.ред.) та ін. К.: Міленіум 2015. Вип. 208. Ч.2. С.295 – 303.

Основні питання професійної етики розглядаються переважно в контексті того, що вона повинна бути складовою при підготовці майбутніх науковців, і складається переважно із загальних положень звичайної людської етики. Проте професійна етика повинна враховувати набагато більше нюансів, зокрема обставини функціонування науки, особливості суспільства тощо¹.

Тому, коли ми підіймаємо проблеми академічної доброчесності, мова має йти не лише про недопущення плагіату і інших порушень. Має йтися, насамперед, про формування професійної етики науковців. В українській науковій спільноті також була спроба системно підійти до обґрунтування етики науковця, коли у 2009 р. було прийнято Етичний кодекс вченого України². Проте у цьому документі, хоча і йдеться про мораль і етику в науці, але його домінантою є недопустимість плагіату. Саме на цьому наголошує й більшість науковців. Питання про плагіат є дуже важливим, але це вже наслідок більш глибоких проблем і отже, має йтися про загальні проблеми моралі в науці, що потребує теоретичного осмислення етики і поведінки дослідника, передусім у сфері гуманітарних наук, метою яких є сприяння духовному і моральному розвитку суспільства в цілому і окремого індивіда.

Крім формування професійної етики, слід вчити основам академічного письма, вмінню викладати власні думки, позиції, без плагіату, без порушення авторських прав тощо. Для цього необхідною є систематична (протягом всього періоду навчання у вищій школі) підготовка студентами та аспірантами творчих завдань (написання есе, тез, статей, рефератів тощо), в яких студенти навчаться креативно формулювати і висловлювати власні думки та наукові ідеї, що стане фактором формулювання їх особистого академічного стилю і наукової незалежності.

Крім цього, очевидно, невірним є покладання на наукових керівників особистої відповідальності у справі запобігання та виявлення плагіату. Виявлення плагіату є технічною справою, яка

---

¹ Кривчик Геннадій, Ляшенко Ірина. Доброчесність у гуманітарних студіях з огляду на християнську Мораль. Грані. Том 25 № 1 2022. С. 66. С. 64-71.

² Етичний кодекс ученого України | від 15.04.2009 № 2 (rada.gov.ua)

здійснюється за допомогою комп'ютера та відповідної програми. Праця наукового керівника не має стосунку до подібної технічної роботи, так само він не повинен доводити текст дисертації чи автореферату до відповідних стандартів, що трапляється досить часто. Власне, науковий керівник не є і не повинен бути наглядачем чи редактором. Його роль є зовсім іншою.

Крім цього, не зайвим буде усвідомлення на державному рівні цінності і важливості гуманітарної освіти і науки і відповідна державна політика сприяння їх розвитку, підняття авторитету. Без розуміння цього неможливим є і формування професійної етики науковців.

Ченцова А.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції

ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АНАЛОГІЙ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПРИ РОЗГЛЯДІ СПОРІВ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Ефективність нормативного захисту прав інтелектуальної власності залежить від багатьох факторів, найважливішими з яких є наявність досконалого законодавства та ефективних механізмів його застосування, особливо у сфері захисту прав. Серед таких прав і свобод, що виникають у сфері інтелектуальної і творчої діяльності, відповідно до статті 41 Конституції України, якою встановлено, що кожен має право на результати власної інтелектуальної діяльності, творчої діяльності та мистецтва. Стаття 54 Конституції України, яка гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. В умовах трансформації політичного та економічного життя країни, появи нових видів суспільних відносин навіть найдосконаліше законодавство не може врахувати всього. Різноманітні суспільні відносини, особливо у сфері інтелектуальної власності, що потребують правового регулювання. У процесі кримінального переслідування мають місце обставини, які не мають переваги

прямого регулювання в законі чи іншому правовому акті. Насправді правоохоронні органи стикаються з прогалинами у своїй діяльності, тому що це просто неможливо передбачити ситуації, коли соціальні відносини необхідно регулювати законом, навіть за допомогою найскладнішої нормотворчої діяльності.

Такий висновок випливає з філософського розуміння сутності права, його численних і різноманітних проявів, які підтверджуються практикою. Воно є стабільним і розвиненим, навіть у певні історичні періоди законодавство починає принципово оновлюватися, що неминуче призводить до збільшення прогалин у регулюванні важливих суспільних відносин [8]. Зазначене повною мірою відноситься до законодавства, що регулює процесуальну діяльність судів щодо розгляду та вирішення цивільних справ у сфері захисту прав інтелектуальної власності. Н.А. Жилін зазначає, що в законодавстві важко, а часом і неможливо передбачити всі різні ситуації, які можуть виникнути в процесі розгляду та вирішення конкретної справи.

Прогалини в практиці судової практики часто доводиться усувати у правовому регулюванні процесуальних подій та пов'язаних із ними правовідносин між суб'єктами права відповідно до закону чи статуту [3, с. 10]. Аналогія є одним із найпоширеніших способів заповнення прогалин у матеріалі. Тобто, якщо застосувати аналогію між законом і законом у цивільному праві, то це традиційне явище. У праві з імперативним методом правового регулювання немає одностайної думки вчених [4, с. 60].

Вчені-юристи певний час обговорюють можливість застосування аналогії в цивільному процесуальному праві. Науковці підтримують існування Інституту аналогії цивільного процесуального права, що, на їхню думку, не суперечить інтересам законності. Інші вчені вважають, що використання інституту аналогії призводить до порушення суворих норм процедури, форми та нехтування принципом законності. Як зазначив О.І. Косаренко, що відмовлятися від аналогії цивільного

процесуального законодавства в країні, де триває судова реформа, ще зарано. А враховуючи те, що законодавець визнає можливість істотних недоліків, але водночас не визнає можливості їх наявності в процесуальному праві – це навіть нелогічно [6, с. 184]. З такою ж позицією погоджується і Соколов [9, с. 38].

Прихильником можливості використання процесуальних аналогій є С.Я. Фурса, який стверджує, що аналогія права або закону повинна застосовуватися на практиці. У ч. 8 ст. 8 ЦПК України забороняється відмовляти у розгляді справи через відсутність, неповноту, нечіткість або суперечливість правових норм, що регулюють спір. Якщо при розгляді справи з'ясується, що спірні відносини не врегульовані законом, суд застосовує право, яке регулює подібні матеріальні відносини [10, с. 47]. Цілком слушною є думка про те, що при застосуванні правової аналогії велике значення мають закріплені в Конституції правові принципи. Оскільки норми Конституції України є нормами прямої дії, то судовий виконавець, виходячи з власної правосвідомості, може обґрунтувати рішення у справі посиланням на конституційні норми [10, с.48]. Таку ж позицію висловлено у розглянутому вище листі Міністерства юстиції України від 30.01.2009 р. № Н-35267-18, в якому зазначено, що при застосуванні перехресного читання права велике значення мають правові принципи, які закріплюють в Конституції України. Оскільки норми Конституції України є нормами прямої дії, то судовий виконавець, спираючись на власну правосвідомість, може обґрунтувати рішення в даному випадку [12]. У цьому листі також зазначено, що аналогія не стосується кримінальної сфери. Аналізуючи зміст вищезазначеного листа, слід зазначити, що Міністерство юстиції України офіційно вказує на можливість використання аналогій у цивільному процесуальному праві [12].

Посилаючись на позицію вчених, які наполягають на неможливості використання аналогій у цивільному процесуальному праві, вони зазначають: немає процесуальної норми – мають бути процесуальні заходи, а в цивільному

процесуальному праві є прогалини (недоліки). Права мають бути відкликані лише через законодавчі процедури. Одним із елементів цивільного процесу також є форма цивільної юрисдикції, яка являє собою систему гарантій, яка можлива лише за умови суворого дотримання всіх вимог, які закон висуває до дій суб'єктів процесуальних правовідносин [2, в. 48].

Водночас вони не дають відповіді на запитання, як має діяти суд у разі наявності прогалин у цивільному процесуальному праві [5]. У постанові пленуму Верховного Суду України "Про судові рішення" № 14 від 2009 року встановлено, що рішення є остаточним, якщо суд виконав усі вимоги до цивільної справи, передбачені статтею 2 ЦПК України, та вирішив справу відповідно до норм матеріального права, що застосовуються до цього суду. Якщо спірні правовідносини не врегульовані законом, суд застосовує закон, який регулює подібний зміст відносин, а за відсутності такого закону виходить із загальних засад [11].

Вважаємо, що Верховний Суд України своїм рішенням підтверджує право суду на застосування аналогії закону. У цьому контексті серед науковців виникає низка дискусій на цю тему. Однак, оскільки в ЦПК є прогалини, те саме стосується використання аналогії, і таку позицію зручно підтверджувати тим, що положення про можливість використання правової аналогії міститься в Цивільному кодексі України, а не в інших законах. Кримінально-процесуальний кодекс України складається з цивільно процесуальних норм, а не цивільних норм.

Отже, зрозуміло, що в сучасних умовах необхідно, з одного боку, удосконалити законодавство з урахуванням стрімкого розвитку та конкретизації відносин у сфері охорони промислової власності, які вимагають необхідної надійної обробки та охорони, а з іншого — по-друге, кваліфікувати суддів, які розглядають матеріали про порушення прав інтелектуальної власності. Рациональне застосування інституту правової аналогії за певними правилами і методами, заснованими на принципах права, і прийняття на цій основі справедливих морально-етичних рішень

забезпечують права і свободи та законні інтереси людини і громадянина.

Список використаних джерел:

1. Балашов А. Н., Мишутина Э. И. Вопросы применения аналогии закона и аналогии права в гражданском судопроизводстве. Российская юстиция. 2009. № 10. С. 59–62.

2. Балюк М. І., Луспенік Д. Д. Практика застосування цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях і відповідях). Коментарії, рекомендації, пропозиції. Харків: Харків юрид., 2008. 708 с.

3. Жилин Г. А. Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный). М.: Проспект, 2006. 880 с.

4. Колотова О. В. Допустимість застосування аналогії в галузях права. Держава і право. 2009. Вип. 44. С. 60–66.

5. Корольов В. В. Аналогія закону в цивільному судочинстві.
URL: http://www.lex-line.com.ua/?language=ru&go=full_article&id=979.

6. Косаренко О. І. Проблеми аналогії в контексті реформування цивільного судочинства. Вісник Академії адвокатури України. 2010. № 18. С. 183–186.

7. Кравчук М. В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права: навч. посіб. 3-тє вид., змін. і допов. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 247 с.

8. Панасюк О. С. Пробелы в праве и способы их преодоления и устранения. Теоретическое исследование: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Ставрополь, 2012. 182 с.

9. Соколов В. М. Застосування процесуальної аналогії при здійсненні адміністративного судочинства. Правовий вісник Української академії банківської справи. 2012. № 2. С. 37–41.

10. Фурса С. Я. Академічний курс: підруч. для студентів юрид. спец. ВНЗ. Київ: Вид. Фурса С. Я.; КНТ, 2009. 848 с.

11. Про судові рішення: постанова Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1976 № 11 // База даних «Законодавство

України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-09>.

12. Лист Міністерства юстиції України (щодо порядку застосування нормативно-правових актів) від 30.01.2009 № Н-35267-18 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v3526323-09>.

Шабалін А. В.

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
НАПрН України, кандидат юридичних наук,
старший дослідник, завідувач відділу питань захисту прав
інтелектуальної власності, адвокат.

ПРО ДЕЯКІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СУДОВОМУ ПОРЯДКУ В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ

Можливість захисту порушеного права в судовому порядку відноситься до будь-якої сфери суспільного життя, будь-яких правовідносин, у тому числі — сфери інтелектуальної власності.

Проблематика судового захисту права інтелектуальної власності набуває особливої актуальності у процесі створення та розвитку національної системи правової охорони інтелектуальної власності, адаптації законодавства у зазначеній сфері до європейських стандартів, відповідно до яких право на результати інтелектуальної діяльності (творчої) є одним із непорушних прав кожного [1, с.39].

Питання судового захисту правовідносин набуває своєї особливої актуальності в умовах запровадження воєнного стану, який наразі існує в Україні.

У своєму рішенні Конституційний Суд України від 09.07.2002 р. № 15-рп / 2002 вказав, що поширення юрисдикції судів на всі правовідносини, що виникають у державі, в аспекті конституційного звернення необхідно розуміти так, що право особи (громадянина України, іноземця, особи без громадянства, юридичної особи) на звернення до суду за вирішенням спору не

може бути обмежене законом, іншими нормативно-правовими актами (п. 1 резолютивної частини Рішення) [2].

У процесі проведення Судово-правової реформи 2016-2017 рр. – Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» було кардинально змінено судовий порядок розгляду та вирішення справ, що виникають у сфері інтелектуальної власності.

Так, оновленим процесуальним законодавством імперативну юрисдикційність в означеній категорії судових справ.

Відповідно до ч. 2 ст. 20 Господарського процесуального кодексу України (надалі – ГПК України), – Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає справи щодо прав інтелектуальної власності, зокрема:

1) справи у спорах щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку (знак для товарів і послуг), комерційне найменування та інших прав інтелектуальної власності, в тому числі щодо права попереднього користування; 2) справи у спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності, визнання недійсними, продовження дії, дострокового припинення патентів, свідоцтв, інших актів, що посвідчують або на підставі яких виникають такі права, або які порушують такі права чи пов'язані з ними законні інтереси; 3) справи про визнання торговельної марки добре відомою; 4) справи у спорах щодо прав автора та суміжних прав, в тому числі спорах щодо колективного управління майновими правами автора та суміжними правами; 5) справи у спорах щодо укладання, зміни, розірвання і виконання договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, комерційної концесії; 6) справи у спорах, які виникають із відносин, пов'язаних із захистом від недобросовісної конкуренції, щодо: неправомірного використання позначень або товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; збирання, розголошення та використання комерційної таємниці;

оскарження рішень Антимонопольного комітету України із визначених цим пунктом питань [3].

Відповідно до положень ст. 12 ГПК України справи про захист права інтелектуальної власності вирішуються судом за правилами позовного провадження [3]. Поруч із тим, деякі справи можуть вирішуватися в порядку наказного провадження (ст.ст. 147-148 ГПК України), наприклад, стягнення передбаченої договором, але несплаченої авторської винагороди (роялті).

У ч. 1 ст. 27 ГПК України визначено, що позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено цим Кодексом [3]. Варто зазначити, що процесуальне законодавство не містить положень, пов'язаних із можливістю застосування альтернативної підсудності у справах про захист прав інтелектуальної власності.

У плані викладеного хотілось зупинитися на одному моменті. Наразі є актуальним питання захисту права інтелектуальної власності на тимчасово окупованих територія. І цієї проблематики не приділяється недостатньо уваги, незважаючи на те, що зазначена сфера також зазнала значного порушення внаслідок збройної агресії РФ проти України.

Цим зумовлюється потреба у вироблені нових теоретичних та практичних підходів щодо порядку (процедури) відповідного правового захисту.

У цьому контексті вважаємо за доцільне на нормативному рівні закріпити у ст. 29 ГПК України можливість звернення позивача до суду за захистом порушеного, невизнаних або оспорюваного прав інтелектуальної власності за місцем знаходженням (за місцем проживання чи перебування) такого позивача, у разі, якщо факт порушення відповідного права, щодо об'єктів права інтелектуальної власності, мав місце на тимчасово непідконтрольній владі України території.

Означений підхід у повній мірі кореспондується із європейськими демократичними стандартами правосуддя. Так, зокрема, Європейський суд з прав людини (надалі – ЄСПЛ) у рішенні по справі «Bellet v. France» зазначив: «що стаття 6 § 1

Конвенції містить гарантії справедливого судочинства, одним з аспектів яких є доступ до суду. Рівень доступу, наданий національним законодавством, має бути достатнім для забезпечення права особи на суд з огляду на принцип верховенства права в демократичному суспільстві. Для того, щоб доступ був ефективним, особа повинна мати чітку практичну можливість оскаржити дії, які становлять втручання у її права» [4].

Важливе значення у досліджуваній категорії справ належить доказам, які обґрунтовують ту чи іншу правову позицію учасників процесу.

Процес формування доказової бази у справах щодо захисту права інтелектуальної власності займає одне із провідних місць, як й у кожній судовій справі. У зв'язку з цим заслуговує уваги позиція ЄСПЛ щодо витребування доказів у справах про інтелектуальну власність. У справі «Кравчук проти України», заява № 77435/12, Суд вказав про наступне:

«Заявник звернувся до суду, оскільки вважав, що книга Б. відтворює частину його власної. У зв'язку з відсутністю у нього копії твору відповідача просив суд: отримати примірник книги; провести експертизу щодо плагіату; витребувати у прокурора копії експертних звітів з матеріалів кримінального провадження. Згідно зі звітами книга Б. «частково використовувала текст» книги позивача. А от сам примірник отриманий так і не був, оскільки у бібліотеці, куди суд направив запит, він був відсутній.

Суд у позові відмовив, оскільки копію книги не надано, а висновки експертиз не актуальні. ЄСПЛ зауважив, що Заявник наполягав на неможливості отримання ним доказів та заявляв відповідні клопотання. У відповідь суди спробували отримати книгу у бібліотеці, однак, безуспішно. Незрозуміло, чому ними не розглядалась можливість подальших кроків, щоб витребувати примірник у Б. або правоохоронних органів, у провадженні яких була кримінальна справа за відповідними питаннями. Хоча суди звернулись до прокурора для отримання копій експертних звітів, немає жодних ознак спроб отримати первинні докази таким же чином, зокрема, книгу. Хоча суди визнали труднощі, які зазнав

Заявник у збиранні доказів, вони не продемонстрували, що були вжиті всі необхідні заходи для забезпечення цих доказів. Крім того, вони не призначили жодної експертизи щодо заяв про плагіат, незважаючи на прохання сторони. Національні суди не виконали свого обов'язку досліджувати відповідні та важливі аргументи, наведені Заявником, та забезпечувати, щоб їх рішення не мали ознак свавілля» [5].

На наш погляд, для нівелювання у подальшому описаної правової ситуації, доцільно було б запровадити в господарське судочинство положення про розширення судової дискреції щодо збирання доказів у справах пов'язаних із захистом прав авторів—фізичних осіб, за аналогією цивільного процесу щодо збирання судом доказів з власної ініціативи у справах пов'язаних із захистом певних осіб (ч. 2 ст. 13 ЦПК України).

Запропоновані нами законодавчі підходи можуть бути взяті до уваги й реалізовані в рамках систематизації (кодифікації) законодавства у сфері права інтелектуальної власності.

Поруч із тим ми вважаємо, що озвучені новації спряли би підвищенню рівня судового захисту у справах про захист права інтелектуальної власності, особливо в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Шабалін А. В. Процесуальні питання звернення до суду у справах про захист права інтелектуальної власності Теорія і практика інтелектуальної власності. 2021 № 2. С.37-39.

2. Рішення Конституційний Суд України від 09.07.2002 р. № 15-рп / 2002. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02/print> (дата звернення: 04.07.2022).

3. Господарський процесуальний кодекс України. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення: 04.07.2022).

4. Право на справедливий суд: практика Європейського суду з прав людини. Міністерство юстиції України. Офіційний сайт

Міністерства юстиції України. URL :
https://minjust.gov.ua/m/str_7474 (дата звернення: 04.07.2022).

5. ЄСПЛ. Справа «Кравчук проти України», заява № 77435/1. Інформаційно-правова система ZakonOnline URL :
https://zakononline.com.ua/echr_practice/show/9687?utm_source=facebook&utm_medium=post&utm_campaign=zo_sudova_paktyka&utm_term=16/06/21_1&utm_content=link_pp_espl_77435/12 (дата звернення: 04.07.2022).

Штефан А. С.

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
НАПрН України, завідувач відділу авторського
права і суміжних прав, доктор юридичних наук
старший дослідник

УСНА ФОРМА ДОГОВОРУ ПРО РОЗПОРЯДЖАННЯ МАЙНОВИМИ АВТОРСЬКИМИ ПРАВАМИ

Законодавство України передбачає дві форми вчинення правочинів, усну і письмову (ч. 1 ст. 205 Цивільного кодексу України [1], у подальшому – ЦК). Вибір форми залежить від суб'єктного складу правочину, його виду, ціни, однак основним критерієм цього вибору виступає наявність безпосередньої законодавчої вказівки на обов'язковість певної форми для конкретного правочину. Усна (словесна) форма встановлена для правочинів, які повністю виконуються сторонами у момент їх вчинення, за винятком правочинів, що підлягають нотаріальному посвідченню та/або державній реєстрації, а також тих, для яких недодержання письмової форми має наслідком їх недійсність (ч. 1 ст. 206 ЦК). Письмова форма має місце тоді, коли зміст правочину фіксується в одному або кількох документах (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони, або які надсилалися ними до інформаційно-телекомунікаційної системи, що використовується сторонами, коли воля сторін виражена за допомогою телетайпного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку. Правочин вважається таким, що

вчинений у письмовій формі, якщо він підписаний його стороною (сторонами) (ч. 1, 2 ст. 207 ЦК).

Що стосується договорів, відповідно до ч. 1 ст. 639 ЦК договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом. Для договорів у сфері розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності у ч. 2 ст. 1107 ЦК передбачено письмову форму, недодержання якої має своїм наслідком нікчемність договору, однак законом можуть визначатися випадки, коли договір про розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності може укладатися усно. Згідно з ч. 1 ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [2] таким випадком є використання (опублікування) твору у періодичних виданнях. Цей виняток з обов'язкового застосування письмової форми договору передбачений і у ч. 2 ст. 50 Проекту Закону України «Про авторське право і суміжні права» [3], прийнятого за основу 01 липня 2022 року, котрий на момент підготовки цих тез готується до розгляду у другому читанні.

Існує думка, що форма договору є істотною умовою договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності [4, с. 722], однак з цим складно погодитися. Умова договору – це положення, у якому розкривається зміст домовленості сторін по суті їх прав та обов'язків, порядку виконання договору, підстав для звільнення від відповідальності за його невиконання чи неналежне виконання тощо. Істотність означає обов'язковість умови для договору, її неодмінну наявність у договорі, оскільки без її погодження неможливе повноцінне регулювання відповідних відносин. Умови договору визначають його зміст, в той час як форма договору є способом фіксації цього змісту. Тому форма договору в принципі не належить до умов договору, а виступає способом вираження взаємного волевиявлення сторін щодо правовідносин між ними.

Деякі дослідники вважають, що вибір форми договору про розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності належить сторонам: «договір має бути укладений у письмовій

формі, якщо інше не передбачено погодженням сторін» [5, с. 77], або «далеко не завжди носитиме відплатний характер, а тому іноді сторони можуть вважати для себе прийнятним укладення такого договору в усному порядку» [6, с. 104]. Проте насправді закон не надає сторонам розсуд у визначенні форми договору у досліджуваній сфері, зокрема, й у зв'язку з його безвідплатним характером. Випадки, коли договір щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності може укладатися усно, визначаються виключно законом. Не зовсім вірною є й теза, що «всі договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності мають бути укладені у письмовій формі» [7, с. 70], оскільки закон передбачає щонайменше один випадок, коли укладення договору допускається в усній формі: використання (опублікування) твору у періодичних виданнях.

Згідно з ДСТУ 3017:2015 видання – це публікація, примірник, твір (документ), що містить інформацію, призначену для поширення, пройшов редакційно-видавниче опрацювання, відтворений друкуванням, тисненням або виготовлений електронним записом на будь-якому носіїві чи іншим способом, видавниче оформлення, поліграфічне й технічне виконання якого відповідає вимогам правових і нормативних документів. Періодичним є серіальне видання, що виходить через певні, рівні проміжки часу та має заздалегідь визначену постійну щорічну кількість нумерованих (датованих) випусків й однакову назву. До періодичних видань належать газета, журнал, бюлетень і календар (п. 3.1, 4.3.2.1, 4.14 ДСТУ 3017:2015 [8]). За своїм змістом договір про використання твору у періодичному виданні є ліцензійним договором, який може укладатися в усній або письмовій формі, на вибір сторін.

Усна форма договору про опублікування твору у періодичному виданні не звільняє сторін від необхідності узгодження істотних умов договору, якими відповідно до ч. 3 ст. 1109 ЦК є вид ліцензії, способи, територія та строк використання твору. Законодавство не містить ніяких вказівок про те, якими повинні чи можуть бути умови договору у разі укладення його в усній формі. Видається, що такий договір повинен стосуватися

одиночного опублікування твору на невиключній основі в одному випуску (номері) конкретного видання на території розповсюдження цього видання протягом строку, в межах якого відбуватиметься розповсюдження випуску (номеру) видання, до якого включено твір. Тобто, усний ліцензійний договір доцільно обмежити випадками, коли публікація твору у періодичному виданні здійснюється на загальних умовах, які застосовуються до усіх подібних публікацій. Якщо домовленості сторін щодо принаймні однієї істотної умови є іншими – виключна ліцензія, опублікування твору у декількох випусках видання тощо, – слід фіксувати їх у письмовій формі.

Характеризуючи усний договір, І. В. Зайцева-Калаур зауважила, що він «не передбачає, що автор передає твір, який раніше ніким і ніде не використовувався» [9, с. 48]. Ця думка доволі цікава, адже хоча у сфері діяльності періодичних видань усталеною практикою є опублікування нових матеріалів, за певних обставин видання може бути заінтересоване у публікації твору, що попередньо був опублікований в іншому виданні. Зокрема, однією з неодмінних умов публікації наукової статті у науковому журналі як в Україні, так і в зарубіжних країнах зазвичай є умова про те, що ця стаття не була опублікована раніше, тобто, її опублікування буде здійснено уперше. Водночас коли випуск наукового журналу присвячено пам'яті певного ученого, у цей випуск може вміщуватися якась з його вже опублікованих праць. Подібні випадки цілком вірогідні і в інших сферах, а тому погодження умови щодо того, чи має твір бути раніше не опублікованим, здійснюється сторонами відповідно до їх потреб та інтересів.

Ставлення до усної форми договору про використання творів в періодичних виданнях є різним, серед іншого було висловлено пропозицію передбачити для цього договору обов'язкову письмову форму, «яка дозволяє детально регламентувати умови договору та полегшує процес доказування у разі виникнення спору між сторонами» [10, с. 5]. На мій погляд, більш вірним буде залишити вибір форми договору про опублікування твору у періодичному виданні на розсуд сторін, як це має місце у

чинному та перспективному законодавстві у сфері авторського права. Усну форму, як обґрунтовано вище, доцільно застосовувати до випадків, коли договором передбачається одиначне опублікування твору у періодичному виданні без додаткових прав та обов'язків сторін, тобто, коли умови договору є типовими для таких публікацій.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. ВВР. 2003. № 40-44. С. 356.

2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ. ВВР. 1994. № 13. Ст. 64.

3. Про авторське право і суміжні права: проєкт закону України від 09 червня 2021 року № 5552-1. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/26951> (дата звернення: 09.09.2022 р.).

4. Цивільний кодекс України: коментар. Видання друге із змінами станом на 15 січня 2004 р. / за заг. ред. Харитонова Є. О., Калітенко О. М. Харків: Одіссей, 2004. 856 с.

5. Москалюк Н. Особливості ліцензійних договорів на використання винаходів у сфері генетичної інженерії. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2010. № 4. С. 75-80.

6. Микитин В. І. Цивільно-правова відповідальність за порушення майнових прав інтелектуальної власності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2016. 224 с.

7. Дмитришин В. Співвідношення договорів розпоряджання майном та договорів розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2010. № 4. С. 67-74.

8. Національний стандарт України. «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять»: ДСТУ 3017:2015. URL: http://lib.zsmu.edu.ua/upload/intext/dstu_3017_2015.pdf (дата звернення: 09.09.2022 р.).

9. Зайцева-Калаур І. Форма авторського договору, що укладається організаціями ЗМІ в процесі їхньої діяльності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2011. № 1. С. 46-50.

10. Кетрарь А. А. Зобов'язання в авторському праві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2014. 18 с.

Штефан О.О.

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН
України, провідний науковий співробітник

доктор юридичних наук, професор

ЗАХИСТ ТОРГОВЕЛЬНОЇ МАРКИ В УГОРЩИНІ ТА ІНШИХ КРАЇНАХ ЄС

Якщо звернутися до звітів ВОІВ за останні роки, можна спостерігати наявність великого відсотку транскордонних спорів щодо порушення прав інтелектуальної власності, що пов'язані саме з торговельними марками. Такі спори торкаються низки питань міжнародного приватного права, серед яких – проблеми судової юрисдикції, вибору застосування норм матеріального права на певній території (країни ЄС) обсягу його застосування. При цьому питання компетенції (юрисдикції) того чи іншого суду розглядати справу виникає насамперед.

Зазвичай судовий захист прав на товарні знаки на рівні ЄС розглядається у Європейському суді справедливості, рішення якого для національних судів країн-членів ЄС відіграють важливе значення як судового прецеденту, оскільки у них тлумачаться як норми Конвенцій так й Директив ЄС та інших нормативно-правових актів ЄС, що врегульовують правовідносини у сфері реєстрації та використання торговельних марок.

Якщо виходити із порушень прав на торговельні марки в ЄС, то дії, які можуть визнаватися порушенням прав, захист від таких дій та відповідальність за їх вчинення, згідно із Регламентом Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2017/1001 від 14 червня 2017 року про торговельну марку Європейського Союзу (далі – Регламенту № 44/2001), зазвичай, знаходяться у сфері регулювання цивільного права і на національному рівні (у державах-членах ЄС) судовий захист здійснюється в порядку

цивільного судочинства. У той же час, за деякі порушення прав на торговельну марку країни-члени ЄС у своєму національному законодавстві можуть закріпити й кримінальну відповідальність.

Правове регулювання питань визначення юрисдикції щодо транскордонних порушень прав на торговельні марки у ЄС уніфіковано. Так, Регламентом № 44/2001 Ради ЄС про юрисдикцію, визнання і виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах від 22.12.2000р. визначається юрисдикція усіх цивільних і комерційних справ в ЄС, що належать до транскордонних. Також питанням юрисдикції присвячена й Конвенція про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах (Лугано, 30 жовтня 2007 р.), метою якої було розповсюдити правила Регламенту № 44/2001 на держави Європейської асоціації вільної торгівлі ЕФТА, які не є членами ЄС (Ісландія, Норвегія, Швейцарія). Правила, що містяться в Конвенції, ідентичні тим, що записані в Регламенті та у більшості випадків вони тлумачаться однаково.

Так, у Регламенті № 44/2001 зазначено, що юрисдикція зазвичай визначається залежно від постійного місця проживання (доміцилій) відповідача і має бути завжди доступною, за винятком деяких випадків, коли предмет спору чи волевиявлення сторін є визначальним. Місцезнаходження юридичних осіб має бути визначено самостійно таким чином, щоб зробити загальні правила прозорими та дозволить уникнути спорів щодо юрисдикції судів. Також повинні бути передбачені й альтернативні підстави юрисдикції, що базуються на тісному зв'язку між судом та справою, що розглядається, з метою спрощення порядку здійснення правосуддя.

Безпосередньо у Главі II Регламенту № 44/2001 закріплені загальні та спеціальні правила юрисдикції.

Відповідно до загальних правил юрисдикції до осіб, які мають постійне місце проживання у державі-члені ЄС, незалежно від їх громадянства, пред'являються позови до судів цієї держави-члена ЄС. Особи, які не мають громадянства в державі-члені ЄС, в якій вони проживають, підпорядковуються правилам

про юрисдикцію, які застосовуються до громадян цієї держави (ст. 2).

В результаті порушення прав на торгівельну марку, зазвичай виникають деліктні правовідносини. Згідно із ст. 5 Регламенту № 44/2001 дозволяється застосування правил альтернативної юрисдикції – у спорах, що виникають із цивільних правовідносин, деліктів та квазіделіктів, можна пред'явити позов до суду держав-членів ЄС, на території яких була завдана або може бути завдана шкода.

Місце проживання фізичної особи – відповідача, визначається згідно з національним законодавством держав-членів ЄС (ст. 59 Регламенту № 44/2001). Щодо визначення місця знаходження юридичної особи – відповідача, Регламент № 44/2001 у ст. 60 передбачає три альтернативних варіанти: 1) місце реєстрації; 2) місце знаходження органу управління; 3) місце здійснення діяльності. Таким чином, юридична особа може мати кілька доміцилій у ЄС.

Якщо відповідач не має доміцилю в державі-члені ЄС, судова юрисдикція визначатиметься відповідно до національного законодавства кожної з держав-членів ЄС (ст. 4 Регламенту № 44/2001).

Слід зазначити, що правила юрисдикцій закріплені у Регламенті № 44/2001 хоч і не застосовується безпосередньо до відповідачів з третіх країн, але вони тлумачаться Судом справедливості ЄС та істотно впливають на тлумачення національних юрисдикційних правил держав-членів.

Так, наприклад, у разі виникнення деліктних спорів, відповідно до правил ст. 5 Регламенту № 44/2001 позов можна пред'явити до суду держав-членів ЄС, на території яких була завдана або може бути завдана шкода. При цьому поняття цього місця охоплює як місце, де було завдано шкоди (юрисдикція, пов'язана із місцем вчинення порушення (дії), так і місце самої події, що спричинила шкоду (юрисдикція, пов'язана із місцем завдання самої шкоди) [4].

У зв'язку із тим, що правова охорона на торговельні марки має територіальний характер відтак й виникнення деліктних

правовідносин має свою специфіку. Відповідно до принципу територіальності, виключне право на торговельну марку діє в межах держави, яка надала їй правову охорону, отже, порушення права може мати місце, лише якщо воно скоєно у цій державі. У цьому контексті, на підставі ст. 5 Регламенту № 44/2001, Європейським судом справедливості була сформована думка, що юрисдикція національних судів держави-членів ЄС розповсюджується лише на ті правовідносини, що виникли із порушень прав на торговельні марки, які отримали правову охорону у конкретній державі.

Так, наприклад, німецькі дослідники, аналізуючи практику Європейського суду справедливості щодо вирішення спорів, пов'язаних із порушенням прав на торговельні марки, дійшли висновку, що юрисдикція національних судів визначається за місцем порушення права на торговельний знак та застосовується лише у випадках, коли такий знак отримав правову охорону в Німеччині [1, р.171-172]. Слід зазначити, що дане правило відповідає положенням ст. 5(3) Регламенту № 44/2001. Також, словенські науковці стверджують, що через територіальний характер прав інтелектуальної власності, дії, що порушують права та завдана шкода не можуть виникнути в різних державах-членах відповідно до правил юрисдикції закріплених Регламентом № 44/2001 [6, р.957].

Наведене твердження отримало свого розвитку у дослідженнях інших науковців, які розглядають принцип територіальності як такий, відповідно до якого право інтелектуальної власності не може бути порушено там, де воно не існує, що виключає можливість застосування правил юрисдикції, яке пов'язано із місце вчинення порушення (дії) [2, р.105],

Слід зазначити, що розглядаючи та вирішуючи справи, що виникають із порушення прав на торговельні марки, Європейський суд справедливості, застосовуючи положення Регламенту № 44/2001 здійснив тлумачення, що слід розуміти під місцем вчинення порушення (дії). Так, суд вважає, що визначення місця вчинення порушення (дії), як підстава для визначення юрисдикції того чи іншого суду, не повинна збігатися із місця

вчинення порушення (дії), що визначається нормами матеріального права [5, р.160]. Тобто Європейський суд справедливості по суті підкреслив самостійний характер правовідносин, що виникають у приватноправовій сфері та у сфері публічного права, коли необхідно визначити юрисдикцію того чи іншого суду з метою захисту порушеного права на торговельні марки.

Водночас виходячи із судової практики країн-членів ЄС існують й виключення із правил щодо юрисдикції судів із розгляду спорів, що виникають внаслідок порушень прав на торговельну марку, коли таке порушення відбувається в Інтернеті.

Європейський суд справедливості підтвердив, що у контексті онлайн-порушень прав на торговельні марки поняття «місця, де була завдана або може бути завдана шкода (дія)», відповідно до ст. 5(3) Регламенту № 44/2001 також охоплює як місце, де було завдано шкоди, так і місце події, що спричинило заподіяння шкоди. Тому, позов про порушення права на національну торговельну марку може бути пред'явлений до суду тієї держави-члена, в якій він зареєстрований, оскільки охорона в даному випадку обмежується територією цієї держави, і ця держава буде місцем, де імовірно було завдано шкоди. Питання, чи є дії відповідача порушенням, суд держави охорони знака повинен вирішити, виходячи із норм матеріального права.

Також у своєму роз'ясненні Європейський суд справедливості зазначив, що територіальне обмеження охорони національної торговельної марки не позбавляє можливості звертатися в суди інших держав відповідно до правил міжнародної юрисдикції. Місцем вчинення дій, в результаті яких була заподіяння шкоди, у таких випадках є місце активації передбачуваним порушником технічного процесу показу спірного рекламного оголошення. Такий технічний процес активується на сервері оператора пошукової системи, використовуваної рекламодавцем. Проте, місцезнаходження сервера є невизначеним, тому воно не може розглядатися як місце вчинення дії, в результаті якої була заподіяння шкоди.

Тому місцем активації технічного процесу показу реклами, на думку Європейського суду справедливості, слід вважати місце знаходження рекламодавця [3].

Таким чином, незважаючи на принцип територіальності виключних прав на торговельні марки, позов може бути пред'явлений та розглянутий не судом держави, в якій надана правова охорона торговельній марці, а у суді тієї держави-члена, яка є місцем знаходження відповідача, що теоретично також може призводити до несприятливих наслідків для відповідача.

Список використаних джерел:

1. Bettinger T., Thum D., Territorial Trademark Rights in the Global Village – international Jurisdiction, Choice of Law and Substantive Law for Trademark Disputes on the Internet-Part One//ПС. – 2000.

2. Boschiero N. Infringement of intellectual property rights. Comments on article 8 of the Rome II Regulation, 9 Yearbook of private international law 87. Sellier European Law Publishers. – 2007.

3. Case C-523/10, Judgment of 19 April 2012, Wintersteiger, ECLI:EU:C:2012:220, para.38-39..

4. Case C-21/76, Handels Kwekerij Bier / Mines de Potasse d'Alsace, 1976; совместные дела C-509/09 и C-161/10 eDate Advertising and Others [2011] ECR I-10269, para. 41

5. Lundstedt L. Territoriality in Intellectual Property Law: A comparative study of the interpretation and operation of the territoriality principle in the resolution of transborder intellectual property infringement disputes with respect to international civil jurisdiction, applicable law and the territorial scope of application of substantive intellectual property law in the European Union and United States : дис. – Department of Law, Stockholm University, 2016.

6. Mozina D. in Kono T. (ed), Intellectual property and private international law: comparative perspectives. Oxford: Hart Publishing. – 2012.

Щеглова О.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
здобувачка кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права

ДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Становлення і розвиток національної системи інтелектуальної власності створили передумови для використання результатів інтелектуальної та творчої діяльності людини, а комерційна реалізація об'єктів інтелектуальної власності стала головною метою їх правової охорони.

Особливість прав інтелектуальної власності обумовила необхідність окремого правового регулювання договірних відносин у сфері інтелектуальної власності. Таким чином, Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV, врегулював цілий ряд питань, що стосуються передачі та використання прав на об'єкти інтелектуальної власності.

На сьогодні договірні конструкції стосовно об'єктів права інтелектуальної власності поєднані в главі 75 ЦК України, що називається «Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності». Незалежно від того, чи укладається договір стосовно літературного твору, бази даних, комп'ютерної програми, винаходу чи торговельної марки, необхідно керуватися насамперед положеннями глави 75 ЦК України, а потім вже спеціальними законами й лише в тій частині, в якій вони не суперечать нормам прийнятого пізніше ЦК України.

Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності - це група договорів у сфері інтелектуальної власності, спрямованих на набуття, зміну чи припинення майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності. Відповідно до ст. 1107 ЦК України існують такі види договорів:

1) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності. Тут необхідно зазначити, що у ч.1 ст.1108 ЦК України, законодавець пояснює, що - «особа, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензіар), може надати іншій особі (ліцензіату) письмове

повноваження, яке надає їй право на використання цього об'єкта в певній обмеженій сфері (ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності)». З чого випливає, що законодавець розглядає ліцензію на використання об'єкта права інтелектуальної власності, з одного боку - як договір, а з іншого - як письмове повноваження;

2) ліцензійний договір;

3) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;

4) договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності;

5) інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності [1].

Приведений перелік договорів не є вичерпним, оскільки на спеціальному рівні договірні відносини у сфері інтелектуальної власності регулюються також Господарським кодексом України та законами, що закріплюють особливості охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності, зокрема, закони України «Про авторське право та суміжні права», «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та інші.

На практиці учасники цивільних відносин можуть укласти й інші договори. Зокрема, до них можна віднести договір про порядок розподілу прав на службові об'єкти інтелектуальної власності, договір щодо управління майновими правами автора чи інших суб'єктів авторського права та суміжних прав, договір між співавторами твору тощо [2].

Проаналізувавши законодавче регулювання договірних зобов'язань у сфері інтелектуальної власності, доцільно було б виділити ті типові ознаки, які є обов'язковими для кожного договору.

Істотними умовами договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності є: предмет (об'єкт права інтелектуальної власності, права щодо використання якого передаються за договором; конкретні права, що передаються;

способи використання зазначеного об'єкта тощо), ціна (плата за використання об'єкта права інтелектуальної власності) та строк (період у часі, протягом якого діє договір). Крім того, за власним бажанням сторони можуть включити у договір й інші умови, без досягнення згоди за якими договір не буде вважатись укладеним.

Своєрідною особливістю договорів у сфері інтелектуальної діяльності є те, що об'єктами права інтелектуальної власності є нематеріалізовані результати цієї діяльності. Усі ці результати можуть бути матеріалізовані, втілені в будь-який матеріальний носій, але об'єктом права інтелектуальної власності є тільки певний нематеріальний результат інтелектуальної діяльності.

Форма договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності є письмовою. У разі недодержання письмової форми дані договори є нікчемними. Проте законом можуть встановлюватись випадки, в яких договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності можуть укладатися усно (ч. 2 ст. 1107 ЦК України).

Договори в сфері інтелектуальної власності мають укладатися тільки дієздатними особами, в установленій законом формі, предметом їхнього регулювання мають бути майнові відносини, які ґрунтуються на законній основі.

Важливо зазначити, що Цивільний кодекс поряд з іншими видами договорів, передбачених ст. 1107 ЦК, регулює передання прав інтелектуальної власності на основі договору комерційної концесії. За цим договором одна сторона (правоволоділець зобов'язується надати другій стороні права з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг. У країнах ЄС до названого договору близьким є франчайзинг.

Комерційна концесія (франчайзинг) як ефективна система економічних відносин посідає особливе місце, створюючи баланс між інтересами великого і малого бізнесу, з одного боку, та споживачами товарів і послуг - з іншого. В той же час національне законодавство не достатньо розкриває питання комерційної концесії, яке повинно бути гармонізоване з нормами і правилами, прийнятими у світовому співтоваристві, оскільки Україною проголошений курс на інтеграцію до ЄС і вступ до

СОТ. Дефініція франчайзингу в праві ЄС відрізняється від визначення комерційної концесії в ЦК України. Тому необхідно уніфікувати зміст названих юридичних категорій з метою гармонізації законодавства України з правом Європейського Союзу.

Ще однією недосконалістю договірних зобов'язань у сфері права інтелектуальної власності можна вважати вади договорів між роботодавцем і творцем про визначення порядку обчислення, строків та виплат винагороди за створення і (або) використання об'єктів промислової власності. Роботодавець має значні переваги перед творцем. У зв'язку з цим постає питання про використання науково-технічних досягнень, які правом інтелектуальної власності не охороняються з тих чи інших причин. За чинним законодавством такі досягнення можуть використовуватися будь-ким і без дозволу їх творця. Наведена позиція законодавця видається недоцільною.

Аналіз договірних відносин у сфері інтелектуальної діяльності виявив істотну невідповідність регулювання цих відносин нормами загального і спеціального законодавства. Деякі майнові відносини у сфері промислової власності врегульовані на недостатньому науково-теоретичному рівні.

Так як майже всі майнові відносини в умовах ринкової економіки опосередковуються саме договором і відносини в сфері інтелектуальної власності не виключення, важливим є подолання наявних прогалів у законодавстві та нормативне узгодження правових норм в даній сфері, враховуючи специфіку та особливість договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Вважаємо, що одним з дієвих способів налагодження системи договірних відносин у сфері права інтелектуальної власності було б створення примірних, (зразкових) договорів, а також здійснення аналізу та запозичення позитивного досвіду країн Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>
2. Договірні форми розпоряджання майновими правами на об'єкти авторського права: монографія / кол. авторів; за наук. ред. Мироненко Н.М.; НДІ ІВ НАПрН України.— К. : Інтерсервіс, 2014. 248 с.

Юрків Р.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук

ЗАЛЕЖНІ І ПЕРЕХРЕСНІ ЛІЦЕНЗІЇ НА ВИНАХОДИ В КРАЇНАХ ЄС

Залежні і перехресні примусові ліцензії є важливим інструментом для суб'єктів господарювання, які мають власні патенти, що тісно пов'язані з патентами інших осіб.

На загальноєвропейському рівні про перехресні ліцензії йдеться і у Директиві ЄС № 98/44/ЄС про правову охорону біотехнологічних винаходів від 6 липня 1998 року. Правова охорона, надана патентом на продукт, який містить генетичну інформацію чи який складається із генетичної інформації, розповсюджується на будь-який матеріал, до якого включено даний продукт і де міститься і виконує свою функцію генетична інформація¹

Розділ III цієї Директиви має назву обов'язкове перехресне ліцензування. У ст. 12 Директиви йдеться про можливість отримання примусової ліцензії на сорти рослин або на біотехнологічний винахід. Зокрема, відповідно до ч. 1 і 2 цієї статті якщо селекціонер не може придбати або застосувати право на сорти рослин, або ж якщо власник патенту, що стосується біотехнологічного винаходу, не може експлуатувати його, не порушуючи попереднього патенту, вони можуть подати заявку на примусову невиключну ліцензію для використання винаходу,

---

¹ Альберто Аррібас Ернандес. Патентне право. Удосконалення правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності в Україні. 2015. URL: https://ukrpatent.org/i_upload/file/006-PATENT-LAW-2-UKR.pdf

захищеного патентом, якщо така ліцензія необхідна для експлуатації сорту рослин, або біотехнологічного винаходу, що має бути захищений, за умови сплати відповідного роялті.

Директива встановлює і такий же обов'язок селекціонера або власника патенту видати примусову ліцензію власнику пов'язаного патенту, якщо власник патенту матиме право на перехресну ліцензію. Така ліцензія видається на розумних умовах для користування захищеним сортом або патентом на біотехнологічний винахід.

Таким чином, перехресні ліцензії видаються зазвичай двома власниками патентів один одному з метою не порушення патентних прав один одного.

Власне в цьому полягає відмінність примусової перехресної ліцензії від залежної. При перехресній ліцензії власники патентів є взаємозалежними один від одного. Натомість залежна ліцензія не передбачає взаємної залежності – лише один власник патенту (власник сорту рослин) залежить від іншого, а другий такої залежності немає.

Тому, на нашу думку, назва Розділу 3 Директиви ЄС № 98/44/ЄС про правову охорону біотехнологічних винаходів не повністю відображає його зміст. Оскільки в назві йдеться лише про перехресні примусові ліцензії. Натомість з аналізу ч. 1 і ч. 2 вбачається, що за загальним правилом йдеться про можливість отримання саме залежної ліцензії. Натомість, якщо первісний власник патенту «також» має право на перехресну ліцензію, то така ліцензія повинна видаватися. Водночас такої потреби у первісного власника патенту (власника сорту) може і не бути, адже його патент (сорт рослин) може не залежати від іншого патенту (сорту рослин).

Залежна і перехресна ліцензія зумовлює так звану «господарську залежність», оскільки і первісний, похідний патентовані винаходи (корисні моделі), сорти рослин зазвичай використовуються у промисловому виробництві¹.

---

¹ Андрощук Г., Работягова Л. Патентне право: міжнародно-правове регулювання. НДІ інтелектуальної власності НАПрН України. К. Інтерсервіс. 2015. С. 70.

Традиційно для отримання перехресної або залежної ліцензії заінтересована особа повинна довести, перш за все:

- вона володіє власним патентом (правами на сорт рослин);
- цей патент є залежним від патенту (сорту рослин) іншої особи;
- факт безуспішного звернення до власника патенту або до власника сорту рослин щодо отримання договірної ліцензії на відповідних ринкових умовах (зокрема, ціна плати за використання патенту, сорту рослин повинна бути адекватною та справедливою, повинна відповідати ринковим цінам на такі ліцензії);
- сорт рослин або винахід становлять значний технічний прогрес із помітним економічним внеском у порівнянні з захищеним патентом винаходом або захищеним сортом рослин.

Країни ЄС самостійно повинні визначити органи влади (інші організації), які є відповідальними за прийняття рішень за видачу таких примусових ліцензій.

Водночас, якщо ліцензія на сорт рослин може бути видана тільки Бюро з питань сортів рослин Співтовариства, то застосовується ст. 29 Регламенту (ЄС) № 2100/94.

На основі положень Директиви ЄС № 98/44/ЄС про правову охорону біотехнологічних винаходів країни ЄС розробили власні нормативні положення щодо можливості видачі перехресних та залежних ліцензій.

Так, в законодавстві Португалії передбачено можливість видачі залежної ліцензії, яка є одним з видів обов'язкових ліцензій. Про це передбачено у ст. 108 Кодексу промислової власності Португалії. Така ліцензія є неексклюзивною (невиключною). Вона може бути надана лише тоді, коли потенційний ліцензіат доклав всіх можливих зусиль для отримання добровільної ліцензії у власника патенту на прийнятних комерційних умовах і такі зусилля не досягли успіху протягом розумного строку. У ст. 110 Кодексу промислової власності Португалії деталізовано положення про видачу залежної та перехресної ліцензії. Так, у ч. 1 цієї статті фактично

частково продубльовано положення ст. 12 Директиви Директива ЄС № 98/44/ЄС про правову охорону біотехнологічних винаходів. Зокрема, законодавець констатує таку умову видачі залежної ліцензії як неможливість використання винаходу, що захищений патентом, без шкоди для прав, наданих попереднім патентом. Особливості видачі такої примусової ліцензії полягають у наступному:

– обидва винаходи (основний і залежний) повинні мати різне технічне призначення (використання для різних промислових цілей);

– ліцензія надається не на весь винахід, а лише в тій частині, яка є необхідною для здійснення технічного рішення за залежним патентом.

Якщо промислові цілі використання патентів співпадають, то власник попереднього патенту може також вимагати надання обов'язкової ліцензії на свій патент. У такому разі виникає взаємозалежність патентів, і залежна ліцензія перетворюється у перехресну.

Іншим випадком видачі перехресної ліцензії є ситуація, коли об'єктом винаходу є технічне рішення щодо отримання хімічного, фармацевтичного або харчового продукту, що захищений іншим чинним патентом, і коли цей залежний патент відображає неабиякий технічний прогрес в технологічних рішеннях стосовно попереднього патенту. Тобто йдеться про два різних види патентів: патент на технологію (процес) виробництва і патент на товар (об'єкт). Ці два патенти, за наявності умов, передбачених вище, справедливо визнаються залежними один від одного, адже товар, захищений одним патентом, виробляється по технології, що захищена іншим патентом.

Відтак правильним є законодавчий підхід, за якого обидва власники таких патентів мають право вимагати видачі обов'язкової ліцензії на залежний патент іншого власника. Така ліцензія має назву «примусова зворотна ліцензія», а обидві ліцензії – це перехресні ліцензії. Умови видачі цих примусових залежних (перехресних ліцензій) повністю дублюють положення Директиви ЄС № 98/44/ЄС про правову охорону

біотехнологічних винаходів від (попереднє безуспішне звернення до власника патенту, наявність значного технічного прогресу тощо).

Зазначені положення законодавства Португалії застосовуються ідентично навіть тоді, коли один із винаходів захищений патентом, а інший стосується корисної моделі.

У законодавстві Німеччини порядок видачі залежної ліцензії менше деталізований, порівняно з португальським законодавством. Так, у ст. 24 Патентного закону Німеччини наголошується на можливості власника патенту, який був виданий пізніше, отримати примусову ліцензію за умови, що цей пізніший винахід є «важливим» у порівнянні зі «старшим патентом». Важливість «молодшого патенту» полягає у наявності технічного рішення, завдяки якому досягається певний технічний прогрес, який має значні економічні переваги.

Рішення про надання такої ліцензії приймає спеціалізований патентний суд. Такий крок законодавця є виправданим, оскільки існує спір про право між двома власниками патенту щодо недосягнення згоди про видачу добровільної ліцензії (причини відмови будуть аналізуватися судом при вирішенні спору, в тому числі, і умови визначення справедливої винагороди за використання чужого винаходу). Відзначаємо можливість власника «старшого патенту» отримати зустрічну ліцензію на розумних умовах. Патентний закон Німеччини не наводить підстав видачі такої ліцензії, а лише констатує наявність права на отримання такої взаємної (перехресної) ліцензії у разі видачі «старшим» патентовласником «молодшому» патентовласнику залежної ліцензії.

Важливим аспектом є те, що права, отримані на підставі примусової залежної ліцензії, не можна відчужити третім особам. Винятком є передача цих прав разом з компанією, яка володіє цими правами. Тобто йдеться про відчуження, наприклад, цілісного майнового комплексу особи, якій ці права належать.

Подібний підхід застосовано і у Франції. Так, з аналізу ст. L613-15 Кодексу інтелектуальної власності Франції вбачається, що примусова залежна ліцензія видається виключно за рішенням

суду власнику більш пізнього патенту (який не може використовуватися без порушення прав, що впливають з більш раннього патенту) і лише в обсязі, що необхідний для використання патенту. Умовами видачі залежної ліцензії традиційно є наявність значного технічного прогресу щодо технологій, які охороняються попереднім (більш раннім) патентом, і наявність значного економічного інтересу. Власник попереднього патенту може отримати в судовому порядку взаємну (перехресну) ліцензію. Заява про отримання перехресного патенту подається в цьому ж судовому процесі.

У Польщі залежну та перехресну ліцензію видає не суд, а Патентне відомство, про що вказано у ч. 1 ст. 82 Закону Республіки Польща «Про промислову власність» від 30 червня 2000 року). Умовами видачі залежної ліцензії є встановлення факту перешкоджання чинним власником патенту у видачі заявнику добровільної ліцензії і відмова від укладення ліцензійного договору з ним, а також необхідність задоволення вимог внутрішнього ринку шляхом використання вже запатентованого винаходу без згоди власника патенту. Власник більш раннього патенту має право на перехресну ліцензію. Обидва винаходи (за основним і залежним патентом) повинні стосуватися одного і того ж предмета, і більш пізній винахід повинен передбачати технічне рішення з значним технічним прогресом і важливим економічним значенням.

Відповідно до ст. 93 Закону Іспанії «Про патенти» об'єктом залежного патенту може бути не лише певне нове технічне рішення, а й нова процедура отримання хімічної або фармацевтичної речовини. Окрім право на отримання залежного патенту має і власник сорту рослин, який неможливо використовувати без порушення прав власника більш раннього патенту. Інші законодавчі умови щодо видачі залежного патенту є ідентичними до вимог законів Німеччини, Франції, Португалії.

Рішення про видачу залежної і перехресної ліцензії приймає Іспанське відомство з патентів та товарних знаків. Як бачимо, простежується підхід, як у Польщі – коли рішення про видачу залежної ліцензії приймає не суд, а національне патентне

відомство. Подібний підхід міститься і в законодавстві Швеції (ст. 46 Патентного закону).

В Угорщині законодавець передбачив, що залежна ліцензія обов'язково вноситься в патентний реєстр, видається переважно для задоволення внутрішнього попиту на відповідну продукцію і плата за користування чужим патентом повинна бути адекватною, тобто ринковою (параграф 33 закону про охорону прав на винаходи).

Отже, законодавство окремих країн ЄС є доволі подібним щодо регулювання відносин, пов'язаних з видачею таких примусових ліцензій як залежні та перехресні.

Переважно у відповідному спеціальному патентному законі змістовно дублюються положення Угоди TRIPS щодо видачі залежної ліцензії. Основними аспектами щодо видачі залежної ліцензії, які простежуються у законодавстві практично всіх країн ЄС, є:

1) залежна ліцензія може видаватися на використання прав, що впливають з патенту на винахід, корисну модель, або із свідоцтва (патенту) на сорт рослин; на інші об'єкти промислової власності залежна ліцензія видаватися не може;

2) заявник (потенційний ліцензіат) повинен володіти власним патентом на винахід або корисну модель (так званий «другий» патент, «пізніший» патент), або свідоцтвом (патентом) на сорт рослин, яке видано аналогічно пізніше попереднього свідоцтва (патенту), щодо якого простежується залежність;

3) зміст залежності патенту проявляється у тому, що винахід (корисну модель), яка захищена цим патентом, неможливо використовувати без шкоди для патентних прав, наданих попереднім (першим) патентом;

4) залежна ліцензія надається не на весь винахід (корисну модель), а лише в тій частині, яка є необхідною для здійснення технічного рішення за залежним патентом, і є невиключною;

5) обов'язково слід довести факт безуспішного звернення потенційного користувача до власника патенту або до власника

сорту рослин щодо отримання договірної ліцензії на відповідних справедливих економічних умовах;

б) новий винахід або сорт рослин становлять значний технічний прогрес щодо першого винаходу (сорт рослин) із помітним економічним значенням у порівнянні з захищеним патентом винаходом або сортом рослин;

7) рішення про видачу залежної ліцензії приймає або патентний суд (Німеччина, Франція та ін.), або національне патентне відомство (Польща, Іспанія, Швеція та ін.);

8) власник першого (більш раннього патенту) має право на отримання перехресної ліцензії, якщо буде встановлено зустрічну залежність між патентами. Така зустрічна залежність може виникнути, а може і не виникнути взагалі. Але право на отримання такої ліцензії власник першого патенту має, і може його здійснити шляхом відповідного звернення до органу, який приймає рішення про видачу залежної ліцензії.

Яворська О.С.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
завідувач кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права,
доктор юридичних наук, професор

ПРАВОВА ОХОРОНА ТВОРІВ, ЩО СТАЛИ СУСПІЛЬНИМ НАДБАННЯМ

Закон України «Про авторське право і суміжні права» [1] включає статтю 30 – перехід творів в суспільне надбання. Згідно ч. 1 цієї статті закінчення строку дії авторського права на твори означає їх перехід у суспільне надбання.

Проте такий підхід видається завуженим, адже суспільним надбанням стали твори, створені в період, коли авторське право ще не діяло як таке (наприклад, твори епохи Відродження – картини всесвітньовідомих художників, літературні твори тощо). У суспільне надбання можуть перейти і твори, автори яких відмовилися від належних їм прав.

У Цивільному кодексі України [2] поняття «суспільне надбання» взагалі не використано. Згідно ст. 447

кодексу «Правові наслідки закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір» – після закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір він може вільно та безоплатно використовуватися будь-якою особою, за винятками, встановленими законом.

Нормами ст. 18 Бернської конвенції [3] встановлено, що Конвенція застосовується до всіх творів, які на момент набуття нею чинності не стали ще загальним надбанням в країні походження у зв'язку із закінченням терміну охорони. Проте, якщо внаслідок закінчення раніше наданого творіві терміну охорони він став уже загальним надбанням у країні, в якій витребується охорона, цей твір не буде знову взято під охорону в цій країні.

Правовими наслідками переходу творів у суспільне надбання є можливість їх вільного, без виплати авторської винагороди, використання будь-якою особою, за умови дотримання особистих немайнових прав автора. Бернська конвенція встановлює, що особисті немайнові права автора охороняються принаймні протягом дії охорони майнових прав автора. Згідно ч. 10 ст. 28 Закону «Про авторське право і суміжні права» особисті немайнові права автора охороняються безстроково.

Таким чином, законодавче закріплення обов'язку дотримуватися особистих немайнових прав автора є межею здійснення прав на твори, що є суспільним надбанням.

Згідно ч. 3 ст. 30 Закону «Про авторське право і суміжні права» Кабінет Міністрів України може встановлювати спеціальні відрахування до фондів творчих спілок України за використання на території України творів, які стали суспільним надбанням. Розміри відрахувань до фондів творчих спілок встановлений постановою КМ України від 3 березня 1992 року «Про розміри відрахувань до фондів творчих спілок України за використання творів літератури та мистецтва» [4]. Так, за використання творів літератури і мистецтва до Літературного фонду України мають відраховувати 2 проценти від суми реалізації. Ці відрахування сплачують малі та спільні підприємства й кооперативи, що займаються видавничою

діяльністю і тиражуванням літератури, за використання всіх видів літературно-художніх творів вітчизняних і зарубіжних авторів, які не охороняються авторським правом. Варто зауважити, що на сьогодні відсутні суб'єкти підприємництва в зазначених у постанові організаційно-правових формах (малі, спільні підприємства). Постанова морально застаріла, хоча законодавчі механізми варті уваги.

Спостерігаємо певну колізію щодо вільного використання творів, що є суспільним надбанням і зберігаються в музеях. Зокрема, п. 46 Положення про Музейний фонд України [5] встановлено, що виготовлення образотворчої, друкованої, сувенірної продукції з використанням зображень музейних предметів здійснюється відповідно до вимог законодавства у сфері авторського права та з письмового дозволу музеїв, у яких вони зберігаються. Тобто, підзаконний акт вводить додаткову умову для використання творів, що є суспільним надбанням – письмовий дозвіл музею, тоді як в ЦК України і в спеціальному Законі закріплено чіткий підхід щодо вільного їх використання.

На мій погляд, вирішення цієї колізіє можливе наступним чином. Закон України «Про музеї та музейну справу» [6], Положення про музейний фонд України встановлюють особливий правовий режим музейного фонду. Музейні предмети, музейні колекції та музейні зібрання державної частини Музейного фонду України закріплюються за музеями на праві оперативного управління (ч. 5 ст. 15 Закону «Про музеї та музейну справу»). Музей є відповідальним за збереження музейного фонду. Пам'ятаємо самовіддані дії працівників Іванківського історико-краєзнавчого музею з рятування картин Марії Примаченко. Музей знищений російським агресором, що є непоправною втратою не тільки для України, а й усього світу. Відтак, саме з метою збереження музейного фонду дозвіл музею на використання творів, що є суспільним надбанням, аж ніяк не зайвий. Видається, що у спеціальному Законі «Про авторське право і суміжні права» має бути закріплена норма: Особливості

використання окремих творів, що є суспільним надбанням, можуть визначатися законом.

Варто урегулювати відносини щодо відмови від авторських прав, наслідком якої теж буде перехід твору у суспільне надбання. Вже зараз, у зв'язку з широким використанням творів у цифровому середовищі, суб'єкт авторських прав може на умовах вільних публічних ліцензій обумовити різні варіанти використання твору – без згоди автора, без виплати винагороди тощо. Але механізм відмови від авторських прав слід урегулювати.

Наприклад, можливість передання в суспільне надбання шляхом відмови від авторських прав встановлена Законом про авторське право, промислові зразки та патенти Сполученого королівства Великобританії [7]. Відмова від будь-якого права може бути здійснена шляхом подання письмового документа, підписаного особою, яка відмовляється від свого права. Відмова може стосуватися конкретного твору, творів конкретних найменувань, або творів у широкому сенсі, а також наявних чи очікуваних творів.

Для впорядкування відносин щодо використання творів, що є суспільним надбанням, варто звернути увагу на інформування про них широкого загалу. Варто активно популяризувати вітчизняні твори, що перейшли в суспільне надбання. Забезпеченню широкого доступу до них сприятиме інформуванню світу про нас, нашу державу, культуру, людей.

Для досягнення цих завдань доцільним був би Реєстр таких творів з відповідним нормативним забезпеченням. Звичайно, що не може йтися про всі твори. За відсутності обов'язкової державної реєстрації авторських прав (вона й не може носити обов'язкового характеру, з фактом реєстрації не можуть пов'язуватися набуття та здійснення авторських прав – це загальновизнана світова практика) неможливо мати точну і достовірну інформацію про їх наявність та чинність. Може йтися про ті твори, авторство на які зареєстроване. Зрештою не всі твори викликають фаховий чи загальний інтерес.

Наприклад, в США створено онлайн «калькулятор суспільного надбання». За його допомогою здійснюється автоматичний розрахунок строку дії авторського права та постійно оновлюється інформація про авторів та їхні твори, що переходять у суспільне надбання. Строк дії захисту авторських прав в США складає 95 років від дня публікації або 70 років від дня смерті автора. Зокрема, суспільним надбанням в минулому році стали твори: Френсіс Скотта Фіцджеральда «Великий Гетсбі»; Ернеста Хемінгуея «У наш час»; Теодора Драйзера «Американська трагедія»; Агати Крісті «Таємниця димоходів», низка відомих кінофільмів тощо.

В національному законодавстві наразі закріплено правовий режим Державного реєстру національного культурного надбання – ст. 16 Закону «Про музеї та музейну справу», Положення про Державний реєстр національного культурного надбання [8]. Але в цьому реєстрі відображається лише частка творів. Йдеться про унікальні музейні предмети, музейні колекції, музейні зібрання Музейного фонду України та предмети музейного значення, що мають виняткове художнє, історичне, етнографічне та наукове значення.

Знані світові музеї відкривають доступ до робіт, що перебувають у їхній власності (передані на зберігання тощо), та викладають у мережу Інтернет якісні фотографії естампів, картин, плакатів, книг зі своїх колекцій. Музей мистецтва Метрополітен у Нью-Йорку, Британський музей у Лондоні, Музей Ван Гога в Амстердамі, Національна галерея мистецтва у Вашингтоні та багато інших вкладають значні кошти в оцифрування своїх експонатів, створюють високоякісні зображення та надають можливість для віртуальних екскурсій своїми галереями через комп'ютер чи інший мобільний пристрій. Такі ж заходи здійснюються і в Україні.

Загалом, окрім творів, що є суспільним надбанням і зберігаються в музеях, значна їх кількість є в бібліотеках, різних установах, закладах тощо. Відтак системна, доступна і своєчасна інформація про можливість вільного доступу до них не тільки для

зацікавлених фахівців, користувачів, а й для широкого загалу є вкрай необхідною.

Список використаних джерел:

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>

2. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

3. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#top

4. Про розміри відрахувань до фондів творчих спілок України за використання творів літератури та мистецтва: постанова КМ України від 03.03.1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#top

5. Положення про Музейний фонд України: затверджено постановою КМ України від 20.07.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2000-%D0%BF#Text>

6. Про музеї та музейну справу: Закон України від 29.06.1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95Text>

7. Закон про авторське право, промислові зразки та патенти Сполученого королівства Великобританії. URL: <https://www.wipo.int/tools/en/gsearch.html>

8. Положення про Державний реєстр національного культурного надбання: затверджене постановою КМ України від 12.08.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-92-%D0%BF#top>

Львівський національний університет імені
Івана Франка
Кафедра інтелектуальної власності, інформаційного
та корпоративного права

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН
України

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО,
ІНФОРМАЦІЙНОГО, ІТ ТА ІНТЕРНЕТ ПРАВА:
матеріали Шостої всеукраїнської науково – практичної конференції
(Львів, 29 вересня 2022 р.). – Львів: Юрид. ф–т
Львів. нац. ун–ту ім. І. Франка, 2022. 314 с.